

G 003103 6—1974.

MN ZHKA TUD. KÖZV. SZOLGÁLATI HASZNÁLATRA!
~~T. ARCHIVUM~~ ~~TITKOS!~~
Ny. szám: 55/21194 Ny. sz.:493

HADTÁP

biztosítás

TARTALOMBÓL:

25 éves a hadtápszolgálat

MN HÁVP gazdálkodási konferenciája

Erkezett:
MN ZHKA-hoz
19.76 év 04. hó 21. nap

3
1975

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT

TITKOS!

„A hadtápbiztosítás magában foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak.”

[MN HARCÁSZATI SZABÁLYZATA

(ho.-e.) 47. pont]

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

1975

3

MN HADTÁPFŐNÖKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Készült: 650 példányban
Egy példány: 118 lap

Szerkeszti: A Szerkesztő Bizottság
Szerkesztőség: Budapest XIII., Dózsa György út 49/a, MNHF Tö. Kik. O.
Felelős szerkesztő: Tóth József
Felelős kiadó: Lex Mihály

Felkészülés a haza védelmére

Lapos Mihály ezredes

Az MN hadtápszolgálat, így a csapatok htp. szolgálata az állandó harc-készültség időszakában végzi a csapatok kiképzésével, azok életének fenntartásával kapcsolatos feladatokat. E feladatok végrehajtása a htp. szolgálat valamennyi tagozatától, tiszti, tts. és legénységi állományától rendszeres, előrelátó és következetes tevékenységet követel meg.

Ez a rendszeres és következetes munka a hiányosságok ellenére is meghozta gyümölcsét, a szolgálat folyamatos korszerűsítése, párosulva a htp. személyi állomány döntő többségének áldozatos munkájával, egyre szélesebb körben alapozza meg a tekintélyét és vívja ki az elismerést.

Az a tény, hogy napjainkban a mérleg megvonása alkalmával ily módon nyilatkozhatunk, a felsorolt tényezők mellett, nem lehet eléggé hangsúlyozni a párt-politikai szervek gondos és minden területre kiterjedő segítségét, a segítségnek különösen azt a részét, melynek eredményeként a htp. szolgálat személyi állományánál szilárd és széleskörűen elterjedt az a szemlélet, hogy a békeképzés időszakában munkánk, erőfeszítéseink fő célja a személyi állomány jó színvonalú ellátása, mely közvetlen hatást gyakorol azok hangulatára.

E kedvező jelenséget még nagyobbra kell értékelni akkor, ha figyelembe vesszük azt, hogy e fontos és komoly politikai kihatással járó tevékenység mellett sem a parancsnoki állomány, sem a „szak”-állomány nem téveszti szem előtt a hadsereg alapvető rendeltetését a szocialista haza védelmét, és nagy felelősséggel készül e feladatok végrehajtására.

Ma már nyugodtan elmondhatjuk, ami a szemléletet érinti, e vonatkozásban is rend van. Valamennyien értjük és valljuk: mindenkor így volt, a korszerű viszonyok között, a nagy tömegű harci- és technikai eszközökkel felszerelt hadseregek időszakában különösen így van, hogy a csapatok folyamatos és időbeni htp. biztosítása a győzelem kivívásának egyik döntő feltételét képezi. A II. világháború befejezésétől még nem nagy idő választ el bennünket, közeli és elevenek azok a példák, amelyek azt jelzik, hogy a Nagy Honvédő Háború időszakában a szovjet hadsereg htp. szolgálata becsülettel helytállt, és az, „óramű” pontos tevékenységgel jelentős szerepet vállalt a hitleri fasizmus szétzúzásában, 1945. V. 9-i világtörténelmi jelentőségű győzelem kivívásában.

Erről a tevékenységről emlékszik meg MARJAHIN badseregtábornok, „A Szovjet Fegyveres Erők hadtápa a Nagy Honvédő Háború éveiben” Voennaja

Miszl 1971. évi 9. sz. - c. cikkében, amikor leírja, hogy a Nagy Honvédő Háború időszakában milyen munkát végzett a Vörös Hadsereg htp. szolgálata. Szolgáljon ennek méltatására néhány idézet:

„A célból, hogy a Fegyveres Erők hadtápjá a harctevékenységek folyamán jobban meg tudja oldani feladatait szükséges volt foganatosítani egy sor rendszabályt ...”. 1941. július 28-án a Védelmi Tanács speciális elhatározást hozott a hadtáp újjászervezésére. Rendszeresítésre került a Vörös Hadsereg hadtápfőnöki beosztás. „A Vörös Hadsereg hadtápfőnöke felelős volt a htp. megszervezéséért, valamennyi anyag szállításának és a ténykedő frontok feltöltésének szabályozásáért, a sebesültek és hadianyagok kiürítéséért.”

„Összegezve az elmondottakat ki kell hangsúlyozni, hogy a Szovjet Fegyveres Erők hadtápjá a háború éveiben ... kolosszális munkát végzett, és méltán kivette a részét az ellenség felett aratott győzelemben.”

„A népgazdaságtól átvett és a csapatokhoz eljuttatott 10 millió tonna lőszer, több mint 16 millió tonna üzemanyagot kb. 40 millió tonna élelmet és egyéb más anyagokat ...”. „A Szovjetunió Fegyveres Erői hadtápjá személyi állományának, a háború éveiben tanúsított hőstetteit a párt és kormány magasra értékelte. A hadtáp 52 katonájának „A Szovjetunió Hőse”, több mint 30-nak a „Szocialista Munka Hőse” címet adományozták.”

Ezek a példák és ezek a tapasztalatok messzemenően figyelmeztetőek számunkra, és arra hívják fel a figyelmünket, hogy a haza védelmére komolyan kell készülni, melynek során igen komoly figyelmet kell szentelni a csapatok htp. biztosításával kapcsolatos feladatok végrehajtására való felkészülésre.

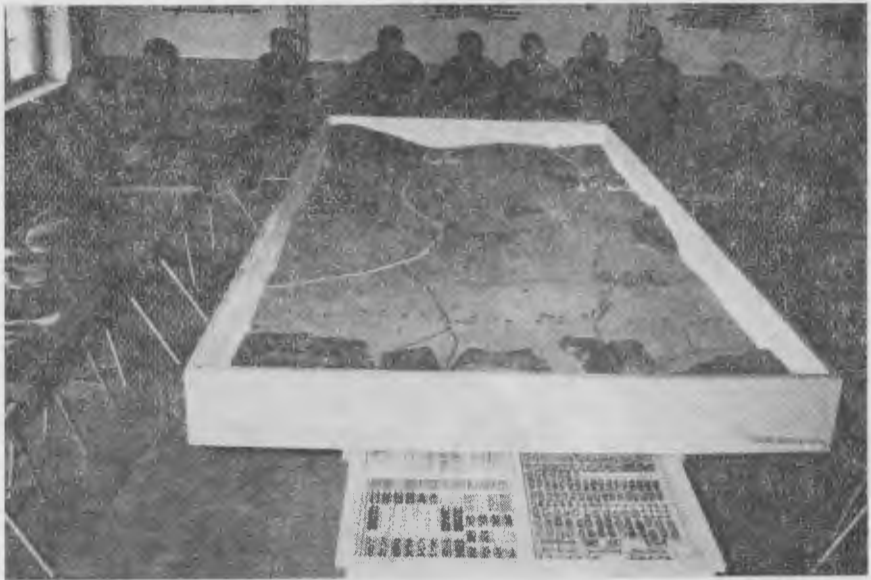
Mint ahogy már szoltam róla, a htp. alegységek és htp. törzsek háború esetén végrehajtandó feladataikra történő felkészítés igen felelősségteljes és nagy szakértelmet igénylő feladat.

E feladatokra történő felkészülés a htp. szolgálat tevékenységének 25 éve alatt komoly változásokon ment keresztül. Az objektív és szubjektív feltételek kedvező irányú változása e tevékenységet lényegesen jobba, céltudatosabbá és hatékonyabbá tették. E kedvező irányú változások egyik lényeges állomását képezte az a tény, amikor a htp. személyi állomány kiképzésének mérlegelése, vizsgálata során, az okmányok vizsgálata helyett, előtérbe került a személyi állomány tényleges tudásának a vizsgálata, az az a kiképzési munka végtermékének az ellenőrzése. A htp. személyi állomány kiképzésében, felkészítésében ugyancsak lényeges szerepet játszott a szocialista versenymozgalom meghirdetése, elvi és gyakorlati követelményeinek egyértelmű tisztázása.

A szocialista versenymozgalom hatására a htp. személyi állomány felkészítése aktívabb és jobb lett, melyet nagyon kézzelfoghatóan reprezentál az a tény, hogy a htp. szolgálat katonái és alegységei, évről évre többen szerzik meg, illetve nyerik el a Szocialista Versenymozgalom valamelyik megtisztelő címét.

A követelmények fokozása, a személyi állomány szakértelmének növekedése, az ellátó alegységek egy szervezetbe való összevonásának eredményeként a htp. alegységek kiképzése komplexé vált, jobban érvényre jut az az elv, hogy arra tanítsuk a katonát, amire a háborúban szüksége van. A kiképzés tartalmi gazdagságát jelzi a következő fénykép is.

A htp. törzsek és alegységek háború esetén történő feladatai végrehajtására történő felkészítésnek egy másik és igen lényeges területe a parancsnoki és

A htp. katonák elméleti kiképzése jól felszerelt szaktantermekben folyik, a korszerű audovizuális eszközök felhasználásával

törzszvezetési, valamint csapatgyakorlatok megszervezése és végrehajtása. E vonatkozásban az elmúlt évek során a központi követelmények teljesítése érdekében igen sok helyi kezdeményezés látott napvilágot. Mindenekelőtt meg kell említeni azt a hasznos és célravezető törekvést, mely arra irányul, hogy a htp. törzsek vezető tevékenységét konkretizálja, melynek a lényege az, hogy ma már a PK HTPH-ink nem elégszenek meg az elhatározások helyes meghozatalával, a htp. biztosításra vonatkozó elgondolás precíz megfogalmazásával, hanem a parancsnoki munka során elengedhetetlennek tartják az elhatározás végrehajtásának a megszervezését, vagyis azt, hogy a kitűzött fő feladatok végrehajtása szempontjából jelenleg lényegtelennek látszó, de adott esetben a sikertelenség döntő okát képezhető körülményeket tisztázzák, az ellenség és a saját csapatok lehetőségeinek reális számbavételével, a harc várható lefolyásának előrelátása alapján, a feladatok sikeres végrehajtását gátló tényezőket a minimálisra korlátozzák.

A htp. törzsek felkészítése szempontjából gyökeres és minőségi változást eredményezett a tömegpusztító fegyverek alkalmazásának hatása, és annak feltárása a csapatok harctevékenységének megvívására és azok htp. biztosítására, illetve e hatások megértése.

A tömegpusztító fegyverek tömeges alkalmazása következtében rendkívül bonyolult helyzet keletkezhet a csapatok és htp. alegységek jelentős veszteségeket szenvedhetnek – sőt egyes csapatok és htp. alegységek a harcképességüket teljesen, vagy időlegesen elveszíthetik, nagy kiterjedésű szennyezett zónák és rombolások keletkezhetnek, amelyek a csapatok htp. biztosítását bonyolulttá teszik, és megnehezítik. Ilyen körülmények között a csapatok folyamatos htp. biz-

A mentőosztágra beosztott állomány gyorsan, pontosan és szakszerűen végzi az ellenség által mért atomcsapás következményeinek felszámolását.

Az eü. osztagok az atomcsapás körzetéből kiűritett sebesültek szakszerű ellátását végzik

tosítása csak akkor oldható meg, ha a hadtáp törzsek korszerű munkamódszereket alkalmazva gyorsan és operatívan dolgoznak, és a helyzet elemzése, az elhatározás meghozatala során, széleskörűen felhasználják a korszerű vezetés gépesítési és automatizálási eszközöket, valamint a gyors és nagy teljesítményű híradó eszközöket.

A lefolytatott gyakorlatok tapasztalatai arról győznek meg bennünket, hogy a htp. törzseink az összefegyvernemi vezetés szerves részeként, feladataikat értik, s képesek ilyen körülmények között is a csapatok megbízható htp. biztosítására. Szolgáljon erre példaként a „SPARTACUS” bemutató gyakorlaton készített fényképfelvétel.

A htp. törzsek vezető tevékenységének szakadatlan korszerűsítése és tökéletesítése mellett, minden szinten nagy gondot fordítanak a htp. alegységeknek a reális harcviszonyoknak legjobban megfelelő körülmények közötti begyakoroltatására. Ami e vonatkozásban kedvező és minőségi változást eredményez az az, hogy a parancsnokok többsége a htp. alegységek gyakoroltatását a csapatok gyakoroltatása szerves részének tekinti. Pl.: a seregtest-parancsnok alárendeltjeivel szemben e vonatkozásban ilyen követelményeket támasztott. „A hadtáp-kiképzés színvonalának emelése terén tekintsék fontos feladatnak a csapatok harctevékenysége hadtápbiztosításában részt vevők egyidejű és összehangolt tevékenységét és különös figyelmet fordítsanak a htp. tartalékos állomány összekovácsolására. A gyakorlatok színvonalasabb kidolgozásával és végrehajtásával biztosítsák a különböző htp. tagozatok rendszerben és komplex módon történő gyakoroltatását.”

A htp. alegységek felkészítése szempontjából különösen fontos szerepet töltenek be a különböző szintek által végrehajtott módszertani foglalkozások, gyakorlatok, ahol megfelelő elméleti kutatás és gyakorlati következtetés után bemutatásra kerülnek azok a korszerű elvek és módszerek, melyek a korszerű harc-eszközökkel felszerelt, korszerű harctevékenységet folytató csapatok anyagi-technikai és egészségügyi ellátását leghatékonyabban biztosítják.

A sok módszertani foglalkozás közül, mindenképpen említésre méltó az 1971. év nyarán és az 1973. év őszén levezetett módszertani bemutató, ahol a htp. személyi állomány kiképzésének korszerű elveit, illetve a htp. törzsek korszerű munkamódszereit, stílusát általánosítottuk, népszerűsítettük. A következő két kép ezt illusztrálja.

A htp. törzsek és alegységek felkészítése szempontjából kiemelkedő jelentőségűek, a Varsói Szerződés tagállamai fegyveres erői htp. szerveivel közösen saját, vagy valamelyik szövetséges állam területén végrehajtott gyakorlatok.

E gyakorlatokon mód nyílik egymás kölcsönös megismerésére, a csapatok htp. biztosítása korszerű módszereinek általánosítására.

E feladatok során, mindig különös jelentőséggel bírnak a szovjet hadsereg htp. szerveivel közösen végrehajtott gyakorlatok, melyek során mindig érezzük azt, hogy az idősebb testvér mindent megtesz annak érdekében, hogy gazdag tapasztalatainak átadásával segítse és hatékonyabbá tegye a seregtestünk htp. törzsének és alegységeinek felkészítését. Visszaemlékezve az elmúlt másfél évtizedre, nagy szeretettel gondolunk vissza az elvtársakra, akik a sok szakmai segítségnyújtás mellett is, a legtöbbet adták, mint pl.: Averin ezds. et., Szkovaroda altbgy. et. és Katyruhín vőrgy. elvtársak.

A honvédelmi miniszter elvtárs és vendégei, valamint a bemutató gyakorlatra berendelt elvtársak megtekintik a magasabbegység hadtápjá által berendezett anyagátadó ponton a munka menetét

A PK HTPH bemutató keretében végzi a btp. biztosítási teroben meghatározott feladatok végrehajtásának megszervezését

Az előjáró PK HTPH megérkezik a HVP-ra a htp. biztosítási terv egyeztetése céljából

Vázlatosan áttekintve tevékenységünk fontosabb momentumait, végezetül feltétlen szólni kell arról is, ahogy a htp. törzsek és alegységek felkészítése érdekében tett erőfeszítések kedvező hatást gyakoroltak más irányban is. Mint ismeretes, a csapatok htp. biztosítása komplex rendszabályok útján valósul meg, melyek végrehajtása érdekében különböző alárendeltségű vezető és végrehajtó szervek ténykednek. E feladatok végrehajtása során e szervek között a szolgálati és baráti viszonyok elmélyültek, jobbak lettek, és új tartalommal telítődtek, melyet jól példáz a komplexitás-2 és az 1974. évben végrehajtott seregtest htp. rendszergyakorlat.

A jövő hadtápszolgálata

Elekes János ezredes

A világméretekben lejátszódó tudományos technikai forradalom hadügyre gyakorolt hatása a fegyveres erők fegyverzetében, haditechnikai eszközeiben, szervezetében, a hadművészet elveiben, az állomány szociális, kommunális ellátottságában, a katonák életkörülményeiben egyaránt ugrásszerű fejlődést eredményezett. Ez a fejlődés hűen tükröződik a Magyar Néphadseregben is.

A szocializmus építésében sikerek, a népgazdaság fokozódó lehetőségei, pártunk és kormányunk szüntelen gondoskodása, dolgozó népünk áldozatos munkája nyomán néphadseregünk és annak hadtápszolgálata rendelkezett és rendelkezik mindazon javakkal, amelyek előfeltételét képezték és képezik a színvonalában növekvő tendenciát mutató szolgálati-, élet- és munkakörülmények érezhető javulásának.

Hadtápbiztosítási rendszerünk – a Varsói Szerződés többi hadseregéhez hasonlóan – megszilárdult, az extenzív fejlesztés után kezdetét vette, előtérbe került és egyre inkább előtérbe kerül a korszerűsítés minőségi oldala, azaz a kiépült rendszer, szervezetek, illetve az életkörülmények minőségi jellemzőinek fejlesztése.

Fejlődésünk nem spontán jelenségek alapján végbemenő folyamat. Mozgató rugói a tudományosan megalapozott közgazdasági és más összefüggések.

A hadtápszolgálat minőségi fejlesztésének gazdasági, szervezeti és felkészítési oldalai vannak, amelyek az egész személyi állomány anyagi, egészségügyi, szociális szükségleteinek mind magasabb színvonalon történő kielégítésében, az ellátást, kiszolgálást, biztosítást végző szervezetek és azok technikai eszközei minőségi jellemzőinek folyamatos javításában, illetve béke és háborús feladataikra történő felkészítésük színvonalának növelésében realizálódnak.

A Magyar Néphadsereg hadtápszolgálatának minőségi fejlesztését alapvetően a nemzetközi helyzet várható alakulásából adódó hadművelési követelmények, a népgazdaság fejlődéséből adódó gazdasági lehetőségek, valamint a társadalmi előrehaladás követelményeiből adódó objektív és szubjektív igények határozzák meg.

Mint minden szocialista típusú hadseregnek, a Magyar Néphadseregnek is alapvető rendeltetése a szocialista haza védelme. E magasztos feladat teljesítése állandó harc készséget igényel, készen kell lenni minden pillanatban az agresszió elhárítására. Ez a követelmény a hadtápszolgálat olyan irányú

fejlesztését igényli, hogy mind háborúban, mind békében képes legyen a csapatok tevékenységeinek mindenoldalú hadtápbiztosítására.

A hadtápszolgálat háborús felkészítését annak figyelembevételével kell végezni, hogy a tömegpusztító fegyverekkel vívott harc-tevékenységek bonyolult viszonyok közötti hadtápbiztosítása maradéktalanul teljesíthető legyen. A hadtápszolgálat szervezeteit, anyagi-technikai eszközeit ennek szem előtt tartásával fejlesztjük.

A háborús követelményeket kielégítő fejlesztési feladatok mellett, a rendelkezésre álló lehetőségek jelentős hányadát a hadtápszolgálat azon területeire koncentráljuk, amelyek a katonák életkörülményeinek folyamatos javítását szolgálják.

Ennek megfelelően a személyi állomány ételmezési ellátásában elért színvonalat megszilárdítva továbbra is napirenden tartjuk az étel-miszerfogyasztás, kedvező irányú szerkezeti változtatását, a tápanyag felhasználás optimumának közzelítését, arányosan az 1 főre jutó nemzeti jövedelem emelkedésével. Abból kiindulva, hogy az ételmezési ellátás szerkezeti összetételét a személyi állomány fiziológiai fejlődése és a nehéz fizikai igénybevétel szempontjából fontos állati fehérje igény határozza meg, növelni tervezzük a biológiailag értékeesebb hús- és más állati eredetű étel-miszerek, főként a tej és tejtermékek, továbbá a friss zöldség és gyümölcsfélék fogyasztását, számolva más étel-miszerek (pl. hüvelyesek) fogyasztásának egyidejű csökkenésével. Ennek megvalósítását úgy ütemezzük, hogy a fenti étel-miszerekből öt évenként mintegy 10–15%-kal emelkedjen a fogyasztás. Állati eredetű fehérjéből a jelenlegi napi 50–52 gramm-mal szemben 65 grammra tervezzük növelni a fogyasztást.

Az ételmezési ellátás színvonalának folyamatos javításával párhuzamosan folytatjuk a csapatkonyhák és étkezdék berendezéseinek, felszereléseinek, továbbá a tábori ételmezési felszerelések, konyhák, étkezdék, sütődék stb. korszerűsítését is.

A személyi állomány ellátása színvonalának másik jelentős fokmérője a ruházat minősége, formája, kulturáltsága. A jelenlegi színvonal megszilárdításával, az igénybevételi követelmények és gyártási lehetőségek összhangjának szem előtt tartásával tovább fejlesztjük egyenruházatunk cikkeit. Korszerű alapanyagok felhasználásával és új kikészítési eljárások bevezetésével javítjuk a ruházati cikkek minőségét. Lényegesen előbbre tervezzük lépni a tábori pihentetéshez szükséges eszközök kialakításában és teljes mértékben meg akarjuk oldani a személyi állomány csapadék elleni védelmét. Tovább folytatjuk a kutatásokat a hőhatás elleni védelem megoldására, a réteges öltözet továbbfejlesztésére, a láb-beli vízhatlanságának növelésére, valamint az egyenruházat fiziológiai és esztétikai tulajdonságainak javítására. A fejlesztés hatékonyságának növelése érdekében tudományos együttműködést kezdeményezünk a baráti hadseregek szolgálataival.

A hadiruházat fejlesztésénél a katonai tömegöltöztetés elvi és módszertani kérdéseiből kiindulva kutatjuk a tartósságot, könnyen kezelhetőséget, mentesíthetőséget, esztétikai képet javító és a súlyt csökkentő szintetikus szálfelhasználás lehetőségeit. Fokozzuk a lángmentesítéssel kapcsolatos kutatómunkát.

Tovább folytatjuk a katonák elhelyezési körülményeinek javítását, elsősorban a körletek komfortjának növelésével. Általánossá kívánjuk tenni a melegvizes mosdókat, illetve a beépített szekrényekkel ellátott hálókörleteket. Korsze-

rúsítjuk az ifjúsági és társadalmi klubokat, a konyha-étterem komplexumokat és a személyi állomány kiképzéséhez szükséges tantermeket. Az objektumok és laktanyák fűtése terén általánossá tesszük a központi, illetve olajkályha fűtést. Tovább javítjuk a hivatásos állomány lakásellátottságát, a lakások minőségi színvonalának emelését.

Az egészségügyi ellátás fokozatos javítása céljából a csapatgyengélkedőket korszerű gyógyászati berendezésekkel, rövidhullámú készülékekkel, gyorsfordulatú fogászati berendezésekkel látjuk el. Törekvéseink arra irányulnak, hogy kiterjesszük az ország valamennyi tájegységére a kórház-rendelőintézeti egységet, biztosítva a területi kórházi ellátás lehetőségeit, csökkentve a Budapestre centralizált kórházi ellátást. Fokozni kívánjuk a hivatásos állomány és igényjogosult hozzátartozóik szakosított szakorvosi ellátásának színvonalát.

A hivatásos állomány és családtagjaik rendszeres pihentetése érdekében tovább bővül az üdülőhálózat, szélesítjük a csere üdültetésben részt vevőket és lényegesen javítjuk üdülőink komfortját.

A hadtáp szervezetek optimalitását – alapvetően intenzív módszereket alkalmazva, a honvédelem egyre szélesedő társadalmi-gazdasági bázisára támaszkodva, a meglévő szervezetek kiegészítésével, a hadtáp anyagi-technikai eszközök minőségi fejlesztésével és mennyiségi növelésével, békében a népgazdaság irányítási rendszeréhez jobban igazodó szervezeti formák kialakításával és bevezetésével, a területi ellátás feltételeinek megteremtéséhez igazodva kívánjuk elérni.

A hadtápszolgálat személyi állománya, a megnövekedett feladatok magas színvonalon való teljesítését csak magas szintű képzettséggel képes megoldani. Ebből kiindulva átfogóan, a képzés teljes szféráját felölelően kerül végrehajtásra a követelményrendszer pontosítása, feltárva a kapcsolódó képzési formákban a tartalmi összhangot, a képzési folyamatot biztosító átmeneteket és kapcsolatokat. Ennek alapján olyan tervek kialakítása várható, amelyek meghatározzák a nevelés egységes tartalmi követelményeit, céltudatosan befolyásolják a kiképzőket és kiképzendőket a tervezett beosztásokhoz szükséges képességek kialakítására, az integrált szemlélet és a szükséges ismeretanyag elsajátítására, végül biztosítják a képzés nevelésközpontosságát és a teljesítményképes tudás megszerzését.

Fenti célkitűzéseink – amelyek megvalósítása az előttünk álló fejlesztési időszakok – ötéves tervek – során realizálódik – a jövő hadtápszolgálatának főbb területeiről adnak képet abból a célból, hogy a jubileumi megemlékezések során, a hadtápszolgálat megalakulásáról és fejlődésének kezdeti szakaszától napjainkig megtett útvjáról szerzett tapasztalatok felelevenítésével, párhuzamot vonjunk a múlt, jelen és jövő között. Ahhoz, hogy eljutottunk a jelenlegi szintre, és elérjük a fenti célkitűzéseinket, az tette és teszi továbbra is lehetővé, hogy pártunk és kormányunk szakadatlanul gondoskodik a szocializmus építéséhez elengedhetlenül szükséges béke feltételeit biztosító néphadseregünkről.

A tudományos élet fejlődése a Magyar Néphadsereg hadtápjában

Babarczi Tivadar alezredes

Tudományos életünk helyzetét és fejlődését a Magyar Néphadsereg megalakulása óta a hadtudomány elméletének fejlődése, a társadalmi előrehaladásból, a tudományos és technikai fejlődésből adódó követelmények, a hadseregfejlesztésre meghatározott irányelvek és célkitűzések, továbbá a szolgálatot teljesítő káderállomány felkészültsége határozta meg.

Hatalmas utat kellett bejárni a Magyar Néphadsereg hadtápjának ahhoz, hogy egy teljesen mennyiségi szemléletre alapozott régi „GH” rendszerről eljusson a mai helyzetig, amelyben már – minden túlzás nélkül állíthatjuk – a hadtápbiztosítás minden folyamata teljes vertikumában kutatott és egyes főfolyamatait tekintve feltárt, tudományosan megalapozott rendszerré vált.

Ezt az utat (1) a felszabadító szovjet hadsereg tudományos bázisára alapozva, a (2) szocialista országok és ezen belül is a Szovjetunió támogatásával, (3) a kommunista morálra alapozott szubjektív bázis megteremtésével és minden kétséget kizáróan csak (4) a szocialista rendszer építése és társadalmi viszonyai között lehetett ilyen törésmentesen bejárni.

Anélkül, hogy tudományos életünknek ezt a 25–30 éves nagyszerű és összefüggő folyamatát időszakokra feltördelnénk, meg kell állapítanunk azt, hogy jó közelítéssel a tudományos tevékenységünk a következő szakaszokra bontható fel:

1. A Magyar Néphadsereg és ezen belül az MN hadtápjának megteremtése, az anyagi-technikai bázis létrehozása a régi hadsereg elveire és gyakorlatára alapozva, az onnan átvett tiszti és tiszthelyettesi állomány igénybevételével.

2. A Magyar Néphadsereg hadtápjának átszervezése és a hadtápbiztosítás újrendszerű folyamatának kialakítása, a szovjet hadsereg hadtápbiztosítási elveire és gyakorlatára alapozva, a párt hívó szavára az MN-ben bekerült és kiképzett idősebb és fiatalabb kommunista tisztekre támaszkodva.

3. A magasabb szintű tudományos tevékenységhez szükséges szellemi és anyagi bázis megteremtése, a szocialista hadtudomány elméletének és gyakorlatának átvétele, valamint a fiatal tiszti állomány Szovjetunióban és hazai katonai iskolákon történő magas szintű felkészítés útján.

4. A hadtudomány elméletének fejlődéséből, valamint a társadalmi előrehaladás követelményekből adódó fejlesztési feladatok tudományos megalapo-

zásának, a hadtápbiztosítás elmélete továbbfejlesztésének, valamint a tudományos élet és tevékenység egész MN hadtápra történő kiterjesztésének napjainkig tartó időszakára.

Ezek az időszakok egymástól el nem választhatók, hiszen az átmenet nem egyik napról a másikra, és a hadtápbiztosítás nem minden folyamatában egy időben került végrehajtásra. Azonban a történelmi áttekintés során egy-egy időszak jellemző vonásai meghatározzák az MN hadtápjának tudományos életének akkori helyzetét.

A Magyar Néphadsereg megalakulásának időszakában, a hadtápbiztosítás teljes egészében a régi hadsereg hadtápbiztosítási elvei és gyakorlata alapján került megszervezésre és végrehajtásra. Ebben az időszakban a még kialakulóban levő néphadsereg hadtápján belül, a szó teljes értelmében vett tudományos tevékenységről nem beszélhetünk, annak csak néhány sajátos vonása jelentkezett a párt és állami vezetés által, a hadseregfejlesztésre meghatározott irányelvek alapján.

Ezek között is első helyen kell említeni a „Hadtápellátás” és a „Honvédorvos” című folyóiratok beindítását, amelyekben az akkori felső hadtápvezetés régi hadseregből átvett tapasztalt hadtápbiztosítási elveit fogalmazták meg és publikálták a hadtápbiztosítás belső tartalmának feltárására, az anyagi fegyelem megszilárdítására, valamint a népi állam vagyonának kezelésére és megőrzésére vonatkozó, ebből a távlatból is helytálló gondolataikat.

Különösen nagy jelentőségű volt a még építési stádiumban levő Magyar Néphadsereg hadtápjára az MDP 1948-ban megtartott kongresszusa (egyesületi kongresszus), amely meghatározta a hadseregfejlesztés irányelveit és amelynek alapján lefolytatásra került az első hadtápbiztosítási konferencia, amely lényegében feltárta és megfogalmazta a hadtápbiztosítás fejlődésére vonatkozó legfontosabb kérdéseket.

Ezek közül is kiemelkedő fontosságúak voltak, (1) az anyagi fegyelem megszilárdítására, (2) a személyi állomány mindenoldalú ellátása színvonalának javítására, valamint (3) a hadtápbiztosítási utánpótlás biztosítására vonatkozó elvek és követelmények.

A megfogalmazott célkitűzések valóra váltásával kialakult egy viszonylag szilárd hadtápbiztosítási rendszer és felállításra került a Hadtápbiztosítási Iskola.

A párt hívó szavára százával jelentkeztek fiatal kommunisták és párton kívüliek a Hadtápbiztosítási Iskolára, akikből 1/2, 1 és 2 éves képzés után jól felkészített, ambícióval telített, minden áldozatvállalásra kész tisztek lettek és kerültek különböző beosztásokba a Magyar Néphadsereg hadtápjában.

Ebben az időszakban az MN hadtápján belül a hadtápbiztosítás folyamatának kialakításán és megszilárdításán túl, az egyik legfontosabb tudományos tevékenységként a tisztképzés tartalmi és didaktikai megalapozása jelentkezett.

Ezt az időszakot olyan kettősség jellemezte, hogy a követelmények már egy magasabb szintű hadtápbiztosítási rendszert céloztak, ugyanakkor a kiképző állomány zöme a régi hadseregből átvett tisztekből tevődött össze, akik legjobb szándékuk mellett sem rendelkeztek azokkal a tárgyi ismeretekkel, amelyek a magasabb szintű követelmények kielégítését, a hadtápbiztosítási folyamat megfelelő mélységű feltárását és politikummal történő kitöltését biztosítani tudták volna.

Ennek ellensúlyozására a párt- és állami vezetés rövid átképzés után tapasztalt idősebb kommunistákat irányított a területre, ugyanakkor magasszintű felkészültséggel rendelkező szovjet hadtáptiszteket kért fel tanácsadóként, mind a felső hadtápvezetés, mind a tisztképzés megfelelő színvonala kialakításának segítésére. Ezek az elvtársak, de különösen a tanácsadóként tevékenykedő szovjet elvtársak, hatalmas segítséget nyújtottak a fiatal Magyar Néphadsereg hadtápjának megteremtésében azért, hogy a szovjet tudomány eredményeit, személyes tapasztalataikat és tudásukat önzetlenül nyújtották át az adott területen dolgozó elvtársaink részére.

Már az 1950-es évek elején nyilvánvalóvá vált, hogy az egész Magyar Néphadsereg vonatkozásában a régi hadseregből átvett hadtáp szervezetek és a hadtápbiztosítás folyamata nem felel meg azoknak a követelményeknek, amelyek a viszonylag nagy létszámú és minden vonatkozásban rohamosan fejlődő hadsereg igényeiből, továbbá a szovjet hadsereggel történő együttes felkészülésből fakadnak. Ennek megfelelően az 1950-es évek elején a párt- és állami vezetés döntése alapján áttértünk a szovjet hadsereg hadtápbiztosítási rendszerére, amely mind a struktúra, mind a folyamatok vonatkozásában a régőtől eltérő, magasabb szintű és tudományos igényű feladatkomplexumot jelentett. Ezzel egy időben az 1949-ben beindított tisztképzés terén is mind tartalmi, mind didaktikai szempontból minőségi változás vált szükségessé, amely az 1950-es évek első felétől az 1950-es évek közepéig került végrehajtásra.

Anélkül, hogy ennek az időszaknak a hadsereg építő munkája során végzett tudományos tevékenységét részleteiben elemeznénk, feltétlenül említést kell tennünk azokról a területekről és folyamatokról, amelyek igazolhatóan megalapozott tudományos tevékenységet igényeltek és amelyek művelői megérdemlik azt az elismerést, amelyet, ha nem is névszerint említve, de összességében le kell írunk.

Ennek az időszaknak a tudományos tevékenységét elsősorban a szovjet hadsereg hadtápbiztosítási elveinek és gyakorlatának adaptációja, a hadtápbiztosítási folyamatok gyakorlati elsajátíttatása, az alapfokú tisztképzés tartalmi és didaktikai továbbfejlesztése, a felsőfokú tisztképzés megalapozása és beindítása, az anyagi-technikai, egészségügyi és elhelyezési bázis megteremtése, továbbá a nemzeti sajátosságok lehetőségeihez mért érvényre juttatása érdekében folyó tudományos munka jellemezte.

Ha helyileg kívánnánk kötni az MN hadtápján belüli tudományos tevékenységet, jó közelítéssel azt mondhatnánk, hogy a tudományos munka bázisai: az MNHF-ség és törzse, a csoportfőnökségek és önálló osztályok, a tisztí iskola és a későbbiek folyamán felállított ZMKA hadtáp tanszékek tanári állománya, a seregtestek és magasabbegységek hadtáp törzsei személyi állománya, továbbá szakmai vonatkozásban a HM közvetlen szervek és intézetek állományának egy része voltak.

Ebben az időszakban a tudományos tevékenység az adaptáció és a felsoroit fő területeken belül szinte kizárólag a meglévő bázis tartalmi és módszerbeli feltárására és részbeni fejlesztésére irányult. Központi célkitűzés hiányában, a mindennapi élet követelményei és a néphadseregbe bekerült kommunisták újra és jobbra való törekvése szolgáltatta a hajtóerőt. Perspektivikus célokat szolgáló, elméleti és gyakorlati ún. „alapkutatások”-ról szinte egyáltalán nem, vagy csak néhány szakterületen (pl. egészségügyi szolgálat, élelmezési szolgálat...)

lehet beszélni. Ugyancsak ezekre a területekre korlátozódott néhány kérdésben a meglevő polgári tudományos intézetekkel való együttműködés is. A tudományos élet terén rohamos fejlődés volt tapasztalható a katonai-egészségügyi kutatás, továbbá a tisztképzés szellemi és anyagi bázisának megteremtése érdekében folyó munkában.

Az 1950-es évek első felét úgy jellemezhetnénk, hogy ebben az időszakban teremődtek meg az alapjai a későbbi időszak tudományos tevékenységének, amelynek során az *elméleti és gyakorlati bázist*, a szocialista hadtudomány eredményei, a szovjet hadsereg hadtápbiztosítási rendszerének elmélete és gyakorlata, a *szubjektív bázist*, a hadseregbe bekerült idősebb kommunisták és a tudásra szomjas ifjú generáció, az *anyagi-technikai bázist*, a hibák ellenére is rohamosan fejlődő népgazdaság tudományos és technikai eredményei szolgáltatták.

A szubjektív bázis megteremtésében a hazai erőfeszítéseken túl fel nem mérhető segítséget jelentett a Szovjetunió önzetlen, baráti támogatása. Ennek során nagyszámban kerültek katonai akadémiára fiatalabb és idősebb tisztek, akik a korszerű elméleti és gyakorlati ismeretek elsajátítása után hazakerülve, forradalmi lendületet adtak a Magyar Néphadsereg hadtápján belüli tudományos tevékenység magasabb szinten történő beindításához és végzéséhez.

Történelmi visszapillantásunk nem lenne teljes, ha nem emlékeznénk meg azokról az elvtársakról, akik a régi hadseregben szolgáltak, majd felismerve és megértve a szocializmus eszméinek nagyszerűségét és hovatartozásukat, hűen szolgálták a népet a Magyar Néphadseregben, tudásukat állandóan gyarapítva segítettek a hadsereg építésében, a fiatal generáció képzésében, hozzájárulva ezáltal a Magyar Néphadsereg hadtápjá fejlődéséhez és a tudományos élet szellemi bázisa megteremtéséhez.

Az 1950-es évek második felétől a Magyar Néphadsereg hadtápjá tudományos életében ugrásszerű fejlődés volt tapasztalható. Ezt a szinte törvényszerű fejlődést, alapvetően a két világrendszer helyzetében beállt minőségi változás idézte elő, amelyen belül az erőviszonyok kiegyenlítődését jelentette az, hogy a szocialista világrendszerhez tartozó országok mind politikailag, mind gazdaságilag megerősödtek, a Szovjetunió is rendelkezett már atomfegyverrel és megfelelő hordozókkal, s végül az imperialista agresszív tömbök ellensúlyozására védelmi céllal létrejött a szocialista országok hatalmas katonai erejét egyesítő „Varsói Szerződés”.

Mindezek hatására a hadtudomány eddigi elveiben és tartalmában minőségi változás jelentkezett, amely alapjaiban kihatott mind a hadművészet, mind a haditechnika ugrásszerű fejlődésére és megfelelő súllyal érezte hatását a hadtudomány más területein is, így a hadtápbiztosítás elmélete és gyakorlata vonatkozásában is.

Különösen nagy jelentőségű volt a Varsói Szerződés létrejöttével az a tény, hogy a szocialista országok hadseregei és ezen belül azok hadtápjai még intenzívebben tanulmányozhatták egymás elért eredményeit, kialakulhatott egy egységes alapokon álló, de tagállamonként differenciált hadászati, hadművelési alkalmazási elgondolás. Ez lehetőséget adott a szocialista hadtudomány elveit figyelembe vevő, de az adott ország sajátosságait szemelött tartó hadtudományi ku-

tatás megkezdésére és művelésére, amely minden erővel azt hivatott szolgálni, hogy az adott ország hadserege és annak hadtápa minél jobban fel tudjon készülni – a Szovjetunió és más szocialista országok hadseregeivel együtt – a szocialista világrendszer védelmére és az agresszorok megsemmisítésére.

Ennek végrehajtására megteremtődtek a feltételek a Magyar Néphadsereg hadtápján belül is, mivel (1) a hadtáp tisztii állomány jelentős része felső fokú katonai végzettséggel rendelkezett és minden évben nagy létszám került beiskolázásra a hazai és külföldi felső fokú katonai tanintézetekbe, (2) az ország gazdasági helyzetének folyamatos megszilárdulása és rohamos fejlődése megfelelő anyagi bázist jelentett, (3) a világméretű tudományos és technikai előrehaladás eredményei alapot szolgáltatottak a hazai tudományos és technikai bázis kialakításához, (4) a Varsói Szerződés tagállamai között magasszintű tudományos együttműködés jött létre és végül (5) több területen megérték a feltételei annak, hogy a Magyar Néphadsereg hadtáp szervei kiépítsék az együttműködést – alapvetően a fejlesztési kutatások vonalán – polgári szervekkel és tudományos intézetekkel.

Míndezekhez hozzájárult még az is, hogy a párt- és állami vezetés az 1960-as évek közepétől a népgazdaság mechanizmusának reformját irányozta elő és hajtotta végre, amelynek vetületekén a néphadseregi gazdaság strukturális és folyamat korszerűsítési programja jelentkezett. Nem utolsó sorban játszott szerepet az, hogy az MSZMP felismerve a tudományos tevékenység jelentőségét és a kor követelményeinek megfelelő szükségességét, meghirdette a tudományos munka színvonalának emelését és a tudományos kutatások termelés szolgálatába történő állítását.

Ebben a közelítőleg húsz éves fejlődési folyamatban a Magyar Néphadsereg hadtápján belüli tudományos élet tartalmának és fejlődésének jellemző főirányai a következőkben választhatók fel (a teljesség igénye nélkül).

A tudományos tevékenység alapvető célkitűzésként, (1) a fegyveres küzdelem hadtápbiztosítására való felkészülés tudományos szintű és igényű megalapozását, (2) a hadtápgozdálkodás színvonalának népgazdasági fejlődést követő szintre történő emelését, (3) a fejlesztési tervek és időszakok tudományos munkával történő alátámasztását, (4) a tudományos kéderképzés színvonalának és hatékonyságának növelését, (5) a tudományos tájékoztatás rendszerének kiépítését és hatékonyságának növelését, (6) a tudományos munka központi irányításának és a legfontosabb feladatokra történő orientálásának megvalósítását lehet meghatározni.

A felsorolt fő célkitűzések érdekében a Magyar Néphadsereg hadtápján belül, megalapozott és magasszintű tudományos munka, illetve tudományszervezési folyamat került végrehajtásra.

A fegyveres küzdelem hadtápbiztosítására való felkészülés tudományos megalapozásának egyik fontos állomása volt „az MN Szárazföldi Csapatainak Hadműveleti-harcászati Alkalmazása és felkészítése” című kutatási témán belül kidolgozott, a hadtápbiztosítás korszerűsítésére vonatkozó anyag.

Ez a tudományos munka a hadtápbiztosításba beletartozó szervektől bevont nagy létszámú kollektíva elemző és felmérő munkája eredményeként került kidolgozásra és következtetéseiben, javaslataiban kitért:

a) az anyagi biztosítás korszerűsítésére, ezen belül az anyagi készletek létrehozásának és utanszállításának célszerű változataira,

b) a hadműveleti hadtáp felső tagozatának szükségességére, alkalmazásának és működésének módozataira,

c) az anyag-utánszállítás várható volumenének meghatározására,

d) a technikai biztosítás várható követelményeinek meghatározására és az igények kielégítése biztosításának módozataira,

e) az egészségügyi biztosítás korszerűsítésére, ezen belül a szükségletek kielégítésének várható változataira és követelményeire,

f) a közlekedési biztosítás korszerűsítésére, fő iránnyal a közúti és vasúti helyreállító kapacitás növelésére,

g) a hadtápvezetés korszerűsítésére, ezen belül az egységes hadtápvezetés, a vezetés szervezeti és technikai fejlesztése, a tervezés-irányítás javítása és a több nemzetiségű hadműveleti tevékenység hadtápvezetési problémáinak feltárása vonatkozásában tett javaslatokat.

A kidolgozott anyag minőségét és realitását bizonyítja az a tény, hogy ajánlásai, következtetései nagyobb részben megvalósításra kerültek, illetve megvalósítás alatt állnak a jelenlegi fejlesztési szakaszunkban.

A fegyveres küzdelem hadtápbiztosítása korszerűsítése érdekében még számos más területen is folyt és folyik ma is megalapozott kutatómunka, amelyek közül csak a legfontosabbakat tekintve a következők említhetők meg:

1. Az MN csapat-, hadműveleti és központ hadtáp szervezeti korszerűtése, továbbá a felső hadtápvezetés szervezeti rekonstrukciója, a hadtápvezetés folyamatának javítása és korszerűsítése.

2. A koalíciós FRONT keretében működő nemzeti seregtestek hadtápbiztosítási rendszerének kialakítása.

3. A hadműveleti hadtáp felső tagozatában működő szervezetek belső tevékenységének fejlesztése.

4. Gépi-adatfeldolgozás a csapat- és hadműveleti hadtáp tagozatban.

5. A gépi anyagmozgatás rendszerének kialakítása a csapat- és hadműveleti hadtápban.

6. A hadtápegységek, -alegységek, -törzsek és a személyi állomány kiképzésének és felkészítésének korszerűsítése.

7. A hadtáp tisztképzés tartalmi és didaktikai korszerűsítése.

8. Az MN közlekedési és szállítási rendszerének korszerűsítése.

9. Az MN háborús egészségügyi biztosítási rendszerének korszerűsítése, alapvető iránnyal a sérültek és betegek egészségügyi ellátásának javítására, a tábori kórházak alkalmazásának és működtetésének javítására.

10. Az integrált hadtápvezetés rendszerének kialakítása.

11. A tábori automatizált hadtápvezetési alrendszer kiépítésére irányuló tevékenységekben való részvétel.

12. A területi ellátási rendszer kialakítása.

A felsoroltakon kívül még számos területen és kutató helyen folyt és folyik ma is tudományos kutatómunka a fegyveres küzdelem alatti korszerű

hadtápbiztosítási rendszer kialakítására. Ezen belül feltétlenül meg kell említeni az MN hadtápbiztosítási rendszer kialakítására vonatkozó kutatómunkát és az egyes szakterületeken belül a szakanyagok és technikai eszközök fejlesztésére, a korszerű ellátási rendszer kialakítására vonatkozó több éves tevékenységet igénylő kutatómunkákat.

*

A hadtápgazdálkodás színvonalának javítása érdekében végzett tudományos tevékenység fő célkitűzésként a (1) rendelkezésre álló anyagi és pénzeszközök minél hatékonyabb felhasználása, (2) a gazdálkodási folyamatok hatékonyságának növelése, (3) a költségvetési gazdálkodás korszerűsítése. (4) a fejlesztés és fenntartás helyes arányainak kialakítása, (5) a csapatgazdálkodás önállóságának növelése és színvonalának emelése, végül (6) a hadseregen belüli élet- és munkakörülmények javítása került meghatározásra.

Ebben a fel nem mérhető hatalmas munkában, a fejlesztési célkitűzések tudományos megalapozásában és végrehajtásában döntő szerepet kaptak az MN Hadtápszolgálat Főnökségei, az MNHF közvetlen és törzs osztályok, valamint a csapatok hadtápszervezetei. Vitathatatlan, hogy e területeken nyílt legnagyobb alkalom és lehetőség a polgári szervekkel és kutató intézetekkel való együttműködés kiépítésére, az együttes tevékenység megszervezésére.

E tudományos folyamat kezdeti lépései visszanyúlnak az 1950-es évek első és második felére, amikor is az egyes szolgálatokon belül a napi életben tapasztalt hiányosságok felszámolását, az ellátási színvonal folyamatos javítását és az állandóan növekvő igények lehetőségeihez mért kielégítést tűzték ki célul.

Ebben az időszakban ezen a területen a tudományos élet fő jellemzője a részfejlesztési célok érdekében végzett tudományos kutatás volt. Ez az időszak képezte az alapját és teremtette meg a szellemi bázist annak a komplex, hadtápgazdálkodást segítő fejlesztési időszaknak, ami a népgazdaság új mechanizmusának bevezetése után az MN hadtábján belül központi irányítással és célkitűzések meghatározásával került beindításra és végrehajtásra. Ebben az időszakban már folytak kísérletek (kutatások) a csapatgazdálkodás önállóságának növelésére, a korlátozott és egyes területeken a teljes pénzgazdálkodás bevezetése útján a korszerű készletgazdálkodás alapelemeinek megismerésére és részbeni bevezetésére, a gépi adatfeldolgozás kezdeti lépéseinek megtételére, továbbá a hivatásos és sorállomány elhelyezési problémáinak feltárására, a fejlesztési célkitűzések megfogalmazására.

Az 1960-as évek második felében a Magyar Néphadsereg hadtábján belül magasszínvonalú tudományos kutatómunka került beindításra a népgazdaság új mechanizmusa néphadseregi hatásainak feltárására és kimunkálására. Ennek a tudományos munkának az eredményeként alakult ki a költségvetési gazdálkodási rendszer jelenlegi formája, a csapatok önálló költségvetési gazdálkodási rendszerben való működtetése, a pénz- és készletgazdálkodás – szabályozókra alapozott – folyamata és a katonai termelő üzemek önálló költségvetési üzemi gazdálkodási rendszere.

Ebben az időszakban indult be intenzíven a csapat számviteli rendszer korszerűsítése érdekében folyó tudományos munka, amelynek során létrejöttek (néhány helyen kísérleti jelleggel) a számviteli és adatfeldolgozó pontok

(SZAP), majd az egységes és központilag könnyen szabályozható készletgazdálkodás megvalósítását célzó „Anyagi-Technikai Biztosítási” (ATB 1971.) alrendszer kutatási munkája.

Széles körű kutatási folyamat indult be és folyik ma is a személyi állomány jelenleginél magasabb szintű egészségügyi megelőző és gyógyító ellátása biztosítására, továbbá a csapatszállítások és az anyagmozgatás gazdaságosabbá és korszerűbbé tételére.

Szocialista társadalmunk fejlődésének megfelelően növekedett népünk élet-színvonala, amellyel párhuzamosan beindítottuk az MN állománya élet- és lét-körülményei javítását célzó kutató munkát is. Ennek során kutattuk és kutatjuk – majd a kutatási eredmények alapján néhány területen megkezdtuk a realizálását – a hivatásos és sorállomány ruházati ellátási színvonala emelésének, a sorállomány elhelyezési körülményei és a hivatásos állomány lakásellátása javításának, a személyi állomány ételmezési ellátása magasabb színvonalra történő emelésének, a szociális és kommunális szolgáltatás hatékonysága növelésének, továbbá az ifjúság politikai törvény MN hadtápján belüli megvalósításának.

Elismerésre méltó kezdeményezés eredményeként indult be az MN 5232 hadtáp törzse irányításával és tevékeny munkájával (1970) a csapatgazdálkodás vezetési rendszerének javítását célzó egységes tervezési és információs rend kialakítására vonatkozó tudományos kutató munka.

*

Az MN hadtápján belüli tudományos élet legfontosabb időszakaivá és folyamataivá váltak az egyes fejlesztési időszakok (5 és 10) terveinek kimunkálása és az utóbbi években a hadtáp távlati fejlődését prognosztizáló anyagok kidolgozása.

Nagy előrelépést jelentett ezen a területen az, hogy az MN hadtáp felső vezetése központi szabályozók és célkitűzések meghatározásával koordinálta és koordinálja a heterogén terület munkáját, biztosítva ezáltal a középtávú fejlesztési tervek legfontosabb és leg gazdaságosabb feladatokra történő koncentrációját.

E területen gyakorlattá vált a tervek összeállítása előtt a legfontosabb területek fejlesztési elgondolásainak kimunkálása, majd ezek alapján a fejlesztési célkitűzések és folyamatok meghatározása. Különösen az utóbbi években került előtérbe a terv-célkitűzések hatékonyságát biztosító és az optimális döntést elősegítő tudományos kutató munka.

Az MN és az MN hadtáp fennállása történetében első alkalommal 1973-ban került komplex módon kidolgozásra az MN hadtáp várható távlati fejlődését feltáró prognózis tanulmány, amely 15 évre előre tekintve, a társadalmi előrehaladást és a hadtudomány más tudományterületei fejlődését meghatározó előre jelzéseket figyelembe véve, körvonalazza a fejlődés várható irányát és ütemét.

A komplex prognózis tanulmány kidolgozásában részt vettek a hadtápbiztosításban beletartozó, illetve abban érintett összes szervek. Jól illusztrálják a prognózis tanulmány kidolgozása érdekében végzett hatalmas munkát az 1–2. vázlatok, amelyek a kidolgozás ütemét és szervezését, valamint az érintett szervek tevékenységét mutatják be.

A különböző társadalmak, de különösen a szocialista társadalmak életében ma már elengedhetetlenek és a tervszerű fejlesztés szerves részévé váltak a prognózisok. Az MN hadtápján első alkalommal készített komplex prognózis tanulmányának – azon túl, hogy ma már érezzük vitathatatlan szükségességét – van néhány olyan tapasztalata, amelyet indokolt következtetés formájában publikálni.

Ezek a tapasztalatok a következők:

1. A hadtáp prognózis kimunkálásához elengedhetetlenül szükségesek a hadművészet és más alapvető tudományterületek fejlődési prognózisa. Ebből adódik az, hogy az MN fejlődésére vonatkozó prognózis csak központi irányítással, folyamatában és idejében behatárolt, tartalmában minden igényt kielégítő módon, de nem részletekbe menően kerülhet kidolgozásra.

2. Az MN hadtápjára vonatkozó prognózist csak komplex módon, a hadtápbiztosítás folyamatában beletartozó és abban érintett szervek teljes bevonásával lehet és kell kidolgozni.

3. A prognózis anyagban a fejlődés fő- és résztendenciái kidolgozása mellett helyt kell adni a különböző szakterületek, illetve folyamatok fejlődési irányainak és fő célkitűzéseinek meghatározására is.

4. A hadtáp fejlődésére vonatkozó prognózis kidolgozásánál alapvető figyelmet kell fordítani a népgazdaság egyes területei (pl. ipar stb.) és az össz-társadalmi életszínvonal fejlődésének alakulására.

Ezek a legfontosabb következtetések is biztosítják azt, hogy tudományos életünk jelenlegi fejlődési szakaszán már elértünk arra a szintre, ahol a végzett munka egyik követelményeként, a magasabb szintű munka megvalósításához szükséges tapasztalatok és következtetések levonása is igényként jelenik meg.

*

A felsorolt területeken készített tudományos értékű munkák elbírálására és a tudományterület, illetve tudományszakterület vezetője részére történő ajánlások megtételére az MN hadtápján belül két tudomány tanács, a Magyar Hadtápján Tudományos Tanács (MNHTT) és a Magyar Néphadsereg Orvos Tudományos Tanácsa (MNOTT) működik. A tanácsok munkájának előkészítését, valamint az adott területeken a tudományos élet szervezését tanácsonként egy-egy kinevezett tanácstitkár (tudományszervező) végzi.

*

Különösen fontos helyet foglal el az MN hadtápján tudományos életében a tudományos kéaderképzés és az ezzel kapcsolatos szervező, irányító munka.

Már az 1960-as évek első felében világosan látszott az, hogy a jó szakmai felkészültség még nem elegendő ahhoz, hogy egy-egy fejlesztési feladat megfelelő mélységű tudományos munkával kerüljön megalapozásra. A magasszínvonalú tudományos munkavégzéshez minél nagyobb számban képzett, tudományos fokozattal rendelkező káderre volt szükség, akik azon túl, hogy a tudományos munka irányítói és kidolgozói voltak, képesekké váltak az ismeretek és módszerek átadására is.

A MAGYAR NÉPHADSEREG HADTÁPJÁN BELÜL
TUDOMÁNYOS FOKOZATOT ÉRTÉK EL

(A hadtudományok kandidátusai)

Dr. Balázs György
ezredes

Dr. Damó László
vezérőrnagy

Dr. Zimonyi István
ezredes

Dr. Csabai Károly
ezredes

Dr. Fábian Gyula
ezredes

Dr. Varga József
alezredes

Dr. K. Tóth Lajos
alezredes

Dr. Deák Péter
alezredes

Dr. Generál Tibor
alezredes

Dr. Körmendi István

Dr. Kurucz Tibor

Dr. Tamási Ferenc

Ennek a felismerésnek eredményeként indult be az 1960-as évek első felében az MN hadtábján belül is a tudományos kéaderképzés, amelyet lehetővé tett az, hogy ebben az időszakban az MN hadtábjára már nagy létszámú, jól felkészült káderállománnyal rendelkezett. Elsőként olyan elvtársak kerültek központilag kijelölésre, akik a szükséges ismeretekkel és szakvizsgákkal rendelkeztek, így célra irányított és az MN hadtábjára részére szükséges témában készített kandidátusi értekezés megírása és megvédése útján nyerhették el a „Hadtudományok Kandidátusa” című tudományos fokozatot.

Az 1960-as évek második felétől kezdve rendszer tudományos kéaderképzés indult be az MN hadtábján belül, amelynek alap gondolata a tudományos fokozat elnyerésén túl az volt, hogy olyan témákat dolgozzanak ki a pályázók, amelyekre az MN hadtábjának elengedhetetlenül szüksége van.

A célkitűzésnek megfelelően 1974. év végéig az MN hadtábján belül 12 fő nyerte el a „Hadtudományok Kandidátusa”, 4 fő az „Orvostudományok Doktora” és 18 fő az „Orvostudományok Kandidátusa” című tudományos fokozatot, ugyanakkor jelenleg 11 fő aspiráns, illetve pályázó készül a részére kijelölt témában értekezésének megvédésére.

Ezek a számok is azt bizonyítják, hogy a Magyar Néphadsereg hadtábján belül érvényesül a tudományos élet egy igen fontos célkitűzése a magasszintű felkészültséggel rendelkező tudományos káderállomány létrehozása, amely biztosítékot nyújt a jelenben és a jövőre vonatkozóan, az egyre inkább elengedhetetlen követelményként jelentkező tudományos kutató munka szervezésére és végrehajtására.

*

Az MN hadtábján belüli tudományos élet alakulására döntő hatással volt az, hogy a szocialista országok hadseregei és ezen belül a hadtápszervek között, továbbá a hadsereg és polgári szervek között magasszintű tudományos együttműködés alakult ki az 1950-es évek végétől napjainkig.

A nemzetközi és hazai tudományos együttműködés formáiként (1) a tudományos kéaderképzés kölcsönös lehetőségeinek biztosítása, (2) nemzetközi tapasztalatcserék, konzultációk és tudományos viták, (3) szakmai szimpóziumok, (4) tudományos és technikai kongferenciák, (5) szakanyag és szaktechnikai bemutatók, (6) folyóirat cserék, (7) elméleti anyagok és gyakorlati (technikai) megoldások adaptációi, végül (8) a szakanyagok és technikai eszközök gyártása és beszerzése említhetők meg.

A nemzetközi együttműködést, csak az MNHF-ség és az alárendelt MN szolgálat főnökségei viszonylatában vizsgálva megállapítható, hogy 1970–73-ig mintegy 180 alkalommal és 360 fővel vettünk részt különféle rendezvényeken a baráti szocialista országokban, ugyanakkor, mintegy 33 alkalommal fogadtunk kb. 160 főt a baráti szocialista országokból konzultáció és tapasztalatcserék alkalmával.

Különösen nagy jelentőségű és hatékonyságú a nemzetközi együttműködés a technikai adaptáció (általános és speciális szállító járművek, technikai eszközök stb.) vonatkozásában, valamint a hadtájbiztosítás elméleti kérdéseinek kialakításában.

A különböző szolgálatok között (c.ü., élm., üza.) rendszeressé és mindinkább színvonalassá váló együttműködési módszerként említhetők meg a 3–5 évenként megrendezett szakmai szimpóziumok, amelyeken a VSZ tagállamai

EFE. Anyagmozgatási konferencia (1972)

hadseregei adott szolgálati megismertetik egymással korszerű anyagaikat és technikai eszközeiket, ugyanakkor egységes álláspontot alakítanak ki a szakterület elméleti kérdéseiben.

Fontos szerepet tölt be az együttműködésben a különböző hadtáp témájú szakfolyóiratok cseréje, illetve egymásnak történő megküldése, amelynek az adott szocialista ország hadserege hadtápbiztosítására vonatkozó elméleti és gyakorlati kérdéseket tartalmaznak.

A Magyar Néphadsereg hadtápján belül kiadott „Hadtápbiztosítás” és „Honvédorvos” című folyóiratok is megküldésre kerülnek a baráti országok hadseregei részére.

Mindezek azt bizonyítják, hogy az együttműködés vázolt formái tartalmasak és hasznosak, jelentős mértékben hozzájárultak és hozzájárulnak a VSZ tagállamai hadseregei hadtápjának egységes és hatékony felkészítéséhez, a hadtápbiztosítás elméletének és gyakorlatának egységes alapokon történő kialakításához és továbbfejlesztéséhez. Végül, de nem utolsó sorban növelik a tudományos munka hatékonyságát azáltal, hogy egyrészt elkerülhetővé teszik a párhuzamosan végzett kutató munkát, másrészt néhány kérdésben célirányosan koordinált feladatok meghatározásával koncentrálnak az erőket, a mindannyiunk számára legfontosabb problémák megoldására.

Tudományos életünk egyik legnehezebben fejlődő területe volt a tudományos publikáció és tájékoztatás, ezen belül is a meglevő saját és külföldi anyakokról történő információ szolgáltatás rendszeressé és folyamatossá tétele.

Az MN hadtápján belüli tudományos tevékenység publikálására hosszú éveken át csak a „Honvédelem” és a „Honvédségi Szemle”, valamint a nagy múltú visszatekintő „Honvédorvos” című folyóiratok keretén belül volt lehetőség. Ez érthető módon gátolta azoknak a szakterületeknek publikációs tevékenységét, amelyek csak szakmai területüket érintő és nem az egész MN-re vonatkozó tevékenységüket szerették volna publikálni.

Ezt látva és érezve az MN hadtáp felső vezetése az 1960-as évek közepén beindította a „Hadtápbiztosítás” című belső folyóiratot, amely ma már negyedévenként nyílt és titkos számokban jelenik meg, és amelynek tartalma, színvonala a szocialista országok hadseregei részéről is elismerést kapott.

Továbbra is komoly probléma van jelenleg a különböző hadtáp témájú folyóiratok, cikkek, tudományos munkák és szolgálati kiadványok tartalmi feldolgozása, témánkénti nyilvántartása és az érintett vezetők, illetve tudományos munkát végző állomány rendszeres tájékoztatása terén. A több évtizedes lemaradás felszámolására megtettük az első lépéseket, majd terveink szerint 5–10 évre visszamenőleg és a továbbiakban folyamatosan végrehajtjuk a különböző folyóiratok hadtáp szempontból történő figyelését, megszervezzük a szakterületenként készített tudományos anyagok (nyílt és titkos) feldolgozását és nyilvántartásba vételét, távlataiban feldolgozzuk a hadtápra vonatkozó rendeletek, állami intézkedések nyilvántartását.

*A VSZ tagállamai hadseregei üzemanyag szolgálatának
I. nemzetközi szimpóziuma (Varsó 1972)*

A témánkénti feldolgozás és nyilvántartásba vétel (elektronikus számítógépes adatfeldolgozó gépek) útján azt tervezzük elérni, hogy egy adott témával foglalkozni kívánó vezető, vagy kidolgozó a legrövidebb időn belül képet kapjon arról, hogy a kidolgozáshoz milyen publikációk és tudományos munkák állnak rendelkezésre és azok milyen módon érhetők el.

Előzetes felmérő munkánk azt igazolja, hogy az MN hadtápján belül hatalmas mennyiségű és értékű publikáció, illetve tudományos munka található. Ha csak az elmúlt 10 év távlatát vesszük alapul, többszáz folyóiratban és tudományos munkában több mint 10 000 téma került kidolgozásra, illetve leközlésre, amelynek rendszerezése, majd a kívánt információ szolgáltatása nagy segítséget jelentene mind a vezetés, mind a kutatást végzők számára.

*

Befejezésül néhány gondolatban utalni kell az MN-en belüli hadtudományi tevékenységre, ezen belül a hadtáp tudományos élet szervezeti rendszerére, irányítására és a tudományos munka szervezésére.

Amint ez a történeti visszatekintésből is kitűnik, a tudományos élet a konkrét kidolgozó és alkotó munkán kívül még számos perifériális, de abba szorosan illeszkedő tevékenységből tevődik össze.

Természetes, hogy egy ilyen szerteágazó, összességben az egész néphadsereg fejlődésére kiható tevékenység csak egy központi akarat szerint és fő kérdéseiben direkt (központi terv) irányítással kerülhet végrehajtásra. Minden tudományterületen belül – de különösen egy ilyen szerteágazó – több tudomány szakterület tevékenységét összefogó területen belül, mint az MN hadtápjában – vannak és kell is, hogy legyenek specifikus témák, amelyek egy-egy sajátos folyamat tudományos felmérésére és kimunkálására vonatkoznak. Ettől eltekintve mégis azt kell hangsúlyozni, hogy az MN hadtápján belüli tudományos tevékenység fő célkitűzését és tartalmát nagyobb részben az egész Magyar Néphadsereget érintő elgondolások és fejlesztési célkitűzések tudományos megalapozása és kimunkálása kell, hogy képezze. Ezzel párhuzamosan továbbra is biztosítani kell a szakterületenként jelentkező tudományos részigények kielégítését, továbbá az arra felkészült tudományos dolgozók, öntevékeny kutató munkájának végzését is.

*

Annak érdekében, hogy a történelmi áttekintés a tudományos munkákkal szemben támasztott követelményeknek is megfeleljen, néhány gondolatban szükségesnek látszik vázolni a közeli jövő tudományos életünkre vonatkozó fő célkitűzéseit is, amelyek a következőkben fogalmazhatók meg:

1. Tovább kell folytatni a hadtudományi tevékenység szolgálati feladataink érdekében történő végzését, ezen belül

– a rövidebb és hosszabb fejlesztési célkitűzéseink és terveink megalapozását,

– a csapathadtápjában végzett munka tudományos szintű feltárását, az elért eredmények és következtetések nagyobbmértvű publikálásával biztosítani kell azok adaptálását,

– folyamatosan biztosítani kell a hadtáp távlati fejlődését feltáró prognózis anyagok kidolgozását, időszakonkénti pontosítását.

2. Szinten kell tartani és a lehetőségekhez mérten célszerű fokozni a tudományos kéaderképzés mennyiségi és minőségi színvonalát, alapvetően azokon a területeken kell előrelépni (szakterületek), ahol lemaradás tapasztalható és amelyekben a munka mindinkább megköveteli a tudományos minősítéssel rendelkező káderek tevékenységét.

3. A megkezdett úton továbblépve meg kell teremteni a tudományos tájékoztatás leghatékonyabb rendszerét. Alapvetően biztosítani kell azt, hogy az MN hadtápján belül tudományos munkát végző állomány és ezen belül súllyal a vezető állomány rendszeres és folyamatos tájékoztatást kapjon, továbbá a tudományos munka végzéséhez szükséges irodalmi bázis létrejöhön.

Mindezen célkitűzések megvalósítása érdekében nagyobb gondot kell fordítani:

- a hadtudományi munkát igénylő feladatok meghatározására, a tudományos munka közép- és hosszútávú terveinek kidolgozására,
- a tudományos kutató munka szervezésére és végrehajtására, valamint az elért eredmények elismerése terén a személyiség szerepének a kiemelésére.

*

Összegezve megállapítható, hogy az MN hadtápján belül végzett tudományos tevékenység jelentős mértékben elősegítette a harckészültség színvonalának emelését, hatékonyan hozzájárult a fejlesztési célkitűzések maradéktalan és magasszínvonalú végrehajtásához, hozzásegítette a vezető és végrehajtó állományt a társadalmi előrehaladásból adódó távlati fejlődés követelményeinek és lehetőségeinek megismeréséhez, továbbá a végrehajtandó feladatok és célkitűzések reális meghatározásához.

Természetes, hogy egy történelmi áttekintésben nem lehet részleteiben kitérni minden olyan munkára, amely a tudományos munka fogalmába sorolható, de csak a legfontosabbnak tartottak is azt igazolják, hogy az MN hadtápján belül magasszintű és tudományosan megalapozott tevékenység folyik, amelyet az állomány jelentős része minden elismerést megillető módon szolgálati tevékenysége során és azon túl végez.

A Magyar Néphadsereg hadtápjában különböző beosztásokban dolgozó állomány tisztában van azzal, hogy a reábízott feladatok végrehajtásának egyik alapkövetelménye – a feladatok minőségétől függően – a tudományosan megalapozott előkészítés, azaz a tudományos munkavégzés ma már elválaszthatatlan mindennapi tevékenységünkétől.

Az MN hadtápján belül érvényesül az MSZMP Központi Bizottsága által elfogadott és meghirdetett azon irányelv, hogy a *tudományos munkát a termelés, a mindennapi élet szolgálatába kell állítani*. Ez lefordítva az MN hadtápján belüli tevékenységre, azt jelenti, hogy a tudományos munka mind a központilag meghatározott fejlesztési célkitűzéseink megvalósításának, mind a napi szolgálati tevékenységünk végrehajtásának szerves részévé vált.

(Az ábrák a folyóirat végén találhatóak.)

A katonák élet- és munkakörülményeinek javításáért

Dr. Zimonyi István ezredes, a hadtudományok kandidátusa

Pártunk és kormányunk jelentőségének megfelelően mindig megkülönböztetett figyelmet fordított a fegyveres erők és ezen belül a néphadsereg személyi állománya minden oldalú ellátására, mindenkor biztosította a szükséges anyagi-pénzügyi forrásokat, így pl. az 50-es évek feszített gazdasági körülményei között sem voltak érezhetők a katonák létkörülményeiben a lakosság ellátásában átmenetileg tapasztalható problémák.

A hadsereg békeéletének viszonyai között nagy jelentőségű a társadalmi-gazdasági, szociális és kulturális fejlődésből fakadó követelmények, hatások érvényesítése a hadsereg ellátási rendszerében, melyek alapvetően a személyi állomány életkörülményeivel függnek össze.

Pártunk és kormányunk politikájának megvalósítása eredményeképpen a szocializmus építése során a lakosság anyagi, szociális és kulturális igényei mind magasabb színvonalon kerülnek kielégítésre.

Az életszínvonal fokozatos, tervszerű emelkedése csak akkor tud osztatlanul megvalósulni, ha annak célkitűzései társadalmi életünk valamennyi területén érvényesülnek. Következésképpen fontos feladatot jelent a hadseregben mind a hivatásos tisztek, hivatásos és továbbszolgáló tiszthelyettesek, mind pedig a sorállomány anyagi, egészségügyi és kulturális ellátottságának folyamatos értékelése, a fejlesztés célkitűzéseinek és ütemének meghatározása, melynél társadalmunk szocialista fejlődésének helyzetéből és követelményeiből, a személyi állomány kulturális igényeiből, anyagi lehetőségeinkből, valamint hadseregünk sajátos viszonyaiból indul ki szolgálatunk.

A lakosság által elért viszonylag magas, egy főre jutó jövedelemből az emberek kultúrát teremtenek saját kis világukban, otthonukban, és ezt a színvonalat igénylik otthonukból kilépve is. Tartósan nem lehet ellentmondás az otthon kulturáltsága és az otthon-kívüli környezet kulturáltsága között, így nem lehet tartós ellentmondás az otthoni életkörülmények és a hadsereg ellátása között.

Az élet- és munkakörülményekben bekövetkezett pozitív változások hatása különösen megmutatkozik ifjúságunknál, mely a számára adott körülményekbe belenőtt, természetes környezetének érzi.

Ebből következik fiatalságunkra jellemző kulturális színvonal, önmaguk és környezetük iránti igényesség, mely egyben a hadseregben számukra kialakí-

tandó anyagi, egészségügyi és kulturális követelményeket meghatározó tényezők alapvető eleme.

A katonafiataloknak a hadsereg sajátos életébe való beilleszkedésére, illetve a későbbiek folyamán a feladatok ellátására kedvezően hat, ha bevonulásuk után életkörülményeikben nincs törés, biztosított a megfelelő színvonalú folyamatosság.

Az ilyen tudatos tevékenységgel érhető el, hogy a fiatal katonákat életkörülményeiket illetően kisebb – csak a katonaelet sajátosságából eredő – átállásra készítjük, ami feltétlenül pozitívan hat kiképzésükre, erkölcsi-politikai nevelésükre.

Az általános társadalmi-gazdasági, szociális és kulturális követelmények érvényesítésének szükségszerűségét mindinkább alátámasztja az is, hogy az egyben a magas fokú harckészültség biztosításának, az erkölcsi-politikai állapot kialakulásának, a kiképzés eredményes végrehajtásának fontos tényezője.

A személyi állományról való gondoskodásnál figyelembe kell venni, hogy a korszerű kiképzési módszerek, a bonyolult technika kezelése, a katonafiatalok számára mind intenzívebb fizikai és idegrendszeri igénybevételt jelent. Az anyagi, egészségügyi és kulturális szükségletek kielégítésének színvonala így döntően kihat a katonák hangulatára, fizikai, idegi és szellemi munkabírásra.

A hadsereg nevelő funkcióját is csak úgy tudja teljes egészében betölteni, ha a hadseregben az általános társadalmi színvonalnak megfelelő körülmények közé kerülnek a katonafiatalok. A nevelőmunka ugyanis nem nélkülözheti a megfelelő kulturált anyagi környezet hatását, melyet a katonák életkörülményei váltanak ki.

*

Miként a társadalom valamennyi tagja, úgy a katona is a szolgálati, munkaes életkörnyezet számtalan hatása alatt áll. E hatások több irányból érkeznek és több irányban terjednek. Ezért szükséges, hogy azoknak a hatásoknak kibontakozása feltételeit biztosítsuk, amelyek a szocialista életmód alakulásának folyamatát erősítik.

Az eddigiekből következik, a hadseregben használatos „személyi állomány életkörülményei” fogalom, mely magába foglalja a személyi állomány anyagi és egészségügyi, továbbá kulturális ellátás, illetve azok komplex hatásaként kialakult környezetet a hadsereg sajátos viszonyai között.

A személyi állomány életkörülményei, mint gyűjtőfogalom, lényegében megfelel a társadalmi életben használt „életszínvonal”-kategóriának. Amíg azonban az „életszínvonal” szélesebb fogalom és felöleli az egész társadalom anyagi és kulturális helyzetét, addig a „személyi állomány életkörülményei”, ezen belül a hadsereg tagjainak anyagi, szociális és kulturális helyzetét tükrözik. Továbbá különbség, hogy a sorállomány vonatkozásában – de több területen a hivatásos és továbbszolgáló állománynál is – színvonalát a hadseregben nem a reálbér, illetve a reáljövedelem, hanem alapvetően az érvényben levő ellátási normák határozzák meg, amelyek zömmel természetbeni juttatás formájában realizálódnak. Az ellátási normák viszont szoros összefüggésben vannak a népgazdaság teherbíró képességével, vagyis a személyi állomány életkörülményei lényegében azonos alakra támaszkodnak, mint az életszínvonal számos eleme.

A sorállomány életkörülményeit meghatározó ellátási normák – az egyes fegyvernemek és szolgálati ágak igénybevételének megfelelő differenciáltság ellenére is – tömegjellegűek. Az azonos kategóriák ellátását azonos normák határolják be, mely számukra tömegméretben azonos életkörülményeket eredményez. Az ilyen struktúrájú ellátás a hadsereg sajátosságaiból eredően teljes mértékben indokolt és szükségszerű. Következik ez a hadsereg zárt rendszeréből, létszámviszonyaiból, a feladatok egyező jellegéből, a fizikai és pszichikai igénybevétel alapvetően azonos színvonalából, a tényleges katonai szolgálatot teljesítők meghatározott korosztály intervallumon belüli elhelyezkedéséből. Mindezek mellett kihatással vannak az ellátásra a hadsereg egészére jellemző katonai követelmények.

Az életkörülményeket kialakító ellátás, bár tömegjellegű, nem jelentheti ugyanakkor az egyéni igények teljes figyelmen kívül hagyását, ezért a lehetséges területeken érvényesíteni szükséges. Pl. az étkezésnél a választásos menürendszer alkalmazása.

A katonák optimális ellátási rendszerének éppen ezért a tömeg- és az egyéni igények kielégítésének sajátos ötvözetét kell tükröznie, melyen belül azonban az általános tömegigények érvényesítése az elsődleges.

Alapvető elvi és egyszersmind gyakorlati jelentőségű kérdés nemcsak az egész társadalom vonatkozásában, de a hadseregben is azon szükségletek körének megállapítása, amelyek a fejlődés adott szakaszában indokoltak, illetve kielégítésük időszerűvé vált.

Befolyásolják a döntést a hadsereg sajátos viszonyai, így pl.: számolni kell azzal, hogy valamely szükséglet realizálása azonnal tömegméretben jelentkezik mind anyagi, mind pedig pénzügyi vonatkozásban. Alapvető szempont továbbá a szükségletek kielégítése, vagy ki nem elégítése morális hatásának számbavetele is.

A személyi állomány életkörülményeivel kapcsolatos szükségletek két irányból lépnek fel. Egyrészt az általános társadalmi-gazdasági, szociális és kulturális fejlődés talaján jönnek létre, másrészt pedig a hadsereg belső életének körülményeiből fakadnak. Az utóbbiak a kiképzés rendszerével és a harcészültségi követelményekkel kapcsolatosak. Figyelembe kell venni továbbá, hogy a fejlődés során a szükségletek struktúrája változik, egyesek mennyiségi, illetve minőségi változáson mennek át, mások megszűnnek, ugyanakkor újak keletkeznek. Az általános társadalmi szükségletek általában nem maradnak meg a polgári élet keretei között, hanem átgűrűznek a hadseregbe, ahol előbb, vagy utóbb intenzitásuknak megfelelő reakciót váltanak ki.

Mindezek levonható következtetések az elmúlt időszak tapasztalataiból, ezeket támasztják alá a tudományos kutatási eredmények is, így a vázolt nézetek, elvek egyben kifejezik annak a koncepciónak egyes elemeit is, amelynek követése az egymást követő fejlesztési időszakokban markánsan jut kifejezésre a szolgálat ilyen irányú munkájában.

Mint az eddigiekből is kitűnik, a személyi állomány és ezen belül a katonák életkörülményei alakításában valamilyen formában szinte az MN valamennyi főnöksége részt vesz, tehát a tevékenység teljes terjedelme meghaladja a hadtáp feladatkörét. Mégis a hadtáp kiemelt szerepét tükrözi e feladat során, hogy költségvetési kereteinek több mint 70⁰/₀-a az ilyen jellegű kiadásokat foglalja

magában, nem számítva az építési, beruházási kiadások személyi állomány életkörülményeivel kapcsolatos részeivel.

A következő, hadtáp ellátó tevékenységeket összefoglaló rövid tájékoztató során a szükségletek struktúrája változik, egyesek mennyiségi, illetve minőségi áttekintést nyújt a ruházati és elhelyezési anyagellátásáról, a személyi állomány elhelyezéséről, melyek a hadtáp 25 éves működése alatt permanens fejlődésen mentek keresztül.

Az élelmezési szolgálat 25 éves fejlődésére e folyóirat kifejezetten ezzel foglalkozó cikke emlékezteti olvasóinkat.

Ruházati ellátás

A személyi állomány életkörülményeinek egyik fontos komponense az öltözködési kultúra színvonala, a viselt ruházat, továbbá az egyéb, a katona személyes használatában levő ruházati anyagok félesége, mennyisége és minősége.

A hadsereg ruházati ellátásának fejlődését is két egymástól jelentősen eltérő időszakra lehet periodizálni, úgy mint az 50-es évek végéig – lényegében 1956-ig – terjedő időszak és az azt követő fejlődés szakasza.

Az első időszak ruházati anyagellátást alapvetően a következő körülmények határozták meg:

- A népgazdaság egészére jellemző kötött (centralizált) gazdasági rendszer, a gazdasági építés feszített körülményeiből adódó anyag gondok érezhetően korlátozták a hadsereg ruházati igényeinek minőségi kielégítését is, mely minőségi engedményekkel jár együtt.

- A ruházat formájával kapcsolatban olyan felfogás érvényesült, mely háttérbe szorította a nemzeti sajátosságok indokolt érvényesítését.

Mindezek együttes hatására az időszak ruházati ellátásában a természetes ellátási norma érvényesült. A mennyiségi szemlélet hatására a ruházati ellátás rendszere nem differenciált a speciális gyakorló (hadi) és a „béke” (társasági) igények kielégítése érdekében. A ruházati ellátásból hiányoztak a személyi állomány életkörülményeiben jelentős szerepet játszó kulturáltabb ellátást biztosító, továbbá kényelmi célokat szolgáló cikkek.

Az 50-es évek végén megindult intenzívebb gazdasági fejlődés körülményei megteremtették a hadsereg általános fejlesztésén belül a ruházati ellátásnak mindinkább minőségi alapokra helyezését. E körülmények közepette kezdetet vette a ruházati ellátás fejlődésének második időszaka, mely lényegében ma is tart.

Az időszak ruházati ellátási rendszerének átfogó fejlődése a felső katonai vezetés által elfogadott következő főbb elvek alapján indult meg:

– vegye figyelembe a Magyar Néphadseregben végbement fejlődést, a tömegesen alkalmazott bonyolult technika jelenlétét, a nyomában megváltozott harceljárásokat; mérlegelje a tömegpusztító eszközök romboló és másodlagos hatását; elsődlegesnek a hadikövetelményeket tekintse a ruházati rendszer formai kialakításánál, még abban az esetben is, ha emiatt formájában és anyagában külön kell választani a kimenő vagy társasági öltözettől; vegye figyelembe az Európában, illetve hazánkban kialakult öltözködési kultúra és a követhető

nemzeti hagyományokat; a ruházati rendszer egésze az alakformát és jellegét illetően legyen időálló.

Az időszak ruházati ellátási rendszerének fejlődését a következőkkel lehet jellemezni:

A bevezetett pénzgazdálkodás lehetővé tette a csapatok igényeinek valóságos szükségletek alapján történő kielégítését. Kezdetét vette a katonák létkörülményeit javító szolgáltatások (mosatás, vegytisztítás, javítás, karbantartás) fokozatos növelése. Az öltöztetési rendszerben realizálódott az a felismerés, hogy a hadi (gyakorló) és a kimenő, illetve társasági ruházatot külön kell választani. A személyi állomány ruházati ellátása egy sor, a katona kulturáltabb életkörülményeit, kényelmi célt szolgáló cikkel bővült. A ruházati formai tervezésében mind szélesebb területen megfelelően érvényesültek az általános öltözködési kultúra követelményei. Az ellátásban korábban tapasztalható mennyiségi szemléletet mind határozottabban a minőségi igények kielégítése váltja fel, összhangban a népgazdaság növekvők lehetőségeivel.

A könnyűipar rekonstruálása kedvező bázist teremt az ipar lehetőségei oldaláról a hadsereg ruházati ellátásának további fokozatos fejlesztéséhez. Reálissá teszi az olyan célok kitűzését, mint a ruházati anyagokban a szintetika optimális arányú részesedését a tartósság növelésére, továbbá olyan minőségi mutatók javítását, mint az anyagok súlycsökkentése, rugalmasságának, kezelhetőségének, a

fiziológiai és esztétikai tulajdonságai növelése. Lehetővé teszi az ún. célminőségek kialakításának folytatását, mely – az eddigi tapasztalatok szerint – leginkább biztosítja a ruházati ellátásban egyre differenciáltabb követelmények kielégítését. Ez azzal érhető el, hogy minden használati célra az arra legmegfelelőbb anyagösszetételt, kelmeszerkezetet, kikészítést és technológiai eljárást alkalmazzák.

Így pl. az általános gyakorló ruházat alapanyagával szemben támasztott követelmények: tartósság, jó viselési (fiziológiai) és esztétikai tulajdonságok, speciális, a katonai alkalmazás által indokolt egyéb sajátosságok, mint a vízhatlanság, lángállóság, hőszigetelő-képesség sugárzó hőre, mentesíthetőség, fertőtleníthetőség, rejtő képesség felderítő eszközök ellen, továbbá gombásodás (fungicid) és baktérium elleni (baktericid) hatást biztosító kikészítés.

A kimenő, illetve a társasági (ünnepi és köznapi) ruházatnak a teljes elválasztása a gyakorló ruházattól optimális körülményeket teremtett az ilyen jellegű ruházat mind formai, mind minőségi kialakításához, melynél a gyakorló ruházattal szemben az általános társadalmi, esztétikai hatások kielégítése lép előtérbe. Így a közízlést, a hagyományokat figyelembe vevő formai elemek, a ruházati cikkek évszakoknak és alkalmazásuknak is megfelelő választéka, korszerű alapanyagok felhasználása.

A hadsereg technikai ellátottságának növekedésével került előtérbe – a ruházat fokozott szennyeződésével és igénybevételével összhangban – a szolgáltatások kiszélesítésének igénye és kielégítése feltételeinek fokozatos megteremtése. Ennek során indult meg a régi „gőzmosodák” rekonstrukciója, új, korszerű textiltisztító és javító üzemek létesítése, melyek a hagyományos mosás mellett elvégzik a ruházat javítását, utánszínezését, továbbá az alakulatok és az üzemek között a szállításokat is.

A sorállomány elhelyezése, elhelyezési anyagellátás

A személyi állomány elhelyezési körülményeinek kielégítése – miután a legszorosabban az építési-beruházási tevékenységgel van összefüggésben – mindenkor a legnagyobb feladatot jelentette és jelenti ma is az életkörülmények biztosításában.

Az elhelyezési objektumokkal való ellátás jellemzőit a következőkben lehet összefoglalni:

– az elhelyezési szükségletek kielégítésére szükséges objektumok létesítése az építési beruházásoknak megfelelően jelentős költségkihatással jár. Tervezésük, kivitelezésük viszonylag hosszú időt vesz igénybe, melyhez hozzájárul a tervezési, építési és anyagellátási kapacitások viszonylag szűkös volta;

– törvényszerűen keletkeznek újabb és újabb ellentmondások, amikor a technika egyre gyorsuló fejlődésének viszonyai között a fegyverzeti rendszerekkel kapcsolatos szervezetek változásának periódusai fokozatosan rövidülnek, melyeket többszörösen „túlélnek” az elhelyezési objektumok;

– az elhelyezési objektumok helyhezköttöttsége következtében feladatukat csak az adott helyőrségben tudják betölteni, ami a diszlokációs változások iránti nagyfokú érzékenységüket mutatja;

– viszonylag hosszú (több évtizedes) időtartamban maradnak használatban, mely alatt – a fejlődő, változó igényeknek megfelelően – fokozatosan veszítenek korszerűségükből, mind kevésbé felelnek meg az új követelményeknek;

- a személyi állomány elhelyezési szüksége kielégítésének mértéke végül szorosan összefügg az ilyen célú beruházások volumenével, másfelől pedig az objektumok szerkezetével. Állandóan tökéletesedik az épületek felszerelése, magasabb színvonalúak az épületben végzett szakipari és szerelési munkák.

Mind az elhelyezési szükségletek, mind az elhelyezési anyagellátási igények kielégítése fejlődésében - a ruházati ellátáshoz hasonlóan - két időszakot különböztethetünk meg. Az első időszakban - mely az 1950-es évek végéig tartott - az ellátás előbbi területeihez hasonlóan a mennyiségi szemlélet dominált. Ez elsősorban nagyszámú objektum - a minőségi követelmények háttérbe szorítása árán is - rövid idő alatti felépítésének igényében és a laktanyák ennek megfelelő tervezésében jutott kifejezésre. Jellemző volt a cél takarékoságra való törekvés és egyéb megfontolások miatti laktanyaépítés elveire, hogy teljes alegységek (110-140 fő) elhelyezésére szolgáló hálókörletek építését tartották célszerűnek. Háttérbe szorult a körletek komfortjának biztosítása. A vizes blokkokban a mosdóvályúk műköből készültek, melyek nemcsak esztétikailag, de műszaki szempontból is kifogásolhatóak voltak.

A konyhák belső tüzelésű tűzhelyekkel kerültek kialakításra, egészségteleknek és gázosak voltak. Alaprajzi elrendezésük sem felelt meg a követelményeknek, az ételkészítés korszerű technológiájának. Az éttermek úgy épültek, hogy egyúttal a kultúrtermek célját is szolgálják, mely nagy csarnokokat eredményezett, fűtési problémákat okozva.

Az elhelyezési anyagellátásban a körletek berendezéseit alapvetően a régi típusok változatlan felhasználása jellemezte.

Összefoglalva ezen időszak építési és elhelyezési anyagellátási tevékenységét, megállapítható, hogy a mennyiségi szempontok túlzott előtérbe kerülése

az elhelyezési igények kielégítésében a felszabadulás előtti megoldások alkalmazását eredményezte.

Az 50-es évek végétől az elhelyezési szükségletek kielégítése terén is a minőségi követelmények kerültek mindinkább előtérbe. Ennek megfelelően egyrészt megkezdődött a korábban épült laktanyák korszerűsítése, másrészt az újaknál a modern laktanyaépítési elvek érvényesítése a személyi állomány jobb elhelyezésének érdekében. Mindezek következtében az elhelyezési körletek komfortja fokozatosan növekedett. Megindult a körletek elhelyezési anyaggal való

berendezése, a régi típusok helyett új, korszerű igényeket tükröző, esztétikailag és tartósság szempontjából egyaránt jobb anyagokkal való ellátás (beépített szekrények, ülőkék stb.).

Az új elhelyezési körletek kialakításánál a következő elvek érvényesülnek:

- A személyi állomány hálótermei a kisebb kollektívák kialakítását elősegítő 8-10 fős (raj) befogadóképességűek legyenek. A kis elhelyezés megköny-

nyíti a katonák közötti szorosabb kapcsolat kialakulását, melyet nemcsak a kiképzés ideje alatti kötelék fűz össze, hanem a nap többi szakában eltöltött emberközelségbeni együttlét is.

– A kis kollektívák minél jobb összekovácsolását teszi szükségessé, hogy a korszerű harci technika közvetlen kezelését általában kis létszámú személyzet végzi. Itt egészen szembevető módon domborodik ki a közösség egybeforrottságának jelentősége, a kölcsönös segítségnek és egymás helyettesítésének szerepe. A PSZH-k rendszerbe állításával a gépkocsizó lövészeknél is mindinkább megvan az igény a kis kollektívák megerősödésére, melyet a jármű befogadóképessége is objektíve szükségessé tesz.

– A körletek komfortjának növelését biztosítja a melegvízellátás, a mosdóhelyiségek berendezésénél azok kulturált szerkezeti megoldása (mosdóvályúk helyett mosdókagylók, zuhanyozók, villanyborotva-csatlakozások, tükrök, ivókutak stb.).

– A fűtés hagyományos eszközeit fokozatosan a korszerű fűtési eljárások alkalmazása (központi fűtés, gázfűtés) váltja fel.

– A körletek komfortjának biztosítása mellett természetesen fokozottan érvényesülnek a változott harcászati követelmények is (fegyverzet, technika gyorsan hozzáférhető elhelyezése, megfelelő mozgási lehetőség, riasztóhálózat stb. biztosítása).

A katonák elhelyezésének korszerűsítése mindinkább feloldja a régi „kaszárnya” rideg légkörét és válik egyre otthonosabbá, fejezi ki komfortjával – pihenési és higiénés lehetőségeivel – az otthon és a tömeges elhelyezés sajátos ötvözetét.

*

Az elmúlt 25 év a szocializmus építésének olyan időszaka volt, amely a társadalmi-gazdasági élet területein eddig nem tapasztalt pozitív változások egész sorát eredményezte. A hadtáp negyedszázados fejlődése azt mutatja, hogy képes volt ilyen dinamikus periódikusokon – felhasználva az élet minden területén növekvő lehetőségeket – biztosítani a katonák életkörülményeinek töretlen javulását, lépést tudott tartani a változó követelményekkel, eredményeket ért el a párt és kormány szakadatlan gondoskodása folytán rendelkezésre bocsátott anyagi és pénzeszközök hatékony felhasználásában. Ugyanakkor a következő fejlesztési időszakok feladatai végrehajtásában nagy erőforrásunk a történelmi háttér, a küzdelmes évek gazdag tapasztalatai.

A Magyar Néphadsereg hadtápi tevékenységének a tárgyalt területen való vázlatos áttekintése mint ismeretes, feladatkörének csak egy részét – igaz szá munkra kiemelt körét – érintette. Kiemelt feladat, mert központjában az ember, a katona áll, aki minden állampolgár szent kötelességére, szocializmust építő társadalmunk védelmére készül fel a hadseregben.

Az élelmezési szolgálat 25 éve

Pály István ezredes és Korai Béla alezredes

A Magyar Néphadsereg hadtáp szolgálatának megalakulása óta eltelt 25 év alatt, az élelmezési szolgálatban is érvényesültek a hadtáp szolgálat fejlődésének tendenciái; általában egyező periódusokkal és közbeeső főbb állomásokkal. Az élelmezési szolgálatban azonban – az ágazati sajátosságokból adódóan – fokozottan érvényesült a népgazdaság – főleg a mezőgazdaság és élelmiszeripar – helyzetének, fejlődésének hatása; sok esetben határt szabott elképzeléseink megvalósításához, vagy gyorsabb változtatásokat idézett elő.

A szocializmus fő célkitűzése: a dolgozók életszínvonalának állandó növelése, munka- és életkörülményeinek fokozatos javítása. A néphadsereg hadtáp szolgálatán belül az élelmezési szolgálat jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy ez a célkitűzés mind magasabb színvonalon valósuljon meg. Az eltelt 25 év eredményei azt bizonyítják, hogy a szolgálatban dolgozó elvtársak ennek érdekében végezték áldozatos, lelkiismeretes munkájukat még akkor is, ha a munkájuk eredménye nem volt mindig látványos, mutató; esetleg csak abban nyilvánult meg, hogy mind kevesebb negatív jellegű észrevétel merült fel az élelmezési ellátással kapcsolatban.

25 év eseményeit, elért eredményeit ezen cikk keretei között csak a lényegre leszűkítve lehetséges összefoglalni, elhagyva azokat a részleteket, amelyek a szolgálatban dolgozók számára komoly erőfeszítéseket jelentettek ugyan, de a fejlődés eredményeinek összegezéséhez nem feltétlenül szükségesek.

*

Az emberek sokféle, egyre jobban differenciálódó, bővülő szükségletei közül a táplálkozási szükségletek – a kielégítés sorrendjében – az elsők közé tartoznak. Az élet fenntartása, a szervezet egészséges működése, a testi és szellemi fejlődés biztosítása érdekében rendszeresen kell fogyasztani élelmiszereket és ezekkel tápanyagokat. A táplálkozási szükségletek azonban nem magyarázhatók kizárólag élettani alapon. Az, hogy a szükségletek milyen feltételek között, milyen színvonalon és összetételben nyernek kielégítést, nagyban függ a társadalom és a termelőerők fejlettségétől, a termelési viszonyoktól. A táplálkozási szükségletek tehát élettani és egyben társadalmi-gazdasági jellegűek is.

A néphadsereg személyi állományának élelmezési ellátásában igen lényeges szempont, hogy zömmel fejlődésben levő, az ifjúkor kezdetén álló fiatalok táp-

lálkozási igényeit kell kielégíteni. Nagy részükben már kialakultak addigi életrendjük étkezési szokásai, a szülőháznak, hagyományoknak és a tájjellegnek megfelelően. Ezek a szokások, igények azonban általában nem felelnek meg az olyan követelményeknek, amelyek teljesítését joggal elvárjuk a sorkatonai szolgálatra bevonult fiataloktól. Tudvalevő emellett, hogy az ételmezési ellátás színvonala jelentős mértékben befolyásolja a katonák közérzetét, hangulatát, ezen keresztül az egyes kiképzési feladatok eredményességét is.

Az ételmezési szolgálat az eltelt 25 év során olyan alapvető célkitűzésnek megfelelően végezte tevékenységét, hogy a személyi állomány ételmezési ellátását optimális szinten valósíthassa meg: a kiképzési feladatok teljesítéséhez szükséges mennyiségben és minőségben; a táplálkozástudomány elveinek alkalmazásával; a szokásokhoz és hagyományokhoz való alkalmazkodással; a modern, higiénikus étkeztetési rend kialakításával.

A hadtáp szolgálat megalakulása idején, 1949-ben az jellemezte az ételmezési szolgálatot, hogy részben magán viselte a kapitalista hadseregben kialakult ellátási rendszer jegyeit, szokásait; részben pedig – az 1945-ben megalakult demokratikus hadsereg vívmányai hatására – új elvek és gyakorlat kezdett kialakulni. Gyakorlatilag ez abban nyilvánult meg, hogy az akkori gazdasági lehetőségeknek megfelelő – a korábbi évtizedekben alkalmazott illetményeknél lényegesen fejlettebb – ételmezési norma lett bevezetve, amely 19 féle ételmiszert tartalmazott. Kiemelt hangsúlyt kapott a sorállomány olyan irányú érdekvédelme, hogy az illetményes normatívát betartsák, ezért „Közétkeztetést Ellenőrző Bizottság”-ok alakultak meg, amelyek zömmel a sorállományból tevődtek össze. A kezdeti pozitívumok mellett azonban – még az általános közétkeztetési viszonyokkal összehasonlítva is – sok probléma, elmaradottság, elavultság volt jellemző a szolgálat akkori rendszerében.

A laktanyák (legtöbbje KUK-hadseregbeli) konyháiban a nyersanyagok feldolgozása, az ételek főzése egy közös helyiségben folyt, minden fázisában kézi erővel, fa- és széntüzelésű tűzhelyekkel, kezdetleges higiéniai viszonyok között. Éttermek hiányában, a kész étel nyáron az udvaron, télen a körletekben osztották ki és fogyasztották. Az evőeszközöket a katonák étkezés után hideg vízzel, ennek hiányában homokkal, újságpapírral tisztították. Táborozások, gyakorlatok alkalmával, az akkor rendszerben levő lóvontatású, fatüzelésű mozgókonyhákön készítették az ételt. Az anyagok nyilvántartása, elszámolása manuális munkát, fejszámolást és sok időráfordítást jelentett.

A röviden vázolt helyzetkép abban az időben természetesnek hatott, hiszen nagyjából beleilleszkedett az akkori ellátási rend és az életkörülmények általános szintjébe. A következő időszakok mélyreható változásai, az új életet teremtő, a szocializmus építését célul tűző társadalmi folyamatok lehetővé és egyben szükségessé tették, hogy az ételmezési szolgálat rendszerében, annak részterületein fokozatos és folyamatos változás, fejlődés menjen végbe; mindez szoros összhangban a hadtáp szolgálat más ágai és a néphadsereg általános fejlődésének ütemével.

*

Az ételmezési szolgálat 25 éves fejlődését, eredményeit, a fejlődés szakaszait és azok tartalmát röviden a következőkkel lehet jellemezni:

1949–1956-ig: ételmezési szakkaderek tömeges kiképzése, felkészítése; új gazdálkodási, nyilvántartási és elszámoltatási rendszer kialakítása, az ételkészí-

tés és étkeztetés kultúrája alapjainak lerakása; gépi vontatású tábori főző- és sütőeszközök rendszerbe állítása.

1957-1961-ig: a káderállomány minőségi fejlesztése; a gazdálkodás rendszerének korszerűsítése és a népgazdaság lehetőségeire alapozott részbeni pénzgazdálkodási rendszer bevezetése; a csapatkonyhák gépesítésének megkezdése; a hadi-élelmezés ellátási rendszerének megalapozása; a táplálkozástudomány alkalmazásának bevezetése.

1962-1968-ig: teljes pénzgazdálkodási rendszer bevezetése; béke és tábori szaktechnikai eszközök, eszközrendszerek és felszerelések korszerűsítése, intenzív fejlesztése; hadiellátás rendszerének stabilizálása; gépi adatfeldolgozási és információs rendszer alapjainak kialakítása; káderszínvonal további növelése; szakvontakozású nemzetközi kapcsolatok felvétele.

1969-napjainkig: a gazdasági mechanizmus reformja alapján a gazdálkodás és tervezés korszerűsítése; szakanyagok további fejlesztése; az étkeztetés kultúráltságának növelése, választék bővítése, önkiszolgáló étkeztetési rendszer bevezetése; a szolgálat struktúrájának célszerű átalakítása.

Az élelmezési szolgálat fejlődésének áttekintése érdekében, röviden vázoljuk – a teljesség igénye nélkül – a szolgálat főbb területein végbement fontosabb változásokat.

Az élelmezési gazdálkodás az ötvenes években természetbeni normákon alapult, amelyen belül meg volt határozva, hogy mely élelmiszerből mennyit lehet fogyasztani, illetve felszámítani. Jellemzője volt a hüvelyesek és a burgonya túlzott és az állati eredetű fehérjék csökkentett mérvű fogyasztása. 1957-ben került bevezetésre a részbeni és 1962-ben a teljes pénzgazdálkodáson alapuló normarendszer, ezzel fokozatosan megszűnt mindennemű mennyiségbeni előírás. A fogyasztási célkitűzések azóta tervezhető és számítható élettani mutatókon alapulnak. Folyamatos és szervezett adatgyűjtés, -feldolgozás, és -értékelés folyik az élettani szükségletek kielégítésének alakulása vizsgálatához. A vizsgálati eredmények azt mutatják, hogy a kalóriaigény és biztosítása a „nehéz fizikai munka” kategóriának megfelelően alakult ki és stabilizálódott. Ez 25-30⁰/₀-kal magasabb ugyan a lakosság átlagos fogyasztásánál, de indokolttá teszi az igénybevételből és az életkorból adódó sajátosságok. A másik jellemző – amely kedvező minőségi változást jelent – az állati eredetű fehérje fogyasztás fokozatos növekedése. A gazdálkodás helyes irányú befolyásolása azzal volt elérhető, hogy a szükséges időszakban szabályozó utasítások, intézkedések, a munkát könnyítő segédletek kerültek kiadásra; nem utolsósorban pedig annak köszönhető, hogy szakkádereink elsajátították és mind eredményesebben alkalmazták a korszerű gazdálkodás és a tudományos táplálkozás elveit.

A normát kialakító és az élelmiszer-fogyasztást befolyásoló tényezők között jelentősek a táplálkozási szokások, amelyek visszahúzó szerepe abban nyilvánul meg, hogy a megszokott ételekhez, ízekhez való ragaszkodás hosszabb időn keresztül érvényesül még akkor is, ha az egyén élet- és munkakörülményei megváltoznak. A fogyasztási szokások helyes irányú befolyásolása terén is vannak eredményeink; így például szünőben van a tejtermékektől való idegenkedés, vagy a kalóriadiús, kiadós vacsorákhoz való ragaszkodás.

Az ételkészítés és az étkeztetés területén alapvető változások következtek be az elmúlt negyedszázad folyamán. Az ötvenes években épült laktanyák élle-

mezési blokkjai már rendelkeztek a szükséges előkészítő helyiségekkel, megfelelő méretű konyhakkal – bár még széntüzelésű tűzhelyekkel –, valamint olyan éttermekkel, amelyekben asztaloknál ülve lehetett elfogyasztani az ételt. A további évek során – az elhelyezési szolgálat által szervezett rendszerben – fokozatosan átalakításra kerültek a konyhák, ezzel megvalósult a korszerű tüzelőberendezéssel történő ételkészítés. Az ételmezési szolgálat által biztosított konyhagépekkel lényegesen csökkent az előkészítő munkálatokra fordított idő, így napjainkban elmondhatjuk, hogy – egy-két kivétellel – a néphadseregben korszerűen felszerelt konyhákban, higiénikus viszonyok mellett megy végbe az ételkészítés folyamata. Az étkeztetés kulturáltságának növelése érdekében, az evőcsészékből történő étkeztetést 1954-től felváltotta az alumíniumtányérokba történő tálalás. 1966-tól kezdődően, az éttermek átalakítási ütemének megfelelően, fokozatosan került sor az önkiszolgáló rendszerű étkeztetés bevezetésére, amely azóta – néhány alakulat kivételével – általánossá vált.

Előrehaladást jelentett a katonák étkeztetésében az 1966-ban megkezdett választásos menürendszer, amely az addiginál jobban megoldja az egyéni ízlés kielégítését. Jelenleg az alakulatok mintegy 70⁰/₀-ánál étkeztetnek választásos menürendszerben. Eredményesnek mutatkozott az állandó kiképzést folytató csapatoknál a tiszorai szolgáltatás bevezetése, ezt ott alkalmazzák, ahol a katonák többségének ilyen irányú igénye ténylegesen felmerül.

A személyi állomány ételmezési színvonalának javítását szolgálták az alakulatoknál létrehozott kisegítő gazdaságok is. Megfelelő ösztönzési szabályozók hatására, a hatvanas évek közepétől ezek a gazdaságok fokozatos fejlődést, ezzel együtt növekvő termelékenységet értek el. Jelentős a folyamatos ártermelő szerepük, amellyel a néphadsereg sertéshús-szükségletének mintegy 25⁰/₀-át biztosítják. Az utóbbi években és jelenleg is a gazdaságok hozama átlagosan 3⁰/₀-kal emeli a norma értékét (1 főre 200 Ft/év).

A harckészültség és a háborús feladatok ételmezési biztosítása terén sok fejlesztési, korszerűsítési feladat került megoldásra az elmúlt 25 év során. A néphadsereg fejlesztése, nagyarányú gépesítése szükségessé tette, hogy az ötvenes évek elején gépvontatásra alkalmas tábori főző- és sütőeszközökkel legyenek a csapatok ellátva. Az akkor legyártott eszközök nagy része jelenleg is a rendszerben van, lecserélésük korszerűbb eszközökre 5 éve kezdődött el, és folyamatosan történik. A tábori ellátás olyan többi eszközei, amelyek a korszerű hadviseléshez nélkülözhetetlenek, a hatvanas évektől kerültek kifejlesztésre, ezen eszközökkel azóta fokozatosan kerülnek feltöltésre a csapatok. Ilyenek:

- vízszállító utánfutók;
- vízszállító gépkocsik;
- hűtőgépkocsik;
- kenyérszállító gépkocsik;
- kisméretű főzőberendezések;
- hőtartó ételhordó-edények;
- hűtő-szállító ládák.

A harckészültségbe helyezés és a háború kezdeti időszakának ételmezési ellátásához már az ötvenes évek elején megalakításra kerültek a csapatoknál zárolt készletek. Az azóta eltelt idő alatt a hagyományos módszerrel elkészíthető élelmiszerek fokozatosan lecserélésre kerültek olyan élelmiszerekre, amelyek főzés nélkül (készételek), illetve rövid készítési idő után (félkész termékek) fo-

gyaszthatók. A közelmúltban került kidolgozásra a háborús gyógyélelmezés rendszere, amelyen belül jelenleg már a megfelelő készletek megalakítása van folyamatban.

A béke- és háborús kutatási, fejlesztési tevékenységet, a kapcsolatos kísérleteket az élelmezési szolgálat nem elszigetelten, hanem a népgazdaság kapcsolatos iparági szerveivel együttműködve végezte, közös kutatási programokkal, valamint az önálló programok egyeztetésével. A hatvanas évek elején kialakult kapcsolatok tették például lehetővé, hogy a néphadseregben rendszeresített konzervfélések nagy része a polgári forgalomban is meghonosodott, így a néphadsereg részére szükség esetén nagy készleteket és választékot lehet bázisként alapul venni.

A szolgálat fejlődése szempontjából nagy jelentőségűek azok a tanácskozások, konzultációk, amelyek 1964 óta rendszeressé váltak a Varsói Szerződés tagállamai hadseregeinek élelmezési vezető szervei között. A kapcsolatok lehetővé tették a rendszerbeli sajátosságok, eltérések tanulmányozását, a szakanyagok kölcsönös megismerését, ezt követően pedig pozitív irányban befolyásolták a kutatási, fejlesztési tevékenységet. Lehetőség nyílt olyan technikai eszközök kiválasztására is, amelyek hazai gyártása nem gazdaságos, így ezeket import úttján tervezzük beszerezni. (Pl.: tábori vágó- és hűsfeldolgozó üzem, tábori sütőüzem, hűtő-utánfutó.)

Az élelmezési szolgálat káderhelyzete az eltelt negyedszázad során sokat változott, alakult. Az ötvenes évek elején kiképzett élelmezési tisztek (1950-56-ig kb. 500 fő) közül napjainkban már csak néhányan dolgoznak a szolgálatban, ennél valamivel többen a hadtáp szolgálat más ágaiban. Nagyobb részük azonban (kb. 80%) 1957-ig különféle okok miatt kivált a néphadseregből. A konszolidáció után az élelmezési szolgálat káderhelyzetének javítása vált szükségessé mind mennyiségi, mind minőségi szempontból. Az „Egyesített Tiszti Iskolán”, majd a Zalka Máté Katonai Főiskolán évente átlag 10 fő élelmezési tiszt került avatásra, ez a létszám azonban kevésnek mutatkozott a beosztások folyamatos feltöltéséhez. Jellemző volt ugyanis, hogy a megüresedett általános hadtáp beosztásokba zömmel olyan élelmezési tisztek jöttek számításba, akik a szolgálatban jól megállták a helyüket. Az élelmezési tiszti káderhiány pótlására 1964-től tanfolyamok kerültek szervezésre, amelyeken középiskolai végzettséggel rendelkező, ide jelentkező tiszthelyettesek 1 éves tanintézeti kiképzéssel (a Hadtáp Kiképző Központnál), mint alhadnagyok kerültek élelmezési tiszti beosztásokba.

Az élelmezési szolgálat vezetési rendje a hadtáp általános struktúrájának megfelelően változott és fejlődött. 1962-ben az Önálló Élelmezési Osztály kivált a Hdb. Csf.-ség kereteiből, ettől kezdődően szélesebb hatáskörrel irányította az MN-szintű szakmai tevékenységet. Szervezete kisebb módosulásokkal megfelelt rendeltetésének, sok olyan feladat és hatáskör terhelte azonban, amely nem sorolható HM-szintű munkakörbe. Ezen a helyzeten a seregtest-szintű hadtápok – ezen belül élm. szolgálat – létrehozása, majd a szakmai középirányító szervek megalakítása (Ellátó Központ) alapvetően változtatott. Napjainkban már – kisebb mérvű módosítási igényektől eltekintve – az élelmezési szolgálat struktúrája, vezetési, irányítási rendje megfelel azoknak a feltételeknek, amelyekkel békében és háborúban maradéktalanul tudja teljesíteni hivatását, pártunk és kormányunk által biztosított lehetőségek alapján, a hadsereg felső vezetése által meghatározott irányelvek és utasítások szerint.

Középpontban az ember

Bagi Zoltán őrnagy

A szocializmus fejlettebb fokon történő építésében nem ünnepi frázis, hanem a mindennapok valóságának kifejezője az a jelszó, hogy legfőbb érték – az Ember! Felszabadulásunk óta tények milliói tanúsítják ezt az élet minden területén és vonatkozásban, s magától értetődően a Magyar Néphadsereg életében is. Pártunk és dolgozó népünk folyamatos, tervszerű gondoskodása – mindenkor figyelembe véve népgazdaságunk teherbírását, valamint a nemzetközi helyzet alakulása folytán az országra háruló hazafias és proletár internacionalista kötelezettségeket – szüntelenül érezte hatását, megszabta a fejlesztés és előrehaladás irányát a hadsereg minden részében. Abban a szektorban is, amelynek beosztottai immár negyedszázada közvetlenül ténykednek, fáradoznak társadalmunk legfőbb értékéért – az emberért, a hivatásos katonáért, valamint szűkebb környezetéért, családjáért, hozzátartozóiért. Ez a terület fogja össze mindazt, amit szolgálati nyelvre lefordítva a Magyar Néphadsereg személyi állományának szociális és kommunális helyzeteként jelölünk. Írásom témája, hogy – korántsem a teljességre törekedve – vázlatos áttekintést adjon munkáságunk 25 esztendő fejlődéséről, eredményeiről és azokról a feladatokról, amelyeket közelebbi és távolabbi célkitűzésként meg kívánunk oldani, illetve meg kell oldanunk.

*

Miután igaz az a megállapítás, hogy szervezetünk fejlődése elválaszthatatlan a Magyar Néphadsereg fejlődésétől, úgy az is megfelel a valóságnak, hogy negyedszázados útja nem volt törésmentes, akadtak benne hullámvölgyek, kevésbé egyenletesnek mondható időszakok is. Az üdültetés és geyremknevelés 1949-től 1968-ig az MNHF egészségügyi csoportfőnök hatáskörébe tartozott, majd az MNHF-ség közvetlen alárendeltségébe került. Elnevezésében volt Üdültetési és Kommunális Osztály, majd az MN Kommunális Központja. 1973-tól az MN Szociális és Kommunális Igazgatóság nevet viseli. A névváltoztatások természetesen nem öncélúan követték egymást, azokat a szervezet módosult, s döntően emelkedő színvonalat megkövetelő koncepcionális változásai indokolták. Általában jellemző szervezetünk megtett útjára, hogy a feladatköre állandóan bővült, újabb és újabb területekkel gazdagodott, s tevékenysége a fokozódó igényeknek és lehetőségeknek megfelelően mind magasabb színvonalat ért el.

Ha szakaszokra akaránk bontani a megtett negyedszázados utat, akkor nagyjából három fejlődési időszakot lehet nagyon markánsan megkülönböztetni

egymástól. Az első időszak 1949-től 1956-ig tehető. Ezidőtájt a tevékenység két területet ölelt fel: az üdültetést és a ht. állomány 6 éven aluli gyermekeinek gondozását, nevelését. Ha ragaszkodunk a munka minősítéséhez, akkor az üdültetés ebben a szakaszban főként mennyiségi ellátásra törekedett. A gyermekneveléssel kapcsolatos tevékenység is – mind fővárosi, mind vidéki viszonylatban – elsősorban a rendelkezésre álló, vagy számbajöhető lehetőségek felkutatásában, valamint szükségmegoldások révén minél több bölcsődei és óvodai férőhely megteremtésében merült ki.

A fejlődés második időszaka 1956 és 1968 közé sorolható. Jellemzője a gyorsütemű előrehaladásnak, hogy ezt a 12 évet indokolt kisebb részre bontani: így beszélhetünk az 1964-ig tartó, majd az azt követő ciklusról. Az elsőben meglehetősen visszaesett az üdültetéssel kapcsolatos munka (csökkent az üdülőök száma), a gyermeknevelés területén viszont az egyenletes ívű fejlődés korszakát éltük. Utóbbi téren tett erőfeszítéseink még nem bizonyították, de sejtetni engedték, hogy az emberekről, a családokról való fokozottabb gondoskodás, a 60-as évek második felének alapvető programjává terebélyesedik.

S így is történt! 1964-től 1968-ig a párt-, az illetékes állami és katonai szervek fokozódó gondoskodása, elvi utasítása és sokoldalú segítsége folytán sor került üdültetésünk fejlesztésének megalapozására és új szolgáltatásként bevezetésre került – a baráti szocialista államokkal kötött szerződések alapján – 1966-tól az egyszerűsített csereüdültetés. Gyermeknevelési munkánk fejlődésének íve ebben az időszakban hasonlóan alakult az előző szakaséhoz.

A harmadik időszak 1969-ben bontakozott ki és jelenleg is tart. A hadtápvezetés messzemenően figyelembe vette pártunk, kormányunk és a katonai

Foglalkozás a bölcsődében

A balatonkenesei üdülő parkjában egykor ... és ma ...

Kedvelt szórakozási eszközök az üdülőkben: a játék-automaták

vezetés sokrétű, embercentrikus intézkedéseinek a hadseregben történő megvalósítását, s megfelelő személyi, anyagi-technikai, valamint egyéb lehetőségeket biztosított a fejlesztésre vonatkozó új elgondolások megvalósítására úgy az üdültetés, mint a gyermeknevelés és szervezetük tevékenységébe sorolta új feladatkör: a katonacsatládtagok foglalkoztatása terén. Mindhárom vonatkozásban új koncepciók kidolgozására, hosszútávú tervek készítésére került sor oly módon, hogy ezekkel szinkronban több, nagyjelentőségű feladat gyakorlati megoldását is elősegítettük. Gondolok pl. a csapatpihenőhelyek létrehozásának segítésére; a kórházi kezelést követő, a megelőző és a speciális gyógyüdültetés megszervezésére; a fiatal tisztek utaztatására a testvéri szocialista országokba; a nyugállományúak elő-, illetve utószezonni üdültetésére a központi üdülőkben, vagy éppen a nagycsaládosok üdültetésének elősegítésére. Jutott erő még újabb – korábban nem alkalmazott – üdültetési forma: a bérleményes üdültetés megszervezésére, illetve kialakítására is, amely rendkívül gazdaságos, hiszen mentesíti a hadsereget a beruházási, az üzemeltetési és fenntartási költségektől, emellett színvonalas – és az állomány körében máris kedvelt! –, kulturált pihenést, regenerálódást biztosít.

Az említett időszakban nagy változás következett be gyermeknevelési munkánkban is. A korábban különböző helyőrségekben működő és más parancsnokságok hatáskörébe tartozó gyermekintézmények egységesen az MN Szociális és Kommunális Igazgatóság hatáskörébe kerültek. Ily módon minden szempontból lehetővé vált – s válik méginkább a jövőben –, hogy a korábbinál magasabb színvonalú, egységesebb, jobb felszereltségű és ellátottságú, kulturált gyermeknevelés alakuljon, illetőleg bontakozzék ki.

Erőfejlesztési gépek a tornateremben

Sportolás a szabadban

Új lehetőségekkel, további fellendülés időszaka érkezett el a családtagok foglalkoztatását illetően is. Lehetőség nyílt az újabb igények felmérésére, a jelentkező új igények kielégítésére, s időarányos megoldásának előkészítésére is. Gondolok pl. a kvalifikáltabb munkalehetőségek biztosítására, kulturáltabb munkafeltételek kialakítására, szakmunkás tanfolyamokon szakma elsajátítására. Hogy ez milyen mértékben erősíti majd ht. állományunk tagjaiban a fokozott gondoskodás érzését, azt aligha szükséges hosszabban taglalni. Bizonyos, hogy a munka-, szolgálati és az életkörülmények terén kivívott minden eredményünk fontos – ha méreteiben szerény – hozzájárulás is lesz ahhoz a nagy erőfeszítéshez, amely hadsereg méreteiben folyik elsősorban az állomány érdekében.

Teljesen érthető és jogos kívánság, vajjon hogyan fest a fentebb vázolt fejlődés a legszigorúbb kontroll – a tények nyelvén, a statisztika is száraz, ám nagyon is „beszédese” fogalmazásában?

Erre is gondolva az alábbiakban szeretnék – ugyancsak nem a teljességre törekedve – néhány kiragadott adatot, tényt közreadni, mégpedig először az üdültetés területéről.

Üdülői beutalásban 1949-ben 8972 fő részesült, 1974-ben a beutaltak száma eléri a 19 000-es létszámot. Az 1966-ban bevezetésre került egyszerűsített csereüdülésben még csak 200-an vettek részt, ez évben már 770 volt az ebben az üdültetési formában pihenő vendégek száma. Imponáló a férőhelyek számának növekedése is; 1949-ben turnusonként 850 ágy, 1974-ben pedig (a bérleményekkel együtt) 1476 ágy állt az üdülni óhajtok rendelkezésére. Ami az üdülői beutalások gyakoriságát illeti, tény, hogy az országos átlag fölött vagyunk. Amíg a hadsereg tagjai főszezonban 9–10, elő- és utóidényben 6–7 évenként

Bedolgozói munka: sálszövés

számíthatnak beutalásra családdal együtt, addig ez országosan főidényben 11–12 év, elő- és utószézonban pedig 9–10 év.

A csapatpihenőhelyek létrehozásával, illetve fejlesztésével a férőhelynövekedés szinte robbanásszerűnek nevezhető; 1968 óta a 22-szeresére növekedett.

A statisztika nyelvén ez a következőt jelenti: 1968-ban 1 csapatpihenő létezett 9 szobával és 36 férőhellyel. Ez évben 17 csapatpihenőt tartottunk nyilván 222 szobával és 811 férőhellyel. Jellemző a fejlődés további – tervezett ütemére –, hogy 1975-re újabb 13 csapatpihenőhely kialakítása van folyamatban.

A gyermeknevelés terén elért eredmények így összegezhetők:

1949-ben 136 gyermek óvodai elhelyezését biztosítottuk, bölcsődékről, általános iskolai napközi otthonokról ezidőtájt még csak tervezetben volt szó. 1956-ban már 365 bölcsődésünk, s 1335 óvodásunk volt; 1965-ben pedig már 100-an mehettek általános iskolai napközibe; 405 gyermeket fogadtak be bölcsődéink és 1420-ra emelkedett az óvodások száma. És 1974-ben? A fejlődés tovább tartott; 100 a napközisek, 360 a bölcsődések és 1520 az óvodások létszáma. A 25 évvel ezelőtthez viszonyítva több, mint 14-szeres a férőhelyek számának növekedése.

Ide kívánczik az úttörőtábori kapacitás alakulásának statisztikája is, bár erről csak 1951-től – a tábor létrejöttétől – beszélhetünk. Akkor 110 férőhely, ma 270 férőhely áll rendelkezésre. Akkor összesen 440 pajtás – 1974-ben 1080 pajtás táborozott az 1951-essel jóformán össze sem hasonlítható környezetben. A fejlődés tehát bizonyíthatóan 245⁰/₁₀-os!

A katonák családtagjainak foglalkoztatottsága a következőképpen alakult 1963, a szervezés megkezdése óta:

1963-ban 34 munkahelyen 1000 fő foglalkoztatására nyílt lehetőség, szerény, 500 Ft-os havi átlagkereset mellett.

Jelenleg 72 ipari vállalat (szövetkezet) 4280 katona-hozzátartozó foglalkoztatását biztosítja 113 munkahelyen. Közülük 3071 fő üzemi dolgozó (átlagbérük: 1700 Ft), 1209 fő bedolgozó (átlagbérük: 1000 Ft). A foglalkoztatás eredményeként a katona-hozzátartozók – becslés szerint – mintegy 200 millió Ft-os termelési értékkel gyarapítják népgazdaságunkat, ugyanakkor a családok évi jövedelmét 75–76 millió Ft-tal növelik. A gazdasági eredmények mellett jelentős a közösségi szellem erősödése, az elvtársias légkör fejlődése, majd stabilizálódása. Ennek pozitív hatása egyaránt érződik a ht. állomány szolgálathoz való viszonyában és a családok kapcsolatában.

*

Nem lenne teljes a kép szervezetünk összetevékenységéről, ha nem szólnánk azokról az emberekről, akik sokrétű, nem egyszer áldozatot is megkövetelő munkájukat végzik. Róluk, akik az üdülőkben, a bölcsődékben, óvodákban, napközi otthonokban, irodákban vagy másutt dolgoznak, különféle megbízatásokkal, más és más beosztásban, de ugyanazon eltökéltséggel; igyekeznek minél jobban szolgálni a gondjaikra bízott katonák és hozzátartozók, felnőttek és gyermekek érdekeit. Közülük is a kommunisták és az ifjú kommunisták járnak az élen, szervezik és példamutató tetteikkel ragadják magukkal szűkebb-tágabb közösségük dolgozóit. Aligha akad a Magyar Néphadseregben olyan ht. katona vagy hozzátartozó, aki az elmúlt 25 esztendő alatt ne találkozott volna már

közülük többel is, ne érezte volna munkásságuk, sokrétű gondoskodásuk következményeit.

Dolgozóink az ország legkülönbözőbb pontjain teljesítik szolgálati kötelességeiket. Napjainkban nemcsak számadást végeznek, hanem az elmúlt negyedszázad történetét felelevenítve készülnek a holnapra, a további feladatok megoldására. Ha van, ha létezik olyan területe a munkának, amelyen soha sincs megállás, nem létezik semmiféle felsőhatár – úgy az az emberekről való közvetlen gondoskodás, ama jelszó jegyében, amelyet már a bevezetőben is idéztem: legfőbb érték – az „EMBER”!

S nem kisebb az értéke annak, aki e jelszó szellemében munkálkodik, lévén maga is – ember!

A népi vagyon védelmében a népgazdaság felvirágoztatásáért

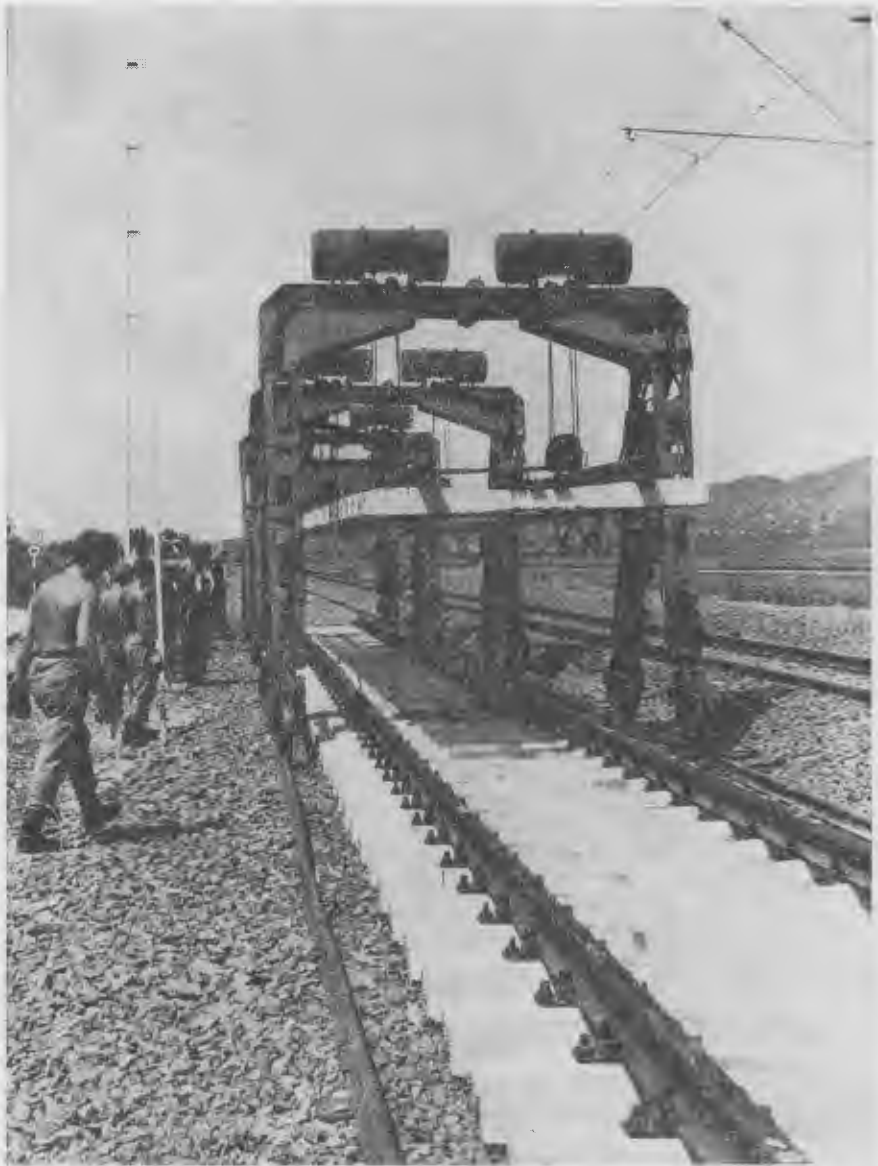
Balogh Frigyes alezredes és Harró Béla mk. őrnagy

A hadtápszolgálat pártunk és kormányunk határozatának szellemében – a béke időszak egyik feladataként – olyan gazdasági (gazdálkodó) egységet képez, amely a társadalom által megtermelt és az MN részére átadott javakat, pénzeszközöket felhasználja, szolgáltatja a polgári életből bevonult katonák és technikai eszközök ellátására, kiszolgálására. A Magyar Néphadsereg állományának mindennapos szükségleteit, élelmezését, üzemanyagát, egészségügyi ellátását, ruházatát, elhelyezését, a személyi állomány szállítását – a parancsnok hadtáphelyettesének irányításával – e szolgálat biztosítja. A honvédelmi miniszter elvtárs parancsában egyértelműen megfogalmazta a hadtápszolgálat alapvető feladatát: a személyi állomány szolgálati; munka- és életkörülményei minél magasabb színvonalra történő emelését.

A hadtápszolgálat mindenkor szervesen illeszkedik egy-egy alakulat állományába, s mindennapos tevékenységük a vezető és beosztott állománytól jó elméleti és gyakorlati felkészültséget igényel. A hadtápszolgálat tevékenysége során mindenkor együttműködik a pártpolitikai szervekkel és a különböző fegyvernemi és kiszolgáló apparátussal. E cikk keretében elsősorban a Magyar Néphadsereg hadtápszolgálatának különböző tevékenységek tükrében – a teljesség igénye nélkül – a népgazdaság érdekében végrehajtott tevékenységét kívánjuk bemutatni, illetve méltatni.

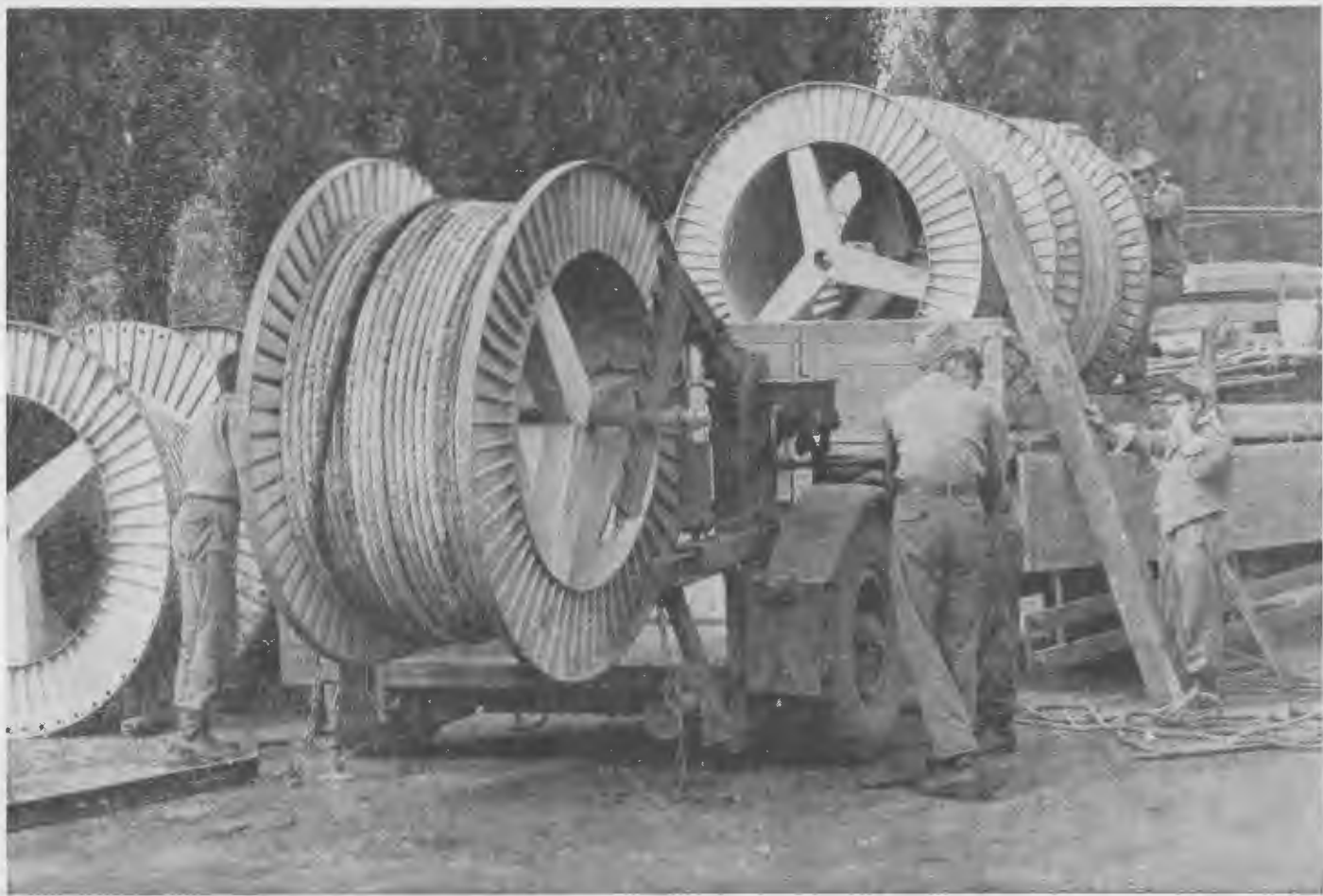
*

A Magyar Néphadsereg – a Varsói Szerződésben foglalt elvek alapján – elsődlegesen szocialista rendszerünk védelmére hivatott, azonban fennállása óta a dolgozó népünk hadsereg iránt tanúsított szeretetét és megbecsülését abban igyekezett és igyekszik bizonyítani, benne a hadtápszolgálatunk is, hogy konkrét tevékenységével több területen segítette és segíti a népgazdaságunk ipari és mezőgazdasági szféráinak produktív termelését, illetve az adott esetekben azokat ért elemi csapások következményeinek felszámolását. Amikor a szocialista rendszerünk építése érdekében, pártunk felhívására a széles körű társadalmi összefogás és áldozatvállalásra van szükség, annak hadseregünk is mindenkor cselekvő részese. E társadalmi összefogás közös ügyünk érdekében az MSZMP X. kongresszus határozatának részeként az alábbi idézetben is kifejeződik:

„A X. kongresszus megállapítja, hogy a magyar társadalom dinamikusan fejlődik, biztosan halad a szocializmus teljes felépítésének útján.”

Az elmúlt két évtized során és napjainkban is konkrétan mérhető az a segítség, amelyet a „szocializmus teljes felépítése” útján a Magyar Néphadsereg a Szovjet Hadsereg katonáival, a polgári szervekkel, munkásokkal és a parasztsággal együtt nyújt – kötelességtudatból – a közös társadalmi cél érdekében.

Ma már megszokott látvány az épülő utakon, vasutakon, a nagy beruházásokon és lakótelepek építkezésein, hogy az építőmunkásokkal vállvetve katonák is dolgoznak, szorgalmasan, sokszor igen viszontagságos körülmények között is – de mindenkor becsülettel.

A Magyar Néphadsereg új kiképzési rendszerű műszaki alakulatainak katonái tíz éve vesznek részt a népgazdaság építésében. Az eltelt évek folyamán katonai-kiképzési feladataik sikeres teljesítése mellett eredményes munkát végeztek az ország gazdasági életének fejlődése szempontjából alapvető fontosságú nagy beruházások, ipari rekonstrukciók kivitelezésében. A ma már termelő, felavatott létesítmények közül az ő kezük munkáját is dicsérik a gyöngyösvisontai és százhalmbattai hőerőművek, a bővített almásfüzitői és ajkai timföldgyárak, a váci és beremendi cementművek, a borsodi vegyikombinát, a tiszaszederkényi vegyiművek, algyői olajmező építményei, az orosházi síkűveggyár.

Ez évben is jelentős feladatokat hajtanak végre többek között Százhalmbattán a Dunai Kőolajipari Vállalat és a Hőerőmű bővítésénél, a Péti Nitrogénművek új műtrágyagyára, a Dunaújvárosi Hullámpapírgyár, a Helyőcsabai Cement és Mészművek és a leninvárosi olefinprogram létesítményeinek építésénél.

Szinte az ország minden táján tevékenyen résztvesznek a műszaki alakulatok a közúti és vasúti közlekedési-, valamint hírközlési hálózatok fejlesztésében, korszerűsítésében. Jelenleg is dolgoznak a különböző korszerű közutak építkezésein, a Budapest–Hegyeshalom–Rajka, Vác–Szob, Balatonfenyves–Nagykanizsa, Pécs–Dombóvár, Püspökladány–Debrecen és más vasútvonalak korszerűsítésén.

Végzett munkájukkal a fővárosi fejlesztéshez is hozzájárulnak, többek között IV. számú Házgyár, a Kelet–Nyugati Metróvonal, s a folyamatban levő óbudai-, újpalotai-, zuglói lakótelepek, a Budai Vár, az Észak–Déli Metróvonal és több felüljáró építésénél. Tevékenységük két mozzanatát az alábbi képek is illusztrálják.

Az új kiképzési rendszerű műszaki alakulatok fennállásuk óta több mint 15 milliárd forint nagyságú termelési értéket hoztak létre az állami építőipar, a közlekedés- és hírközlés építése területén. A katonák munkájukkal, fegyelmezett magatartásukkal, e termelési tevékenységükkel is megbecsülést szereztek, kivívták az együttműködő minisztériumok, vállalatok vezetőinek és dolgozóinak elismerését. Ezt az elismerést tükrözi, hogy az évek során számos honvéd és hivatásos katona, ezen belül a hadtápszolgálatban tevékenykedő több személy részesült az Építőipar-, a Közlekedés-, illetve a Nehézipar Kiváló Dolgozója, valamint különböző vállalatok kiváló dolgozója kitüntetésben.

A katonák az építőiparban való részvételükkel jól hasznosítható, széles körű szakmai ismereteket, gyakorlatot szereznek, melyek megalapozzák és elősegítik kiképzési feladataik eredményes teljesítését. Ugyanakkor a megszerzett ismereteket leszerelésük után, a polgári életben is gyümölcsözteszhetik.

Sok fiatal a katonai szolgálat ideje alatt folytatja, illetve fejezi be a 8 általános iskolai tanulmányait, s a következő évektől kezdődően lehetőségük nyílik arra is, hogy a szakmunkás képzettséget megszerezzék a szolgálati idejük alatt.

Az építőmunkát végző katonákról az alakulatok az együttműködő vállalatokkal karöltve sokoldalúan gondoskodnak. A sorkatonai illetményen kívül, végzett munkájuk után, havonta pénzjutalomban részesülnek. Az elmúlt évek során sokat fejlődött ellátásuk színvonala is. Nagyobbrészt korszerű elhelyezési

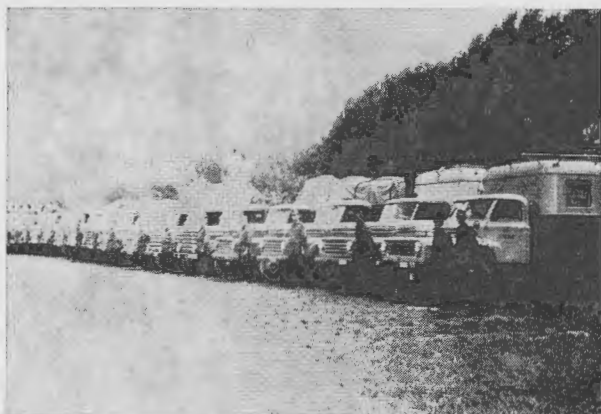
körletekben laknak, ahol szabad idejük hasznos eltöltésének, kulturális tevékenységüknek, sportolásuknak feltételei is biztosítottak. Hadtápszolgálatunk a résztvevő személyi állomány ellátását részben önállóan, részben a polgári beruházó és kivitelező szervekkel közös együttműködésben végzi. A kiemelt népgazdasági beruházások objektív körülményeiből adódóan sokszor mostoha körülmények között kell az étkeztetéseket végrehajtani például a 70–100 km-es távolságban, a közútépítésen tevékenykedők étel kiosztását. E sokrétű körülmények közötti ellátást szemlélteti a közölt felvétel is.

Az új kiképzési rendszerű műszaki alakulatok fennállásuk tíz éves évfordulóját az eddigiekhez hasonló, sikeres munkával és eredményekkel ünneplik.

*

Lehet, hogy – még négy esztendő távlatából is – fájó sebeket tépünk fel az 1970. évben bekövetkezett, a Tisza, a Szamos és a Bodrog folyókon tragikus lefolyású árvíz felelevenítésével, amikor is szinte egy emberként fogott össze az ország társadalmi méreteiben az árvíz lokalizálására, a károk következmé-

nyeinek felszámolására és ezt követően a kárt szenvedett lakosság otthonainak újjáépítésére.

Pártunk és kormányunk felhívására 1970-ben társadalmunk tömegei mozdultak meg a magyar és szovjet hadsereggel és az MNK más fegyveres erőivel karöltve. Ebben az időszakban hadseregünk igen jelentős erőit és eszközeit kellett az elemi csapást előlédző, árvízkatasztrófa területére koncentrálni. A veszélyes helyzetben katonáink éjt-nappallá téve mentették a lakosságot, vagyontárgyaikat és dolgoztak a gátak megerősítésén, mint ahogyan tették ezt az előző évtizedekben bekövetkezett esetekben is. A behívott tartalékos állományunk és családtagjai megértették azt az áldozatot, amelyet a kialakult helyzet követelt az ország minden polgárától. A Magyar Néphadsereg vezetői több esetben személyesen is résztvettek az alakulatok irányításában, a naponta kapott jelentések alapján intézkedtek az erők és eszközök átcsoportosítására és irányítására. Külön köszönet és elismerés illeti az árvíz idején ott dolgozó katonákat, akik ma már akár a néphadsereg állományában, akár már a polgári életben tevékenykedve – elfeledve a viszontagságos körülményeket és éjszakákat – büszkén emlékeznek vissza arra, hogy cselekvő segítségükkel életeket mentettek meg. Egyúttal szomorú kegyelettel adózunk a Magyar Néphadsereg azon halottjainak, akik hősiességük helytállásuk közben adták életüket, a népi vagyon védelmében.

Visszaemlékezésékként képekkel demonstráljuk és elevenítjük fel a hadsereg felvonulását és részvételét az árvízvédelmi munkában.

Ebben az időszakban a hadtápszolgálatunknak igen sok nehézséggel kellett szembenéznie és a többszáz négyzetkilométeren tevékenykedők napi ellátását, elhelyezését, a technikai eszközök hajtóanyaggal történő feltöltését, a napi orvosi ellátás megoldását kellett biztosítani. Szorosan együttműködtek a polgári szervek ellátó szerveivel és egészségügyi intézményeivel, mind a honvédségi állomány, mind a polgári lakosság hadtápjellegű ellátása érdekében. Ilyen nehéz és tragikus körülmények között a szolgálatnak, a pártpolitikai szervekkel karöltve meg kellett szerveznie a résztvevő állomány családtagjaival történő esetenkénti találkozást is. Az árvíz elvonult, a házak újraépültek, amelyekből közel 150 lakást a katonáink társadalmi munkával építettek. A hadsereg, és ezen belül a hadtápszolgálat, valamint a polgári lakosság együttműködését, helytállá-

sát az árvízvédelmi feladatok befejezése utáni búcsú pillanatait képek illusztrálják.

A hadsereg, a helyi párt- és állami szervek, továbbá a hadtápszolgálat tevékenységét híven tükrözi – epizódként – a következő két – 1970 júniusában kiadott – „ÁRVÍZVÉDELMI TÁJÉKOZTATÓ”, amelyet naponta adtak ki a honvédségi alakulatok helyi vezetői, parancsnokai a résztvevő személyi állománynak. Aki nevével találkozik, méltán lehet büszke áldozatos munkája elismeréséért.

ÁRVÍZVÉDELMI TÁJÉKOZTATÓ

Elvtársak!

Az áttelepülés gyors végrehajtásáért egységparancsnok elvtárs *elismerését* fejezte ki az egész személyi állománynak.

Már az első napon kemény helytállásukról adtak bizonyosságot. Pld.

– a tószegi országúton (sasi kanyar) dolgozó alegységünk, ahol elvtársaink bonyolult körülmények között – a forgalom fenntartása mellett – eredményesen hajtják végre a gátépítést;

Tiszavárkonynál, ahol a csoport a lakossággal karöltve – a gépekkel megközelíthetetlen helyekre – jelentős távolságról talicskázással emelik a gátat.

Külön elismerést érdemelnek a *konybákon dolgozók*, akik az alegységek étkeztetését bonyolult körülmények között is – esetenként késéssel ugyan – éjjel nappal biztosítják.

A Megyei Tanács V. B. elnöke, Fodor Mihály elvtárs és a Vízügyi Igazgatóság vezetője első napi tevékenységükkel meg volt elégedve, és további szorgalmas munkára kérnek.

Elvtársak!

Az árvíz tetőzése június első napjaiban éri el körzetünket. Éppen ezért valamennyien fegyelmetlenül, a kapott parancsok gyors és pontos teljesítésével, az események és rendkívüli események megelőzésével igyekezzünk legjobb tudásunk szerint helytállni.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

ÁRVÍZVÉDELMI TÁJÉKOZTATÓ

E l v t á r s a k !

A Tiszán Szolnoknál az áradás üteme tegnapról (860 cm) mára (875 cm) tovább folytatódott. Tiszafürednél az árhullám ma tetőzik 790 cm-rel, Szolnoknál pedig május 29-re, 30-ra várható 900 cm. Ez pár centiméterrel meghaladja az 1932-ben mért legmagasabb (894 cm) vízszintet. A töltéserősítési munkák az elmúlt 24 órában meggyorsultak. A várható magasszintű és tartós árhullám ellenére olyan a helyzet, hogy tervszerű és határozott munkával az árvízveszély elhárítható, a rendkívüli helyzet leküzdhető!

Alegységeink szervezett és pontos munkával vettek részt a töltéseken a nyúlágatok, jászolágatok építésében.

A martfői cipőgyár melletti gátszakaszon végzett árvízvédelmi munkában különösen kitűnt a dömperes munkacsoport. Itt a szűkség indokolta, ezért 24 órán át váltás nélkül szállították az elvtársak a földet a védelmi szakaszokra, pontokra.

Ugyanitt a 25.-ére virradó éjjel dolgozó munkacsoportból a vízszűrő raj, a híradó szakasz, valamint az alegység 3. szakaszának személyi állománya derekas munkát végzett a gáton.

A tiszaligeti körtöltés erősítési munkáiban az alegységparancsnok elvtársak különösen *Sass Péter* honvéd munkáját emelték ki, aki kiemelkedő szorgalommal végezte a homokzsákok töltését.

Éjszakai műszakban dolgozó elvtársak!

Felhívjuk figyelmeteket, hogy testi épségetek védelme érdekében tartsátok be a munkavédelmi előírásokat. Különösen a gépkocsivezetők figyelmesen és óvatosan (sasi gátszakasz) végezzék munkájukat.

Figyelmeztető szavaink ellenére többen nem húzták le gyűrűiket. Ezért történhetett meg, hogy az élelmezési raktárnál dolgozó Halmi József honvéd ujján levő *gyűrű* – beakadás után – *megrongcsolta ujját*.

E l v t á r s a k !

Az árvízvédelmi munka végzése során jó kapcsolatot alakítottunk ki a vízügyi szervek dolgozóival és a polgári lakossággal. E kapcsolatokat még jobb munkával erősítsük tovább!

Az elmúlt éjjel a HM elvtárs képviselőjében magasbeosztású katonai vezetők Szolnokon jártak és a kialakult helyzetre tekintettel kérik az egész személyi állományt, hogy a Maros, Szamos és a Tisza partjain tevékenykedő alakulatokhoz hasonlóan szívvel-lélekkel álljanak helyt, melyhez erőt, egészséget és sikeres munkát kívánnak.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

A Magyar Néphadsereg továbbra is felkészülten várja a hasonló feladatok megoldását, hiszen a Hátországvédelmi Parancsnokságon az Országos Vízügyi Hivatallal egyeztetett tervek vannak kidolgozva és ezen belül a résztvevő állomány és technikai eszközök hadtápbiztosításának rendszabályai is kimunkáltak, különböző változatokra.

Végezetül szeretnénk kiemelni a hadsereg és ennek részét képező hadtápszolgálatunk konkrét segítségét a népgazdaságnak – a harmadik alapvető területen – a mezőgazdaság részére nyújtott tevékenységekben. Az elmúlt évek során termelészövetkezeteink tagságával, a diákokkal együtt honvédeink mindenkor, amikor kellett, a kiképzési feladataiknak is eleget téve segítették a betakarításokat. Előljáró parancsnokaik felhívására, velük együtt dolgoztak, hiszen tudatában voltak és vannak, hogy e tevékenységükkel pártunk és kormányunk életszínvonal emelését előíró politikáját segítik elő. Kiemelkedő példája ennek az 1974. év szeptember, október és november hónapokban a szovjet katonákkal és a diákokkal együtt nyújtott aktív segítség a betakarításhoz, amelyet a rendkívüli csapadékos időjárásunk tett szükségessé.

Hadtápszolgálatunk erőfeszítése – az előzőekben ismertetettek alapján – e munkálatokban is az állami szervekkel együttműködve jelentkezik. De ezeken túlmenően ilyen esetekben sátor és egyéb berendezési anyagok kölcsönadásával is segítjük a betakarítást végző állomány kiszolgálását.

Befejezésként hangsúlyozzuk, hogy a hadtápszolgálat leírt aktív és segítőkész tevékenységét komplex módon és nem öncélúan szándékoztunk kiemelni. Tettük ezt azért, mivel a szocializmus építése és a bekövetkezett elemi csapások felszámolása érdekében széles tömegű társadalmi összefogásnak mi is cselekvő részesei voltunk és ma is azok vagyunk. Itt mondunk még egyszer köszönetet azon személyi állománynak, akik már leszereltek hadseregünkből, vagy akik jelenleg is szolgálatot teljesítenek és résztvettek, vagy résztvesznek a fenti tevékenységekben.

A magasabbegység és egység hadtáptörzsek (hadtáp törzsfőnökök, tervező-szervező tisztek) helye, szerepe és feladatai a hadtápvezetésben az AKHSZ időszakában

Kapus Gyula ezredes és Sáfár Bálint alezredes

Az 5232 alárendeltségébe tartozó magasabbegység hadtáp törzsfőnökök és tervező-szervező tisztek részére 1975 májusában módszertani foglalkozás került levezetésre.

A foglalkozáson elhangzott előadásokból kivonatossan a következőket tartjuk célszerűnek közreadni.

I.

A hadtáptörzsek alapvető feladatai, a hadtáp törzs (törzsfőnök, tervező-szervező tisztek) helye és szerepe a hadtáp vezetésében.

A hadtápvezetés fogalmát az MN 5232 htp. törzse által kiadott Módszertani Útmutató a következőképpen tárgyalja:

„A hadtápvezetés a csapatok vezetésének szerves, elválaszthatatlan része. A hadtápvezetés különböző szintű vezető szervek azon gyakorlati tevékenysége, amely az alárendeltek valamennyi tevékenységének folyamatos vezetésére, a meghatározott feladatok maradéktalan végrehajtására irányul azzal a céllal, hogy biztosítsa a csapatok harckészültsége, kiképzése és napi élete hadtápbiztosítására vonatkozó központi célkitűzések optimális megvalósítását; az anyagi- és pénzeszközök tervszerű, gazdaságos, szervezett és szabályszerű felhasználását; valamint a hadtáp vezető szervek, egységek és alegységek felkészítését, folyamatos, tudatos és összehangolt működését”.

A hadtápvezetés fogalma egyben a vezetés legfontosabb feladatait is tartalmazza. Ezek közül a következőt emelnénk ki: „*a hadtápvezetés ... az alárendeltek valamennyi tevékenységének folyamatos vezetésére, a meghatározott feladatok maradéktalan végrehajtására irányul ...*”. Hogyan kapcsolódik ehhez a hadtáptörzs és mi a szerepe abban, hogy a hadtápvezetés valóban „folyamatos” legyen és biztosítsa a feladatok maradéktalan végrehajtását?

A Tábori Törzsszolgálati Utasítás egyértelműen rögzíti, hogy a „*törzs a vezetés alapvető szerve. A törzs felelős ... a szilárd, állandó vezetésért.*”

Következésképpen a hadtáptörzs *legfőbb kötelessége, hogy a követelményeknek megfelelően biztosítsa a hadtápvezetés valamennyi funkciójának megvalósulását.*¹

Tapasztalataink szerint ismételtelen szükséges áttekinteni a korszerű vezetési elvek tükrében a hadtáptörzsek helyét, szerepét a hadtápvezetésben, mert ezen keresztül lehetséges a törzsek irányításában meghatározó szerepet betöltő törzsfőnökök, hadtáp tervező-szervező tisztek vezető munkájának lényegét is tárgyalni.

Mint ismeretes hadseregfejlesztésünk során a 60-es évek elején került előtérbe a parancsnokok munkájában jelentkező információ és feladatválság megoldásának halaszthatatlan szükségessége. A problémakomplexum megoldására való törekvés eredményeként került bevezetésre, a napjainkban már nélkülözhetetlen „helyettesi vezetési rendszer”, amely a vezetés fő irányainak megfelelő szervezeti forma kialakítását jelentette. Ez a szervezeti megoldás nem a katonai vezetés specifikuma, mert a népgazdaság úgynevezett „nagy szervezetei”-ben ez a szervezés már előbb polgárjogot nyert. Ismeretes, hogy a nagyvállalatok vezérigazgatóinak, igazgató helyettesei, főmérnöke stb. van az adott szervezet egyes fő tevékenységei irányításának önálló megoldására.

Saját területünkön maradv a parancsnokok hadtáphelyettesei az adott szervezeten belül a hadtápvezetés közvetlen megvalósításáért felelősek, annak tartalmát jelentő valamennyi feladat eredményes megoldásának igényével.

Ezt a sokrétű, komplex feladatot egyszemélyi felelősséggel, de nem egyszemélyben, hanem törzsük segítségével valósítják meg.

A vezetéstudomány elveit figyelembe véve – a vezetési kapcsolatokat illetően – többféle felosztás lehetséges. Általában a vezetési rendszereket lineáris (vonalbéli, függelmi), ágazati, vagy funkcionális és törzskari rendszerre osztja fel. Ezek a vezetési modellek általában ma már nem „tisztán” jelentkeznek, így a katonai vezető szervek tekintetében is inkább ezeknek a vezetési rendszereknek a kombinációival találkozunk.

A csapatok vezetésében és így a csapathadtápvezetésben is megtaláljuk a felsorolt rendszerek kombinációit. A vezetés hatékonyságának biztosítása érdekében ma már elengedhetetlen ezen vezetési rendszerek követelte hatásköri, módszerbeli viszonyok ismerete, a vezetési szervezetek nyújtotta feltételek tudatos kihasználása.

Ha röviden áttekintjük a *vezetéstudomány által tárgyalt vezetési rendszerek* érvényesülését a csapathadtápvezetésben a következőket tapasztaljuk (magasabbegység viszonylatban):

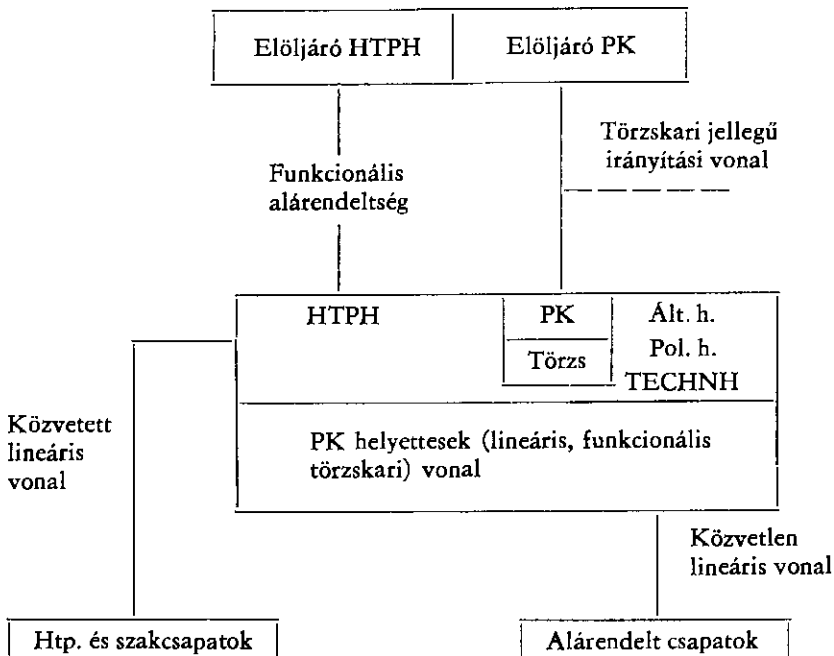
Lineáris irány	Hadtáphelyettesek és az alárendelt hadtápegység parancsnokok
Törzskari irány	Hadtáp törzsfőnök, hadtáp tervező-szervező tiszt stb.
Funkcionális irány	Szolgálatiág-vezetők
Lineáris, funkcionális, törzskari irány	Parancsnok és helyettesei (hadtáphelyettes)

¹ Tágabb értelemben egység, magasabbegység hadtáptörzsről beszélünk és ez alatt az adott hadtápszolgálat törzse teljes vezető állományát értjük. Szűkebb értelemben a hadtáptörzs fogalmába hadosztálynál a hadtáp törzsfőnök, tervező-szervező tiszt, ügykezelő; ezrednél a tervező-szervező tiszt tartozik. Az anyag egyértelműen – és nem véletlenül – az előbbi értelmezés szerint tárgyalja a hadtáptörzs feladatait, mivel helytelen lenne magasabbegység, de különösen egység szinten a hadtáptörzs fogalmát leszűkíteni néhány személyre.

A táblázat jól tükrözi a helyettesek vezetésben betöltött sokrétű szerepét, ugyanakkor egyértelművé teszi a hadtáptörzsbe beosztottak törzskari és funkcionális vezetési irány szerinti megoszlását.

A mi tapasztalataink szerint, ha a szolgálatág-vezetők megfelelő katonai és szakmai felkészültségük, célszerű bevonní esetenként őket törzskari feladatok ellátásába is.

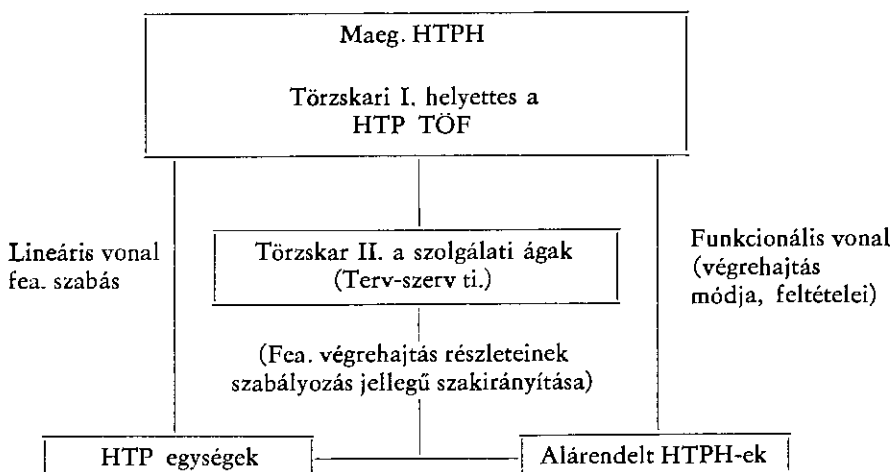
A csapatvezetés egész rendszerében az előbbi elvek alapján a hadtápvezetés elhelyezkedése a következők szerint ábrázolható:

A modell jól tükrözi azt, hogy az egyszemélyi parancsnok az alárendelték irányítását helyettesei bevonásával gyakorolja.

Az előljáró hadtáphegyettes irányító tevékenysége az alárendelt hadtáphegyettes felé részben közvetlen funkcionális vonalon, az előljáró parancsnoki irányon keresztül pedig az adott parancsnok felé a törzskar szerepéből kiindulva lineáris vonalon valósul meg.

Az előbbiek után most már közelebbről célszerű vizsgálni a *hadtáptörzsek irányítási rendszerét*:

Ez utóbbi modell jól segíti a hadtáptörzsek, ezenkívül a hadtáptörzsfőnökök (tervező-szervező tiszt) hadtápvezetésben betöltött helyének és szerepének pontosítását.

Jól kirajzolódik:

- a hadtáptörzs törzskari és funkcionális elveken alapuló szervezeti felépítése;
- a hadtáptörzsfőnök helyettesítő és szervező szerepe;
- a szolgálatiág-főnökök és tervező-szervező tiszt részletszabályozó felelőssége.

Tapasztalataink szerint az elmondott elvek érvényesítése minden esetben a hadtáptörzsek állományába tartozó hadtáptisztek és tiszthelyettesek felkészültségétől és tapasztaltságától függően érvényesíthetők.

Mindenképpen szükséges azonban hangsúlyozni, hogy a *hadtáptörzsek hatékony vezető tevékenységének alapfeltételét jelenti a felelősség és a batáskörök egyértelmű elbátárolása* és tisztázása. E tekintetben fontos szerepe van a „Szervi Határozvány”-ok alapos kidolgozásának, az abba foglaltak alkotó érvényesítésének.

A hadtáptörzsek feladatai és kötetmei az érvénybelépett új alapszabályzatok, a „Csapathadtáp Szabályzat” és a szakutasítások alapján a következőkben foglalhatók össze:

- folyamatosan fenntartja a hadtáp alegységek állandó harcckészültségét, mozgósítási készenlétét, ennek érdekében kidolgozza, naprakészen tartja és rendszeresen egyezteteti a harcckészültségi és mozgósítási terveket; gondoskodik arról, hogy a harcckészültség hadtáp rendszabályai, feladatai az alárendeltek terveiben kellő részletességgel szerepeljenek;

- kidolgozza és koordinálja az alárendelt és hadtápbiztosításban résztvevő vezető szervek, és szakcsapatok, alegységek háborús felkészítésére vonatkozó terveket, okmányokat, tervezi, szervezi és irányítja a hadtápkiképzést;

- folyamatosan tervezi, szervezi, irányítja az alárendeltek ellátását, munkaes életkörülményeik állandó javítását;

- rendszeresen gyűjti, elemzi és feldolgozza az alárendeltek helyzetére vonatkozó adatokat, gondoskodik a hadtáptörzson belüli kölcsönös tájékoztatásáról;

- az alárendeltek helyzetére vonatkozó információk elemzése alapján biztosítja a parancsnok hadtáphelyettes tájékoztatását, előkészíti a parancsnok hadtáphelyettes döntéseit, jelentéseit;

- a parancsnok hadtáphelyettes követelményei, valamint az alárendeltek helyzetének elemzése, az előljáró hadtáptörzstől, az összefegyvernemi törzstől és fegyvernemi tiszttektől szerzett információk alapján kidolgozza a hadtápszolgálat vezetésének alapvető terveit, okmányait;

- gondoskodik az alárendeltek feladatainak formába öntéséről és idejében történő lejuttatásáról;

- folyamatosan ellenőrzi a feladatok végrehajtását;

- figyelemmel kíséri az alárendeltek jelentési kötelezettségének teljesítését és biztosítja az előljáró által elrendelt jelentések megfelelő minőségben és határidőre való felterjesztését;

- folyamatos együttműködést valósít meg az összefegyvernemi törzs, fegyvernemek és szolgálatok tervezéssel, szervezéssel foglalkozó tisztjeivel;

- előkészíti a hadtáphelyettesi értekezletek, rendezvények, foglalkozások anyagát, elvégzi a szükséges szervező munkát.

*

A hadtáptörzsek, előbbieken vázolt, szerteágazó feladatai végrehajtásában a *magasabbegység*nél a hadtáp törzsfőnökre és a tervező-szervező tisztre alapvető rész hárul:

A Szolgálati Szabályzat 96., 97., 98. pontjai értelemszerűen vonatkoznak a hadtáp törzsfőnökre, tervező-szervező tisztekre is.

Ezek közül csak néhány gondolatot emelnénk ki.

„AZ EZRED TÖRZSFŐNÖK AZ EZREDPARANCSNOK HELYETTESE.” „JOGOSULT ... ÖSSZEHANGOLNI ... A SZOLGÁLATIÁGFŐNÖKÖK MUNKÁJÁT.

... FELELŐS ... A HARCKÉSZÜLTSEG ... EZENBELÜL MOZGÓSTÁSI KÉSZSÉGE FENNTARTÁSÁVAL KAPCSOLATOS TERVEK KIDOLGOZÁSÁÉRT ÉS A HARCKÉSZÜLTSEGI FELADATOK BEGYAKORLÁSÁNAK MEGSZERVEZÉSÉÉRT; ... A KIKÉPZÉS MEGTERVEZÉSÉÉRT ÉS MEGSZERVEZÉSÉÉRT; A JAVASLATOK DÖNTÉSHEZ VALÓ ELŐKÉSZÍTÉSÉÉRT; ... A TÖRZS TEVÉKENYSÉGÉNEK SZERVEZÉSÉÉRT; CÉLIRÁNYOS VÉGREHAJTÁSÁÉRT; ÉS A TAPASZTALATOK FELDOLGOZÁSÁÉRT”;

- „SZEMÉLYESEN IRÁNYÍTSA A TÖRZS MUNKÁJÁT, GONDOSKODJÉK A PARANCSNOK SZÁMÁRA SZÜKSÉGES ADATOK BESZERZÉSÉRŐL, A PARANCSNOKI ELHATÁROZÁSOK, PARANCSOK, UTASÍTÁSOK FORMÁBA ÖNTÉSÉRŐL ÉS A VÉGREHAJTÓKHOZ TÖR-

TÉNŐ ELJUTTATÁSÁRÓL; ELLENŐRIZZE AZOK VÉGREHAJTÁSÁT; HANGOLJA ÖSSZE A... FELADATOK VÉGREHAJTÁSÁT."

Az idézetből egyértelműen következik a hadtáp törzsfőnök joga, felelőssége és kötelessége is.

Szabályzatunknak megfelelően a hadtáp törzsfőnök a parancsnok hadtáphelyettes helyettese.

A parancsnok hadtáphelyettes nevében joga és kötelessége intézkedéseket adni az alárendelt egységek parancsnok hadtáphelyettesei, a hadtápegység parancsnokok és a szolgálatfőnökök részére a parancsnok hadtáphelyettes követelményeinek teljesítése, a kidolgozott tervek valóráváltása érdekében. (Természetesen erről jelentenie kell a parancsnok hadtáphelyettesnek).

A hadtáp törzsfőnök felelős a *hadtápfeladatok végrehajtásáért*, ezenbelül konkrétan és személy szerint a *harckészültség és kiképzés állapotáért*.

Úgy véljük célszerű megvizsgálni, hogy miért főleg a *feladatok végrehajtásáért felelős a hadtáp törzsfőnök*.

A különböző időtartamra (1 hónapra, 8 hónapra, 2 évre) készített és a parancsnok, vagy a parancsnok hadtáphelyettes által jóváhagyott tervek valóráváltásában azért van nagy szerepe a törzsfőnöknek, mert egyrészt – mint a tervek és az alárendeltek helyzetére vonatkozó nyilvántartások „gazdája” – a törzsből a *törzsfőnök elsődlegesen* képes reagálni minden eltérésre, minden lemaradásra. Másrészt azért, mert a *törzs munkája összehangolásának tartalmát* a megszabott célkitűzések és feladatok teljesítése, illetve teljesíttetése képezi. Egy példával szemléltetve: a végrehajtásért való felelősséget: egy alárendelt a soron következő határidős jelentést nem terjesztette fel. A helyes eljárás nyilvánvalóan az, hogy a hadtáp törzsfőnök meggyőződik a mulasztás okáról, intézkedik a felterjesztésre és alkalmas időpontban más ügyekkel együtt jelenti azt a parancsnok hadtáphelyettesnek. Tehát *megköveteli a végrehajtást* és nem hártja át ennek gondját, terhét a parancsnok hadtáphelyettesre.

Itt szeretnénk – az előbbi példát ismét felhasználva – megemlíteni a parancsnok hadtáphelyettes és törzsfőnöke közötti helyes munkamegosztás szükségességét.

Ehhez azt kell figyelembe venni, hogy a törzsfőnök a *maga területén* személyében felelős vezető. Önálló munkaterülete van, amely szorosan kapcsolódik a parancsnok hadtáphelyettes vezetőtevékenységéhez, azzal szerves egységet alkot.

A törzsfőnöki munkát illetően két végletet különböztethetünk meg.

Az egyik véglet, amikor a törzsfőnök is, a parancsnok hadtáphelyettesre tartozó feladatokat akarja megoldani, ezzel szemben elhanyagolja a döntések előkészítésével, a törzs alapvető feladataival összefüggő tevékenységek elvégzését. Az ilyen törzsben gyenge a munkaszervezés; az előrelátó, tervszerű előkészítő munka hiánya miatt gyakori a kapkodás, a tűzoltó munka. A külső szemlélő számára úgy tűnik „két dudás van egy csárdában”.

Ennek ellenpólusa, amikor a törzsfőnök nem találja meg a saját munkaterületét, mindenben utasításra vár, a legkisebb rész-kérdésben is csak a parancsnok hadtáphelyettesnek történő jelentés után mer intézkedni, állást foglalni.

A hadtáp törzsfőnök további feladatát képezi a szolgálat főnökök munkájának *koordinálása*. Lássunk erre is egy egyszerű példát.

Az időszakos munka- és ellenőrzési terv kidolgozásának határidejét, általános követelményeit a parancsnok hadtáphelyettes határozza meg. Azt viszont, hogy a terv kidolgozása érdekében melyik szolgálat főnök mikorra és milyen feladatot végezzen el, milyen adatot szolgáltatson, a hadtáp törzsfőnök személyenként köteles meghatározni.

A hadtáp törzsfőnök felelős a vezetési okmányok elkészítéséért, a parancsnok hadtáphelyettes döntéseihez szükséges adatok előkészítéséért, a különböző jelentések kidolgozásáért.

Joggal elvárhatjuk a hadtáp törzsfőnöktől, hogy *mindenkor képes legyen jelenteni a parancsnok hadtáphelyettesnek:*

– az alárendeltek részére megszabott feladatok végrehajtásának helyzetét, különös tekintettel a harcckészültség és kiképzés helyzetére, a gazdálkodás főbb mutatóira, a hadtápállomány káderhelyzetére, erkölcsi-politikai állapotára;

– továbbá a saját tervekben a szolgálati ágakra és a törzsrre háruló feladatok teljesítésének helyzetét; és végül

– legfontosabb következtetéseit, javaslatait.

Természetesen erre csak akkor képes, ha megfelelően kialakított információrendszerrel rendelkezik, mind az alárendeltek, mind az előljáró hadtáptörzs irányában. Ennek kialakításához kedvező alapot biztosít a „Módszertani Útmutató”-ban elrendelt „Adattár” rendszer. Nyilvánvaló, hogy az egyes részterületekről a szolgálat főnökök rendelkeznek a legrészletesebb információkkal, saját szakterületükre nekik kell javaslatot tenni, *azonban a hadtáp egészére jellemző általános tendenciákat a komplexebb áttekintés következtében a hadtáp törzsfőnök képes felismerni*. Ezért szükséges, hogy a harcckészültség és kiképzés mellett a hadtápbiztosítás többi fontos területéről is áttekintéssel, kellő informáltsággal bírjon.

Az előzőekben említett követelményekből döntő a hadtáp törzsfőnök és a hadtáptörzs behatárolt rendszerű informáltsága. Nem részletezve a kérdést, az ellenőrzéseink során számos esetben tapasztalunk olyan negatív példákat, mint: a hadtápkiképzés végrehajtása helyzetismeretének hiánya stb.

Elengedhetetlen követelmény az is, hogy a hadtáp törzsfőnök a szükséges mérvben *időben tájékoztassa a szolgálat főnököket abból a célból*, hogy szakmai munkájuk kellően megalapozott legyen és az ellátással kapcsolatos tevékenység ne „légüres térben” folyjon.

Persze ennek a problémának két oldala van. Legalább olyan fontos, hogy a hadtáp törzsfőnök a szakfeladatokról tájékozott legyen. Sőt ezt a gondolatmenetet tovább folytatva, a szolgálatiág-vezetők a törzsfőnök munkájához csak akkor tudnak használható adatokat szolgáltatni, ha ők is benne élnek az események forgatagában, ha pontosan tudják mi, miért és mikor történik.

Azt is látni kell, hogy a parancsnok hadtáphelyettes ezt a tájékoztató, értelmező, koordináló szerepet csak egy bizonyos mélységig töltheti be. A parancsnok hadtáphelyettes is tájékoztat alapvetőbb kérdésekben esetenként, de elsősorban dönt, és intézkedni csak jól előkészített, összefüggéseiben is megvizsgált, reális javaslatok alapján lehet. Ebben van nagyon fontos szerepe a hadtáptörzsnek.

Néhány gondolattal kívánunk csak kitérni a *hadosztály tervező-szervező tisztek* munkájára.

Szerepük elsősorban a törzsre háruló feladatok adminisztratív részének elvégzésében van. Ez a munkakör nagyfokú helyzetismeretet biztosít számukra és így nem egy esetben képesek a törzsfőnök helyettesítésére is. Nyugodtan kijelenthetjük, hogy egy hadosztály tervező-szervező tiszti beosztás 2-3 év alatt nagy elméleti és gyakorlati felkészültséget biztosít a betöltő fiatal tiszti számára.

Fontos annak hangsúlyozása, hogy a tervező-szervező tisztnak is önálló munkaterületet kell meghatározni és feladatait konkrétan körül kell határolni. Ez a hadtáp törzsfőnök feladata.

Célszerűnek látszik az a megoldás, amikor a tervező-szervező tiszt – a már említett adminisztratív munkák mellett (ilyen például az adattár vezetése, tervek manuális elkészítése stb.) – önállóan végzi a gépi adat feldolgozással, számviteli részlegekkel kapcsolatos feladatokat.

*

Az egység hadtápszolgálatoknál a hadtáp törzsfőnököt a hadtáp tervező-szervező tiszt személye jelenti, mivel feladatkörét tekintve kijelenthetjük, hogy egység szinten értelmezve ugyanolyan feladatokat kell megoldania, mint hadosztály szinten a hadtáp törzsfőnöknek. Nem követünk el hibát, ha azt mondjuk, hogy az az ezredparancsnok hadtáphelyettes jár el helyesen, aki a tervező-szervező tisztet szinte a törzsfőnökének tekinti és úgy is foglalkozik a tervező-szervező tiszt nevelésével, képességei fejlesztésével. A tervező-szervező tisztnak kell objektíve a legtájékozottabbnak lenni a hadtáphelyettes után a hadtápszolgálat helyzetéről átfogóan. Következik ez abból, hogy feladatköréből adódóan ő foglalkozik a tervek, a vezetési okmányok készítésével, naprakészen tartásával. Személyében ő a számviteli részleg munkájának első számú felelőse stb. Ezek a tények azt követelik, hogy – megfelelő emberi és vezetői rátermettség esetén – az egységparancsnok hadtáphelyettes helyetteseként, első számú segítőjeként a tervező-szervező tiszt szerepeljen. Csak így lehet biztosítani, hogy a törzs alapvető feladatai egység szinten is megnyugtató módon végrehajtást nyerjenek.

Az egység tervező-szervező tiszt felelős munkakörének, megfelelő helyének és szerepének kialakítása nélkül törvényszerűen növekszik a parancsnok hadtáphelyettes irodához kötöttsége és távolléte, akadályoztatása esetén szakadás következik be a hadtápvezetés folyamatában is.

Tapasztalataink szerint még nem mindenütt értelmezik egyértelműen az ezred hadtáp tervező-szervező tisztek helyét és szerepét a hadtápvezetésben:

– van ahol a hadtáp tervező-szervező tiszt a hadtáphelyettes jelenlétekor és távollétében annak teljesjogú helyettese. Közvetlenül részt vesz a feladatok végrehajtásának szervezésében, emellett elvégzi a személyi felelősségbe utalt feladatokat is;

– van ahol csak az úgynevezett irodai munkát bízák a hadtáp tervező-szervező tisztre, így végeredményben a hadtáp terveinek, okmányainak kivitelezését végzi;

– találkozni olyan gyakorlattal is, amikor a hadtáp tervező-szervező tiszt munkaterülete és felelőssége nincs körülhatárolva, s így a váratlanul jelentkező feladatokra kijelölt személy szerepét tölti be;

– tapasztalni olyan megoldást is, amikor a hadtáp tervező-szervező tiszt az egység hadtáp ellenőrző tisztje szerepét tölti be és így állandóan ellenőrzési úton található.

Nyilvánvaló mindegyik változat végletnek tekinthető, mivel eltér attól a helyes gyakorlattól, amely szerint az egység hadtáp tervező-szervező tiszt a hadosztály hadtáp törzsfőnök egység szintre értelmzett feladat és jogkörét töltse be.

Azt is el kell még mondani a teljesség kedvéért, hogy egység szinten a parancsnok hadtáphelyettes helyettesítésével nem mindig a tervező-szervező tisztet bízzák meg, rendszerint azért, mert ő a legfiatalabb tiszt. Az a véleményünk, hogy nem is az a döntő kérdés – formailag kit jelölünk erre a feladatra. Az viszont döntő fontosságú, hogy a tervező-szervező tiszt a legtájékozottabb legyen. Mindenkor ismerje a harcckészültség és kiképzés helyzetét. Az operatív adattár, a számviteli részleg munkája alapján ismerje a gazdálkodás, a laktanya alapvető adatait. Erről a parancsnok hadtáphelyettesnek rendszeresen jelentsen. Ha ez így van, akkor a tervező-szervező tiszt – betöltve a törzssre háruló szerepet – képes biztosítani a vezetés folyamatosságát a parancsnok hadtáphelyettes távollétében is.

Ehhez azonban elengedhetetlen a parancsnok hadtáphelyettesek tudatos, segítő, nevelő munkája. Nem szabad szem elől téveszteni, hogy a legjobb nevelő módszer a munka, amennyiben fokozatosan növeljük a bonyolultabb feladatokkal való megbízást és nem hagyjuk magára a hadtáp tervező-szervező tisztet a feladatai megoldásában.

II.

A hadtáptörzsek (törzsfőnökök, tervező-szervező tisztek) munkájával, munkastílusával szemben támasztott követelmények.

A hadtáp törzsekre háruló feladatok megoldása az e területen dolgozó tisztektől sajátos munkastílust igényel.

Mint vezetőkkal szemben támasztott általános igény: a jó ítélőképesség; a döntési készség; a jó emberismeret és munkakapcsolatot teremtő készség stb.

Közelebbről vizsgálva, feladataik teljesítése során eleget kell tenniük néhány olyan fontos követelménynek, amelyek nélkül – kijelenthetjük – nincs igazi, sikeres törzsmunka.

A gyakorlati élet tapasztalatai alapján – a teljesség igénye nélkül – ezeket a következőkben összegezzük.

1. Az elméleti felkészültség és szakmai hozzáértés tudatos fejlesztése

A sokrétű feladat teljesítése jó elméleti felkészültséget követel, amit elsősorban a gyakorlati munka magas szinten történő elvégzése fejleszt ki. Ahhoz, hogy a törzs tisztje ilyen elméleti felkészültséggel rendelkezzen az szükséges, hogy a kapott feladat megoldásához a kapcsolódó szakirodalmat tanulmányozza és tudatosan törekedjen a feladat elméletileg is megalapozott teljesítésére.

Például, ha egy adott témában javaslatokat kell kidolgozni, akkor nem ül le az asztalhoz és rutinszerűen ír 4–5 oldalt, hanem elolvassa az ide kapcsolódó anyagokat, tisztázza az adott téma összefüggéseit, elméleti alapjait stb. Ez az

időráfordítást feltétlenül megéri, mert megtérül, egy részt az anyag minőségében, másrészt – és a tiszt szempontjából ez nagyon fontos – a saját elméleti fejlődésében, a szerzett tudásban.

2. Fontos követelmény a *lényegkiemelő készség, a tendencia jellemző felismerése*. A törzs tisztjének képesnek kell lenni arra, hogy nagy tömegű információból ki tudja szűrni a jellemző tendenciákat, 20–30 oldalas szövegből ki tudja emelni a lényeges gondolatokat; de az is fontos, hogy a saját mondani-valóját a lényegre tudja összpontosítani. Sok „túlórát” okozott már törzseinkben az írásban, vagy szóban „elkövetett szószátyárkodás”. Ez a képesség nem születik velünk, tudatos és fegyelmezett gyakorlás eredményeként alakul ki. Gyakran mondjuk „azért írok sokat, mert kevés az időm”. Ez a mondás is példázta, hogy a lényegkiemelő képesség kifejlesztése sok és fárasztó agymunka eredménye.

Hogy jelenik meg ez a képesség a gyakorlati életben?

Az a tiszt, aki gondot fordítot önmaga fejlesztésére képes egy naptári tervben – néhány jelzéssel – kiemelni a legnehezebb időszakokat; képes az előljáróját néhány tömör mondattal a legfontosabb kérdésekről tájékoztatni; képes kiemelni a havi munkatervben a fő feladatokat stb.

3. Döntő fontosságú követelmény a *szelektáló, differenciáló képesség*. Ismeretes, hogy nem minden információ egyformán fontos. Tudni kell, hogy a beérkező információ tömegből mi a lényeges, mit kell a parancsnok hadtáphelyettesnek soron kívül jelenteni, mi az amit elég ha a szolgálatiág-főnöke tud stb.

Ez a követelmény szoros kapcsolatban van az előzővel, hiszen a lényeg kiválasztása egyben szelektálást is jelent, de mégsem ugyanaz. A lényegkiemelés azt jelenti, hogy a legfontosabb kérdésekre összpontosítok. A szelektálás, differenciálás pedig bizonyos csoportosítást, a felhasználási igénynek megfelelő rendszerezést jelent.

4. További fontos követelmény az *objektivitás, konkrétság*. A törzsbeli tisztnek törekedni kell a mérhetőség biztosítására és a megállapítások számokkal, tényekkel való igazolására. Kerülni kell a szubjektív értékkélet kialakítását, az „úgy érzem”, vagy „úgy látszik” használatát.

Egy alárendelt értékelése például nem függhet attól, hogy az illető személy mennyire szimpatikus. Az értékkéletnek számokon, tényeken kell alapulni. Csak így lehet nyugodt a kidolgozó, de akkor lesz az értékelés megnyugtató és meggyőző az alárendelt számára is.

5. A törzs tisztjeivel szemben támasztott követelmény továbbá, a végrehajtásban megnyilvánuló *következetesség*.

Ez alatt a feladatok megvalósítására, céltudatos végigvitelére való törekvést értjük.

Szólunk már arról, hogy a végrehajtás irányítása, figyelemmel kísérése, állandó szervezése a törzs egyik alapvető feladatát képezi. Ez a feladat csak az akadályozó tényezők folyamatos elhárításával, sokszor önmagunk „rákényszerítésével” valósulhat meg.

Azt kell azonban látnunk, hogy enélkül az elgondolásban, időszakos tervekben szereplő feladatok papíron maradnak.

6. A hadtáp törzs sikeres és hatékony tevékenységének figyelemreméltó követelménye a túlbonyolítás elkerülésére való törekvés. Ez alatt természetesen nem szabad elnagyolást, alacsony minőségű kidolgozást érteni.

A törzsmunkában az egyszerűség az áttekinthetőséget, a feleslegesen bonyolult-komplikált megoldások kerülését, a bürokratikus vonások kiszűrését, a megoldáshoz vezető legrövidebb út megkeresését jelenti.

„Egyszerűen” fogalmazva: amit három mondatban le lehet írni, arról ne írjunk 15 oldalt, attól semmi esetre sem lesz jobb az elvégzett munka.

A hadtáp törzsekben dolgozó tisztek munkastílusával, személyes magatartásával szemben támasztott követelmények közé kell sorolnunk a következőket:

A törzs tisztjének *helyes munkatársi kapcsolatok kialakítására kell törekednie*, az előljáró hadtáp törzs tisztjeivel, az összefegyvernemi törzs, fegyvernemi törzsek, szolgálatok tisztjeivel, a hadtáp szolgálati főnökökkel.

A jó munkakapcsolat *segítőkézséget, rugalmasságot*, elvtársi, közvetlen emberi magatartást tételez fel. A száraz, merev hivatali magatartás megnehezíti, akadályozza a munkát. Gyakran tapasztaljuk, hogy a törzsben dolgozó tisztek egymást kölcsönösen segítve, sok feladatot gördülékenyen – a parancsnok, parancsnok hadtáphelyettes beavatkozása nélkül – meg tudnak oldani. Fontosnak tartjuk, hogy a törzs tisztjének megfelelő *tekintélye* legyen. Számtalan példa bizonyítja, hogy a törzs tisztjének tekintélyét nem a rendfokozat, kor és beosztás adja. A tekintély megszerzése sok tényezőtől függ. Ezek közül elsősorban a szakmai hozzáértést; a más szakterületek iránti érdeklődést; szerény, – mások tudását, eredményeit elismerő – magatartást; a szorgalmas, következetes munkát; az adott feladatok, helyzetek objektív, komplex megítélését említjük meg.

A VK és a hadászati (hadműveleti) hadtáp anyagi-technikai információ igényének különbségei és összefüggései

*Hersiczky Lajos nyá. vezérőrnagy
és Ragályi István nyá. ezredes*

A hadseregek anyagi, technikai ellátásának igen nagyfokú bonyolódása szükségessé, a korszerű vezetés és szervezésmélet, valamint az elektronikus számítógépek alkalmazása lehetővé és időszerűvé teszi a korábban igen jól funkcionáló anyagi, technikai információ rendszerek felülvizsgálatát is. A különböző nagy szervezeteken belül, a technikai eszközök számának állandó növekedése lehetetlenné teszi a korábbi „centrikus” szemléletű anyagi, technikai információrendszer fenntartását, ugyanakkor a változás nem vezethet a központi irányítás gyengítéséhez. A jelentkező ellentmondást csak nagy kollektívák hosszú és fáradtságos munkájával lehet feloldani. A tanulmány célja tehát nem „végleges” megoldások kifejtése, inkább csak a szerzők gondolatainak ismertetése a meghatározott kérdésekről a további kollektív felhasználás érdekében.

Az információ rendszerről gondolatokat felvetni csak akkor lehet, ha legalább fővonalakban foglalkozunk azoknak a szervezeteknek a feladataival is, amelyek között az információ áramlik. Előre kell bocsátanunk, hogy a különböző szervezetek feladatait nem tárgyalhatjuk a jelenlegi vezetési okmányokban meghatározottak szerint, inkább a különböző vezetési rendszerek –történelmi tapasztalatok – egybevetése alapján hogyan lenne célszerű véleményünk szerint, az anyagi, technikai területen működő vezetési szervezetek feladatait elhatárolni a jelenlegi helyzetnek megfelelő funkcionálás érdekében.

I. Fejezet

A vezérkar és a harcászati hadtáp feladatai az anyagi, technikai biztosítás területén

1. A vezérkar feladatai

A vezérkar anyagi, technikai biztosítási feladatait a VK-ra háruló feladatok összességéből célszerű levezetni. A vezérkarok feladatait a nemzetközi katonai szakirodalom különbözőképpen tárgyalja. Ez teljesen érthető, mert különböző felfogás alakult ki a kapitalista és szocialista államok gyakorlatában és

hadtudományában a vezérkarok helyéről és szerepéről. A különbségek taglalására a továbbiakban még visszatérünk. Mi a vezérkar feladatainak összefoglalásánál a szocialista hadtudomány nézeteire támaszkodunk. A vezérkar legfontosabb feladatai felsorolásánál felhasználtuk Szokolovszkij és Zsukov a Szovjetunió marsalljai, valamint B. Saposnyikov munkáiban kifejtett nézeteket. Ezek közül különösen fontosnak tartjuk a Zsukov marsall emlékirataiban leírtakat, mert ez elsősorban nem elméleti fejtegetést, hanem a Szovjetunió vezérkar főnökének gyakorlati tevékenységét ismerteti a háborút közvetlen megelőző időben és annak kezdeti szakaszában.

Ezek alapján a vezérkar feladata összefoglalva a következőképpen határozható meg. A haderőnek, fegyvernemek, szakcsapatok és szolgálatok illetékes szerveinek bevonásával kidolgozni a hadsereg hadászati-hadműveleti alkalmazásának terveit, azok mindenoldalú biztosítását és ezeknek megfelelően igényeket támasztani és részt venni a hadszínterek, az ország mozgósítása és az ipar előkészítésében, valamint a fenti tervek realizálásához szükséges szervezetek, személyi és anyagi szükségletek és tartalékok biztosításában.

Háború idején szintén a fentemlített szervek bevonásával előkészíteni a főparancsnokság részére a hadműveletek terveinek és azok biztosításának különböző változatait, kidolgozni a hadsereg szervezeteinek szükséges módosítását, új magasabbegységek felállításának és a működő hadsereg személyi, anyagi utánpótlásának rendszerét.

A nem teljes és éppen ezért különböző szempontból vitatható fenti meghatározás alapján a VK részére a következő feladatok végrehajtása válik szükségessé:

- a párt katonapolitikája alapján részt venni az állam katonai doktrínájának kidolgozásában,
 - megtervezni a hadsereg haderőnemei alkalmazását a várható hadászati (hadműveleti) irányokban,
 - az alkalmazási terveket összehangolni a szövetséges hadseregek vezérkaraival,
 - a katonai doktrínában meghatározott feladatok és a hadműveleti tervek alapján kidolgozni a hadsereg hosszú- közép- és rövidtávú fejlesztési terveit, ezen belül a hadsereg hadrendjét, fegyverzetét és felszerelését a megfelelő időszakra. A terveket jóváhagyásra előterjeszteni és egyeztetni a megfelelő állami szervekkel, valamint a szövetséges hadseregekkel,
 - a jóváhagyott személyi és anyagi kereteket elosztani a hadsereg haderő és fegyvernemi, valamint szakcsapatai és szolgálati ágai között. Végrehajtani a tervek biztosítását az állam főhatóságainál és a szövetséges országoknál,
 - megtervezni a személyi és anyagi, technikai mozgósítást,
 - megtervezni és vezetni a fegyverzet haditechnika és felszerelés műszaki fejlesztését,
 - kidolgozni a hadsereg harcászati és más szabályzatait,
 - az illetékes állami szerveknél előterjeszteni az ipar, a közlekedés, a mezőgazdaság és a lakosság háborúra való felkészítésével kapcsolatos igényeket.
- Összegezve a VK feladata a legfelsőbb szintű tervezés, irányítás, koordinálás, ellenőrzés.

A felsorolt legfontosabb feladatok természetesen sokkal jobban részletezhetők, azonban a fenti felsorolás a tanulmányban kitűzött célt kielégíti. Az is

megállapítható, hogy a feladatok békében és háborúban lényegében azonosak azzal a különbséggel, hogy egyes feladatok békében, mások háborúban szerepelnek nagyobb súllyal. Nyilvánvaló ugyanis, hogy háborúban nagyobb szerepet kap a hadászati-hadművelti tervezés, és kisebbet a hosszútávú tervezés.

Mielőtt rátérnénk a vezérkar anyagi, technikai feladataira, szükséges néhány olyan kérdésről kifejteni a véleményünket, amelyek nem kielégítő tisztázottsága néha zavarokat okoz. Ezek közül legfontosabb az általunk vázolt vezérkar munka és a VK szervezetei közötti különbség megvilágítása. Mindenki által ismert, hogy a felsorolt feladatok végrehajtásának megtervezését és irányítását nemcsak a vezérkar szervei hajtják végre. A különböző tervezési és irányítási munkában részt kell vegyen minden fegyvernem, szakcsapat és szolgálati ág vezetésének bizonyos része. A véleményünk szerint ezért a felsorolt feladatokba bevontak is vezérkari munkát végeznek. Ennek megfelelően tehát a vezérkar szervei a legfontosabb összefegyvernemi tervezést hajtják végre, és ennek alapján vezetik a más szervek vezérkari jellegű munkáját is, vagyis nem kizárólagosan csak ők végzik a vezérkari munkát. Ezt a további tárgyalás egyértelmősége miatt kellett megállapítani. Ebből következik, hogy a jelenleg érvényben levő szervezés szerint tehát a vezérkar az összefegyvernemi tervezés és irányítás szerve, a fegyvernemi és másirányú tervezést és irányítást az illetékes főnökségek látják el. Alá kell azonban húzni a vezérkar, mint az összefegyvernemi tervező és irányító szervezet elsődlegességét. A vezérkarnak minden fegyvernem, szakcsapat és szolgálati ág tevékenységének főkérdéseit ismernie kell, azok viszont csak a részbedolgozásban (a saját területükön) vesznek részt.

A fentiekből következik, hogy a vezérkar szervei azok, amelyek ténylegesen csak vezérkari munkát végeznek. A fegyvernemeknél, szakcsapatoknál és szolgálati ágaknál bizonyos kettősség alakult ki, egyrészt részt vesznek a vezérkari munkában, mint tervezők, másrészt ezen tervek végrehajtói szintű munkáinak vezetése is rájuk hárul. Ezeket azért volt szükséges megállapítani, mert a továbbiakban mikor a vezérkar anyagi, technikai információs szükségletét tárgyaljuk, mindenkor a vezérkari munkában bevont szervek igényeire gondolunk.

A másik, sok zavart okozó kérdés a vezérkar szerepe az ország honvédelemre történő előkészítésében, ezen belül annak hadiipari vonatkozásában.

Sokan úgy vélik, hogy az ilyen irányú munkák irányítása is a VK feladata. Ez a tévedés legtöbbször a szocialista és a kapitalista vezetési rendszer különbségeinek nem kellő megértéséből adódik. Szocialista viszonylatban a Honvédelmi Minisztérium és a vezérkar a hadsereg vezető szerve és nem egyedül reá hárul az ország honvédelmének előkészítése. A különböző területek megfelelő előkészítését a kormány illetékes bizottsága, a tervhivatal és más minisztériumok végzik. Ugyanakkor a kapitalista országokban ezen funkciók nagy része a Honvédelmi Minisztériumok szervezeteire hárul.

A vezetési rendszer különbözősége természetesen más szervezeti formát is igényel, tehát a különbségek nem teljes megértése a saját szervezetek és információs rendszerek helyes megítéléséhez vezethet.

Különbségek vannak a vezérkarok helyének és szerepének megítélésében is. Ennek legjellemzőbb vonása, hogy a nyugati értelmezésű vezérkarok bizonyos függetlenséget élveznek a Honvédelmi Minisztériumoktól, mivel azok főnökei közvetlenül a főparancsnoknak vannak alárendelve (elnök, miniszterelnök stb.), az egész vezérkari munkát összefoglalják (anyagi, személyügyi szervek-

kel is rendelkeznek) és az alárendelt csapatok vezérkari (törzsei) azonos szervezeti felépítéssel rendelkeznek.

A szocialista vezetési rendszer természetesen nem zárja ki, hogy a Honvédelmi Minisztériumnak és ezen belül a vezérkarnak ne legyenek hadseregen kívüli feladatai. Egyedül a Honvédelmi Minisztérium, amely tervezi a hadsereg alkalmazását és azt összehangolja, a szövetséges hadseregekkel, van abban a helyzetben, hogy illetékes szervek felé az ország honvédelmének előkészítése érdekében megfelelő előterjesztésekkel és igényekkel éljen, azonban a döntés és a végrehajtás már nem tartozik feladatai közé.

Természetesen ezen sajátosságok részletes tárgyalása és a szocialista vezetési rendszer előnyeinek bemutatása külön tanulmányt igényelne, a fenti példák megemlítése azért volt szükséges, mert ezek lényegesen befolyásolják a VK anyagi-technikai információ igényének megértését a következőkben tárgyaltak alapján.

A VK anyagi-technikai feladatai a VK általános funkcióiból következnek. Az anyagi-technikai tervezési feladatok fontosságára mutatnak rá az USA hadserege információ áramlására vonatkozó következő adatok. Ezek szerint az információk megoszlása:

személyügyi	10 ⁰ /0
felderítési	15 ⁰ /0
hadműveleti	25 ⁰ /0
anyagi, techn.-i	50 ⁰ /0

Ha tehát az anyagi-technikai információk az összes információk 50⁰/0-t teszik ki, akkor nyilvánvaló – bár különböző mértékben – a különböző szintű vezetők szervek munkája is hasonlóképpen oszlik meg.

Szükséges ismételtelen aláhúzni, hogy a vezérkar legfontosabb feladata a tervezés, ez tehát érvényes anyagi-technikai vonatkozásban is.

A vezérkar anyagi-technikai feladatai közül csak a legfontosabbakat soroljuk fel. Ezek a következők:

a) a hosszú-, közép- és rövidtávú anyagi-technikai fejlesztési, beszerzési tervek kidolgozása. A tervek alapján biztosítani a hadsereg igényeinek kielégítését az országos főhatóságoknál és a szövetséges országokban.

Miután az információrendszer kialakításához ezt a feladatot igen fontosnak tartjuk, ezzel a kérdéssel részletesebben foglalkozunk. A távlati tervek kidolgozásához a tervhivatal megadja a vezérkarnak, hogy a 10-15 éves népgazdasági tervekben a nemzeti jövedelem milyen emelkedését tervezik. A vezérkar ennek alapján – ismerve a hadsereg ⁰/0-os részesedését a nemzeti jövedelemből – kialakítja a tervezés alapját képező pénzkereteket. Ezzel párhuzamosan a vezérkar összegezi a hadsereg fejlesztési igényeit úgy szervezeti, mint anyagi vonatkozásban. Előzetesen végrehajtja a keretek elosztását haderő és fegyvernemek, valamint szakcsapatok és szolgálati ágak között.

E munkák elvégzése után kezdődhet meg a részletes tervezés, amelybe már bevonásra kerülnek az érintett szervek. A részletes terveket a vezérkar összegezi és előterjeszti az illetékes párt- és állami szervekhez a hadsereg tervidőszakra vonatkozó pénz-, anyag és technikai eszköz igényét, olyan bontásban, amely kifejezi, hogy mennyit tervez fenntartásra, fejlesztésre és beruházásra for-

dítani. Ezen kívül ki kell munkálni a hazai, illetve az import beszerzési szükségleteket.

Az ország honvédelemre történő felkészítése és a hadsereg háborús igényeinek kielégítése érdekében a vezérkar az illetékes szervek bevonásával kidolgozza és megadja a megfelelő állami szervezeteknek egy háborús év anyagi-technikai szükségleteit. Ezek az anyagok egy tervidőszak háborús időre vonatkozó terveinek részét képezik és alapul szolgálnak a hadiipar működéséhez és a műszaki fejlesztéséhez. A vezérkar mindkét terv realizálása érdekében a megfelelő szervek bevonásával az illetékes szervekkel lefolytatja a szükséges tárgyalásokat és egyeztetéseket. Mindezen munkák elvégzéséhez a vezérkarnak megfelelő információkra van szüksége.

b) A rendelkezésre álló anyagi eszközöket figyelembe véve megtervezi a hadsereg hadrendjét, háború esetén hány, milyen méretű és minőségű magasabbegység (egység) állítható fel. A technikai ellátás biztosítására a javító alakulatok, raktárak mennyiségét és nagyságrendjét. A tartalék anyagi készletek mennyiségét és lépcsőzését. A tervek alapján végrehajtja a készletek elosztását a felhasználók között.

c) A fentiekhez hasonlóan megtervezi a kormány által „M”-re biztosított anyagi-technikai eszközök felhasználását.

d) Háború esetén a fenti tervező munkákat nem tervidőszakonként, hanem a felsőbb vezetés hadászati elhatározásai előkészítése és biztosítása érdekében végzi.

Ezekben lehet nagyvonalúan összefoglalni a vezérkar anyagi-technikai feladatait. Feladata természetesen még úgy békében, mint háborúban a felsorolt munkák irányítása és végrehajtásának ellenőrzése is.

2. A hadászati (hadműveleti) hadtáp feladatai

Elsősorban szükséges tisztázni, hogy mit értünk hadászati hadtáp fogalma alatt az anyagi-technikai biztosítás vonatkozásában (tehát nem foglalkozunk az egészségügyi, közlekedési és más a hadászati hadtáphoz tartozó biztosítási feladatokkal). A hadászati hadtáp alatt értjük azon szervezetek összességét, amelyek a hadseregbe beérkezett (vásárolt, vagy igénybe vett) anyagi és technikai eszközök átvételét, tárolását, elosztását és javítását megszervezik és végrehajtják. Ennek a fogalmazásnak megfelelően tehát a hadászati hadtáphoz tartoznak a hadtáp, a technikai, a fegyverzeti és fegyvernemek (szakcsapatok) anyagi-technikai szervezetei. Mint már a VK feladatai tárgyalása során is említettük, ezek a szervezetek (tehát a hadászati hadtáp részei) egyben vezérkari munkát is ellátnak, amennyiben részt vesznek a saját szakáguk vonatkozásában a vezérkari szintű tervező munkában. Tehát a hadászati hadtáp szervezetei jelenleg kettős; tervezői és végrehajtói munkát végeznek. A tervező munkák fő vonásait az 1. pontban taglaltuk. A végrehajtói tevékenység legfontosabb feladatait a következőkben sorolhatjuk fel:

a) VK által elkészített tervek alapján az anyagok és technikai eszközök megrendelése és az átvétel végrehajtása.

b) Az anyagok és technikai eszközök központi tárolásának, javításának végrehajtása, ezen szervezetek vezetése.

c) Az anyagok és technikai eszközök elosztásának végrehajtása a hadműveleti hadtápszervek között, azok rendeltetésszerű felhasználásának biztosítása.

d) A hadműveleti hadtáp ellátása a fegyverzeti, technikai és anyagi készletek javításához és karbantartásához szükséges eszközökkel és ehhez normatívák kialakítása.

e) A fenti tevékenységek vezetése és szervezése, bár a legfontosabb felsorolásából is látható, hogy jelen körülmények között, amikor a hadsereg a technikai fejlődés következtében számtalan sokfajta anyagi és technikai eszközzel rendelkezik, ezen feladatok végrehajtása igen bonyolult, sokrétű munkát igényel. Az irodalomban megjelent adatok szerint az USA hadsereg anyagi katalógusa több mint 4 millió tételt tartalmaz, ha egy kisebb hadseregnél ez a szám csökken is, akkor is mutatja, hogy az anyagi készletek elosztása, utánpótlása milyen problémákkal járhat.

Összefoglalva tehát a hadászati hadtáp feladata egyrészt részt venni az anyagi-technikai biztosítás vezérkari szintű tervezésében, másrészt az elfogadott tervek alapján vezetni és szervezni a tervek végrehajtását.

II. fejezet

A hadászati-hadműveleti vezetés anyagi-technikai információ igénye

Mielőtt rátérnénk a tárgy részletesebb tárgyalására, szükséges a különböző szintű törzsek általános információ problémáival foglalkozni. Mindenek előtt meg kell állapítani, hogy bármely szintű törzs és annak különböző szerveiben a szükségtelen és sok információ éppen olyan káros, mint a nem kielégítő információ ellátottság. A sok információ feldolgozása, a különböző adatok (néha szükségtelen) tömegében való eligazodás – még a törzsek felduzzasztása esetén is – legalább annyira akadályozza a munkát, mint a kevés információ.

A tevékenység és felelősség, valamint az információk szükségszerű dúsításának szükségességét a következő ábra fejezi ki.

Az információk tartalma	Elhatározás	felelősség	Parancsnok	Az információ mennyisége
	koordinálás		törzsfőnök	
	döntéselőkészítés		ov.-k	
	szakbedolgozás előkészítés		szaksegítők	
		Tevékenységek		

Az ábrán egyértelműen kifejezésre jut, hogy a vezetés szintjének emelkedésével az információk tartalmának egyre gazdagabbnak (az ábra bal oldala), mennyiségének viszont egyre kisebbnek (jobb oldal) kell lennie.

A haditechnikai forradalom következtében a hadseregek fegyverzete és felszerelése egyre bonyolultabbá vált. A megszokott információ rendszerben,

azok mennyisége a vezetési szintek emelkedésével egyre növekszik. Az információ rendszer megváltoztatása – tehát a vezetési szinteknek megfelelő tömörítése – nélkül az információ áradat problémáját az elektronikus számítógépek (ESZG-k) sem oldhatják meg. Az ESZG ugyan igen gyorsan képes a nagytömegű adat feldolgozására, de a gépkocsikon szállított „eredményeket” a törzsek szintén nem képesek értékelni, ennek következtében az ESZG-k beállítása nem hozza meg a kívánt eredményt.

Az információ rendszer átalakítása nélkül az elektronikus számítógépek beállítása egy olyan út kihasználtságához hasonlítható, amely 200 km/óra sebességre lett kiépítve, de azon csak gyalogjárás van megengedve. Ezért az elektronikus számítógépek alkalmazását többek között meg kell, hogy előzze az információrendszer átszervezése.

Ismeretes, hogy a jelenlegi információ rendszerben a különböző szintű törzsek keresztlátáramlanak a részletes anyagi-technikai jelentések. Mindez azt jelenti, hogy a törzsek hadtáp szervei igen bonyolult, rengeteg számolást igénylő munkát végeznek az elhatározások előkészítésénél.

A sok számolási munka ellenére a parancsnokok és törzsek legtöbbször nem kapják meg az elhatározáshoz feltétlen szükséges anyagi-technikai információkat, mert a nagytömegű adat feldolgozását, azok megfelelő csoportosítását a rendelkezésre álló idő nem teszi lehetővé.

A jelentkező ellentmondás feloldása véleményünk szerint csak úgy lehetséges, ha kettéválasztjuk a hadászati-hadműveleti elhatározásokhoz szükséges információkat az anyagelszámolás, javítás és ellátáshoz szükséges információ áramlástól.

A javaslat első látásra szintén ellentmondásosnak látszik, hisz új kategória, a hadműveleti anyagi-technikai információ rendszer bevezetését tételezi fel. Azonban véleményünk szerint a hadműveleti anyagi-technikai információkat az ellátási információk alapján kellene képezni, tehát azok nem új rendszert jelentenének, hanem az anyagi-technikai információk szükséges tömörítésével képződnének.

A hadműveleti anyagi-technikai információkat a különböző szintű törzsek részére az elhatározások előkészítéséhez szükséges előkészíteni és azokat elválasztani az elszámolási információktól. (Az ilyen jellegű információ áramlást sematikusán az 1. és 2. sz. mellékletek ábrázolják).

A hadműveleti (harcászati) anyagi-technikai információk tehát olyan tömörített információk lehetnének, amelyek a hadműveleti (harcászati) törzsek részére szükségesek és azok áramlása is ezen törzsek között történhetne.

A rendelkezésre álló irodalom szerint, más hadseregek is hasonlóképpen oldják meg az anyagi-technikai információ rendszert. Például a nyugatnémet felső katonai vezetés EMFIS elnevezésű gépesített vezetési rendszere (Truppenpraxis 1972. 1. sz.) – amely első lépcsőben az anyagi-technikai területre lett kidolgozva – szintén csak a hadműveletet (harcot) lényegesen befolyásoló anyagi-technikai információkat dolgozza fel.

Az ismertetett anyag szerint az anyagi-technikai információkat a következő kategóriákra bontották fel:

- anyagtípusok pl. 203-as önjáró tarack;
- anyagfajták pl. csöves tüzérség;
- anyagcsoportok pl. tüzérségi fegyverek.

Az EMFIS rendszerben csak a legfontosabb anyagokat vették figyelembe. Ezt bizonyítja, hogy

- a fegyverzet és műszerek területén
15 anyagfajtát, 47 anyagtypust és 14 anyagcsoportot;
- a repülőgépek vonatkozásában
12 anyagfajtát, 28 anyagtypust és 8 anyagcsoportot;
- hajtóanyagokból
5 anyagfajtát és 9 anyagtypust vettek figyelembe.

A hadműveleti anyagi-technikai információk osztályozása, azok további tömörítése főcikkre vonatkozásában viszonylag egyszerű, azonban igen nagy és gondos munkát igényel az anyagi-technikai készletek (alkatrészek, tartozékok) vonatkozásában. Anyagellátás tekintetében a különböző anyagok (lőszer, üz. stb.) javadalmazásokban való számolása ezt az igényt kielégítheti, különösen akkor, ha a javadalmazások egy közepes harci nap szükségleteit fejezik ki. Sokkal bonyolultabb feladat, de véleményünk szerint ezt az információ rendszert csak az elégtené ki, ha a különböző technikai javító készleteket, a technika várható üzemképességét is közepes harci napokban fejeznék ki.

A fentiek szerint tehát a hadműveleti (harcászati) anyagi-technikai információ rendszerbe bekerülnének a főcikkre (hk., gk. stb.) és az anyagi-technikai készletek közepes harci napokban kifejezve.

A hadműveleti anyagi-technikai információ rendszer ilyen formában történő felépítése lehetőséget adna a harcászati és ellátási (elszámolási) információknak elválasztására már az egységek szintjén. Ugyanis az egység raktárak részletesen ismerve, hogy milyen készletekkel rendelkeznek, az egység hadtáptörzsenek már csak a közepes harci napokban kifejezett információkat továbbítanák és azok ezeket ugyanebben a formában jelentenék az előjáró törzseknek.

Természetesen gyakorlatban eltérés lenne a fogyás és a közepes harci napokban kifejezett normák között. Ezért az egység, magasabbegység és seregstest raktárak között önálló elszámolási és igénylési információ rendszert szükséges kialakítani, ahol az igénylések és kiutalások már készlet vagy esetleg alkatrész-szenként történhet.

Az ilyen jellegű anyagi-technikai információ rendszer kialakítása véleményünk szerint egyrészt szükséges az elhatározások jobb anyagi-technikai megalapozása érdekében, másrészt lehetséges az elektronikus számítógépek felhasználásával. Az anyagi-technikai információ rendszer ilyen jellegű felépítését az is feltételezi, hogy az automatikus vezetési rendszer mellett feltétlenül létezni kell, annak információ rendszerével azonos felépítésű manuális rendszernek is, amely annak időleges meghibásodása esetén is biztosítja a feladatok megoldását.

Megítélésünk szerint a hadműveleti (harcászati) anyagi-technikai információ rendszer ezt az igényt kielégítheti. A rendszernek azért kell azonosnak lenni, mert semmiféle vezetés nem képes rövid idő alatt egyik rendszerről a másikra átváltani.

A hadműveleti (harcászati) anyagi-technikai információ rendszerben a csapatok harcképességét és harckészültségét kifejező olyan adatokat kell áramoltatni, amelyek kielégítik az operatív vezetés (VK-t bezárólag) igényeit.

A csapatok fenti képességeit anyagi-technikai vonatkozásban meghatározó zók:

- az állománytáblákban meghatározott anyagi-technikai eszközök feltöltöttsége és azok hadrafoghatósága;
- a rendelkezésre álló javítási kapacitás (beleértve a javításokhoz szükséges készleteket is);
- a technikai kilométer és üzemóra tartaléka.

Tehát az a feladat, hogy ezeket a lehető legegyszerűbben foglaljuk bele a hadművelati anyagi-technikai információ rendszerbe.

Az információkat természetesen a vezetési szinteknek megfelelően is szükséges osztályozni, annak fenntartása mellett, hogy a felsőbb vezetési lépcső szükség esetén bármikor lehívasson részletesebb információkat is. A lépcsőzést úgy lenne célszerű végrehajtani, hogy a seregest, egységet, a HM magasabbegység készletekben számolna. Ez természetesen azt is feltételezi, hogy a seregest és a központi raktárak készletei is hasonlóképpen lennének kifejezve.

Az ilyen információrendszer lehetővé tenné a törzsek terhelésének lényeges csökkentését, ugyanis azokban csak a hadművelati-harcászati információkat kellene feldolgozni. A felszabaduló létszám viszont megoldhatná a különböző anyagi alapok igen szükséges megerősítését.

A hadművelati anyagi-technikai információk képzése két úton lehetséges. Az egyik lehetséges út, hogy az egységek a készleteiket már a kialakított normatívák alapján jelentik, a másik lehetséges út – automatizált vezetési rendszert feltételezve –, hogy a készletek darabszám szerint kerülnek jelentésre és a hadművelati anyagi-technikai információkat az ESZG-k alakítják ki és azokat így továbbítják a megfelelő szintű törzseknek (1. és 2. sz. melléklet).

A véleményünk szerint, éppen az automatizált vezetési rendszer technikai eszközei meghibásodási lehetőségeit is figyelembe véve gyakorlatilag mindkét módszernek alkalmazásra kell kerülnie.

Az ilyen rendszer kiépítése megítélésünk szerint minden szinten kielégíti a hadászati-hadművelati vezetés igényeit. Ennek következtében a vezérkarnál is a háború esetén gyakran előforduló gyors döntésekhez megfelelő alapot nyújthat.

III. Fejezet

A hadászati-hadművelati hadtáp információ igénye

A hadászati-hadművelati információ igényének körvonalazásánál szintén annak feladatiból kell kiindulni. Az első fejezetben ezekből a legfontosabbakat felsoroltuk. A hadászati hadtáp szerveinek a hadművelati anyagi-technikai információkon kívül már sokkal részletesebb anyagi-technikai információkkal kell rendelkezniük. Ezen kívül a beszélgetések realizálása érdekében feltétlenül szükséges ismerni azoknak a beszerzési forrásoknak a lehetőségeit, amelyeket részére a VK a tervek realizálása érdekében kijelölt.

A hadászati hadtápnak már nem elég a közepes harci napokban kifejezett anyagnyilvántartás és ennek megfelelő információ rendszer, mert a beszerzéseket konkrét anyagnemenként darabszámok szerint kell eszközölnie. Ez azt jelentené, hogy a hadászati hadtáp vezető szerveinél több százszáz, esetleg milliós nagyságrendű nyilvántartással és információ rendszerrel kellene rendelkeznie.

A hadászati hadtáp információ rendszerének bonyolultságát mutatja az is, hogy az USA, a nyugatnémet és osztrák hadseregekben is az ESZG-kre támasz-

codó információ rendszerek felépítését az anyagi-technikai szolgálatok anyagával kezdték meg (Truppenpraxis, Österreichische Militärische Zeitung). Ezek tapasztalatai is azt mutatják, hogy a hadászati hadtáp információ rendszerét először meg kell szervezni, mert különben a nagytömegű adat betáplálása nem hozza meg a szükséges eredményt.

Az ESZG-k ugyan képesek az adatokat feldolgozni, azonban az általuk szolgáltatott eredményeket az embereknek kell értékelni, tehát azok körét a lehetőségekhez mérten szűkíteni kell. Ebből következik, hogy az ESZG-eket is fel kell használni az információk tömörítésére. Ezt a hadászati hadtáp területén úgy érhetjük el, ha a II. fejezetben bemutatott harci nap (egység, magasabbegység) anyagi-technikai normatívákat készletekre bontjuk és a készletek nyilvántartását lépcsőzzük. Ez azt jelenti, hogy meghatározzuk például egy lövészegység lőszer harci nap normáját és ezt lövész, páncéltörő, tüzérségi stb. lőszerkészletekre bontjuk. A készleteket információ áramlás szempontjából összevonhatjuk és a vezetési szintek szerint differenciálhatjuk. A differenciálás megoldható például úgy, hogy a hadászati hadtáp vezető szervei csak készletekben, azonban raktárai már darabszám szerint számolnak. Ilyen információ rendszer esetén természetesen a darabszám szerinti megrendelést és elosztást nem a hadászati hadtáp vezető szerveinek, hanem a raktáraknak kell eszközölnie.

Az anyagi-technikai információ rendszer ilyen kialakítása esetén a felhasználó egységek, javítóüzemek a meghatározott időszakonként, tehát a fogyást csak a meghatározott készletekben jelentik, ennek alapján az ESZG-k kifejezik, hogy az adott egység készletei mennyire csökkentek. Az ESZG-k munkája alapján tehát a hadászati hadtáp vezető szervei előtt világossá válik az egységek helyzete készletekben kifejezve, viszont a raktárak darabszám szerint ismerik, hogy a készletek feltöltéséhez milyen cikkek beszerzése szükséges.

A készletek feltöltését a vezérkar és a hadászati hadtáp szervei hajtják végre. A vezérkar hatáskörébe tartozhatnak a tervhivatallal és a minisztériumokkal kapcsolatos ügyintézés, a hadászati hadtáp szervei viszont a készletek feltöltését az üzemeknél eszközölhetik. A fentiek természetesen csak általában érvényesek a gyakorlatban egyes esetekben a vezetési szintek átfonódnak.

A további vizsgálódás megmutatná, hogy az ilyen rendszerű információ áramlásnak milyen további tömörítése lehetséges. Elképzelhető például, hogy a készleteket egységenként a hadműveleti hadtáp tartaná nyilván és a hadászati hadtáp csak magasabbegységekkel számolna. Ennek kimunkálása azonban túlmegegy a jelent tanulmány lehetőségein.

A fentieket támasszák alá a nemzetközi tapasztalatok is. A nyugatnémet felső katonai vezetés „EMFIS” rendszere kiépítésekor is elsősorban a hadászati hadtáp (logisztika) adatainak feldolgozását kezdték meg, mert ez a terület teljesen számszerűsíthető és háború esetén is nemzeti alárendeltségben marad. A munkát azzal kezdték, hogy három helyzetre (béke, feszültségi és háborús időszak) feldolgozták az információk „Van” helyzetét. Ezután a feladatokból kiindulva az információkat osztályozzák a szükségesekre („Kell”); a rendelkezésre állókra és a hiányzókra.

A munka eredménye olyan hatalmas papírhalmoz volt, hogy annak feldolgozása is csak a prioritás bevezetésével vált lehetségessé. Ezután már a „Kell” állapotot is csak a helyzetmegítéléséhez szükséges információkra korlátozzák. Azonban még ezeket is felosztották:

- az előadók részére és;
- a vezetők részére szükséges információkra.

Ehhez még hozzá kell tenni, hogy a rendszert Siemens 4004-es ESZG-re tervezték 512 „K” kapacitással. (Truppenpraxis 1972. 2. sz.)

Jellemző, hogy a rendszerbe mindösszesen 168 anyagtípust dolgoztak fel (203-as önjáró tarack, Leopárd hk., M-70-es hk. stb.).

Az információk lépcsőzése a hadászati hadtápnál az ESZG rendszer kiépíttetésének is függvénye. Ameddig a hadsereg csak stacionáris ESZG-kel rendelkezik – tehát azok függvényében csak a hadászati hadtáp vezető szerveinél működhetnek – a részletes anyagi-technikai információ áramlás vonatkozásában az egység hadászati hadtáp viszonylat kiépítése látszik lehetségesnek. Az egység ugyanis még manuális – esetleg kis- vagy középgepek alkalmazásával – képes a részletes anyagnyilvántartást végrehajtani, stacionáris ESZG-k viszont csak a hadászati hadtápnál állíthatók be.

Az ilyen jellegű hadászati hadtáp információ rendszer feltételezi, hogy annak vezető szervei igen nagy munkát végezzenek a készletnormák kialakításában és azok állandó karbantartásával. Ez a feladat az anyagi normák vonatkozásában talán még nem jelent olyan nagy problémát, mint a technika területén. A javító készletek felhasználása ugyanis igen sok tényezőtől függ (harcveszteség, a technika karbantartása, a kezelők kiképztségének foka stb.), ezért azokat nem tekinthetjük állandónak. A készletek kialakítása viszont az ESZG-re épített információrendszer felhasználásával lehetővé teszi azok állandó karbantartását és bizonyos mértékben hasonlítások alapján az egységek kiképztségi fokának és technikai munkájának ellenőrzését is.

Összegezve, tehát a hadászati hadtáp a következő gépi nyilvántartással és ennek megfelelő információ áramlással rendelkezhet:

- a szakágaknak megfelelő megrendelési és mozgósítási lehetőségekről (VK-tól);
- az egységeknél és a raktáraknál tárolt anyagi és technikai készletekről;
- a hadsereg főcikk készletéről;
- a készletekben kifejezett cikkek darabszámáról (a központi raktárnál).

A fenti nyilvántartások alapján képes a feladatait elvégezni és a vezérkarnak már a harci napokban kifejezett anyagi-technikai információkat szolgáltatni.

IV. Fejezet

A vezérkar információ szükséglete

Az első három fejezet tárgyalása alapján véleményünk szerint nyilvánvalóvá vált, hogy a vezérkar anyagi szervei a felsővezetés hadászati döntései előkészítését és megtervezését végzik anyagi-technikai vonatkozásban. Ebből következik információ szükségletünk is.

A hadászati döntésekhez szükséges anyagi-technikai információkat célszerű a vezérkarnál a miniszteri és a VKF nomenklatúrájában meghatározott főcikkekre és a magasabbegységek közepes harci napokban kifejezett néphadsereg anyagi készletekben összefoglalni.

A miniszteri és a VKF nomenklatúrájában azoknak a főanyagoknak kell tartozniuk, amelyek alapvetően meghatározzák az egyes haderő és fegyverne-

mek, szakcsapatok és szolgálati ágak harcképességét. A fenti nomenklatúrába tehát nem szükséges minden főcíket besorolni. Például a műszaki felszerelésekből és gépekből a műszaki csapatok teljesítőképességét meghatározó átkelési és erődítési gépek nyilván idetartoznak, de az ezek munkáját kiszolgáló gépek (rocsó, AVM stb.) már nem. A kiszolgáló gépek és felszerelések a hadászati hadtáp megfelelő vezető szervének nomenklatúrájába tarthatnak.

A vezérkar a részére szükséges információkat két forrásból nyerheti, egyrészt a seregtettek hadművelati jelentéseiből, másrészt a hadászati hadtáptól. A vezérkar nyilvántartásainak (adatbankjának) ilyen felépítését még az is indokolja, hogy a vezérkar a hadászati hadtáp adatbankjában a részletesebb információk bármikor rendelkezésre állhatnak, ha valamely kérdéssel időszakonként teljes részletességgel kíván foglalkozni.

Az információ rendszer ilyen felépítésével tehát, a részére szükséges mértékben állandóan tisztában lehet a néphadsereg anyagi-technikai helyzetével.

A külföldi katonai szakirodalomban megjelent meglehetősen korlátozott anyagok is a fenti tételeket támasztják alá. Például a nyugatnémet hadsereg részére az 1980-as évekre tervezett tábori automatizált „ERVIS” vezetési rendszer ismertetése szintén alátámasztja, hogy az információknak a hierarchikus vezetési szinteknek kell megfelelni (Truppenpraxis, 1973. 3. sz.).

A vezérkarnak a rövid-, közép- és hosszútávú tervek kidolgozásához a részére szükséges mértékben a javasolt információ rendszer szerint rendelkezésre áll a néphadsereg „Van” helyzete, másrészt a hadművelati követelmények alapján megállapítható „Kell” helyzet. A kettő különbségét csak az ország vezetése által rendelkezésre bocsátott keretek alapján, a hadiipar kapacitása és a külkereskedelem lehetőségei egyenlíthetik ki. Ebből következik, hogy a vezérkarnak ezekről a lehetőségekről megfelelő információkkal kell rendelkeznie. Ennek érdekében állandóan be kell szereznie az információkat a néphadsereg részére szükségessé válható haditechnikai eszközök várható fejlődéséről és azok beszerzési lehetőségeiről. Nyilvánvaló, hogy ezen a területen is különbséget kell tenni a vezérkar és a hadászati hadtáp nomenklatúrájába tartozó főcikkek között és ennek megfelelően kell meghatározni az információ szükségletet.

A hadiipari kapacitások nyilvántartása és az ennek megfelelő információ szükséglet kialakítása a kormány hadiipari szervei és a vezérkar közös munkáját igényli.

A mozgósítás esetén igénybe vehető anyagi-technikai eszközkészlet, gyártási és javítási kapacitás nyilvántartása szintén a fenti elvek szerint történhet, a HM és a VKF nomenklatúrájába tartozó anyagok vonatkozásában ez természetesen a vezérkar feladata, azonban ennek részletei megoszthatók a hadművelati hadtáp és a népgazdaság vezető szervei között.

Az információ rendszert azonban mindenképpen úgy kell felépíteni, hogy szükség esetén a vezérkar a szükséges részletesebb információkhoz is hozzájuthasson. A népgazdaság lehetőségeinek ilyen nyilvántartása azt is lehetővé teszi, hogy azok szükséges fejlesztésére a HM megfelelő előterjesztéseket készíthessen elő.

A vezérkar információ rendszerének ilyen kialakítása feltételezi az információs normák létrehozását és azok állandó karbantartását. Nyilvánvaló, hogy az egységek és magasabbegységek anyagi-technikai készletei harci napokban történő kifejezése csak a hadászati vezetés által lehetséges, mert csak ott egyesül szervezeti egységben a hadművelati, szervezési és anyagi-technikai vezetés.

Ezek a normák viszont a hadműveletek állandóan változó igényei szerint módosulhatnak.

Ugyanez vonatkozik a csapat-seregtest-hadászati hadtáp javító kapacitás normatíváinak kialakítására is.

Közelítő példával élve, a határbiztosítási feladatra kijelölt seregtest egészen más anyagi-technikai biztosítást igényel, mint egy olyan seregtest, amely korszerű támadó hadműveletekre van felkészítve. Az ilyen jellegű kérdések eldöntésére csak a hadászati vezetés és annak tervező szerve, a vezérkar képes.

*

Nagy vonalakban ezekben foglalhattuk össze nézeteinket a vezérkar és a hadászati hadtáp anyagi-technikai információrendszeréről.

Melléklet:

1. sz. Anyagi-technikai 1. változat.

2. sz. Anyagi-technikai 2. változat.

(A folyóirat végén található.)

A hadtápcsapatok alkalmazásának néhány kérdéséről

*Dr. Csabai Károly ezredes,
a hadtudományok kandidátusa*

A fegyveres harc mindenoldalú biztosításának szerves részét képező hadtápbiztosítás feladatait a különböző hadtáp tagozatok állományába tartozó hadtápcsoportok (magasabbegységek, egységek, alegységek), intézetek és vezető szervek oldják meg.

A hadtápcsoportok alkalmazása a parancsnok által jóváhagyott hadtáp- és a szolgálati ágak biztosítási tervei, valamint a Parancsnok Hadtáphelyettes Elhatározásán alapul, s az adott szervezet meghatározott hadművelési, harctevékenységeinek anyagi, technikai, egészségügyi, közlekedési stb., összességében folyamatos hadtápbiztosítására irányul. A hadtápcsoportok alkalmazásának vizsgálata során célszerű más – főleg fegyvernemi és szakcsoportok alkalmazásának elveit, tapasztalatait is tanulmányozni.

A hadtápcsoportok, a fegyvernemi és szakcsoportokhoz hasonlóan a hadművelet, harc egy meghatározott biztosítási feladatait hivatottak megoldani, szervezetük alapján véve megegyezik azokkal, azzal az eltéréssel, hogy a végrehajtó alegységeik szervezete az adott katonai szervezet meghatározott biztosítási feladatainak végrehajtását célozza; szolgálatilag az adott szervezet parancsnokának, annak hadtáphelyettesén keresztül vannak alárendelve, így vezetésük, irányításuk az adott szervezet Hadtáp Vezetési Pontjára történik.

A hadtápcsoportok alkalmazását az adott hadtáp szervezet parancsnoka és törzse tervezi meg az előljáró parancsnok hadtáphelyettes elhatározása, utasítása alapján. A hadtáp szervezet parancsnok és törzs munkarendje alapján véve megegyezik a szakcsoport parancsnokok és törzsek munkarendjével, az eltérés csak a feladatok jellegében, volumenében és a kapcsolatok mikéntjében jelentkezik. Például: egy gépkocsi szállító zászlóalj parancsnoknak és törzsének tevékenységét az előljáró szervezet parancsnok hadtáphelyettes, míg szakirányítását ezen szervezet közlekedési (szak) szolgálat főnöke végzi. A gépkocsi szállító zászlóalj parancsnok és törzs kapcsolatot tart azzal az anyagellátó szervvel (főnökséggel), melynek anyagi eszközeit tárolja (szállítja), amelynek az általa szállított anyagi eszközöket átadja, továbbá azzal a közúti komendáns szervezettel, amelyik az általa igénybe vett gépkocsi utat berendez, kiszolgálja. S végül, mint szervezet parancsnok közvetlenül irányítja az állományába, az alárendeltségébe tartozó szállító alegységek parancsnokait. Ez a kapcsolat a hadtápcsoportok jellegének megfelelően változik. Például: egy tábori sebészeti kórház pa-

rancsnok tevékenységét az adott kórházbázis főnök irányítja, a tábori sebészeti kórház parancsnok kapcsolatot tart a hozzá sérültet szállító, majd később a tőle sérült hátraszállítást végző sebesültszállító alegységgel, s természetesen kapcsolatot tart a szomszédos tábori kórházakkal és végül, mint előljáró a kórház állományába tartozó osztályokkal, részlegekkel.

Mindezek a szervezeti, szakmai előjárói, az együttműködési és saját alárendelt szervezeteivel való kapcsolatok meghatározó szerepet töltenek be az adott szervezet alkalmazásának tervezésében.

A hadtápcsapatok alkalmazásának tervezésénél alapvető jelentőséggel bír az, hogy az alkalmazási terv milyen időszakra, feladatra készül. Tagozatonként, hadtápbiztosítási áganként az egyes hadtápcsapatok alkalmazási terve más-más időszakra készülhet. Például: míg a gépesített lövész hadosztály ellátó zászlóalj alkalmazási terve – a gépesített lövész hadosztály harcfeladatának időszakára, vagyis legfeljebb egy napra készülhet, addig a hadsereg, de főleg a FRONT (TÁBORI) hadtáp tagozat állományába tartozó gépkocsi szállító zászlóalj alkalmazási terve – a szállítási távolság függvényében – több napra is készülhet. Ezen kívül egyes hadtápcsapatok alkalmazási tervük alapján huzamos idejű, többször ismétlődő tevékenységet is végezhetnek. Vonatkozhat ez például a tábori mögöttes bázis állományába tartozó gépkocsi szállító zászlóaljra, amely a kirakó állomásokról az anyagi eszközöket a raktárakhoz szállítja, vagy az egyes termelő-javító, gyógyító intézetekre, amelyek tevékenységüket huzamos időn át egy települési (elhelyezkedési) körletben fejtik ki.

A hadtápcsapatok alkalmazása során azok parancsnokai, törzsei alapvetően a fegyvernemi és szakcsapatokhoz hasonló parancsnoki és törzsmunkát végzik, megközelítően azokkal azonos – a tábori törzsszolgálati utasításban előírt – okmányokat dolgoznak ki. Ez a követelmény főleg az utóbbi időben kristályosodott ki, a centralizált anyagellátó szervezetek (ello. század, zászlóalj kialakításával kezdődött meg. Ezzel egyidejűleg szükségessé válik a hadtápcsapatok alkalmazási elveinek tisztázása is.

Ma már nem elegendő az egyes hadtápcsapatok várható alkalmazását csupán főbb vonalakban, számvetésekben, a szakszolgálati ágak biztosítási terveiben, munkatérképén jelölni, hanem meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek között az adott biztosítási ág feladatait realizáló hadtápcsapatok kifejtetik tevékenységüket. Ez pedig újszerűen veti fel a parancsnok hadtáphelyettesek, törzsek, szolgálati ágak tervező, irányító szerepét is. A hadtápcsapatokra is vonatkozik, ami a fegyvernemi és szakcsapatokra, hogy feladataikat csak akkor tudják az előírt helyen, időben megoldani, ha ehhez parancsnokaik, törzseik kellő időben megkapják a szükséges intézkedéseket. Tehát a hadtáptörzseknek, szolgálati ágaknak terveik összeállításánál feltétlenül számolniuk kell a feladatlejtetés, a hadtápcsapatok tervezési munkájának, s végül a hadtápagegységek konkrét felkészítésének időszükségletével.

A hadtápcsapat parancsnoka, törzse a fentiek figyelembevételével az előljáró parancsnok hadtáphelyettesek intézkedésének kézhezvétele, vagy elhatározásának kihirdetése után a meghatározott szállítási, építési stb. feladat tervezése, szervezése céljából ugyanolyan munkarendet kell hogy alkalmazzon, mint a fegyvernemi és szakcsapatok parancsnokai és törzsei. Ez a feladatvétel jelentésétől a feladattisztázás, előzetes intézkedés kiadásán, helyzetértékelésen, elhatározás meghozatalán, annak az előljáró parancsnok hadtáphelyettesnek való jelentésén, a feladatra vonatkozó parancs kiadásán keresztül a készlet jelentéséig egy zárt

ciklust jelent. Ezt a ciklust a hadtápcsapatoknál is alapvetően a törzsszolgálati utasítás és a hadtápcsapatok alkalmazási elveit tartalmazó háborús működési utasítások figyelembevételével kell kialakítani. Így például: a gépkocsi szállító csapatok alkalmazását az „utasítás a gépkocsi szállító magasabbegységek és egységek működésére” c. HTP/26, a közúti csapatok alkalmazását az „utasítás a közúti csapatok részére” c. KÖZL./21 kiadványban, a tábori hadtáp állományába tartozó kórházbázisok alkalmazását a „Segédlet a csapatok egészségügyi biztosításának tervezéséhez” c. EÜ/46 kiadvány VII. fejezetében foglaltak szerint kell tervezni és megszervezni. Hasonló működési utasításokkal a hadtápcsapatok zöme – így például a tábori előretolt bázis, a tábori mögöttes bázis – is rendelkezik.

A hadtápcsapatok alkalmazási terve szervesen illeszkedik az adott szervezet konkrét hadművelési, harcfeladatra való felkészítésébe. Az alkalmazás konkrét követelményeit az adott szervezet parancsnok elhatározása alapján szabja meg annak hadtáphelyettese.

A hadtápcsapatoknál a fentiekből kiindulva minden olyan tervező-szervező-ellenőrző tevékenységet el kell végezni, amelyet a fenti utasítások előírnak. A tervező-szervező tevékenységből a továbbiakban mi csak:

- a hadtápcsapatok alkalmazásának tervezésével és
- a hadtápcsapatok által kidolgozott parancsokkal és intézkedésekkel kívánunk foglalkozni.

A hadtápcsapatok alkalmazásáról

A hadtápcsapatok alkalmazásának tervezésénél, az adott hadtáp szervezet alkalmazási tervének kidolgozásánál mindenekelőtt célszerű tisztázni az adott hadtáp szervezet alkalmazásának elveit. A hadtáp szervezet parancsnok és törzs tervezési tevékenységét alapvetően befolyásolja az, hogy:

- az előljáró parancsnok hadtáphelyettes az adott hadtáp szervezet felé csak alapvető követelményt szab. Például: a tábori hadtáp gépkocsi szállító zászlóalj meghatározott időpontban, kijelölt útvonalon hajtja végre menetét, vegyen át és szállítson ki meghatározott egységhez (helyre) anyagi készleteket;
- az előljáró parancsnok hadtáphelyettes az adott hadtáp szervezet tevékenységének csak a fő kérdéseit határozza meg. Például: a gépkocsi szállító zászlóalj – egyes alegységeit (sőt meghatározott számú és típusú szállító gépkocsijait) hova indítsa útba, milyen anyagot, honnan, hova kell szállítani;
- s végül az előljáró parancsnok hadtáphelyettes az adott hadtáp szervezet alkalmazásának minden kérdését szabályozza. Például: a gépkocsi szállító zászlóalj – egyes alegységei hol, kinek az alárendeltségébe kerülnek, így azok további tevékenységét és az alegységek mindenoldalú biztosítását az utóbbi parancsnokság, szerv végzi.

A fenti változattól függ az adott szállító zászlóalj parancsnok és törzse tervező-szervező tevékenysége és az, hogy kell-e és milyen tartalmú alkalmazási tervet kidolgozni;

- az első esetben – amikor a szállító zászlóalj parancsnok az egész zászlóalj részére egy feladatot kapott, – a zászlóaljparancsnok joga és kötelessége, az előljáró Parancsnok Hadtáphelyettes intézkedése alapján a zászlóalj alkalmazá-

sának és mindenoldalú biztosításának megtervezése. Célszerű a gépkocsi szállító zászlóalj részére teljes értékű, a fegyvernemi és szakcsapatokhoz hasonló alkalmazási tervet készíteni. Ez annál is inkább indokolt, mert a gépkocsi szállító zászlóalj alegységeinek vezetését a szállítási feladat végrehajtása során a zászlóalj parancsnokság végzi. Így az alkalmazási terv jó alapot szolgáltat az alegységek tevékenységének irányításához;

– a második esetben, – amikor a gépkocsi szállító zászlóalj alegységei külön kerülnek alkalmazásra és az alegységek konkrét alkalmazását, sőt esetleg a szállítási feladat során irányítását is az előljáró Parancsnok Hadtáphelyettes határozza meg, – akkor a gépkocsi szállító zászlóalj parancsnokság feladata csak az alegységek mindenoldalú biztosítására korlátozódik, megfontolandó az alkalmazási terv kidolgozása. Célszerűbb lehet a zászlóaljnál csak mindenoldalú biztosításukra tervet kidolgozni;

– a harmadik esetben a gépkocsi szállítózászlóalj parancsnokság elegendő, ha tervet készít az alegységek meghatározott helyekre való útbaindítására, a kijelölt szervnek való átadásra.

A hadtápcapatok alkalmazási terveinek kidolgozását az is befolyásolja, hogy azok mely hadtáp tagozat állományába tartoznak. A már fentebb említett változatok ugyanis tagozatoktól is függenek, azon elv figyelembevételével, hogy minél részletesebben határozza meg az előljáró hadtáphelyettes a hadtápegység, -alegység feladatait, illetve tünteti azt fel a hadtápbiztosítási tervben, annál kevésbé van szükség önálló alkalmazási tervre.

Ezek szerint például:

– célszerű lehet alkalmazási terv készítése a magasabbegységek egészségügyi, ellátó, javító zászlóaljnál, a Hadsereg és a Táborig Hadtáp tagozat állományába tartozó azon hadtápegységeknél, amelyek feladataikat a fentiekben már kifejtettek szerint önállóan oldják meg;

– alkalmazási tervet kell készíteni az önálló, meghatározott feladatokat végrehajtó hadtáp vezető szerveknél a jóváhagyott Háborús Működési Utasítások alapján, a bázisfőnökségeknél, közlekedési csapatoknál;

– s nem szükséges alkalmazási tervet kidolgozni a zászlóalj, ezred hadtápegységeknél, a bázisok, dandárok állományába tartozó szervezeteknél, mert azok feladatait részletesen tartalmazzák az előljáró Parancsnok Hadtáphelyettes, illetve a bázisok, dandárok alkalmazási tervei. Ezen szervezeteknél a fegyvernemi és szakcsapatokhoz – például a hadosztály híradó zászlóaljhoz – hasonlóan elegendő munkatérképet, elhelyezkedési, átcsoportosítási, őrzés-védelmi tervet vezetni, illetve kidolgozni.

A hadtápcapatok alkalmazási terveinek tartalmára, formájára szintén jól alkalmazhatók a fegyvernemi és szakcsapatok alkalmazási tervei, a hadtápcapatok sajátos feladatainak figyelembevételével. A hadtápcapatok alkalmazási tervét célszerű egy meghatározott feladat végrehajtásának idejére készíteni. Ez hadtáp vezető szervenként, szervezetenként időben különböző lehet. Például: a már fentebb említett Táborig Hadtáp gépkocsi szállító zászlóalj részére ez a szállítási feladat függvényében lehet egy teljes szállítási ciklus (anyagmálházás – kiszállítás – anyagátadás – sérültek felrakása – szállítása – sérült átadás – kijelölt körletbe való menet), vagy csak egy szállítási feladat. Közúti, vasúti építő zászlóaljnál az építési feladat időszaka 2–4 nap. Bázisfőnökségeknél

egy adott körletbe való áttelepítés, működés megszervezése, végzése 2-5-7 napot is felöllelhet.

Az alkalmazási tervet célszerű:

- térképen és
- a térképhez csatolt szöveges rész formájában kidolgozni.

A *térképen* célszerű az adott hadtápegység jelenlegi és tervezett települési (elhelyezkedési) körletén felül feltüntetni:

- az előljáró Parancsnok Hadtáphelyettes tartózkodási helyét (Hadtáp Vezetési Pont);
- azokat a bázisokat, csapatokat, amelyekkel együttműködésben feladatait végzi;
- a hadtápegységek anyagi, technikai, egészségügyi biztosítását végző objektumokat és az azokhoz vezető útvonalakat;
- s végül az őrzés-védelem érdekében a kijelölt (szomszédos) csapatokat.

A *szöveges részben* célszerű kidolgozni (elhelyezni):

1. A hadtáp szervezet alkalmazására vonatkozó elgondolást.
2. A hadtáp szervezet harcértékét (csoportosítását) a megindulási helyzetben és a feladat végrehajtása során.
3. A hadtáp szervezet célszerű menetrendjét.
4. A hadtáp szervezet teljesítőképességét.
5. Az adott szakfeladat végrehajtásának (az egységek, alegységek alkalmazásának tervezett) rendjét, az erők és eszközök elosztását.
6. A hadtáp szervezet őrzés-védelmét, oltalmazását.
7. A hadtáp szervezet anyagi, technikai, egészségügyi biztosításának rendjét.
8. A hadtáp szervezet vezetésének rendjét.

A szöveges részt, vagy annak egy részét – például a 2., 3., 4., 5. táblázatokat és az anyagi biztosítás táblázatát – célszerű egyes esetekben a térképen elhelyezni.

Az *alkalmazási terv* általunk célszerűnek tartott változatát egy, a Tábóri Hadtáp tagozat állományába tartozó önálló gépkocsi szállító zászlóaljra vonatkozóan az 1. sz. vázlat tartalmazza.

A *szöveges rész* javasolt változatával kapcsolatos elképzeléseink az alábbiak:

1. A gépkocsi szállító zászlóalj-tól-ig a
..... alárendeltségében a következő feladatokat hajtja végre:
 - a) Menet végrehajtása-tól útvonalon. Beérkezés
..... területére-ig.
 - b) Végrehajtja körletében-tól-ig
..... t., t., t. anyagi eszköz málházását.
 - c) Elszállítja-tól útvonalon-kor; átadja
.....-nak t., t., t. anyagot.
végrehajtására.
 - d) Az üres visszatérő szállító gépkocsikkal menetet hajt végre-ra,
.....-hoz és-tól-ig felmálház

majd útvonalon-ig-hoz eljut-tatja azokat.

e) A szállítás befejezése után-tól menetet hajt végre-ig területére és felkészül-tól feladat

2. A gépkocsi szállító zászlóalj harcértéke:

Megnevezés	Fő	Fegy- verzet	Gépkocsi							Rádió
			mkp.	szgk.	tgk.	pótk.	kgs. gk.	vo.	össz.	
Pság.										
1. szd.										
2. szd.										
3. szd.										
Kiszo. aeg.-ek										
Össz.										

3. A menetrendet a szervezet – az általa végrehajtott feladat, az út- stb. viszonyok figyelembevételével célszerű kialakítani, grafikus formában.

4. Szállítótér helyzet.

Alegység meg- nevezése	Gk. (db)			Száll. tér (t.)	Pótk. (db)			Száll. tér (t.)	Mindössz- szesen száll. tér (t.)
tt	össz.	tt	össz.		
1. szd.									
2. szd.									
3. szd.									
Összesen:									

5. A gépkocsi szállító zászlóalj alegységeinek tervezett alkalmazása:

Szállítandó anyag	Száll. gimű. szüks.		Szállítást végzi			Távolság		Szállítás végrehajt. időpontok				
	meg- nev.	tgk.	pótk.	szd.	sz.	raj	km	idő/ó.	indu- lás	rako- dás	száll. kez- dete	stb.

Megjegyzés:

Az alárendelt egységek, alegységek tervezett alkalmazása grafikus formában is elkészíthető.

6. Anyagi, technikai, egészségügyi biztosítás.

a) Anyagi biztosítás.

Megnevezés	Várható fogy.		Van		Hiány (a z. által felvételezésre kerül)		Felvételezéshez szükséges	
	ja.	t.	ja.	t.	ja.	t.	tgk.	pótk.
Üzemanyag	gépkocsi							
	benzin							
	gázolaj							
	összesen							
Elem								
Egyéb anyag								
Összesen:								

b) Technikai biztosítás.

Alegység megnevezése	Gépjármű állomány	Várható technikai veszteség						Javítás	
		igénybevétele során		elg. behatástól		össz.		saját eszk.	előlj. által
		%	db	%	db	%	db		

c) Egészségügyi biztosítás:

Alegység megnevezése	Várható egészségügyi veszteség		Egységnél marad	Kiürítésre kerül	
	%	fő		fő	szükséges gjmű.

7. A gépkocsi szállító zászlóalj őrzésével, védelmével, oltalmazásával kapcsolatos rendszabályok:

- Az elhelyezési körletben.
- A menet alatt.
- A rakodás ideje alatt.

8. A gépkocsi szállító zászlóalj vezetésének rendje:

a) Híradás.

A körletben-tól-ig

- az előljáró Parancsnok Hadtáphelyettessel (Hadtáp Vezetési Ponttal)
rádió
távbeszélőn
- az alegységekkel:
rádió
távbeszélőn

a/b) A szállítási feladat alatt

- az előljáró Parancsnok Hadtáphelyettessel (Hadtáp Vezetési Ponttal)
rádió
távbeszélőn
- az alegységekkel:
rádió
távbeszélőn
- a közúti komendáns szervekkel:
rádió
távbeszélőn

a/c) A szállítási feladat befejezése után:

- az előljáró Parancsnok Hadtáphelyettessel (Hadtáp Vezetési Ponttal)
rádió
távbeszélőn
- az alegységekkel:
rádió
távbeszélőn

b) Jelek-jelzések táblázata.

A fentebb vázolt önálló gépkocsi szállító zászlóalj alkalmazási terv alapvetően csak önálló egység-szintű szervezetre alkalmazható. Az alkalmazási terv javasolt felépítése felhasználható középírányító vezető szervek – bázisfőnökségek, dandárparancsnokságok – által készített alkalmazási tervek kidolgozásánál is, a rájuk vonatkozó Háborús Működési Utasításokban foglaltak figyelembevételével.

Az alkalmazási térkép is ezen vezető szervek kapcsolatait kell hogy tükrözze. A táblázatok pedig az alárendeltségükbe tartozó egységek, alegységek, intézetek főbb adatait kell hogy tartalmazzák. A parancsnokságok, törzsek körletét, elhelyezését célszerű külön 1:25 000-es térképen – rögzíteni és csatolni az alkalmazási tervhez. Ugyancsak célszerű az alkalmazási tervhez csatolni:

- az anyagi bázisfőnökségeknél: az anyagfogadás, tárolás, kiadás, málházassal, a helyszíni beszerzéssel;

– a kórházbázis főnökségeknél: a sérültek és betegek fogadásával, gyógyításával, hátraszállításával, a higiéniai és járványügyi rendszabályokkal, az egészségügyi anyagellátással stb.;

– a közlekedési dandár parancsnokságoknál: a helyreállításra, berendezésre, kiszolgálásra kerülő úthálózattal, a forgalomirányítással kapcsolatos feladatokat.

A hadtápcsapatok által készített parancsokról, intézkedésekről

A hadtáp szervezet parancsnoka az előljáró Parancsnok Hadtáphelyettes, szolgálat főnök előzetes intézkedésének vétele után, azonnal kiadja az alárendelt egységek, alegységek parancsnokai felé a szükséges intézkedéseket. Ilyen lehet például szállítás, átcsoportosítás előtt a személyi állomány felkészítése, a gépjárművek műszaki állapotának ellenőrzése, a mozgó anyagi készletek feltöltése, felmálházása stb.

A hadtáp szervezet parancsnok elhatározásának az előljáró Parancsnok Hadtáphelyettes által történt jóváhagyása után a hadtáp szervezet törzse kidolgozza az adott hadtáp szervezet parancsnok parancsát.

A parancs – a hadtápcsapatok alkalmazási sajátosságainak figyelembevételével – a Törzsszolgálati Utasításban és a már hivatkozott Háborús Működési Utasításban meghatározottak szerint kerül kidolgozásra.

A hadtáp szervezet parancsnok parancsában célszerű az alábbiakat meghatározni:

1. Az ellenség várható tevékenységéből adódó őrzés-védelmi feladatok.
2. A hadtáp szervezet részére kijelölt elhelyezési (települési) körletet és a feladat során igénybevehető úthálózatot.
3. A szervezet feladatait és a feladat megoldására vonatkozó elgondolást.
4. A „Megparancsolom” szó után a), b), c) szerint külön bekezdésekben meghatározni az alárendelt egységek, alegységek feladatait, például:
 - mikortól hova települjön át;
 - milyen feladatot oldjon meg;
 - a feladatra való készenlét idejét.

5. A vezetési pontok települési helyeit és áttelepülésük tervezett irányát.

A jelentések felterjesztésének határidejét. (Hadtápcsoportok által is célszerű összefoglaló jelentés felterjesztése, amely a harcértéktől – a feladat végrehajtásán keresztül a HJT szerinti pontokat tartalmazza. Ezen kívül a szervezet Parancsnok Hadtáphelyettes külön napi hadtáp helyzetjelentést terjeszt fel.)

A parancs 4. pontjában az egyes végrehajtó egységek, alegységek feladatai szöveges részhez csatolt táblázatos tervfeladat formájában is meghatározhatók.

A parancsot a hadtáp magasabbegységeknél írásban, a hadtápegységéknél szóban kell kiadni.

A parancs kihirdetésére célszerű az egység (alegység) parancsnokokat berendelni, de egyes esetekben másként is el lehet rászükre juttatni.

Az adott hadtáp szervezet műszaki, vegyivédelmi stb. biztosításával kapcsolatos feladatot külön intézkedésben, az anyagi, technikai, egészségügyi biztosítással kapcsolatos feladatokat pedig hadtápparancsban célszerű meghatározni.

A fentiek figyelembevételével tehát a hadtáp magasabbegységeknél, egységeknél a fegyvernemi és szakcsapatokhoz hasonlóan két parancs, az alkalmazással kapcsolatos parancs és a hadtápbiztosítással kapcsolatos hadtápparancs kerül kidolgozásra.

A hadtáp szervezeteknél, főleg a Hadsereg, Tábori Hadtáp tagozatok középírányító szerveinek szerepét betöltő bázis és dandár törzsekénél a parancsok, intézkedések időben való kidolgozása mellett igen nagy jelentőséggel bír azok alárendeltekhez való gyors lejuttatása. Ezt jelentős mértékben elősegíthetik a már előre kidolgozott parancskivonatok formanyomtatványai. Ez a lefolytatott gyakorlatok tapasztalatai alapján igen értékes időnyerést jelent az alárendelt törzsek számára.

*

A hadtápcsatók alkalmazásával kapcsolatos kérdések az utóbbi időben végrehajtott gyakorlatok tapasztalatai alapján fokozottabb mértékben nyernek aktualitást. A témakör alapelveinek tisztázása, majd a hadtápcsatók alkalmazásával kapcsolatos konkrét módszerek alkalmazása e téren is egyértelműbb tevékenységhez vezethet.

(A vázlat a folyóirat végén található.)

A Magyar Néphadsereg hadtápbiztosítási rendszere elemeinek együttműködési lehetőségei

*Dr. Generál Tibor alezredes,
a hadtudományok kandidátusa*

A Magyar Néphadsereg hadtápbiztosítási rendszere – az utóbbi évtizedben kialakított új szervek rendszerbelépése után – alapvetően kialakultnak tekinthető.

Ez a hadtápbiztosítási rendszer szorosan beleilleszkedik az Egyesített Fegyveres Erők hadtápbiztosítási szerkezetébe, és további – minőségi – fejlesztésének is ez a beilleszkedés képezi legfőbb elvi-politikai és ideológiai alapját.

A Magyar Néphadsereg hadtápbiztosítási rendszere szerves egységet alkot, melynek összehangolását, hatékony kihasználását a hadtápfőnökség teremti meg.

A központi akarat által szabályozott rendszer keretei között azonban számos olyan tartalék-lehetőség rejlik, amelyeket a katonai rendszerek sajátosságainak megfelelően a rendszer „elemei”-nek egymás közötti együttműködésével lehet csak realizálni.

Ez a tanulmány – vázlatosan, „első közelítésben” – igyekszik feltárni az együttműködés néhány lehetőségét.

Mindenekelőtt az általános – minden szervezetre egyaránt vonatkozó – együttműködési feladatokat célszerű vizsgálni. Ilyenek lehetnek:

a) *Az állandó harcükszültség időszakában* a közös hadijátékok, gyakorlatok, valamint a gazdálkodási és kiképzési tapasztalatok átadása, továbbá a befogadási rendszerből adódó elhelyezési és ellátási feladatok úgy az élő, mint a mozgósítási alakulatok vonatkozásában képezhetik az együttműködés tárgyát.

Átszervezések alkalmával készleteket lehet értékesíteni egymás között. Kölcsönös ellátási igények merülhetnek fel elemi csapások elhárításakor, melyet a tervek kidolgozásának átfogó koordinálásával, közös jóváhagyásával alapoznak meg.

Ellátási és elszámolási tevékenység adódhat összekovácsolási és egyéb gyakorlatok alkalmával. Ugyanebben az időszakban a háborús alkalmazás hadtápbiztosításának előkészítése során mutatkozik meg néhány érintkezési felület.

b) *A háborús veszélyeztetettség időszakában* visszahagyott objektumok, anyagi készletek átadása-átvétele, illetve a kialakult helyzetről szóló kölcsönös tájékoztatási igények merülhetnek fel.

c) *Háború idején* az anyagi-technikai és egészségügyi utalásnak megfelelő kölcsönös biztosítás, ellátás, közös hadművelleti-harcászati, (illetve biztosító) alkalmazás hadtápellátása adódhat. A hadtáp alegységek, egységek és intézetek állományából kialakított mentőosztatok közös mentési-mentesítési feladatokat hajtanak végre. Együttműködhetnek továbbá a katonai közrend fenntartásában, hadifoglyok átvételében, ellátásában, kísérésében. Minden szervnek egyik alapvető feladata a katapultált hajózó állomány felkutatása, mentése és ellátása.

A fenti – általános – együttműködési lehetőségek és szükségletek keretén belül az alábbi specifikus feladatok merülhetnek fel.

1. *Az elvonuló szárazföldi csapatok* hadtápvezető szervei mindenekelőtt kötelesek együttműködni a tábori hadtáppal. Ez elsősorban a részletes anyagigények tisztázása, megküldése, a közúti (és légi) szállítmányok célállomásainak kijelölése, előkészítése, illetve a szállítások módjainak tisztázása terén merül fel. Megkülönböztetett figyelemmel kell együttműködni a rakéta- és rakéta-hajtóanyag ellátás, továbbá a szállító eszközökkel történő kölcsönös manőver, illetve az ilyen eszközökkel történő megerősítések területén.

Állandó együttműködést igényel a kiürítésre váró (telítve visszahagyott) segélyhelyek, egészségügyi osztatok, belyzetének pontosítása, a sebesültszállító eszközök tagozatonkénti felhasználásának koordinálása, illetve a szakorvosi megerősítés naprakész pontosítása. Ugyanakkor naprakészen informálni kell egymást a technikai kiürítések, helyszíni javítások irányairól, helyeiről, eszközeiről is. Átadás-átvétel tárgyát képezik közöttük a gépkocsi utak és az egyes közúti komendáns irányok.

Tisztázni szükséges a tervadatok, kivonatok egyéb okmányok és információk tartalmát, azok váltásának módját (különös tekintettel a részletes anyagigényekre). Összekötő tiszteket kell küldeni a hadtápvezetés objektumaira és részletesen közölni egymással a települések, áttelepülések térben és időben történő megvalósítását, koordinálását.

Végül biztosítani kell a hadifoglyok átadását, átvételét az elvonuló szárazföldi csapatok (TH) hadifogolygyűjtő állomásain (helyein).

A szárazföldi hadművelleti erők hadtápjai a honi légvédelmi hadművelleti erők hadtápjával az ország területén történő alkalmazás esetén az oltalmazás feltételeiről való tájékozódás, az utánszállítási utak használata, a kölcsönös mentés, mentesítés, illetve az anyagi eszközök átadása, átvétele, (különös tekintettel a bajtóanyagokra, élelemre és ruházati anyagra) terén működhetnek együtt.

Ugyanezen erők hadtápjai a háterszágvédelmi alakulatok hadtápjával a laktanyák, visszahagyott anyagok őrzésre történő átadása-átvétele, továbbá védelmi hadműveletekben, légideszantok, diverzánsok elleni harcban résztvevő területvédelmi alakulatok közös hadtápbiztosítása terén kerülnek kapcsolatba egymással.

A szárazföldi csapatok hadtápvezető szervei csapatrepülő erők hadtápjával a szárazföldi csapatoknak – a hozzájuk tartozó szállító és kiszolgáló eszközökkel – átalárendelt repülő- (helikopter) egységek, illetve az átadás-átvétele során működnek együtt. Koordináló feladat merülhet fel olyan esetben is, amikor a szárazföldi erők részére szállító repülő bevetést biztosítanak – és a bevetés hadtáp ellátását kell megszervezni.

A központhadtáppal a szárazföldi csapatok hadtápvezető szervei az első támadó hadművelet elején, illetve védelmi hadműveletben a teljes, vagy rész-

leges hadtápbiztosítás és a hadtápvezetés kérdéseiben működnek együtt, továbbá szövetséges és más seregesthez tartozó csapatok hadtáp biztosítása feltételeinek szabályozása vonatkozásában is lehet érintkezési felület.

2. *A tábori hadtáp* a szárazföldi csapatok hadtápjával a fentiek szerint működik együtt.

A honi légvédelmi erők, hadtápjával olyankor merülhet fel közös tevékenység, amikor az ország területén történő alkalmazás esetén az oltalmazás feltételeit meg kell szervezni. Ilyen esetben koordinálni szükséges az utánszállítási utak igénybevételét, illetve sérültek ideiglenes ellátását is.

A hátszágvédelmi alakulatok hadtápjával mentő, mentesítő feladatok közös hadtáp biztosítása, illetve védelmi hadműveletek esetén a közlekedési vonalak és objektumok berendezésének, kiszolgálásának és igénybevételének koordinálása merülhet fel. A hadifoglyokat a tábori hadtáp hadifogolygyűjtő állomásain veszik át a táborokból kirendelt kísérők.

Csapatrepülő erők hadtápjával olyankor működnek együtt, amikor a szárazföldi csapatok átalárendelt repülőegységek hadtáp biztosításának sajátosságait rögzítik, különös tekintettel a fedélzeti rakéta, a repülőszer és a repülő üzemanyag ellátásra.

A tábori hadtáp a központhadtáppal, szolgáltató objektumok igénybevételét, rakodóerő igénylését egyezteti. Részletes anyagigénylést, terjesztenek fel a központhoz. Együttműködnek továbbá a sérültek osztályozása, sebesültszállító és rögtönző sebesült szállító vonatok, sebesültszállító gépkocsi oszlopok, illetve egészségügyi repülők irányításában, a sérült technika leadási helyeinek pontosításában és végül gépkocsi utak, vasúti szakaszok kijelölésében.

3. *A honi légvédelmi erők* hadtápjai a szárazföldi csapatok hadtápjával, illetve a tábori hadtáppal a fentiek szerint működnek együtt.

A hátszágvédelmi alakulatok hadtápjai között kölcsönös anyagi, technikai, egészségügyi biztosítási és szolgáltatási feladatok merülhetnek fel a háborús utaltság rendszerében. Előfordulhat, hogy azonos körzetben tevékenykedő alakulatokat közös csomópontonról történő ellátásra, szolgáltatásra kapcsolnak össze. Ugyanakkor lehetőség nyílik arra is, hogy az ellenséges robbanótestek hatástalanításán, műszaki létesítmények építésén dolgozó, illetve honi légvédelmi objektum mentést, mentesítést végző hátszágvédelmi alakulatok hadtáp biztosítását kell összehangolni. Felmerülhet olyan helyzet is melyben hátszágvédelmi objektumok oltalmazásában résztvevő honi légvédelmi erőket, illetve sugárfigyelő és jelző szerveket kell kölcsönösen ellátni. Végül a közlekedési utakat és objektumok igénybevételét kell koordinálni, különös tekintettel a hátszág gépkocsi utakra és az ideiglenes átrakó körletekre.

A csapatrepülő erők hadtápjával közös repülőtér műszaki biztosítási feladatokat lehet elvégezni. Ugyanakkor az ország területén levő honi légvédelmi repülőterekről felszálló csapatrepülő erők teljes hadtáp biztosítására is sor kerülhet, különös tekintettel a repülő üzemanyag feltöltésre és a hajózó állomány egészségügyi biztosítására. E hadtápok közös őrzés-védelem és tömegpusztító fegyverek elleni védekezés feladatait hajthatják végre és hadtáp összekötőket cserélhetnek egymás között.

A honi légvédelmi erők a központhadtáppal mindenekelőtt a háborús utaltsági rendszer realizálása, módosítása és a 10 napos ellátási időszakon belüli általános rendtől eltérő vételezések, szállítások pontosítása terén működhetnek

együtt. Előfordulhat szállító és ellátó eszközökkel való megerősítés, elvonás, illetve polgári ellátó, javító, gyógyító objektumok kiutalása, továbbá a laktanyákban meglévő zárolt készletek felhasználása terén való együttműködés is. Napi feladat az összefoglaló hadtáp és szakmai helyzetjelentések felterjesztése.

4. *A hátországvédelmi erők* hadtápjainak együttműködése a szárazföldi, a honi légvédelmi és csapatrepülő erők hadtápjáival, továbbá a tábori hadtáppal értelemszerűen a fentiek szerint történhet. A csapatrepülő erők hadtápjáival felmerülhet még a hátországvédelmi feladatokban (katonai körend fenntartása, légi deszantok, diverzánsok felszámolása, kárterületen történő tevékenység, átkelőhelyek és körletek létesítése, közlekedés helyreállítása, elemi csapások felszámolása stb.) közreműködő csapatrepülő erők hadtáp biztosításának megszervezése is, illetve sürgős és fontos – kisterjedelmű – légi anyagszállítások biztosítása.

A központhadtáppal való együttműködés a hátországvédelmi alakulatok hadtápjai részéről értelemszerűen megegyezik a honi légvédelmi viszonylatban feltárt együttműködéssel. Az abban foglaltakon kívül előfordulhat még, hogy tömegpusztító fegyverek által a központhadtáp alakulatoknál keletkezett kárterületen mentési-mentesítési feladatok hadtápbiztosítását kell megszervezni.

Időnként ellátó csomópontok kialakítását, működtetését, illetve külön meghatározott területi hadtápbiztosítási feladatokat lehet pontosítani.

A hadtápok közötti feszes együttműködés bonyolult tervező-szervező munkát és szilárd hadtápvezetési rendszert tételez fel. A fentiekben csupán az erre vonatkozható koncepciót vázoltuk. A részletes kimunkálás igénye számos olyan problémát vet fel, melyeket a tudományos kutatás eszközeivel célszerű megoldani.

Műszaki zászlóalj hadtápbiztosítása a gépesített lövészadosztály erdős-hegyes területen végrehajtott harctevékenysége során

Humor István őrnagy

Az összefegyvernemi magasabbegység támadó harctevékenységeinek sikeres megvívása csak annak mindenoldalú biztosításával érhető el, amiben fontos szerepe van a műszaki biztosításnak. A műszaki zászlóalj rendeltetése, hogy a szervezetébe tartozó különféle szakkiképzésű alegységek célszerű alkalmazásával segítse elő a hadosztály támadó harctevékenysége műszaki biztosítási feladatainak végrehajtását. A korszerű harc sikeres megvívása érdekében a szervezési elvek és gyakorlat már eddig is arra irányultak – és a jövőben ez mindinkább várható –, hogy a műszaki alegységek külön-külön is egy egységes szervezetet képezzenek.

A gépesített lövész hadosztály erdős-hegyes terepen végrehajtott támadó harctevékenysége során a műszaki zászlóalj feladatai általában: műszaki felderítés, a csapatok által a támadás előtt elfoglalt körletek berendezése, műszaki zárás és átjáró nyitás, mozgásbiztosítás, vízellátó helyek berendezése és vízkitermelés, fűrésztelep telepítése és fakitermelés stb.

A harcfelelet vétele után rövid idő múlva nagy vonalakban már ismert, hogy egyes műszaki alegységek kinek az érdekében, milyen céllal kerülnek alkalmazásra, milyen eszközökre, anyagokra van szükség feladatuk megoldásához. Eredményes tevékenységükhöz viszont elengedhetetlenül szükséges ismerni, hogy miképpen jutnak alkalmazási körletükbe, ott mettől meddig tartózkodnak, milyen munkálatokat hajtanak végre, az összeköttetés és vezetés rendjét stb. Mind ezen tényezők alapvetően befolyásolják a hadtápbiztosítás várható feladatainak tervezését, szervezését és végrehajtását.

A műszaki zászlóalj hadtápbiztosítása a csapathadtáp utasításban meghatározott elvektől és rendszertől nem tér el, azonban a műszaki zászlóalj harci alkalmazásából, feladatából, az állomány csoportosításából adódóan sajátos módon érvényesül.

A műszaki zászlóaljon belüli ellátásért a teljes felelősség a zászlóaljparancsnokot terheli. Ezen belül a PK HTPH felelős az ellátásért a neki alárendelt szolgálati ágakon belül, valamint a hadtáp megszervezéséért, az összes ellátási ág terén az alárendelték felé történő szállításért, valamint a hadtáp vezetéséért.

A műszaki zászlóalj hadtápa:

- ellátó szakaszból,
- szállító szakaszból,
- zászlóalj segélyhelyből áll.

Az ellátó szakasz rendeltetése: lőszer, üzemanyag, élelem, ruházat, tábori elhelyezési anyag, egyéb anyagkészletek megalkotása, tárolása, átvétele, kiadása stb.

A szállító szakasz a műszaki zászlóalj valamennyi anyagkészletét szállítja és végzi a harc közbeni utanszállításokat.

A zászlóalj segélyhely sajátos módon kerülhet alkalmazásra: vagy a saját egység egészségügyi biztosítása érdekében, lehet a magasabbegység egészségügyi tartaléka, tevékenykedhet összefegyvernemi egység érdekében annak megerősítéseként.

A műszaki zászlóalj hadtápa rendelkezik olyan személyi állománnyal, anyagi és technikai eszközökkel, hogy képes az egyébként igen széles körű ellátási feladatainak eleget tenni.

A műszaki alegységek rendeltetése, feladata olyan követelményeket támaszt a hadtápbiztosítással szemben, hogy az mindig legyen kész váratlan igényként felmerült nagytömegű műszaki anyag utanszállítására és a munkagépek üzemanyaggal történő ellátására. Ebből az következik, hogy a tapasztalatok alapján gyakran van szükség a különböző anyagok földrerakására, a töltőgépkocsik vezetőit pedig a szakképzésükön kívül meg kell tanítani a műszaki gépek igénybevételi szabályaira és főbb műszaki adataik ismertetésére.

A hadtáp alegységeket fel kell készíteni az önálló feladat végrehajtására kikülönített alegységek ellátására. Ismert tény, hogy a megerősítésre elvonuló műszaki alegységeket (századnál kisebb kötelékeket) utalni kell a megerősített gépesített (hk.) egységekhez. Többnyire erre van is lehetőség, azonban az MBO, az anyag elők. sz., vello. sz. a MÜT-től meglehetősen távol (a munkalehetőségeiktől függően) kell hogy települjenek, működjenek, és ellátásokra kedvező utalási lehetőség a legtöbb esetben nincs. Következésképpen vagy ellátás szempontjából önállóak és külön-külön utánuk kell szállítani a nyersanyagokat, vagy a MÜT-től vételeznek. Mindkét esetben bonyolult feladatot jelent, mert a hadtáp jelenlegi szervezetének személyi feltételei ezt zökkenőmentesen nem teszik lehetővé. Az említett alegységek közül ugyanis egyik sem rendelkezik ellátó részleggel, s század szinten valamennyi ellátási feladat végrehajtása a század szolgálatvezetőre hárul. A technikai feltételek biztosítottak, mert a század rendelkezik 3 db 12 literes főzőberendezéssel és a szükségletének megfelelően az eszközökkel való manőverezés lehetővé teszi a szakasz (raj) erőben kikülönített alegységek élelem ellátását is.

Ha figyelembe vesszük, hogy erdős-hegyes területen a MÜT és egyes ellátó pontok közötti utakat rombolhatja az ellenség, valamint azt, hogy a hágók és szorosok, gyorsfolyású folyók természetes akadályokat képeznek az utanszállítás előtt, akkor megállapíthatjuk, hogy a feladat végrehajtására elvonuló alegységeket az indulás előtt kell ellátni a szükséges eszközökkel (12 literes főzőberendezéssel), anyagokkal és ha biztosítható, szakképzett személyekkel (szakácsokkal).

Az üzemanyag ellátás területén a megszervezés időszakában szintén körültekintő helyzetértékelés és elhatározás szükséges, de az alegységek alkalmazása

alatt nincs szükség utánszállításra normál terepviszonyok esetén, mert a hajtóanyag mozgókészlet a nap végéig elegendő, amikor is általában lehetőség van a feltöltésre. Kenőanyag tartalékképzésre is szükség van az alegységeknél (legnagyobb mennyiségben hidraulika olajra), mert azzal a gépek tartálykészleten felül nem rendelkeznek. A helyzetértékelés folyamán figyelembe kell venni, hogy a magas hegységekben emelkedik a hajtóanyag felhasználás, továbbá azt, hogy például rombolt útszakasz helyreállításához sziklás talaj esetén, gépekkel felszerelt utász századnak 3–4 napra is szüksége lehet, amelyek már szükségessé teszik a rendszeres utánszállítást.

Az egészségügyi szolgálat szervezetét és alkalmazási lehetőségeit figyelembe véve a műszaki zászlóalj sebesültjeit, betegeit a megerősített, vagy a hozzá legközelebb eső összefegyvernemi egység, magasabbegység által telepített segélyhelyekre szállítják a területi ellátás elve alapján. Rendszerint a műszaki alegységek szállító eszközeivel telepített segélyhelyeire és itt történik a sebesültek ellátása. A sebesültek összegyűjtéséért és segélyhelyre történő szállításuk megszervezéséért a műszaki zászlóalj egészségügyi szolgálatvezetője felelős.

Az anyagszállítások megszervezéséért és koordinálásáért a műszaki zászlóalj PK HTPH a felelős. Az előljárástól történő szállítmányok átvétele (anyagátadó pont berendezése) az ellátó, vagy szállító szakaszparancsnok feladata, az alárendelték felé pedig az anyagszállításokat a szállító szakaszparancsnok hajtja végre. Műszaki zászlóaljnál a szállítási feladatok nagyobb részét – figyelembe véve az erdős-hegyes terepet – a robbanóanyag, faanyag és az akna anyag képezi. Az utász század szállító járművei – végszükség esetén – a hadosztály szállítási tagozatáig is bevonásra kerülhetnek, azonban ez a módszer mintegy 50%-kal lecsökkenti az MZO teljesítőképességét. A nagymennyiségű robbanó anyag szükséglet és annak gyors helyszínre történő szállítási igénye gyakorivá teszi az egyes szállítási tagozatok megkerülését.

A hadtáp vezetése is sajátos módon valósul meg. A műszaki zászlóalj hadtápjá külön vezetési ponttal nem rendelkezik, hanem a parancsnok harcálláspontjáról valósul meg a hadtáp alegységek vezetése, mégpedig úgy, hogy a PK HTPH, az üzemanyag szolgálatvezető, az egészségügyi szolgálatvezető, az élelmezési szolgálatvezető és a hadtáp nyilvántartó tisztas a megszervezés időszakában mintegy operatív csoportot képezve a harcállásponton tartózkodik és dolgozik. A hadtáp alegységek az ellátó szakaszparancsnok vezetésével a harcállásponttól mintegy 3–500 méter távolságban települnek és felkészülnek az ellátási feladatok végrehajtására. Ennek a vezetési rendszernek előnyei és hátrányai egyaránt bizonyíthatók.

Előnyei:

- a ZPK elhatározásához idővesztés nélkül azonnal adatokat szolgáltathat a PK HTPH és a hadtáp törzs részére minden időben friss adatok állnak rendelkezésre;

- az őrzés-védelem megszervezése és végrehajtása a harcállásponttal együtt történik és emiatt kevesebb erőt és eszközt kell kivonni az ellátási és szállítási feladatok végrehajtásából;

- az elhatározás kihirdetése után az alkalmazási terv és a hadtápbiztosítási terv párhuzamosan készülhet.

Hátránya:

- az előjáró PK HTPH-el (HVP) az összeköttetés csak a parancsnoki híradó rendszeren keresztül biztosított.

A hadtápbiztosítás említett sajátosságai az általánostól ugyan eltérnek, de alapvetően nem befolyásolják a harc műszaki biztosítását végző alegységek anyagi, egészségügyi ellátásának színvonalát.

A hadosztály támadó harctevékenysége megszervezésének időszakában a műszaki zászlóalj hadtáp megszervezés feladatai a műszaki biztosítás megszervezéséhez és megtervezéséhez igazodnak. Ez azt jelenti, hogy a műszaki alegységeket az alkalmazásra való felkészítéssel párhuzamosan az előrevonáshoz, illetve a munkahelyre való elvonuláshoz szükséges kiegészítő készülékekkel el kell látni. Következésképpen a hadtáp alegységek, illetve a szolgálati ágak munkájának zömét a műszaki alegységek alkalmazásra való anyagi felkészítése képezi. A HO MÚF harcintézkedésében a műszaki zászlóalj alkalmazását megtervezi és időben lejuttatja a zászlóalj törzséhez. A harcintézkedéssel párhuzamosan a HO HTPH hadtáp intézkedése is megérkezik, ezzel tulajdonképpen adva is van a zászlóalj hadtáp feladata.

A hadrendi elemek parancsnokai részére előzetes intézkedéseket ad a ZPK, amelyek az alkalmazásukra való felkészülést célozzák. Ebben az időben már az alegységek hadtáp felkészítése is folyik, s a parancsnok által meghatározott kiegészítő készlettel ellátják őket.

Az alegységeket, melyek utalásra kerülnek, általában 1 javadalmazás hideg élelemmel, élelmiszer jeggyel, hajtóanyagból 0,4 javadalmazás kiegészítő készlettel és kenőanyag tartalékkal kell ellátni.

A fűrésztelep, a vízközpont - függően a megfelelő fa és vízelőhelytől - lehet utalva és lehet önálló is. Amennyiben önállóak, úgy szakáccsal megerősítésre kerülnek és a 12 személyes főzőedényben főznek, és naponta utánszállításra kerül részükre a nyersanyag.

A támadó- és szétbontakozott első lépcső csapatai mögött előrevonásra kerülő hadosztály második lépcsők (tartalékok) menetét, átcsoportosítását és manőverét, a szükséges után- és hátraszállításokat a hadosztály mozgást biztosító osztag segíti. Az MBO feladata - mint köztudott - az oszlopmenetben végrehajtott csapatmozgások biztosítása, a kijelölt irányban vezető utak berendezése és fenntartása. Mindezek figyelembevételével levonható az a következtetés, hogy a megtervezés időszakában az MBO hadtápbiztosítását önállóvá kell tenni, tehát nem szabad és nem is lehet utalni.

A műszaki zászlóalj ellátó és szállító szakasza képes támadóharcban a zászlóalj zökkenőmentes ellátásának végrehajtására. Az ellátást közvetlenül a zászlóalj hadtáp készleteiből a HTPH irányításával a szolgálatiág-vezetők végzik. A támadóharc felkészítésének időszakában a PK HTPH fő figyelmet kell hogy fordítson a kikülönített önálló feladatot végrehajtó kisebb műszaki alegységek ellátására, elsősorban az utánszállításra vonatkozóan (élelmiszer, üzemanyag), valamint az egészségügyi biztosítás - ezen belül is a sebesültek összegyűjtésének és hátraszállításának megszervezésére.

A műszaki zászlóalj hadtápbiztosításának kérdései a ZPK írásos harcintézkedésében kerülnek megfogalmazásra. Ezt megelőzően célszerű előzetes intézkedéseket kiadni mind az alegységparancsnokok, mind a szolgálatiág-vezetők felé.

A ZPK a műszaki alegységek alkalmazására hozott elhatározásában rögzíti azok hadtápbiztosításának helyzetét is és meghatározza:

- hajtó- és kenőanyag szükségletét, annak lépcsőzését, feltöltés sorrendjét és az utánszállítás rendjét;
- az alegységek utalásának, hideg és meleg étkezés rendjét;
- sebesültek összegyűjtésének és hátraszállításának, valamint a hadtáp mozgásának rendjét.

A továbbiakban vizsgáljuk meg a műszaki zászlóalj anyagi, egészségügyi ellátását a támadóharc alatt.

A hadtáp szállító szakasz gépjármű állománya tulajdonképpen a mozgó anyagi készletek szállítására és tárolására van rendszeresítve és ezt a feladatot be is tölti. Nagymennyiségű akna, fa, óvóhely stb. anyagok szállítására a műszaki alegységek állományába rendszeresített szállító járművek szolgálnak, azonban figyelembe véve az előjáró szállítási kapacitásának elfoglaltságát, főleg aknaanyag szállítására bevonásra kerülhetnek a hadtáp szállító szakasz gépjárművei is. Ebben az esetben kerül sor gépjármű anyagok, vegyvédelmi anyagok, kenőanyagok és egyéb anyagok földrerakására.

A műszaki zászlóaljnál a lőszerellátás nem tekinthető elsőrendű feladatnak. Lövész lőszer szállításával csak a nap végén kell számolni.

Az üzemanyaggal történő ellátás nagyobb terjedelmű feladatot jelent. A műszaki alegységek alkalmazásra való elvonulása előtt hajtó- és kenőanyag készletei a mozgó készlet szintjére feltöltésre kerülnek. Célszerű az alkalmazási területre való elvonulás hajtóanyag szükségletét kiegészítő készletként kiadni.

A műszaki alegységek hajtóanyag ellátását elsősorban a zászlóalj raktárkészleteiből, valamint az előjáró által biztosított készletekből kell pótolni. A műszaki zászlóalj gépjármű állománya nagyon sokféle és különböző típusú, amely a feltöltést befolyásolja. Például Csepel, Rába, Tátra, Prága, Garant, Gaz stb., a műszaki gépek sokféleségéről nem is beszélve.

A támadóharc ütemét és a napi távolságot, illetve a várható üzemanyag felhasználást figyelembe véve valamennyi gépjármű mozgó készlete fedezi a napi szükségletet, azonban a harcnap második felében, vagy a nap végén szükséges az elfogyasztott készletek pótlása. A harcnap folyamán – napközben – nem indokolt hajtóanyag utántöltés.

A napvégi feltöltés több változat szerint hajtható végre. Elsősorban és egyik leggyorsabb módszer a töltőgépkocsival történő feltöltés. A zászlóalj gépjármű állományát – a töltőgépkocsikat töltőállomásként telepítve – mintegy 25–30 perc alatt fel lehet tölteni (figyelembe véve, hogy 6 db töltőgépkocsi áll rendelkezésre), természetesen feltételezve, hogy a töltés előtt a gépkocsi állomány nemenként be van sorolva és ha erre megfelelő terepviszonyok adva vannak. Ebben az esetben 1 töltőgépkocsival egyidőben 4 db járművet lehet feltölteni. A kisebb alegységek esetében (véllo. sz., fűrésztelep, MZO – ha feladat teljesítés után bevonul a műszaki tartalékhoz –) a kannacserés megoldás a legkedvezőbb.

Más a helyzet a műszaki gépek feltöltésében. A műszaki gépeket (BTM, BAT, NTU, D-031 stb.) a munkahelyen kell feltölteni, mert azok feltöltéshez való összevonása nem lehetséges. Abban az esetben viszont, ha a feladat végrehajtása után a HO MŰF bevonulattja az egyes alegységeket a MŰT-höz, vagy külön körletet jelöl ki számukra (ez a gyakoribb, például MBO-nál), akkor a

feltöltést ott kell végrehajtani. Ha munkahelyeken kell feltölteni, megnövekszik a töltési idő a menetidővel és a gépek nagy befogadóképességével: pl. BAT 1100 liter.

Harc közben tehát az üzemanyag szolgálatra komoly feladat vár. Ezt a sokfajta járművet és gépet időben el kell látni hajtó- és kenőanyaggal. A feltöltéseket pontos számvetéssel és előre megtervezve lehet csak végrehajtani. A végrehajtásban okvetlenül támaszkodni kell a töltőgépkocsi vezetők közreműködésére, amire őket jól ki kell képezni.

Az ételmezési ellátást a műszaki zászlóaljnál az ételmezési ellátó raj végzi, az ételmezési szolgálatvezető irányításával. Az alkalmazásra való elvonulás előtt a személyi állományt meleg étkezésben kell részesíteni, amennyiben ez biztosítható. Az utalható alegységek részére 1 napi hideg ételmelet kell kiadni, mert a megerősített összfégyvernemi egység csak másnapra biztosít részükre meleg ételmelet. A műszaki alegységek alkalmazásából adódóan a zászlóaljnál emelkedni fog más fégyvernemekhez viszonyítva a hideg ételmelet, vagy készétel fogyasztásának mennyisége. Ez abból adódik, hogy a hadosztály támadóharcának műszaki biztosítását a HO MŰF irányítja és a HOPK elhatározásának megfelelően a műszaki zászlóalj alegységeinek manőverezését ő vezeti. Közismert tény, hogy a hadosztály egy napra tervez és az egy napos harctevékenységen belül igen sokirányú műszaki tevékenységet kell megoldani. Következésképpen a hadosztály érdekében végzett, de rövid ideig tartó műszaki tevékenység (3-4 óra) befejeztével vagy bevonul a MŰT-ba az érintett műszaki alegység, vagy onnan közvetlenül átalárendelésre kerülhet más alegységekhez. Az ételmezési ellátás ennek megfelelően változhat, egésznapra vagy részétkezésre lesz ellátva hideg ételmelet, vagy utalva lehet.

A vello. szakaszt, a fűrésztelepet mint alegységeket célszerű, ha a műszaki tartalék látja el, mert gyakori, hogy teljesen lehetetlen az utalásuk. Az alegységek és a vezetési pontok mozognak (áttelepülnek), a két említett alegység pedig aránylag hosszabb ideig egyhelyben települve dolgozik.

Ezen alegységek részére a szállító szakaszparancsnok naponta végzi a nyersanyagok utánszállítását. Ezzel egyidőben ivóvizet is biztosítunk, a vello. szakasz kivételével.

A műszaki zászlóalj egészségügyi biztosítása során a sebesültek összegyűjtését és hátraszállítását a zászlóalj egészségügyi szolgálatvezető szervezi meg, a PK HTPH irányításával. Az átalárendelésre kerülő műszaki alegységek parancsnokai a megszervezés időszakában a megerősített egységek egészségügyi szolgálatvezetőjével pontosítják a sebesültek ellátásának és hátraszállításának lehetséges módjait.

Ez történhet sebesültszállító gépkocsival, vagy sebesültszállításra berendezett tehergépkocsival. A kikülönített alegységek (MBO, vello. sz., fűrésztelep) sebesültjeiket saját járműveikkel a legközelebbi segélyhelyre szállítják.

A műszaki zászlóalj állományából kiképzési időszakonként és századonként 6-6, önálló szakaszonként 2-2 fő kerül sebesültvívő kiképzésre. Így a zászlóalj rendelkezik egy fő orvossal (egészségügyi szolgálatvezető), egy fő egészségügyi tiszthelyettessel, egy fő egészségügyi anyagi tiszthelyettessel (egészségügyi raktáros), 38 fő nem szervezetszerű sebesültvívő katonával, 1 db sebesültszállító gépkocsival. Szervezetszerű egészségügyi katona a műszaki zászlóaljnál nincs. Erdős-hegyes terepet figyelembe véve, ahol a horhosok, árkok, hegyvonulatok, sebesvízű folyók akadályozzák a mozgást, a zászlóalj segélyhely a

kikülönített (önállóan tevékenykedő) alegységek egészségügyi biztosítását megbízhatóan nem tudja végrehajtani, ezért látszik célszerűnek, ha ezek az alegységek (nem várva meg a kiürítést) önállóan, saját járműveiken szállítják sebesülteiket a legközelebbi segélyhelyre, hogy az osztályozás után 3–4 órán belül megkaphassák az első orvosi segélyt. Azon alegységek, amelyek átalárendelésre kerülnek összefegyvernemi egységeknek, hadosztály harcállásponthoz stb., a területi ellátás elve alapján egészségügyi ellátásuk biztosítva van.

A hadtáp őrzését-védelmét a PK HTPH szervezi meg a zászlóalj törzsfőnökkel együtt, mivel a zászlóalj harcálláspont és a hadtáp egy objektumot képez. Különösen nagy figyelmet kell fordítani a légicsapások, valamint a mélységben tevékenykedő felderítő csoportok elleni védelemre, ezért a terep adta lehetőségeket maximálisan ki kell használni és a harcálláspont, valamint a hadtáp állományának tevékenységét össze kell hangolni.

A műszaki zászlóalj meglehetősen bonyolult alkalmazása a hadtáptól rendkívül dinamikus tevékenységet igénylő feladatot vár a hadtápbiztosítás megszervezésében, elsősorban a végrehajtás időszakában a hadtáp vezetés rugalmasságát és folyamatosságát követeli meg.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a műszaki zászlóalj hadtápbiztosítása sajátosságokban eltér az összefegyvernemi egységektől, azonban az általános elvek itt is érvényesülnek. A sajátosságoknak megfelelően létrehozott hadtáp szervezet biztosítani tudja az ellátás minden időben történő végrehajtását, de csak úgy, ha a békekiképzés folyamán mind a hivatásos és sorállományt, mind a hadtáp alegységeket kiképezzük a műszaki alegységek alkalmazási formái hadtápbiztosításának sajátosságaira.

A CSAPATGAZDÁLKODÁS ELMÉLETE, ELLÁTÁS, GAZDÁLKODÁS, KATONAI KÖZLEKEDÉS

A Magyar Néphadsereg hátországvédelmi parancsnokság gazdálkodási konferenciája

Követésre méltó szép példája volt a hadtáphelyettes és törzs koordinátori tevékenysége érvényesítésének a Hátországvédelmi Parancsnokságnál folyó év május 29-én megtartott komplex gazdálkodási konferencia. A hadtáp törzs koordinátori szerepe nemcsak a referátumok, korreferátumok és bemutatók szervezésében, összehangolásában nyilvánult meg, hanem abban is, hogy a hadtáphelyettes alapreferátuma nemcsak a hadtáp szolgálati ág tevékenységét ölelte fel, hanem a gazdálkodás valamennyi problémáját elemezte.

E gazdálkodási konferenciával kapcsolatos másik figyelemreméltó jelenség a szocialista-humanizmus kicsengése, azoknak az összefüggéseknek a hangsúlyozása, amelyek a szolgálati-, a munka- és életkörülmények folyamatos javítását célzó gazdálkodási tevékenységet és az „emberi erővel történő gazdálkodást” a politikai munka homlokterébe emelik.

Az alábbiakban közreadjuk a konferencia referátumait és korreferátumait.

A Szerkesztő Bizottság

A konferencia megnyitója

Kovács Pál vezérőrnagy

Az elmúlt évben pártbizottságunk tárgyalta csapataink gazdálkodásának helyzetét, áttekintette az elért eredményeket és gondokat, határozatot hozott a párt- és mozgalmi szervek feladataira, illetve ajánlotta a katonai vezetés felé egy gazdálkodási konferencia megtartását.

A mai napon a fentieknek megfelelően a csapatgazdálkodás elvi és gyakorlati kérdéseit érintő tanácskozásunkra kerül sor.

Fontosnak tartom a tanácskozást, mert:

- a többféle rendeltetésű és nagyságrendű csapatokból és magasabbegység-ekből álló seregtestünk életében ez az első ilyen témából összehívott értekezlet;
- az MN gazdálkodási rendjében eszközölt változások tapasztalatai ma már nálunk is összeköthetők és a szükséges következtetések csapatgazdálkodásunk magjavítása érdekében levonhatók.

A tanácskozás főfeladata tehát az, hogy

- összegezze a gazdálkodás új rendszerében szerzett tapasztalatokat,
- általánosítsa a jó módszereket,
- meghatározza a feladatokat a csapatok harc-készültségbe helyezése és kiképzése magasabb szintű anyagi-technikai biztosításának, a személyi állomány élet- és munkakörülményei további javításának érdekében.

A fentieket a hadseregben – a parancsnok, mint „egyszemélyi vezető” irányításával – elsősorban a hadtáp, a pénzügyi szervek és anyagnem felelős főnökök valósítják meg. A HKSZ és a kiképzés színvonala is sok tekintetben függ attól, hogy a biztosított anyagi lehetőségekkel ezek a szervek hogyan élnek, és a katonák szükségletei milyen mértékben és milyen színvonalon biztosítottak.

Ez viszont azt jelenti, hogy az anyagi és pénzügyi szervek minden tevékenységének közvetlen politikai következményei vannak. A parancsnoki vezetés, a törzs, a HÁVP megalakulásától kezdve felismerte ezt a fontos összefüggést és egyik alapvető céljául tűzte az ún. „csapatérzékenység”-i készség kialakítását.

A problémát komplex módon kellett és kell felfogni, vagyis az anyagi-technikai-pénzügyi és egészségügyi feladatok megoldásának megtervezésekor mindig az embert, a katonát kell a központba állítani, anyagi-pénzügyi eszközeinknek csapataink, szerveink alapfeladatainak végrehajtását kell biztosítani.

A parancsnokok, az anyagi és pénzügyi szervek szemléletét ebbe az irányba kell formálni.

A konferencia jelentőségét fokozott mértékben húzza alá az a tény, hogy ma már az alakulatoknál nemcsak lehet, hanem kell is gazdálkodni, hiszen alakulataink igen nagy értékű anyagi, technikai és pénzügyi eszközökkel rendelkeznek, amelyek helyes és ésszerű felhasználása jelentősen befolyásolja kitűzött harckészültségi, kiképzési, elhelyezési céljaink, alapvető életszínvonal politikai feladataink eredményes megvalósítását.

A gazdálkodás elveinek korszerűsítése – melynek társadalmi méretű alapkoncepcióját az MSZMP XI. kongresszusa továbbra megerősítette, a Magyar Néphadsereg viszonylatában növelte az alakulatok lehetőségeit és jogait, nálunk is mindinkább megvalósul az az elv, hogy a gazdasági döntések ott szülessenek, ahol ezekhez a legtöbb információ áll rendelkezésre. Természetesen mindannyian kötelesek vagyunk figyelembe venni a központi intézkedéseket.

Ebből egyenesen következik az egyszemélyi parancsnokok, továbbá a csapatgazdálkodás megszervezésében és végrehajtásában részt vevő állomány szerepének felelőssége és szakértelme növelésének szükségessége.

A csapatgazdálkodás sokrétű feladatainak hatékony megoldása csak gondos, előrelátó, a HKSZ-i és kiképzési feladatokkal összehangolt, továbbá a személyi állomány reális szükségleteit tükröző és az egész egységet átfogó komplex gazdasági tervezéssel valósítható meg.

A tanácskozásnak fontos feladata; felhívni a figyelmet a hatékony tervezési elvek és módszerek egységes kialakítására, mely híven tükrözi a csapatgazdálkodás rendjében, módszerében az elmúlt években bekövetkezett pozitív irányú változásokat.

Az elmúlt évek folyamán a csapatgazdálkodás új rendszerének életképessége beigazolódott csapatainknál is.

A biztosított nagyobb lehetőségek, azok ésszerű kihasználása, a gazdasági szervező és végrehajtó munka javulásának eredményeként a személyi állomány élet- és munkakörülményei jobbak lettek, s megfelelnek az általános társadalmi és néphadseregi elvárásoknak.

Az egyértelműen pozitív fejlődés elismerése mellett fel kell azonban hívnom a figyelmüket néhány, az eredményes gazdálkodás megvalósítását gátló hiányosságra is.

a) Erősen érződik még ma is, hogy nehéz a régitől elszakadni, az újat kiépíteni, meghonosítani és aszerint élni.

b) Egyes szolgálatiág-főnökök gyakran továbbra sem az egész alakulat célkitűzéseit, hanem csakis saját szolgálatuk érdekeit tekintik, gyakran ellenszenvvel viselkednek azon társukkal szemben, akihez tőlük átcsoportosítottak, ami arra vall, hogy nem látnak túl, nem akarnak túl látni szakaszszolgálatuk határán.

c) Még mindig nagy mennyiségben kerül be az alakulatokhoz olyan anyag, amit nem használnak fel, ezért elfekvő készletté válik, a beszerzése fölösleges kiadást eredményez; arról nem is beszélve, hogy a meggondolatlan vásárlással esetleg más szakágazatnál fontos beszerzést, vagy beruházást, felújítást tesznek lehetetlenné.

d) A pénzügyi keretnyilvántartások pontatlanok, sok számlát utólag könyvelnek el, nem napra készek, ez zűrzavart okoz a hitelhelyzetben, egyesek nem tudják pontosan, hogy időszakonként mivel rendelkeznek, miáltal kialakítják a túllépések, vagy az indokolatlan maradvány képződés lehetőségét.

e) A beszerzéseknél – melyet megengedhetetlenül sok esetben a kiskereskedelemről eszközölnék – gyakran eltérnek a honvédségi szabványoktól, így később nehéz a pótlás és a javítóanyagok beszerzése, illetve a – javításhoz új műszaki ismeretek szükségessége.

f) Parancsnokaink egy része elnéző és következtelen e kérdésekben. Gazdálkodási tevékenységünkben a koordináció – gyakran – ismeretlen fogalom.

Van, ahol a többször és hangosabban követelő parancsnok, vagy szolgálatiágfőnök többet kap, mint a szerényebb társa, holott az alakulat életének szempontjából esetleg nem is oda kellett volna elkölteni a rendelkezésre álló kereteket.

g) Az alakulataink többségére jellemző, hogy problémáik megoldását részletkérdésekben is az előljáróiktól várják. Gyakori jelenség az is, hogy az általános katonai fegyelmet alapvetően meghatározó anyagi és környezet fegyelmet – melynek megteremtése minden rendű és rangú parancsnok alapvető kötelessége – kizárólagosan hadtáp feladatnak tekintik.

h) Természetesen a hadtáp szolgálat vezetői sem tesznek meg mindent saját hatáskörük vonatkozásában. Seregtestünk htp. tiszt állománya – bár fejlődik – még korántsem képes döntésének morális következményeit elemezni és előre látni, nem rendelkeznek még teljes mértékben azokkal a képességekkel, melyet az új helyzet, a megnövekedett követelmények szükségessé, elengedhetlenné tesznek.

i) A csapatgazdálkodás szervezésében és végrehajtásában még sok a sablonos, bürokratikus vonás. Helyenként a tervező munka általános, nem igazodik kellően a csapatok életéhez. A pk. htp.-ek egy része a csapatgazdálkodás megszervezésében még nem tudja betölteni a szolgálati szabályzatban előírt koordinációs szerepét.

Az általam summásan felsorolt problémakörök elemzéséről ma még a referátumokban, korreferátumokban részletesen lesz szó, vélemények, javaslatok kifejtésére lesz lehetőség. Éppen ezért a HKSZ és a kiképzési htp. biztosítás feltételei, a személyi állomány élet- és munkakörülményeinek állandó javítása szempontjából nagy jelentőségű eredményeket várok a mai konferenciától, mely a csapatgazdálkodási rendszer még ütemesebb fejlődését hivatott elősegíteni. Ezzel a konferenciát megnyitom.

A költségvetési gazdálkodás fejlődésének főbb jellemzői és fejlesztésének várható irányai

(Referátum)

Sánta Jenő ezredes

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága gazdaságpolitikai irányelveinek megfelelően, a népgazdaság irányításának formáit – 1968. január 1-től –, a társadalmi érdekeknek jobban megfelelő formák váltották fel. A központi tervutasítások rendszerének túlzásait megszüntetve az irányítás szolgálatába, elsősorban a gazdasági szabályozók tökéletesebb és hatékonyabb rendszere lépett. Az irányelvek alapján olyan reformok bevezetésére került sor, amely gazdaságirányítási rendszerünket új alapokra helyezte.

A gazdaságirányítás mai rendszerének célja az, hogy a központi akarat érvényesítéséhez nyújtott kellő biztosíték mellett, nagyobb teret biztosítson a szervek önállóságának a tervezdálkodás rendszerében, nagyobb lehetőséget a gazdasági hatékonyság növelésében.

A gazdaság irányításának reformja megőrizte és továbbfejlesztette a valóságos társadalmi közérdek szolgálatát és megvalósítását a népgazdaság egész területén. A korábbinál sokkal inkább magába foglalja a személyes érdek és a közérdek összehangolásának lehetőségét, biztosítja, hogy a fejlődés egy-egy szakasza, hosszabb távú és sokkal tervszerűbb legyen.

A gazdaság irányításának jelenlegi módszere – mint tudjuk – bevált, segítségével a gazdasági növekedés üteme és minősége felgyorsult. Erről a tényről Kádár elvtárs beszámolója a következőket állapította meg az MSZMP XI. kongresszusán: „Több mint hét év tapasztalatai igazolják, hogy a gazdaságirányítási rendszer továbbfejlesztése helyes és szükséges volt. Teljesültek a megfogalmazott fő célok: tovább erősödött szocialista rendszerünk; meggyorsult hazánkban a szocialista társadalom építése; tovább fejlődtek a szocialista tulajdonviszonyok és a termelőerők; növekedett szocialista vállalataink önállósága; javult gazdaságunkban a tervszerűség és tovább fejlődtek a szocialista tervezdálkodás korszerű módszerei.”

Az úgynevezett védelmi ágazat – sajátos helyzete folytán – a „klasszikus” költségvetési gazdálkodáson belül, külön csoportot alkot. Sajátosságai azonban egyáltalán nem zárják ki a közvetett közgazdasági vizsgálatokat, a hatékonyság fokozása kutatásának szükségességét.

A néphadsereg építése, fejlesztése, harckészültségének erősítése, szilárdítása, szocialista rendszerünk társadalmi-gazdasági viszonyai között megy végbe, azzal kölcsönös kapcsolatban, kölcsönhatásban van.

Mindenki által ismert, hogy szocialista gazdaságunk alapvető törvényszerűségei: a tervszerűség, a tudatosság és a társadalmi érdek, az egyensúlyi követelmények, az arányosság tényezője, vagyis a szocializmus építésének különböző szakaszaiban érvényesülő, a fejlődést meghatározó tendenciák a néphadseregben is hatnak, befolyásolják a katonai vezetést. Pártunk és kormányunk általános gazdaságpolitikai célkitűzéseinek realizálása a néphadseregben is fontos követelmény, a haladás, a katonai célkitűzések teljesítésének alapvető feltétele.

A gazdasági növekedés, a termelékenység, a gazdasági hatékonyság, ma világszerte az érdeklődés, a tudományos vizsgálódás központi kérdése. Különösen fontos ez a szocializmust–kommunizmust építő társadalmi-gazdasági alakulatban, s így hazánkban is. Általános jelenség, hogy a gazdasági növekedés korábbi forrásai, tartalékai kimerülően vannak. Jövőben gyors növekedés csak a gazdaság belső tartalékainak fokozott feltárása, a műszaki fejlődés meggyorsítása, a meglévő anyagi-pénzügyi eszközök takarékos felhasználása révén lehetséges.

Mindez azt a követelményt támasztja a Magyar Néphadsereg minden szintű vezetésével szemben, hogy pártunk és kormányunk biztosította feltételek mellett, szüntelenül kutassa a rendelkezésre álló anyagi és pénzeszközök célszerű felhasználását biztosító hatékony módszereket, a gazdálkodás különböző folyamatai tökéletesítésének, a gazdaságirányítás korszerűsítésének, eszközrendszer fejlesztésének lehetőségeit, a katonai feladatok és követelmények maradéktalan teljesítése végett.

Az MSZMP MN HÁVA Bizottsága – felismerve a gazdálkodás jelenlegi formájában rejlő nagyszerű lehetőségeket – 1974. július 25-én kibővített ülést tartott. Állásfoglalása többek között kimondja, idézem „a pártszervek alakítsanak ki olyan közfelfogást, amely a gazdálkodási rendszert nem célnak, hanem eszköznek tekinti a szolgálati munka és életkörülmények céltudatos javítására.” Ajánlotta ezen kívül az állami és katonai vezetőknek, hogy a szemlélet és gyakorlat hatékonyabb befolyásolása érdekében fejleszteni célszerű a szakági vezetők szakmai ismereteit. Ennek egyik mozzanatát jelenti az összehívott gazdálkodási konferencia.

Konferenciánk célkitűzését parancsnokunkkal egyetértésben a következőkben lehet megfogalmazni:

- bemutatni a népgazdaság irányítása jelenlegi rendszerének hatását az MN gazdálkodási rendjére, ennek kapcsán ismertetni a csapatgazdálkodásban elért eredményeinket, problémáinkat,

- megérteni az egységes csapatgazdálkodás gazdaságpolitikai jelentőségét, formálni az egységes értelmezés és a céltudatosság érdekében a gazdálkodási szemléletet,

- összegezni a tapasztalatokat, meghatározni a fejlesztés irányait, felkészíteni a gazdálkodó állományt a hatékonyabb készlet- és pénzgazdálkodásra, a harcckészültség és kiképzés magasabbszintű anyagi-technikai biztosítására, továbbá a személyi állomány szolgálati-, élet- és munkakörülményei színvonalának növelésére.

I.

A népgazdaság jelenlegi irányítási rendszerének hatása az MN gazdálkodási rendjére

A mai közvetett gazdaságirányítási rendszer – különböző jogkörökkel és az azokkal járó felelősséggel együtt – decentralizálta az anyagi-pénzügyi eszközöket. Számolva a helyi tartalékok jobb kihasználásával, a hatékonyság növelésével, biztosította, hogy a gazdasági döntések ott szülessenek meg, ahol a szükséges eszközök és értékelések rendelkezésre állnak. A tervutasításos közvetlen

szabályozási rendszert felváltotta a szabályozás újabb módszere, mely szerint a fő irányokban az utasítás jellege megmaradt, de a rugalmas szabályozást igénylő mindennapos feladatoknál a közvetett jelleg dominál.

Nagyobb önállóságot adott a gazdasági vezetők részére, alapozva és számítva szaktudásukra, egyúttal növelte felelősségüket is.

Pártunk és kormányunk céltudatos gazdaságpolitikájának hatásaként az elmúlt években az MN-ben számos rendelkezést adtak ki a csapatgazdálkodás, ezen belül a különböző szolgálati ágak gazdálkodási rendszerének tökéletesítésére.

A tervszerű fejlesztés, a korszerű haditechnika nagymennyiségű rendszerbeállítás, minden területen érezte és érezteti hatását. A gazdálkodás területén a régi, hagyományos gazdálkodási módszerek egyre élesebb ellentétbe kerülnek egyfelől a rendszerbeleptetett eszközök fenntartásának, üzemeltetésének követelményeivel, másfelől a fenntartás és a szolgáltatások korszerű módjaival. Az új eszközök bonyolultsága mind az alkatrészek, mind a javító és üzemanyagok vonatkozásában felvetette a kérdést, hogy a központilag történő aprólékos, minden anyagra kiterjedő ellátás keretei között képesek-e a központi szervek zavartalanul biztosítani a hadsereg minden pontján jelentkező igényeket. A válasz egyértelműen a jelenlegi ellátási rendszer kialakítására utalt, de nem tett pontot a kérdés végleges rendezésére. A népgazdaságban meghonosított gazdaságirányítási rendszer előkészítésének részeként, a hadseregben is vizsgálták azokat a tendenciákat, melyek jövő gazdálkodásunkat jellemezhetik.

A várható és előrelátható gazdálkodási problémák elemzése során az MN vezetése arra a következtetésre jutott, hogy a gazdálkodás hatékonyságának emelése, az ellátás zavartalanságának biztosítása érdekében a csapatgazdálkodásban módosításokat kell eszközölni.

Az önálló költségvetési gazdálkodás bevezetését a tudományos technikai forradalom következtében, a haditechnikai eszközök és anyagok, valamint azok alkalmazása területén jelentkező változások, a néphadsereg tervszerű fejlesztése folytán felmerült szolgálati és gazdálkodási problémák, valamint a népgazdaságban bevezetett új gazdaságirányítási rendszer együttesen tették szükségessé.

A tudományos-technikai forradalom a hadseregben a „hadügy” forradalmaként zajlik le. Ennek első szakaszában a TÖPFE alkalmazása és az ellene való védekezés kérdései domináltak. A második szakaszban a vezetés automatizálása, a döntések jó előkészítése és gyors meghozatala a cél.

Ezek a változások – az élet- és munkakörülmények javításán kívül – a fegyelmi helyzet javítását, a harcalképeség és hadrafoghatóság, a kiképzés magasszintű biztosítását is szolgálják azáltal, hogy az ellátási feladatokat szintenként megosztják és így végrehajtását zavartalaná teszik.

Az önálló költségvetési gazdálkodási rendszert, amikor összehasonlítjuk a régi csapatgazdálkodási formával, nem két gazdálkodási rendszerként, hanem egy gazdálkodási rendszer különböző fejlődési szakaszaiként vizsgáljuk.

A legfontosabb változást az, hogy megnövekedett az ún. hitelgazda szerepe, felelőssége, lehetősége és közvetlen személyes befolyása a gazdálkodásra. Nemcsak a gazdaságosság, hanem hozzáértés tekintetében is növekedett a követelmény. Az új rendszert rendezetlenül lehetett vezetni, de szellemét és végrehajtását csak céltudatos felkészítéssel, felkészültséggel és egységes akarattal lehet megvalósítani.

Mint fontos tényezőről szólnom kell a végrehajtó szervek parancsnokai önállóságának alakulásáról is. Az önállóság alatt a parancsnokok részére biztosított hatáskörön belüli tevékenységet kell érteni. Ez az önállóság nem jelenthet önkényeskedést, nem ad jogot a központi irányelvektől és a gazdálkodási előírásoktól való eltérésre.

A korábbi parancsnoki önállóságot növelni, helyesebben az igazi önállóságot megalapozni csak a rendelkezésre bocsátott pénzügyi keretek célszerű, viszonylag szabad felhasználásával biztosításával lehet, ezért fel kellett oldani bizonyos kötöttségeket a gazdálkodás területén.

Ilyen kötöttségek voltak: a költségvetési keretek szolgálati ágankénti és funkciók szerinti elkülönültsége, zártsága; a költségvetési tételek között rendszere, továbbá a bevételek átfutó kezelése utáni befizetési kötelezettség. A kötöttségek feloldása érdekében került sor a sokat emlegetett „egycsatornás pénzellátás” bevezetésére. Ez az egycsatornás pénzellátás biztosítja, hogy az alakulatok a csapatgazdálkodás körébe vont anyagok és szolgáltatások előirányzatának fedezetét a Pénzügyi Szolgálat Főnökségen keresztül kapják meg, minden nemű funkcionális és szolgálati ág szerinti elkülönülés nélkül, költségvetési rovatokra és tételekre bontva.

A csapatgazdálkodás 1967-ig érvényes formájában az alakulatok éves költségvetési előirányzatából, az év végig fel nem használt összeget automatikusan elvonták. 1968. január 1-től ez a hitel-elvonási rendszer megszűnt. Felülvizsgálat után most csak azokat az összegeket vonják el, amelyek feladat elmaradás következtében keletkeznek. Nagy jelentőséget kell úgy a költségvetési tartalék, mint a „maradvány elvnek” tulajdonítani, mivel ezen elvek helyes alkalmazása végleg megszünteti az ún. „év végi vásárlási lázat”, s ezáltal meg van a lehetősége annak, hogy az alakulatok a számukra fontos feladatok végrehajtásához valóban szükséges anyagokat szerezzék be. Így megelőzhető a felesleges, elfekvő készletek felhalmozása.

A maradványelv biztosítja azt is, hogy a gazdálkodási eredményből, a hatékonyság növeléséből származó összeget az egység lényegében visszakapja.

Ezzel a lehetőséggel megfontoltan, előrelátóan és céltudatosan lehet és kell élni. Úgy gondolom, hogy mindenki érdekelt az elvek jó megértésében és helyes alkalmazásában.

Az érdekltség egy külön részét jelenti az, hogy a bevételeket, melyek nagyságát az alakulatok tevékenysége döntő mértékben befolyásolja, az alakulat viszonylag szabados – bár jelenleg még kissé bonyolult adminisztráció árán – használhatja fel.

Nagyon fontos a felelősség új tartalmának megértése. Amíg az alakulatok minden eszközt és anyagot a központi ellátás útján kapták meg, a feladatok hiányos végrehajtásáért, elmaradásáért – ha azok bizonyos anyagok hiányára is visszavezethetőek voltak –, a felsőbb ellátó szervekre háríthatták a felelősséget. A pénzeszközök biztosításával, valamint a gazdálkodási önállóság megteremtésével, a csapatgazdálkodás körébe vont anyagok miatti feladat elmaradásokért ma az alakulat vezetése a felelős.

A megnövekedett parancsnoki jog és hatáskörök gyakorlásának alapvető feltételei, a felkészültség növelése, a vezetési módszerek fejlesztése, a gazdasági döntések megalapozott előkészítése.

II.

*Az új gazdálkodási rendszer csapatgazdálkodásra gyakorolt hatása,
ennek érvényesülése alárendelt csapatainknál, szerveinknél.
Eredményeink, gondjaink, problémáink*

A háterszágvédelmi alakulatok átvételét 1972-ben hajtottuk végre. Ekkor ismertük meg az alakulatok rendeltetését, fő feladatait, anyagi és pénzügyi eszközökkel való ellátottságát, a gazdálkodás addig kialakult mutatóit. Célunk az volt, hogy kellő mennyiségű és minőségű információt szerezzünk ahhoz, hogy az elkövetkezendő időszak fő feladatait helyesen határozhassuk meg.

1973-ban már az általunk kialakított koncepció szerint hajtottuk végre feladatainkat, annak megfelelően irányítottuk alárendeltjeink gazdálkodási tevékenységét. Összhangot teremtettünk egyfelől a csapat és seregtestszintű, másfelől a pénzügyi és szakági nyilvántartások terén.

Tervszerű ellenőrzéssel és a jelentések, pénzügyi beszámolók elemzésével folyamatosan törekedtünk az előjáró által meghatározott követelmények, illetve saját koncepciónk megvalósítására.

1974-ben egészséges kapcsolat alakult ki a HÁVP anyagi-technikai vezető szervei és az alárendelt alakulatok között. A kellő információ és az alárendeltek tevékenységének ismerete alapján lehetőségünk nyílt arra, hogy bizonyos anyagi-pénzügyi eszközökkel és munkaerővel küzponitilag manőverezzünk.

Költségvetésünk felhasználási és elszámolási volumene jelenleg mintegy évi 550 millió Ft. Ebből az illetmény-jellegű járandóság hozzávetőlegesen 250 millió, a többit fentartásra, üzemeltetésre és ellátásra fordítjuk.

Seregtestünk vonatkozásában, 1974-ben 15,7 millió Ft pénzmaradvánnyal, illetve 750 eFt bevétellel gazdálkodtunk. A fejlődést bizonyítja, hogy ma már felélőtlenné költekezést a pénzmaradvány felhasználása terén sem tapasztaltunk.

Mind ezek ellenére sem sikerült eléggé célszerűen felhasználni a mintegy 4,3 millió Ft-os költségvetési és pénzmaradványból származó seregtest tartalékunkat. Ezekből az összegekből viszonylag sokat fizetünk ki központi vagy csapatszintű feladatok fedezésére. A jövőben jobban kell ügyelni arra, hogy minden biztosítási és gazdálkodási szint a saját szükségletét elégítse ki. Mindenekelőtt tudomásul kell venni, hogy a költségfedezet tekintetében szintek vannak. A HÁVP nincs abban a helyzetben, hogy a rendelkezésre álló 3-4 millió Ft-os tartalékából központi rendeléseket, vagy csapatszintű feladatokat fedezzen.

Következésképpen jelentem, hogy az önálló költségvetési gazdálkodás – az ismert hiányosságok ellenére – tulajdonképpen megvalósult valamennyi alárendelt alakulatunknál.

Gazdálkodási eredményeinket általánosítva megállapítható, hogy fokozatosan javulnak alakulataink szolgálati-, munka- és életkörülményei, következetesen közelítjük a néphadseregi színvonal átlagát. Két év alatt megszabadultunk a korábbi gazdálkodást és rendet fékező felesleges és inkurrens anyagoktól, ezáltal valamelyest bővült a tárolótér kapacitásunk, csökkent a munkaerőszükséglet, javult a munkaidő felhasználási mutatója. A szolgálati ágak többségénél általánosan érvényesül az új gazdálkodási forma, egyes szolgálatoknál viszont még csak most tesszük az első lépéseket.

A *fegyverzeti biztosítás* terén a HÁV alakulatok jelenleg 74⁰/₀-ban vannak korszerű lövészi fegyverekkel ellátva, a további 26⁰/₀ ellátása ez év végéig van tervezve. A seregtest szintű fegyverzeti szaktevékenység lényegében az átfegyver-

zés megszervezésére és végrehajtására, a gyakorlatok utáni technikai biztosításra és az átszervezések fegyverzeti biztosítására irányul.

A lőszergazdálkodás eredményessége a lőszerfelhasználás függvénye, első sorban a lökiképzés színvonalától függ.

A speciális fegyverzeti alkatrész és karbantartó anyagellátás zömét központi ellátásból biztosítják, pénzgazdálkodás alá csak elenyésző hányad esik.

A gépjármű technikai eszközök mennyiségének növekedése előtérbe helyezi a fenntartási keretekkel való hatékony gazdálkodás lehetőségeinek kutatását. A szükséges feltételek hiánya miatt a pénznormán alapuló anyagi keretgazdálkodás teljes körű bevezetésére csak 1974. január 1-el kerülhetett sor.

1974-ben a gazdálkodás tervszerűségére esetenként negatívan hatott, hogy egyes alakulatainknál a raktárkészletek magasak, máshol alacsonyak voltak. Különösen túlzott anyagkészletet tárol az MN 2348 Szentés (255⁰/₀) MN 4123 Vác (127⁰/₀) alakulatok. Más helyen még az engedélyezett készleteket sem alakították meg, az MN 7015 Budapest készletszintje 55,5⁰/₀-os, az MN 8103 Nóg-rád készletszintje pedig 55⁰/₀-os.

Az anyagbeszerzéseknél – főként a csapathitelre történő beszerzések esetében – egyes egységeknél luxuscikknek minősülő anyagokat is vásárolnak, (kókusz-szőnyeg, ködlámpát, autómérőt, sebváltóboxot stb.). Ilyen vásárlások az MN 3101, MN 6145, MN 4123 egységeknél, az MN 3705, MN 7560 magasabbegységeknél és alárendeltjeinél fordultak elő.

Az anyaggazdálkodást az MN 2348, MN 4975, MN 9680, MN 7015 és MN 7560 magasabbegységeknél, illetve alakulatoknál objektíve negatívan befolyásolja a gépjármű anyagi szolgálat hiánya.

A meglévő gondok ellenére, a gépjármű anyaggazdálkodás helyzete, állapota megfelelő. A gépjármű technikai szolgálat feladatát hozzáértéssel és felelősséggel végzi. A beszerzési nehézségek miatt, sokszor megfeszített munkát követel a javítási és technikai kiszolgálási feladatok végrehajtásához szükséges anyagok biztosítása.

A jog és hatáskörök decentralizálásával kapcsolatos intézkedések az alakulatok *műszaki-anyagi-technikai* tevékenységében is fokozott önállóságot biztosítottak. Reálisabbá vált a szakanyag szükségletek felmérése, javult azok kielégítésének lehetősége. Egyszerűbbé vált a műszaki gépek igénybevitelének tervezése.

Az összevont gépjármű és műszaki javítóműhelyek a rendelkezésre álló kapacitás gazdaságos felhasználásával a technikai eszközök hadrafoghatóságát magasabb szinten képesek biztosítani.

A HÁV alakulatok műszaki-technikai eszközeinek beszerzési és fenntartási költségei jelentős lekötéseket eszközölnek. Eszközeink 1000 üzemóra – vagy napi 8 órás üzemeltetés esetén 125 nap – alatt folyamatosan 4500 LE teljesítményt képesek biztosítani.

Az ezekkel való célszerű gazdálkodás azt jelenti, hogy az eredmény arányos legyen a ráfordítással.

A gazdaságosági tényezőnél figyelembe kell venni az egymással szervesen összefüggő alábbi tényezőket:

- a műszaki gépkezelők kiképzési színvonalát;
- a gépek üzemeltetési módját;
- a technikai kiszolgálás minőségét;
- a rendeltetészerű igénybevételt.

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy jelentős mértékben növekszik a ráfordítás anyagköltsége akkor, ha a kezelés vagy a technikai kiszolgálások nem kellő ismeret miatt, vagy az előírások be nem tartásából kopások, törések következnek be.

Ugyanakkor a gépkezelő felelősségérzete is döntő jelentőségű. Egy D-051 típusú kotrót azért kellett selejttíteni az elmúlt évben, mert a vezető – szeszital hatása alatt – felborította és tönkretette azt.

Az igénybevétel szabályainak betartása döntő fontosságú. Mivel a gépek üzemóra önköltsége rendkívül magas, ezért azok rendeltetésszerű felhasználásával lehet a legcélszerűbben takarékoskodni.

A *vegyivédelmi szolgálat* anyagi-technikai biztosításának egészét átfogó költségvetési gazdálkodás a hátrországvédelmi alakulatoknál még nincs kialakítva. Anyagellátásunk központi irányultságú.

A központilag irányított gazdálkodás keretei között is van lehetőség az anyaggal való takarékosagra, az anyagszükségletek gondos és célirányos tervezésére. Erre egy pozitív és egy negatív jelenséggel állítok példát.

Az MN 8103 alakulat raktárbázisán 1974 tavaszától seregest tartalmazó számottevő vegyivédelmi hadianyaggal rendelkezünk, melyben mintegy 150 különböző típusú nukleáris műszer is szerepel. Ezeknél a műszereknél a negyedéves műszaki ellenőrzés 15–20 alaplétes meghibásodását, illetve különböző helyen keletkező zárlatot állapított meg, mely rendszerint alkatrészcserevel, vagy szerelt egység cseréjével járt együtt.

A negyedévenkénti költségkihatás – csak alkatrészre számítva – 28 225,50 Ft-ot tett ki, s ezen túlmenően 50 javítási munkaórát igényelt.

A műszerész műhely javítására 1974 szeptemberében beszereztünk egy 2600 Ft-os fóliahegesztőt, majd 150 fm PVC fóliát 3300,- Ft-ért. Ezek után két műszerész 12 mó-val a 150 nukleáris műszert PVC „fóliazsákba” behegesztette. Az azóta végrehajtott műszaki ellenőrzésnél mindössze egy alaplétes meghibásodást észleltek.

A jelentéktelen beruházás tehát évi 100 000 Ft-os alkatrész megtakarítást és 150 munkaóra felszabadulást jelentett.

Sajnos kedvezőtlen gazdálkodási tendenciákkal is találkozunk. Például az MN 3101 alakulatnál felvetették, hogy a védőköpenyek hordóborítója gyakran tönkremegy, s ezért ebből évenként 500 db-ot igényelnek, melynek költségkihatása 35 300,- Ft. Ugyanakkor az alakulat évenként 150–200 db védőköpenyt selejtez ki, melyekből az igényelt hordóborítók – a vegyivédelmi műhely által – mintegy 65–70 javítási munkaóra ráfordítással elkészíthetők lennének.

A *híradó szolgálatnál* a központi természetbeni ellátás útján biztosított anyagokkal, eszközökkel és szolgáltatásokkal való helyi gazdálkodás van túlsúlyban. Önálló költségvetési gazdálkodást csak híradó alakulataink folytatnak.

Az MN 8103 alakulat Híradó Osztálya (Pétervására) beszerzéseit – előzetes számvetés alapján, egyre nagyobb mértékben – a nagykereskedelmből, vagy a gyártó vállalatától végzi a kiskereskedelmi felár megtakarításával.

Ez különösen az elemek, száraztelepek esetében jelentős üzemidő növelést is jelent, mivel a raktározás és a felhasználás közötti idő jelentősen csökkenthető.

Figyelemre méltó az MN alakulat (Vác) parancsnoka által a híradó javító-műhely berendezésére, szerelvényezésére eszközölt átcsoportosítás, mert így volt biztosítható az építkezés befejezése után a műhely üzemkészsége.

Ugyanakkor a készpénzes beszerzés elmaradása miatt ugyanez az alakulat az 1974. gazdálkodási év elején az előírt kiegészítő cikkek nélkül adta át a kijelölt alakulatnak az egyik R-118 rádióállomást. Az átvevő alakulatnak a gazdálkodási évre már nem volt költségfedezete a kiegészítő cikkek pótlására.

Az MN 7015 alakulat postaszolgáltatási normája alakulását nem kísérte figyelemmel és az évközben jelentkező pótlás pénzügyi fedezetét az év végén, de akkor is szabálytalanul kérte. Igénye az előjáró szerv gazdálkodását megzavarta.

Az előzőekben felsorolt szolgálati ágak működési színvonalát – az összes ismert gondok ellenére – nagymértékben növelte az MN 8103 rendszerbelépése és alaprendeltetésének egyre inkább megfelelő működése.

A *hadtáp szolgálati ágak* a közelmúltban rendszerbe lépett ellátó központokkal, főigazgatóságokkal, igazgatóságokkal, területi ellátó raktárakkal megvalósították és közvetlenül tartják a kapcsolatot. Ennek következtében gyorsabb a kölcsönös informálódás, az anyagigénylés és biztosítás, valamint az ellátást zavaró problémák rendezése. Az alakulatok a felvételezett anyagok ellenértékét azonnal kiegyenlítik, ezzel tehermentesítik az ellátó intézet számviteli tevékenységét.

Jónak ítélni az alakulataink azon törekvése, hogy inkurrens és elfekvő anyagaiktól egyre inkább megszabaduljanak. A készletek mutatói fokozatosan, kedvező arányok szerint alakulnak és fedezik az alakulatok alaptevékenységéből eredő reális szükségleteket, elősegítik az anyagok rendeltetésszerű felhasználását.

A tervezési fegyelem lényeges javulást mutat. A váratlan feladatokra a tartalékok ma már lényegében biztosítva vannak.

A *közlekedés és a szállítások* gazdálkodási kérdéseinek elbírálásánál figyelembe kell venni azt a sajátos helyzetet, hogy az „M” törzsek szállító technikával nem rendelkeznek, szállítási feladataik jelentős részét közhasználatú szállító járművekkel oldják meg, a feladatokat a tervezés időszakában gyakran még nem ismerik. Ezért az 1974. évben az 556. Mfsz. alakulat 10 000 Ft-ot igényelt és 55 ezret használt fel. Az 558 Mfsz. alakulat szintén 10 000 Ft-ot igényelt, de 68 ezret használt fel. A hiányosságok kiküszöbölése érdekében az informáltság biztosításával, körültekintőbben kell az éves terveket elkészíteni, különös figyelmet kell fordítani az anyagmozgatásból adódó szállítási feladatokra.

Objektív körülményként számolni kell azzal, hogy egyes központi szervek –terven felül – rövid határidőre adják meg az anyagok cseréjével kapcsolatos feladatokat. Ezek az intézkedések jórészt ugyancsak az „M” törzseket érintik, melyeknél 1974. évben a felhasznált szállítási költségkeretek több mint felét pótlásigénylés alapján kellett biztosítani.

Az élő alakulatok viszonylatában a szállítási költségkeret tervezésénél 1973–74. évben végrehajtott átszervezések okozta problémát. Ez feladatelmoradásban és túltervezésben jelentkezett. Az MN 4975 esetében a kért 1 millió Ft-ból 750 eFt megvonásra került. Ennek fő oka az volt, hogy sokáig nem volt ismert a gyakorlati szakkiképzés szállítási költségviselője. Az MN 6145-nél viszont az igényelt 129 eFt-ból 100 eFt-ot feladatelmoradás miatt kellett megvonni.

Az *üzemanyag szolgáltatásnál* – az új kiképzési rendszerű műszaki alakulatok kivételével – a hajó-, kenő- és karbantartó anyagok ellátása a központi raktárakon keresztül – térítésmentesen – természetben történik. A kiutalási normát,

amely az ellátásnál határt szabott, az MN üzemanyag szolgálat főnöke megszüntette, így csak a fogyasztási keret szabja meg a felhasználás felső korlátait.

A szolgálat gazdálkodása során teljesíti feladatait. Különösebb problémáink a túlfogyasztások elkendőzése (MN 3705 egyes alakulatai), illetve az üzemanyagok karbantartási célra történő felhasználása (pl. MN 6145) terén mutatkoznak. A társadalmi méretű energiatakarékosság jegyében a jövőben nagy gondot kell fordítani az olajcserék pontos betartására, a minőség megóvására, a negyedéves vételezési rendre és a törzskészletek megalakítására való zökkenőmentes áttérésre és az ÁFOR utalványokra történő tankolás szabályainak betartására.

Az üzemanyag szolgálat – a profiltisztításnak megfelelően – biztosítja a fegyverzeti, vegyvédelmi és műszaki szolgálatok karbantartó és egyéb speciális anyagszükségletét is. Az 1974-ben bevezetett egységes motorolaj felhasználása kedvező eredményeket hozott, mely 315 300,-Ft összegben; évi átlagban 32 410 liter olaj, illetve 2790 üzemóra megtakarítását jelenti.

Az *élelmezési gazdálkodásban* – mely a teljes körű pénzgazdálkodáson alapul – 6-ról 9-re növekedett az önkiszolgáló rendszerek száma. 1975-ben valamennyi alárendeltünknel bevezetjük a többmenüs étkezést, melyet az MN 4123-nál máris nagy sikerrel alkalmaznak. A kalória és tápanyagfogyasztás az állati eredetű fehérjék felé tendál, mely megfelel a korszerű táplálkozás követelményeinek. Kiszegítő gazdaságaink hozama 1973-ról 74-re 1 fő után napi 78-ról 77 fillérré, tehát 1 fillérral csökkent. Ez a csökkenés sajnos jellemző MN viszonylatban is.

A kötelező ellenőrzések elmaradása miatt a raktári hiányok és többletek alakulásában nincs számottevő javulás. 1974-ben élelmiszerekből 61 706,- Ft hiány és 146 319,- Ft többlet mutatkozott. Ebben is a legkritikusabb helyzet az MN 3101 egységünknel alakult ki, ahol élelmiszerekből 26 656,- Ft hiány és 55 907,- Ft többlet keletkezett.

Alakulataink egyrésze nem fordít kellő gondot a korszerű táplálkozást szabályozó utasítások végrehajtására, így többek között arra az MNHF utasításra, mely – 10 napos átlagban – tej- és tejtitalokból napi 250 g, sajtból 15 g fogyasztását írja elő. Nem tartotta be az intézkedést az MN 3705 több alegysége, továbbá az MN 3101 Hatvan, az MN 4123 Vác, MN 7015 Budapest alakulatok, ugyanakkor többi alakulatainknak jók az éves átlagai.

Figyelemmel kell kísérni a hővégi raktári készletek alakulását, mert az engedélyezett 75%-on felüli készlet minden %-a felesleges. árufelhalmozást és pénzlekötést jelent.

Az érvényben levő szabályzatok a gazdálkodásban év végi túllépést nem engedélyeznek, ennek ellenére 1974. december 31-én az MN 3101 Hatvan 23 797,- Ft túllépéssel zárta az évet.

Nagyobb gondot kell fordítani a kiszegítő gazdaságok működésére, a költségek csökkentésére, a saját erőből történő fiasztatásra és a takarmánybázis megteremtésére is. Rosszul működtek az MN 1737/1. Vác, MN 5320/5. Monor, MN 8103 Nógrád, MN 3101 Hatvan, MN 7015 Budapest alakulatok kiszegítő gazdaságai.

Ruházati szolgálat területén az önálló költségvetési gazdálkodás általánossá vált. A tervezés és gazdálkodás 2 éves rendszere kialakult.

A teljes körű pénzgazdálkodás bevezetése – a ruházati és egyéb illetmények együttes felhasználásának lehetősége – alapvetően megoldotta a ruházati szolgálat ügykörébe tartozó ellátási feladatokat. Feloldódott valamennyi feszült-

ség, a decentralizált pénzügyi és anyagi lehetőségek révén. A 2 éves gazdálkodási időszakokat értékelve, egyenletes fejlődés tapasztalható. Bátran kimondhatjuk, hogy a felsőszintű elgondolások az egységek terveiben és a tényleges ellátásban realizálódnak. 1974-ben – több mint 40 000 személy beöltöztetésével – befejeztük tartalékosaink hadiruházattal való ellátását is.

A munka során vannak azonban problémák is, amelyeket kritikusan fel kell vetni, felhívni rá a gazdálkodó egység figyelmét.

A parancsnoki akarat a HKSZ, az „M” és a kiképzés biztosítása, a gazdálkodás, a szolgáltatások végrehajtása terén a gazdálkodási tervekben jut kifejezésre. Tehát olyan az egység ellátása, gazdálkodása, amilyen tervet a parancsnok jóváhagyott.

Az 1973/74. évet – mint bázis időszakot – értékeltük, ellenőriztük az 1975/76. évi pénz- és anyagbiztosítási terveket is.

Tapasztalatunk az, hogy a parancsnokok gyakran olyan pénzügyi és anyagi terveket hagytak jóvá egységük ruházattal és szolgáltatásokkal való ellátására, amiben nem jut kifejezésre sem az alakulatra jellemző kiképzési sajátosság, sem a készletek minőségi összetétele, nem veszik figyelembe a tart. képzésre behívottak szükségleteinek kielégítését, sem a saját maguk által már korábban felvetett problémák megoldását. A helytelen tervezést, rendszertelen és tervszerűtlen megrendelésekkel, a takarékoság rovására korrigálják.

Az emberekről való fokozott gondoskodás egyik mércéje a szolgáltatások bővítése. Ezt a társadalmi szükséglet váltotta ki, a higiéniai követelmény, illetve a kiképzés mód velejárója is. Az 1974. évben mosatott fehérenmű HÁVP szinten alig érte el a tervezett mennyiség $70-80\%$ -át (az MN 3705-nél 50% -ot). Ezzel kapcsolatban az egységektől felterjesztett indokolások azonosak: a katonák igénytelenek, képzetlenek, kultúrálatlanok stb.

Megállapíthatjuk, hogy a pénzügyi és anyagi feltételek biztosítottak, de nincs kellő követelmény a végrehajtó tagozatokban. Fokozott követelménymaszttással el kell érni, hogy a fenti hiányosságok az alegység tagozatban megszűnjenek és a rend megeremtődjön.

Sokszor panaszkodnak, de magunk is tapasztaltuk, hogy több katona fakult túlhordott ruházatot visel. Ennek elkerülésére – pénz és kapacitás biztosítása mellett – programoztuk a kötelező utánszínezést. Ezzel terveztük felfrissíteni az anyagi készleteket, esztétikailag javítani az öltözet képét. Most viszont kiderült, hogy alakulataink – nem élnek a felújítás lehetőségével és a kifakult ruházat leadását, 50% -os értékesítését szorgalmazzák. Emiatt a készletek olyannyira halmozódnak, hogy egyes alakulatoknál már a 8–13 rendnél tartanak. HÁV alakulatok átlagos szintje 9,7 rend. Ezen a helyzeten – mindenekelőtt a gazdasági szemlélet módosításával – sürgősen változtatni kell és nem utolsósorban a takarékosági megfontoltságok miatt maximálisan igénybe kell venni a korábban csapatigényként jelentkező utánszínezési szolgáltatást.

Következtetésképpen azt jelenthetem, hogy hiányzik még az egység szintű koordináló, értékelő tevékenység. Az ellátási problémák halmozottan jelentkeznek, de ezek valódi okainak vizsgálatára a helyszínen nem fordítanak kellő figyelmet.

Egészségügyi szolgálat vonatkozásában a gazdálkodási probléma hatása közvetett, de látni kell, hogy a HÁV alakulatok hivatásos és továbbszolgáló állományának 70% -a 40 éven felüli, ezért a pk.-i tervező-szervező munka területén figyelembe kell venni az crónléti állapotot, különösen a perspektivikus

tervezésnél a káderekkel való figyelmes gazdálkodás érdekében. Az egészségügyi állapot elbírálása legyen szerves része a parancsnoki munkának, melybe be kell vonni az orvosokat.

Üdültetési tervünk – a megelőző gyógyüdültetést is beleszámítva – az igényjogosult állomány 12⁰/₀-ának biztosított pihenést, regenerálódást, mely – ha nem is elegendő – 2⁰/₀-kal mégis az országos átlag fölött van. A beutalók számának növekedése mellett 1974. évben a 3–4 gyermekes beutalók aránya 4,8⁰/₀-kal emelkedett.

Gyógymegelőző üdültetést célszerűbb profilaxisként használni, és nem a bekövetkezett bajok utókezelésére. Ezért orvosi diagnózis alapján, tervszerűen azokat a személyeket kell gyógyüdültetésre küldeni, akik elsősorban rászorulnak és ne azokat, akik éppen ráérnek. A normál üdültetés terén is javítani szükséges az üdültetési bizottságok tevékenységét, hogy nagyobb számban kapjanak beutalót a többgyermekes családok.

Sok az utolsó pillanatban visszaadott beutaló (pl. az MN 2348 Szentés, MN 8320 Szászhalombatta). Ez megnehezíti a tervszerű gazdálkodást, negatívan befolyásolja az MN üdültetési kapacitásának kihasználtságát, különösen az elő- és utószézonban.

Az *elhelyezési szolgálat* gazdálkodásában jelentős előrelépést jelentettek az 1974. évben bevezetett szervezeti változások, az Elhelyezési Igazgatóságok és az ÉKSZÜ-k megalakítása. A korszerűsített szervezeti viszonyok között az elhelyezési, fenntartási és szolgáltató kapacitás bővítése megnövelte a gazdálkodás lehetőségeit. Mérhetővé váltak az ingatlanok kezelésével összefüggő anyagi ráfordítások.

A HÁVP alakulatok elhelyezési szervei alapvetően éltek a teljes körű pénzgazdálkodás lehetőségeivel. Kapcsolataink az elhelyezési igazgatóságokkal megszilárdultak. A parancsnoki vezetés megértette felelősségét az elhelyezési feladatok megoldásában és így – bár a laktanya elhelyezési szolgálat vezetők felkészültsége még sok helyen nem éri el a kívánt szintet – a feladatokat kisebb zökkenőkkel megoldották. Szervezetebbé vált a karbantartó részlegek tevékenysége és a karbantartás érdekében kifejtett erőfeszítések következtében eredményeket értek el az állagmegóvás terén is.

Az alakulatok korábbi helyzetéhez viszonyítva, a HÁVP központi pénzeszköz és munkaerő biztosítása eredményeként jelentős fejlődés mutatkozik.

A csapatépítkezések keretén belül 2 év alatt 41 elhelyezési, 22 kiképzési és 15 őrzés-védelmi jellegű, összesen 78 építésselátogat teljesítettünk 18,2 millió Ft anyagfelhasználással. Ezek közül 13 millió Ft-nak megfelelően az élet és munkakörülményeket közvetlenül javító feladatot, 2,15 millió Ft értékben pedig felújítást és karbahelyezést hajtottunk végre.

Eredményeket értünk el a legénységi körletek, korszerű mosdók, fürdők kialakítása, egyes létesítmények központi fűtésrendszerbe való bekapcsolása, a tárolótér bővítése, a kiképzési és őrzésvédelmi feltételek javítása terén. Sajnos az 1974. évi építményjegyzéket – néhány parancsnok erőtlőbecsülése miatt – csupán 75⁰/₀-ban teljesítettük, melynek pénzügyi vetülete még kedvezőtlenebb (valamivel több mint 50⁰/₀-os felhasználás), mely felesleges eszközlekötést jelentett.

*

Mivel béke létszámkeretünknek több mint 80⁰/₀-át, illetve a költségvetési tételeink 66⁰/₀-át az új kiképzési rendszerű műszaki alakulatok képezik, néhány

szóval illik róluk is szólni. Megalakulásuk óta több mint 16 milliárd Ft termelési értéket hoztak létre.

1974-ben összesen 16,6 millió munkaóra alatt 2,3 milliárd Ft termelési érték mellett, mintegy 317 millió Ft bevételt értek el, mely azonban – a fennálló rendben – csupán 15 millió Ft költségvetési támogatás mellett fedezte a ráfordításokat.

Amenyiben a munkaintenzitást optimális szintre lehetne emelni, úgy a bevétel mintegy 30–40 millióval, a termelési érték pedig 500 millió Ft-al növekedne. Van tehát célkitűzési lehetőség, csak élni kell vele.

*

Az 1974. évi pénzügyi beszámoló jelentések, valamint ennek az évnek az elején végrehajtott költségvetési ellenőrzések tapasztalata szerint általában fejlődés állapítható meg az önálló költségvetési gazdálkodás terén. Ez a fejlődés – mely nagymértékben hozzájárult az állomány politikai hangulatának kedvező alakulásához is – megnyilvánul:

Az előirányzatokkal kapcsolatos műveletek parancsban való megjelentetésében;

– a célirányos, átgondolt – egyre inkább alakulat központú – beszerzésekben;

– az év végi beszámolók színvonalának növekedésében, melyek többnyire helyesen értékelik a gazdálkodást és javaslatokat is tesznek a jövőre;

– a tervezés minőségében és a tervfegyelemben;

– az előirányzatok nyilvántartásában, az előirányzatok 90⁰/₀-ig indokolt módosításának, átcsoportosításának, év végi elszámolásának a szakági hitelgazda és pénzügyi szolgálat közötti összhangjában.

Az eredmények mellett azonban fel kell figyelni a hatékonyság érvényesülését gátló okokra, körülményekre is.

Előfordul, hogy kellő közzgazdasági szemlélet hiányában a parancsnokok vagy az illetékes ágazati felelős, a spontán helyzetekre alapozza a gazdálkodási tevékenységét, más parancsnokok viszont esetenként teljesen figyelmen kívül hagyják gazdasági szakembereik javaslatát az eszközök elosztásánál, illetve az általuk szükségesnek tartott hitel, vagy anyagátcsoportosításoknál.

Nem szabad eltitkolni azt, hogy a szakállomány egy részénél még ma is hiányzik a kellő szintű gazdasági ismeret, gyakran nem tudnak a saját helyzetükről, a követelményeknek megfelelő jelentést tenni, nem tudnak döntési alternatívákat, javaslatokat kialakítani, előterjeszteni.

Az átcsoportosítási jogkörök gyakorlásához nagyon fontos, hogy minden alakulat vezető állománya jól értse az előjáró által megszabott követelményeket, ismerje a biztosított pénzügyi és anyagi kereteket, az állománytáblákat, az egyéb alapadatokat, a normákat és a normatívákat, vagyis a gazdálkodás tervezéséhez szükséges informáltsággal rendelkezzen.

A helyi beszerzések körének jelentős bővítése és az ehhez kapcsolódó anyagi érdekelttség – a minél kedvezőbb áron történő beszerzés – nem egy esetben a nagy távolságokról történő gazdaságtalan és észszerőtlen szállításokhoz vezet, a saját eszközökkel történő szállítás „ingyenessége” miatt. Nem egy esetben előfordul luxusjellegű beszerzés.

Kétségtelen, hogy hat a gazdálkodás helyes megvalósítására az is, hogy a jelenleg érvényben levő gazdálkodási rendszer még negy egységes, egymástól eltérő szabályok érvényesülnek, egyes kööttségek még megmaradtak, a gazdálkodás területe nagyon szerteágazó.

A helyi beszerzések elaprózottsága, koordinálatlansága miatt sok a kis-kereskedelemből történő beszerzés, s ez negatívan hat a költségvetési előirányzat felhasználására.

A gazdasági ellenőrzések – elsősorban a belső ellenőrzések – nem elég hatékonyak, nem biztosítják kellően a szabálytalanságok időbeni feltárását, a visszaélések megelőzését, melyet az elmúlt 1–2 év alatt feltárt események bizonyítanak.

A költségvetési előirányzatok felhasználásában helyenként továbbra sincs előrelátás. Alakulataink egy része a rendelkezésre bocsátott hitelek az év első felében már felhasználja, tartalékkal nem rendelkezik, de ennek esetenként fordítottja is tapasztalható.

Az eddig elért eredményeket nem kis mértékben rontja, hogy alakulataink egy része még mindig nem fordít kellő gondot a költségvetési gazdálkodás pénzügyi bonyolítására, a gazdálkodás eredményeiről adódó beszámoló jelentések realitására, az azonos témájú, de más szolgálat által adott jelentések összhangjára.

A költségvetési előirányzatok, hitelek felhasználása, illetve az egyes tételek közötti átcsoportosítások szabályszerűsége, a megtakarítások, a következő évre átnyúló pénzmaradványok kezelése, nyilvántartása és jelentése terén több esetben – enyhény szólva – pontatlanságok tapasztalhatók, melyek és hasonlóak a jövőben semmi körülmények között sem fordulhatnak elő.

Sok problémát okoz a felülvizsgáló szervek számára (pénzügyi és hadtápszolgálat) a *csapatépítkezési előirányzatok* pénzügyi elszámolásának elemzése és a tényleges helyzet megállapítása.

Jellemző erre az MN 3101 Hatvan alakulat példája. Az alakulat a pénzügyi beszámolót, illetve az elhelyezési szolgálat szakmai elszámolását egymástól függetlenül készítette el. Meg kell mondanom, hogy egyik jelentése sem teljes értékű, ugyanakkor tartalmilag egymásnak ellentmondanak. Súlyosbítja a helyzetet az, hogy mindkét jelentést, illetve beszámolót a parancsnok észrevétel nélkül aláírta.

Az MN 5934 Aszód alakulat kiemelt tételre (03–012 „Elhelyezési csapatépítkezés”) saját hatáskörben 90 eFt-ot csoportosított át. Ez jog és hatáskör túllépés. Felvetődik az a kérdés, hogy hogyan ismerik a vonatkozó jogszabályokat, mikor és mennyi időt fordítanak ezek megértésére.

Vannak olyan költségek, melyek havonta rendszeresen ismétlődnek. Ilyenek az energia és közműdíjak. Úgy gondolom, hogy senki sem vitathatja, hogy egy év az 12 hónapból és nem 13-ból áll. Nyilvánvaló tény, hogy a december havi fogyasztás a következő év januárjában kerül kiegyenlítésre, s mivel az előző évben ugyanez volt a helyzet, a tárgyévi megtakarítást nem lehet azzal magyarázni, hogy a 13. hónap fogyasztásának költsége. Így kívánta indokolni a nem előrelátó tervezésből, a tényleges fogyasztás és az igény nem kellő felméréséből eredő „megtakarítást” pl. az MN 3101, az MN 4123, és az MN 8103 alakulat is.

A ruházati szolgálat vonatkozásában is nem egy esetben helytelenül járnak el – kellő megfontoltság és az utasítások helytelen alkalmazása miatt – a hitelek felhasználása terén.

A legénységi ruházati tételről kiegészítik a mosatási költségeket, de a fel nem használt maradványt már nem vezetik vissza, bár az előírások szerint a fel nem használt részt vissza kell könyvelni. Ezért az átcsoportosítás után fel nem használt összeget takarékos gazdálkodásnak jelentik.

Igy történt: az MN 2348 Szentés,	12 800,-
MN 3101 Hatvan,	17 800,-
MN 5934 Aszód,	42 200,-
MN 7015 Budapest,	10 000,-
MN 9680 Budapest,	5 000,-
MN Heő. Pság, Budapest,	15 700,- Ft-os

összegű átcsoportosítása esetén.

Az „Irodaszerek, nyomdai anyagok és nyomtatványok beszerzése” költségvetési jogcímen igen magas a felhasználási százalék. Igaz, hogy az érvényben levő rendelkezések nem szabnak felső határt e norma kiegészítésénél, de indokolt lenne megnézni, hogy helyes-e vagy szükséges-e az alábbi mértékű átcsoportosítás. Az MN 3101 alakulatnak; 247,82⁰/₀-os, MN 4123 alakulatnak; 160,6⁰/₀-os, MN 4975 alakulatnak; 154,51⁰/₀, MN 5934 alakulatnak; 179,38⁰/₀, MN 8103 alakulatnak; 232,27⁰/₀-os és MN 9680 alakulatnak; 217,00⁰/₀-os volt a felhasználása, az eredeti előírányzathoz viszonyítva.

Az ételmezési szolgálat területén „Ételmezési felszerelések” költségvetési jogcímen a pénzigénylést nem követi a norma rendezése. Így pl. MN 2348 magasabbegységénél norma szerint felhasználható volt 8400,- Ft, ténylegesen azonban 317,-Ft-ot terveztek beszerzésre. A még jogosan tervezhető 8083 Ft különbözetet nem használták fel, illetve nem kérték annak jóváírását, ez az összeg az alakulat számára elveszett.

Az MN 3101 alakulat az „Ételmezési anyag és göngyöleg” költségvetési jogcímen pl. 1973. évben 590 000-el, 1974-ben pedig 736 000 Ft-al többet használt fel a tervezettnél. A pénzügyi beszámolóból nem állapítható meg, hogy a tervezettől eltérő felhasználásból mennyi a költségvetéshez, illetve a normához viszonyított túllépés.

Szólni kell a vegyivédelmi csapathitelkeretek tervszerűtlen felhasználásáról is. Az alakulatok vegyivédelmi szolgálatai – egy-két kivétellel – nem készítik tervet a csapathitelkeret felhasználásáról, hanem rendszertelenül vásárolnak. Ebből odódott, hogy az elmúlt évben néhány alakulatnál „megtakarítás”, pl. MN 3101-nél a biztosított 27,00,- Ft-ból 19 000,- Ft; más alakulatnál pedig idő előtti „felhasználás” jelentkezett. Mindkét eset sérti a tervszerű csapatgazdálkodást, megnehezíti az elszámoltatást, zavarja a csapathitel szükségességének elbírálását.

A nem kellő figyelemmel történő törvényességet mutatja az is, hogy alakulataink egy része a bevételekkel nem kellő, vagy nem jó módon gazdálkodik. A kiadásoknál nem veszik figyelembe a bevételeket, azok felhasználását nem tervezik meg és ezeket az összegeket az alakulat gazdálkodásából egyszerűen kihagyják.

Ugyanakkor messzemenően elítélendő dolgok is állapíthatók meg egyes vonatkozásokban. Nem kívánok ezekkel részletesebben foglalkozni, de feltétlenül szükségesnek tartom megemlíteni pl. az MN 9680 magasabbegység sportszázada szolgálat vezetőjének tevékenységét, mely egyrészt jogtalan, másrészt visszaélésekre ad lehetőséget. Ez a szolgálat vezető a ruházati hiányok pótlása címén pénzt szedett be a személyi állománytól, hogy ez mennyi – feltételezem – hitelt érdemlően szinte meg sem állapítható, lehet, hogy jóhiszemű, de az is lehet – ezt nem állítom –, hogy vissza-élésre is ad lehetőséget és tápot.

E néhány példán keresztül úgy gondolom, érzékeltetni tudtam azokat az eseteket, amelyeknek nemcsak a megszüntetése, hanem a megelőzése is létkérdést jelent, mivel nagyban lerontja a HÁV alakulatok össz-gazdálkodási tevékenységének értékét.

III.

A csapatgazdálkodás összegezett tapasztalatai fejlesztésének várható irányai, feladatok a hatékonyság fokozására, az állomány felkészítése érdekében

Az önálló költségvetési gazdálkodás évről-évre meghatározott anyagi-pénzügyi keretek között valósul meg. Ezen keretek bővítésére lehetőségeink korlátozottak, a követelmények pedig – mint említettem – nőttek. Egyre inkább előtérbe került ezért a hatékonyság és a takarékoság fokozása módszereinek kutatása és alkalmazása.

Az MSZMP XI. kongresszusának határozata szerint „Átfogó takarékoságra van szükség a népgazdaság minden területén. Az ésszerű takarékoság váljék közüggé társadalmunkban”. Kádár elvtárs viszont a kongresszusi vitázáró beszédében e témához azt is hozzáfűzte, idézem: „A takarékoságnak az a helyes módja, ha az elpocsékolandó, a feleslegesen hulladékba kerülő, a tönkremenő anyagot minél nagyobb mértékben hasznosítjuk”. Az anyagtakarékoság semmi szín alatt se menjen a minőség rovására. Ez a megállapítás „katonai nyelvre” fordítva azt jelenti, hogy a takarékoság nem mehet a katonai és a technika ellátása, járandósága rovására.

Az 1975 január havi MN vezetői értekezleten – de előzően kormány-szinten is – megfogalmazták, hogy további sikereink egyik döntő tényezője az anyaggal, eszközökkel való takarékos, megfontolt gazdálkodás. Ezen a területen alakulatainknál százazreket, sőt talán milliőkat is meg lehet takarítani, természetesen a HKSZ sértetlenségét, valamint a normális élet- és munkakörülményeket biztosítva. Melyek is lehetnének ma alakulatainknál a fokozottabb takarékoság területei:

- mindenekelőtt tevékenységünk, a kiképzési feladatok, a harckészültségi feladatok, gyakorlatok még szervezettebb összehangolása,
- az anyagi fegyelem megszilárdítása, a kimagasló eredményeket elérő személyek, illetve alegységek erkölcsi, esetleg anyagi elismerése,
- az elfekvő készletek értékesítése, átcsoportosítása útján tárolóterek felszabadítása,
- a különböző anyagok selejtítésének gondosabb előkészítése és ellenőrzése, ezzel megelőzve a még használható eszközök pazarlását. A javítások és selejti-

tések közötti gazdasági összhang megteremtésével megakadályozni azoknak az anyagoknak a javítását, melyek értéktelenebbek mint a javítás költsége,

- az új kiképzési rendszerű alakulatoknál a munkaerő szervezettebb és hatékonyabb foglalkoztatásának érdekében a munkafolyamatok tökéletesítése és fejlesztése, s abban hozzáértő pk.-i tevékenység,

- a csapatszervezésű kiképzési feladatoknál, különösen a gyakorlatok tervezésénél bátrabban kell élni a különböző lehetőségekkel, például a kiképzési követelmények veszélyeztetése nélkül csökkenthetőnek látjuk a hadtáp alegységek és intézetek telepítési távolságait,

- minden törvényes eszközzel biztosítani kell az anyagok és technikai eszközök rendeltetésszerű felhasználását, igénybevételét,

- a szükségletek helyszínen történő, széles körű kielégítéséhez fel kell tárnai a leggazdaságosabb beszerzési bázisokat, különös tekintettel a hosszabbtávú termelői szerződésekre és a nagykereskedelemből történő vásárlásokra,

- a szállítási feladatoknál – ha lehetséges – előtérbe kell helyezni a konténerben történő, valamint a „kapcsolt” fuvarozásokat,

- az üzemanyag tárolási veszteségek csökkentése érdekében felül kell vizsgálni a tárolás jelenlegi módját és ahol szükséges változtatni kell,

- a szükségletek tervszerű, rendszeres és időre való biztosításával meg kell akadályozni, hogy az üzemanyagot a gépkocsi tartályokból fűtés vagy karbantartás céljából leeresszék,

- a kisegítő gazdaságok eredményesebb munkája érdekében tovább kell fejleszteni a gazdaságon belüli szaporítást, csökkenteni kell az elhullásokat, a termékeket a leggazdaságosabban kell feldolgozni,

- átfogó intézkedések szükségesek az alakulatok részéről a feladatoknak és az időjárásnak jobban megfelelő öltözködés helyi szabályozásához,

- fokozni kell az alegységek által tisztítás céljából leadott fehéreneműk, ágyneműk ellenőrzését, hogy a használatba nem került tiszta anyagot újból ne mossák ki,

- a szilárd és folyékony tüzelőanyagok felhasználását folyamatosan ellenőrizni, a fűtő és tüzelőeszközök, berendezések hatásfokát növelni kell,

- meg kell akadályozni a használható berendezési anyagok indokolatlan

- a korszerűsítés ürügyén – kezdeményezett cseréjét,

- jobb munkaszervezéssel biztosítani kell a munkagépek és szerszámok kihasználtságának hatásfokát.

*

A lehetőségek a takarékos gazdálkodáshoz adottak, azok érvényesítése elsősorban Önökön múlik. Ha minden területen keressük azokat a lehetőségeket, amelyek biztosítják a lehető legkisebb ráfordítással a legnagyobb eredmény elérését, akkor a ránbizott javakkal jól gazdálkodunk, emeljük a HKSZ és a kiképzés színvonalát, teljesítjük az ésszerű taakrékosság követelményeit.

A gazdálkodás terén végzendő tevékenységünk egyik elsődleges feladatának tekintjük a megfelelő szemlélet kialakítását, melynek lényege abban összegezhető, hogy az emberekről való gondoskodást nem lehet adminisztratív szabályok meghozatalára, anyagi-ellátási kérdésekre leegyszerűsíteni, vagy csak néhány szolgálat ügyévé tenni, hanem annak közüggé kell válnia. Ebben min-

denkinek megvan a saját feladata, melynek során a központi erőfeszítéseket helyiakkal kiegészítve, feltárhatók azok az alakulatokként változó belső erőforrások, amelyek – miként a tapasztalatok mutatják – rendkívül szélesek, s lehetővé teszik, hogy bizonyos jellegű feladatok megoldására a hadsereg egészénél – nagyjából egyidőben – sor kerüljön.

A csapatgazdálkodásban általánosan érvényesítésre váró feladatokon túl, az eddigiektől sokkal nagyobb figyelmet kell fordítani a szolgálatiág-főnökök gazdálkodást irányító, szervező munkájára. A tapasztalatok szerint jelenleg még nincs kellő becsülete az „apró munkának”, pedig csak a sok gazdálkodási részfeladat jó megoldásával lehet eredményesebbé tenni az állomány ellátását.

Jelenlegi helyzetünk azt tükrözi, hogy az erőfeszítések egy része megbukik a szolgálatiág-főnökök szintjén. Ha a szolgálat főnök a szükségletek felszámítását, a tervező munkát, a beszerzések irányítását, a napi ellátás operatív szervezését stb. nem szakértelemmel végzi, vagy a tevékenységet nem tartja kézben, nem igyekszik hozzáértése és szakmásteretete alapján a legjobbat nyújtani, a legelőremutatóbb célkitűzések is elbuknak.

A szolgálat főnökök munkája a legközvetlenebbül befolyásolja az állomány, illetve a technika napi ellátási színvonalát alakulását. Ebből következően a gazdálkodás hatékonysága, az anyagi fegyelem helyzet javítása érdekében végzett munkának, döntő területe a szakágazat tevékenysége, annak elérése, hogy a szolgálatiág-főnökök a jó gazda gondosságával végezzék munkájukat.

Az egycsatornás gazdálkodási rendszer megköveteli a gazdasági információk áramlásának és felhasználásának egyszerűsítését is. Ezen a területen az MN-ben kísérleti jelleggel működő Számviteli és Adatfeldolgozó Pontok nagy lehetőségeket rejtenek magukban. Várható, hogy ezen új gazdasági számviteli és számadási rendszer a Magyar Néphadseregben 1976-tól kiszélesül és néhány éven belül minden alakulathoz meghonosodik. Ez megköveteli minden szintű parancsnok, gazdálkodást vezető és végrehajtó szakember időbeni felkészítését.

A katonai gazdaságirányítás szervezeti rendszerében a különböző szakágazatok munkájának jobb összehangolása, az átcsoportosítási jogkörök céltudatos és hatékony gyakorlása érdekében indokoltnak látszik minden szinten ún. „Gazdasági Bizottság”-ot létrehozni, működtetni. A gazdasági bizottságok biztosíthatnák az egység (magasabbegység, seregtest) anyagi-technikai, pénzügyi ellátása, gazdálkodása megfelelő bonyolításának feltételeit, a parancsnok döntései megalapozott gazdasági előkészítését, a gazdasági pénzügyi ellenőrzés összehangolását, a csapatgazdálkodás komplex ellenőrzését, értékelését.

A gazdasági bizottság elnöke a PK HTPH lehetne, a titkári teendőket a pénzügyi főnök végezné és tagként képviseltetné magát minden anyagi-technikai, pénzügyi eszközzel rendelkező és gazdálkodó szolgálati ág.

Természetesen a döntések biztonsági előkészítése esetén is a végső szót a parancsnok mondja ki.

Jelentésemből – úgy érzem – megállapítható, hogy a fejlődés terén már eddig is nagy lépést tettünk előre, azonban nincs megállás. Továbbra is javítanunk kell munkánkon, gazdasági tevékenységünkön, keresni kell a jobbat, a gazdaságosabbat.

Mindezek alapján a gazdálkodás területére vonatkozó soron következő feladataink a következők szerint összegezhetők:

– legfontosabb a gazdasági szemlélet további céltudatos befolyásolása, erősítése, fejlesztése,

- növelni kell minden területen a szakismereteket, ennek érdekében ki kell munkálni a megfelelő lehetőségeket,
- kutatni kell minden területen a hatékonyság és a takarékoság növelésének módszereit és bátran kell azokat alkalmazni,
- meg kell teremteni a Számviteli és Adatfeldolgozó Pontok rendszerbeállításának feltételeit,
- meg kell alakítani a Gazdasági Bizottságokat a gazdasági döntések megalkotásának előkészítése érdekében, segítve a parancsnoki munkát,
- minden területen növelni kell a gazdasági agitáció és propaganda céltudatosságát, hatékonyságát, lehetőségeinek jobb kihasználását.

Elvtársak!

Önök előtt ismeretes, hogy a legfelsőbb párt- és állami vezetés – a társadalmi méretű életszínvonal és szociálpolitika keretein belül – megkülönböztetett figyelmet fordít a fegyveres erők szolgálati-, munka- és életkörülményei folyamatos javítására. A XI. kongresszus határozatában elfogadott Programnyilatkozat néphadseregünk fejlesztése és fenntartása színvonalának további növelése előtt is megnyitja az utat. Ehhez kívánunk – a magunk szerény eszközeivel – ezen a fórumon is hozzájárulni.

A HÁVP gazdasági konferencia költségvetési témája

(Referátum)

Kertész László alezredes

Társadalmunk minden területén, így a néphadseregben is előtérbe került a gazdasági és gazdálkodási kérdésekkel való foglalkozás. Ez fejeződött ki abban is, hogy egyre sürgetőbben merült fel alárendelt szerveink igénye, hogy a gazdálkodási kérdések megtárgyalására biztosítsunk fórumot. Parancsnokságunk három és fél éves fennállása óta második esetben foglalkozik szélesebb körben e kérdésekkel, amit ha más értekezletnek arányítunk, elég nagy lemaradást jelez. Hangsúlyozva, hogy az MN-nek, mint költségvetési szervnek elsősorban nem a gazdálkodás a fő tevékenysége, hanem a honvédelmi politika megvalósításának feladata elsődleges. Azonban, mivel a fő tevékenységéhez gazdasági eszközök felhasználása szükséges, valamint, hogy a fejlesztés kereteit is jelentősen ez határolja be, szükséges e kérdésekkel érdemének megfelelően foglalkozni, élve az új irányítási rendszer biztosította gazdasági szabadsággal. A költségvetési gazdálkodás lehetőségei behatároltabbak és éppen ezért nem is lehetnek a vállalati gazdálkodással azonosak. A költségvetési szerveknél az eredményre épülő nyereség érdekeltségi rendszere helyett, lényegesen kisebb huzóhatással, a maradvány érdekeltségi és költségvetés gazdálkodás feltételei vannak biztosítva. E tevékenység biztosítása azon alapul, hogy a költségek tételes meghatározását módosítva a népgazdasági irányítási rendszerrel összhangban keret jogszabályok léptek életbe, melyek ha összességében sok megkötést tartalmaznak is, a költségvetési eszközök mintegy felénél lehetővé tesznek gazdálkodási tevékenységet, biztosítva a költségvetés átcsoportosítása útján a helyi szükségletek célszerű kielégítését.

Felmérésünk alapján a költségvetés és általában a csapatgazdálkodás területén akár a néphadsereg más szerveihez, akár a népgazdaság más költségvetési szerveihez viszonyítva, nincs okunk elmarasztalásra. Ismert előttünk, hogy e munka nem valósul meg optimális szinten, hogy vannak célszerűtlen felhasználások, hibás tervezések, felesleges pénz és más eszközleköltések, melyről már az előttem elhangzott referátumban is szó volt. A mutatózó problémák rendezését szeretnénk segíteni jelenlegi értekezésünkkel is, mely ha a szűkre szabott időkeret és e kérdések bonyolult, összetett volta miatt nem is lehet teljeskörű, segítséget tud adni az eredményes tevékenységhez.

A költségvetési gazdálkodás két lényeges formában, az előirányzatok parancsnoki hatáskörű átcsoportosításában és a pénzmaradvány elve alapján valósul meg. Megítélésünk szerint a költségvetési gazdálkodás optimális megvalósulásának az a legnagyobb akadálya, hogy az e vonatkozásban jelentkező nagy tömegű utasítást a gazdálkodásban résztvevő személyek nem ismerik kielégítően és így bizonytalanok az eszközökkel való gazdasági manőverezésben. Gyakran szakembereink részéről is azt tapasztaljuk, hogy részben kényelemből, részben a felelősség vállalástól való húzódozás miatt félnek vállalni a gazdálkodási kockázatot és inkább a régi gyakorlatot követve lemondanak a gozdálkodás adta előnyökről.

Alárendelt szerveink az elmúlt három év során több mint másfél milliárdot használtak fel a csapat költségvetésük keretében, ilyen jelentős összeggel nemcsak lehet, de kötelességünk is gazdálkodni, ezt követelik tőlünk életszínvonal politikai célkitűzéseink, de a csapatok jól felfogott érdeke is.

A költségvetési gazdálkodás elsősorban a parancsnokok átcsoportosítási jogkörén belül valósul meg, ezért e kérdéssel bővebben foglalkoznék.

Az átcsoportosítási jogkört több és elég nehezen áttekinthető jogszabály biztosítja, pedig mint már említettem kellő hozzáértés nélkül eredményes gazdálkodás nem képzelhető el. Részletezési szándék nélkül szükségesnek tartom e kérdés-komplexum megvilágítását és egyben kérem az elvtársakat, hogy az ezzel kapcsolatos alapszabályozásokat a 7/1972. és a 11/1969. számú közös utasításokat tanulmányozzák át, mert azok ismerete nélkül e munkát végezni nem lehet.

A jóváhagyott költségvetési előirányzaton belül a parancsnok jogai nagy vonásokban a következő átcsoportosításokra terjednek ki:

– átirási jog illeti meg a parancsnokot a pol. norma vonatkozásában annak rendeltetésén belül a költségvetés bármely rovatában, valamint a legénységi ruházati és mosatási előirányzat vonatkozásában a 04. rovatról a 03. rovat ruházati jellegű kiadásaira. Ez utóbbi átirás gyakorlata több helyen már egészségtelen törekvéseket is felvet, mint már arról itt szó esett, – az irodaszer norma többszörösét használják fel e jogkörükön belül. Hozzá kell ehhez tenni azt is, hogy ez a norma rendkívül elavult, és csak rásegítéssel tudja fedezni a szükségletet, azonban az átirás mérve e vonatkozásban már több helyen a pazarlás tényét is felveti.

– A szabályozás a többi költségvetési tételek vonatkozásában általában csak rovaton belül enged meg átirást, de azon belül is eltérő megkötésekkel. E fogalomkörön belül csak a pa. bérmeztakarítás jutalomra történő átirása van megengedve, azzal a külön szabályozott megkötéssel, hogy a különböző forrásból származó bérmeztakarítások átcsoportosítása korlátozott, valamint, hogy a pa. állomány jutalmazási kerete ilyen úton csak az érintett egység ht. állománya jutalmazási keret szintjének meghatározott hányadáig bővíthető. E rovaton átirási lehetőség van a többi költségvetési tételen és néhány tételcsoporton belül is, de ez elsősorban nem gazdálkodási, hanem elszámolási célt szolgál.

– Szolid gazdálkodásra ad lehetőséget a 02. rovat is, amennyiben a „*Bel-földi kiküldetés*” és a volumenében jelentéktelen „*Munkaviszonyon kívüli tevékenység díjazása*” és „*Egyéb személyi kiadás*” közötti átcsoportosítások vannak megengedve.

– A gazdálkodási lehetőség leginkább a 03-as „*Fenntartási kiadás*” rovaton gyakorolható, ahol néhány kicmelt tételen túl korlátlan átcsoportosítási lehetőség van biztosítva. A parancsnokon és a gazdálkodásban résztvevő személyeken múlik, hogy a lehetőségekkel hogyan élnek. Az azonban csak a helyi körülmények figyelembevételével mellett dönthető el, hogy kell-e átcsoportosítani és ha igen, milyen sürgősségi sorrendet vegyenek figyelembe, hogy a kiképzés és más feladatok, valamint a személyi állomány ellátása összehangoltan, a lehetőségek keretein belül történjenek. Nincs és nem is várható olyan központi szabályozás, amely e kérdéseket és eljárási módokat tételesen előírja. Az új irányítási rendszer szellemében, éppen ezért lettek e jogkörök a csapat parancsnokok kezébe

adva, hogy a döntések ott történjenek, ahol ahhoz érdek fűződik, és ahol az informáltság legjobban rendelkezésre áll.

A költségvetési gazdálkodás komplex, sokoldalú figyelmet igényel, ezért óvakodni kell a látszólagos megítéléstől egyoldalú mutatók alapján. Nem biztos, hogy az gazdálkodik jól, aki nagyszögű előirányzatokat csoportosít át vagy az, aki semmit sem, ez vonatkozik arra is, hogy a nagy vagy kisösszegű pénzmaradvány egymagában még nem biztosít pontos megítélést a gazdálkodás minősítése tekintetében.

Az egyszemélyi parancsnoki vezetés általános elvén túl ezek a szempontok indokolták gazdálkodási tekintetben a parancsnokok kizárólagos jogkörének biztosítását és egyszemélyi felelősségét is.

A költségvetési gazdálkodás más lényeges eleme a pénzmaradvánnyal való gazdálkodás, amennyiben, ha az egység a részére illetményes költségvetési előirányzathól év végén megtakarítást mutat ki, annak mértékéig a következő évben megtakarításait visszakapja, mellyel kevés megkötés mellett szabadon gazdálkodhat. Ebben a vonatkozásban megkötés csak annyiban jelentkezik, hogy a jutalmazási és a csapatépítkezési fedezetet csak arra a célra lehet felhasználni. Az ezen felül jóváhagyott pénzmaradványok eredetüktől függetlenül, személyi jövedelmek kivételével bármire felhasználhatók, bár néhány esetben csak a felsőszintű szervek előzetes engedélyével.

A felsorolt szakmai jellegű ismertetést inkább csak figyelem felhívásnak szántam, a fogalmakat összevontan alkalmazva, és éppen ezért nem minden vonatkozásban felel meg a szabályozások apróbb formái igényének.

A költségvetési gazdálkodás néhány gyakorlati problémáját a polgári bér-gazdálkodás területével mutatom be, egyebek mellett azért is, mert bár ez az egyik legjobban szabályozott terület, mégis sok bizonytalankodás tapasztalható a pénzügyi szolgálat beosztottainak körében is. Bírálati szándék nélkül meg kell ezzel kapcsolatban említeni, hogy a csapatainknál folyó személyügyi, illetve munkaügyi tevékenység sok kívánni valót hagy maga után. A társadalmi méretekben jelentkező munkaerő hiány mellett sem indokolt, hogy évek óta a szervezetszerű polgári állomány 22⁰/₀-a nincs feltöltve. Ebben a vonatkozásban elszaporodott az a káros szemlélet, hogy a munkaerő utánpótlást és a munkaerő megtartását is, egyedül a béralap növelésével igyekeznek megoldani. Ennek a következménye az is, hogy 3000 Ft-on alul alkalmazás alig jön létre, valamint, hogy a munkaerő egy része képzettségben nem felel meg a rá váró követelményeknek. Nem sokkal szerencsésebb jelenség az sem, hogy a biztosított béralap ellenére sok helyen olcsóberű, feladatának csak korlátozottan megfelelő személy alkalmazása történik.

A polgári állomány bér-gazdálkodása a jelenlegi színvonalon is évente mintegy félmillióval növeli ezen állomány jutalmazási lehetőségét és közel 300 ezer Ft-tal jövedelmüket a belső helyettesítés címén kifizetett illetmények alapján.

A jutalmazási keret kiegészítések általában elérik az engedélyezett felső határt, de a béralap megtakarítások más célra történő felhasználásában jelentős a lemaradások. Magából az összegből kiindulva a gazdálkodást nem lehetne elmarasztalni és nem is arra akarom biztatni a parancsnokainkat, hogy helyettesítési illetményt fizessenek akkor is, ha a helyettesítés formális vagy, hogy túlóráztassák akkor is, ha az nem szükséges.

A béralap megtakarítások három összetevőből származnak és felhasználásuk lehetősége is e szerint tagozódik.

- Bérszínvonal megtakarítás, mely felhasználható illetményemelésre, helyettesítési, túlmunka, megbizási, időszaki és részfoglalkozású illetmények fizetésére és jutalmazásra is;

figyelemmel arra, hogy e bérhányad felhasználási lehetősége a legszélesebb körű, ezért ajánlatos a többi megtakarításból fedezni azokat a szükségleteket, melyeket jogszabály megenged és az ebből származó megtakarítást tartalékolni.

- A másik megtakarítási forrás azokból a ki nem fizetett illetményekből tevődik össze, ami az alkalmazott állomány illetményre nem jogosító távolléteiből származik. (Betegség, katonai szolgálat, gyermekgondozási, szülési, illetmény nélküli szabadságok stb.). E forrásból származó megtakarítások teljes mértékben felhasználhatók külső és belső helyettes alkalmazására és túlmunka díjazására is, 25⁰/₀-os mérvben pedig jutalmazási keretkiegészítésre. E megtakarítást viszonylagos széles körű felhasználása miatt jutalmazás kiegészítésre csak akkor célszerű felhasználni, ha arra más fedezet nincs, mivel az e célra fordított 25⁰/₀-on felüli összeget a költségvetésnek vissza kell adni.

- A harmadik megtakarítási lehetőség a fel nem töltött beosztásokra lekötött beralapokból származik, melynek felhasználása a legkorlátozottabb, amennyiben teljes mértékben csak szabadság megváltásra, 25⁰/₀-os mérvben pedig belső helyettesítésre, túlmunka díjra és jutalomkeret kiegészítésre használható fel.

E néhány példával igyekeztem segítséget nyújtani a gazdálkodási kérdésekben közrehatni tudó állomány munkájához, valamennyiüket arra kérve, hogy a szakmai elzárkózás helyett egymást támogatva igyekezzenek a költségvetés gazdálkodás keretében csapataik ellátását optimálisan segíteni.

Korreferátum

Vincze János alezredes

A HÁVP híradó szolgálat képviselőjében köszöntöm, a parancsnokság és a pártbizottság kezdeményezésére létrejött konferenciát, és e tanácskozás valamennyi résztvevőjét.

A híradó szolgálat részéről úgy ítéljük meg, hogy a parancsnokság fennállása óta eltelt több mint 3 év alatt mind a parancsnokság – mint középszintű gazdálkodó szerv –, mind pedig az alárendeltek – mint végrehajtó gazdálkodó szervek – tapasztalatai indokolttá tették e konferencia összehívását.

Gazdálkodási konferenciánk időszerűségét a közelmúltban lezajlott XI. pártkongresszus határozatában, valamint a kormányhatározatokban kitűzött hatékonyabb és takarékosabb gazdálkodás minden szinten történő megvalósítása bizonyítja.

A parancsnokság és alárendeltjei vonatkozásában – ahogy az Sánta ezds. elvtárs referátumában is elhangzott – a híradó szolgálat gazdálkodási területén, a központi természetbeni ellátás körébe tartozó anyagokkal és szolgáltatásokkal való helyi gazdálkodás van túlsúlyban. Ez képezi jelenleg is az össz. híradó jellegű gazdálkodás több mint 90⁰/₀-át. Pénzgazdálkodás tekintetében azonban költségvetésünk évről évre növekszik.

Alárendeltjeink például híradó jogcímenek összesen:

1973-ban még csupán 1,9 millió Ft-tal;

1974-ben már 4,5 millió Ft-tal gazdálkodtak és hasonló a növekedés az 1975. évi biztosított előirányzatoknál is.

A gazdálkodással összefüggő ellenőrzések tapasztalatai alapján jelentem a konferenciának – az esetenként előforduló hiányosságok ellenére is, hogy:

– az önálló költségvetési gazdálkodás megteremtette a mi vonatkozásunkban is a szükségletek felismerésének és lényegesen magasabb szintű kielégítésének lehetőségét;

– az eredményes gazdálkodás a híradó alakulatoknál biztosította, illetve biztosítja a híradó anyagi-technikai ellátás színvonalának emelését;

– a parancsnokok – híradó vonatkozásban – megfelelően alkalmazták az egységes tervezési- és gazdálkodási elveket.

Ahogy az, a bruttó rendszerű költségvetési gazdálkodást folytató alárendeltek híradó jogcímenek biztosított pénzgazdálkodását szemléltető táblázatból is kitűnik, – elsősorban a fenntartási jellegű pénzgazdálkodás tapasztalataira építve – az a megállapításunk, hogy:

– a híradó szakelőirányzatok, valamint az éves beszerzések tervezése túlnyomó többségében helyes;

– amikor azonban arra szükség volt, a parancsnokok helyesen éltek az előirányzatok koncentrálásának, a központi ellátásból származó alkatrészek, javító-, üzem- és karbantartó anyagok átcsoportosításának, valamint a csapatjavító műhelyek kapacitásának ésszerű kihasználásával.

Az önálló költségvetési gazdálkodás eredményei bizonyítják, hogy az alkalmazott ösztönzők mellett egyre inkább érvényesül és hat mindaz a szakmai felkészítő és segítő munka is, amelyben a legfontosabb szerepet betöltő parancsnoki- és pénzügyi vonalon dolgozó állomány részesült.

Sajnálatos azonban, hogy az új gazdálkodásra felkészített személyek környezetükben nem fordítottak kellő figyelmet a szolgálati ágaknál levő, a gazdálkodásban jelentős szerepet betöltő személyek felkészítésére. Így olyan helyzet alakult ki, hogy a békében feltöltött alakulatainknál a híradó szakelőirányzatok elosztására javaslatot tevők, azok felhasználását tervezők és végrehajtók nem rendelkeznek a gazdálkodási tevékenységhez szükséges újabb ismeretekkel. Ez gazdálkodásunknak jelenleg az egyik sarkalatos problémája is.

A helyzetet felismerve már az ez évi szakmai továbbképzések keretében megkezdtük a hiányok pótlását és konkrét tervünk van szakállományunk ezirányú felkészítésére.

Gazdálkodásunk másik sajátossága, hogy az „M” alakulatoknál, a híradó szakismeretet igénylő normákban előírt alkatrész készletek időszakonkénti tervezésére, valamint a csapatgazdálkodásban kötelező beszerzés keretébe tartozó kiegészítő cikkek, üzem- és karbantartó anyagok, alkatrészek rendszeres megvásárlására és folyamatos felfrissítésére nincs híradó szakképesítésű személy.

Mivel a híradó „MZ” alkatrész-készletek folyamatos feltöltése, felfrissítése az alakulatok technikai biztosításának lényeges része, ezért szükségessé vált az egyébként decentralizált feladatok seregtest szintű centralizálása és a KIRAM. híradó osztály hatáskörébe utalása. Az „M” alakulatok vonatkozásában e téren az elmúlt évben így lényeges előrehaladás történt, melynek járulékos gazdasági előnyei is jelentkeztek.

Nem ilyen megnyugtató a helyzet az „MZ” készletek vonatkozásában a béke állománnyal és híradó szolgálattal rendelkező alakulatoknál.

Az alárendelték többségénél olyan megengedhetetlen helyzet alakult ki, hogy a biztosított híradó szakelőirányzatokból csak részben – egyes alakulatoknál, pl.: MN 5934 pedig egyáltalán nem – hajtották végre a normák alapján meghatározott, csapatgazdálkodás körébe utalt és előírt alkatrész beszerzéseket és felfrissítéseket. A szakelőirányzatokat ugyanakkor teljes mértékben felhasználják más – egyébként szabályos – megengedett beszerzésre.

Azt hiszem e fórumon nem kell különösebben fejtegetnem, az ilyen eljárásnak a harcckészültséget jelentősen csökkentő hatását, és végső soron az ilyen gazdasági ténykedés tarthatatlanságát.

Az elhangzott referátum és valamennyi eddigi korreferátum a gazdálkodásban tapasztalható pozitív tendenciák erősítése mellett, nagy gondot fordított a további előrehaladást szolgáló feladatok megfogalmazására. Szakterületünkre vonatkozóan ezek túlnyomó többsége javaslatainkkal egyezik.

Véleményünk szerint a gazdálkodás jelenlegi formájában előrehaladás – a különböző ösztönzők hatására – elsősorban a költségvetési gazdálkodásban tapasztalható. Ugyanakkor az MN gazdálkodásában, a nagyobb részt képező központi ellátás körébe tartozó anyagokkal, szolgáltatásokkal való gazdálkodásban az alakulatok érdekeltsége nincs biztosítva.

Az anyagokkal, szolgáltatásokkal, pénzzel való gazdálkodáson túlmenően – minden szinten nagyon lényeges a technikai szakállomány tevékenységével való ésszerűbb gazdálkodás. A még eredményesebb gazdasági tevékenység érdekében jelentős erőket szabadítanánk fel, ha:

- a különböző normák alapján meghatározott híradó kiegészítő-, üzem, karbantartó- és javító anyagkészletek helyett, az egységes alkatrész készlet kidolgozása, nyilvántartásának egyszerűsítése, esetleg a számítás és nyilvántartás gépesítése kerülne bevezetésre.

E téren kezdeményezőként és javaslattevőként léphetne fel – akár csak részterület vonatkozásában is – a viszonylag nagy szaktudású és tapasztalt állományal rendelkező MN 4123;

- ha a különböző importból beszerzett rádiórelé és erősítő berendezések reális üzemóra értékeinek, valamint ezzel összefüggésben a tényleges alkatrész szükségletek meghatározásával a feleslegesen tárolt nagymennyiségű alkatrész inkurrenciák (készlet feleslegek) megszüntetése, kereskedelmi hasznosítás útján megtörténne. Ebben viszont az MN 5934 alakulat szakállományának kezdeményezését tartanánk célszerűnek.

Az alakulatok gazdálkodásában további jelentős tartalékok feltárását, a harcckészültség, a kiképzés, az állomány élet- és munkakörülményei színvonalának emelését szolgálhatja a különböző elfekvő és selejt anyagok még szélesebb körű hasznosítása.

Ismert, hogy az alakulatok évek óta a selejt vezeték anyagok felhasználásával építik fel a szükség áramköreiket és ezzel különböző módon csökkentik a magasabb harcckészültségbe helyezések idejét. Hasonló módon hasznosítható lenne a híradó anyagokból számos selejtezett kiképzési- és egyéb elektromos eszköz, műszer stb., ha másként nem, mint alkatrész. Azt hiszem más szakterületekről is adódik hasonló hasznosítható anyag-, természetesen a selejtítés és az anyagfelhasználás szabályainak betartásával.

Az alakulatoknál fel nem használható selejt és hulladék anyagok értékesítésében pedig a vonatkozó utasítások betartása mellett célszerű lenne a további ösztönzést a befolyó összegnek az adott szakterület fejlesztésére történő visszaírányításával biztosítani.

*

A magasszintű gazdálkodásnak megvannak a vele szemben támasztott alapvető követelményei és a jól körülhatárolt kritériumai. Sok minden kell és szükséges a jó gazdálkodáshoz. A sok minden közül azonban a leglényegesebb az emberek gondolkodásmódja, szemlélete, felkészültsége és hozzáértése.

Az emberek gondolkodásmódjával, szemléletével megítélésem szerint kevesebb a gond, a hozzáértést ugyanakkor lehet, és meg kell szereznünk úgy, hogy ezt az igen fontos tevékenységünket mindenkor, napi munkánk során kiemelten és eredményesen végezzük.

Korreferátum

Losonczi Sándor ezredes

Ismeretes, hogy napjainkban a gépjárművek üzemeltetési, fenntartási, javítási költségei – a nyersanyagok, energiahordozók árának rohamos emelkedése miatt – megnövekedtek.

A Hátországvédelmi Parancsnokság alárendeltségébe tartozó csapatok egy kétéves tervezési ciklusban – 1973–1974. évben – közel 17 millió km-t, 172 000 áramforrás üzemórát teljesítettek. Ehhez felhasználtak 1922 t autóbENZINT, 3001 t gázolajat, 197,3 tonna olajat, melynek értéke megközelítőleg 30,5 millió forint.

A haditechnikai eszközök üzemeltetése, hadrafoghatóságának előírt szinten történő tartása nagy mennyiségű karbantartó és javítóanyag felhasználását követelik meg.

Mindezek törvényszerűen szükségessé teszik az eddigiektől jobb és tervszerűbb gazdálkodás gyakorlati megvalósítását.

Az 1960. években szolgálatunk gazdálkodásánál három módszer volt alkalmazva:

- tételes anyagnormák szerinti gazdálkodás (kb.: 45⁰/₀-ban);
- készletgazdálkodás (kb.: 47⁰/₀-ban);
- hitelkeret alapján történő gazdálkodás (kb.: 8⁰/₀-ban).

A raktárakban tárolható anyagok mennyisége az éves felhasználás 30⁰/₀-ában volt egységesen meghatározva.

A maga idejében ez a gazdálkodási forma korszerű volt, de 1968-tól főleg az új gazdasági mechanizmus hatására felvetődött a pénznormán alapuló anyagi keretgazdálkodás bevezetésének szükségessége. A bevetéshez szükséges feltételek ekkor azonban még nem teremődtek meg.

A kialakított gazdálkodási rendszer feltételeinek biztosításával, a követelményeket kielégítő csapatpróba után – 1974. január 1-ével, állományunk megfelelő felkészítésével e gazdálkodási forma a hátországvédelmi csapatoknál is bevezetésre került.

A pénznormán alapuló anyagi keretgazdálkodás célja:

- az anyagérték kiszámításán keresztül mérhetővé tenni a gazdálkodás eredményeit és hatékonyságát;
- a tételes anyagnormák és az évi szükségletek kiszámításának kötelező jellegét megszüntetve operatívabbá tenni az anyagellátást;
- az anyaggazdálkodás és az üzemeltetés kölcsönhatásának kialakítása;
- az anyaggazdálkodás felelősségének minden szintre történő kiterjesztése;
- a raktári készletek felhalmozódásának korlátozása.

A jelenleg érvényben levő gazdálkodási rendszer alapvetően két forrásból történik:

1. A normák alapján tervezett csapathitel terhére.
2. A pénznorma alapján tervezett anyagi keretek terhére.

A csapathitelt szolgálatunk a pénzügyi szolgálattal közösen tervezi. E hitelkeretet két összetevő határozza meg:

- a gépjármű technikai eszközök darabszáma;
- a tárgyévre engedélyezett km és üző. kiszabatok.

A pénznormán alapuló anyagi keretek tervezését a pénzügyi szolgálatok nélkül a gépjármű technikai szolgálat végzi.

A pénznormán alapuló anyagi kereteket a csapathitelhez hasonlóan egy harmadik összetevő is behatárolja, mégpedig az, hogy az előző két összetevő után hány százalék számítható fel raktári forgókészlet értékeként. Pl.: egy anyagfelhasználó egység 40⁰/₀-ot, anyagellátó és magasabbegység 20⁰/₀-ot, az anyagellátó és utalt egységek keretei után a seregstest pedig 10⁰/₀-ot számolhat fel raktári forgókészletként.

A gazdálkodás hasonló rendszerét alakítottuk ki az új kiképzési rendszerű műszaki magasabbegységeknél is. Alapvetően rendeztük az új gépkocsik beszerzésének, selejtítésének rendjét és módját.

Az 1974. évben a seregstest és alárendelt gépjármű technikai szolgálatai összességében 44 millió Ft-tal, a kétévet figyelembe véve közel 90 millió Ft-tal gazdálkodtak. Ezen felül jelentkezik az ipari javítás és „MZ” javító készletek értéke.

A csapataink gazdálkodását egész évben folyamatosan ellenőriztük, észrevételeink az alábbiakban foglalhatók össze:

- a gépjármű technikai anyaggazdálkodás terén a szerzett tapasztalataink - néhány alakulat kivételével - összességében pozitívak;
- a raktári készletek alakulása seregstest szinten kedvezően, egyes egységeknél azonban nem kielégítően alakultak.

a) Összességében a seregstest szinten engedélyezett raktári készletek értékénél 1,5⁰/₀ csökkenés tapasztalható.

Ezen belül az alakulatok raktári készletei igen változóak, egyes helyeken az engedélyezett raktári készletek sem alakultak ki, más alakulatoknál a raktári készlet az engedélyezetté jóval magasabb. Különösen magas az MN 2348-nál, ahol az engedélyezett raktári készlethez viszonyítva a meglévő készlet 252⁰/₀-os, az MN 4975-nél, ahol a készlet 226⁰/₀-os.

A felvételezett és leadott anyagforgalmat alakulatonként a kifüggesztett táblázat tartalmazza.

b) Az anyagfelhasználást figyelembe véve az 1973. évhez viszonyítva csökkenés tapasztalható, az MN 5934 alakulatonál 28⁰/₀, az MN 9680-nál 23,4⁰/₀-os, az MN 2348-nál 26,1⁰/₀-os.

Az említett időszakban emelkedett az anyagfelhasználás az MN 3101-nél 8⁰/₀-kal, MN 7015-nél 13,4⁰/₀-kal, MN 4975-nél 62⁰/₀-kal.

Néhány gondolatban a gépjárművek üzem- és kenőanyag túlfogyasztásairól. A jelentésem első részében foglalkoztam a felhasznált üzemanyag értékével, ha csak ennek kettő százalékos ilyen vagy amolyan túlfogyasztásával számolunk - ez a valóságban több - akkor is egy kétéves tervezési ciklusban közel fél millió forintot jelenthet.

Ezért érdemes és kell e kérdésekkel mélyrehatóan foglalkozni. A túlfogyasztások zöme nemcsak a műszaki állapottal magyarázható, hanem a menetlevelek nem megfelelő szorzószámmal történő elszámolásával, az őrzés-védelem lazasá-

gával és nem utolsó sorban az üzemanyag más célra történő felhasználásával. Pl.: a járművekbe beépített kályhák, esetenként a hálókörletek fűtése. Ezért szükséges minden szinten megtenni a szükséges intézkedéseket, hogy e területen is javuljon gazdálkodásunk.

Növelik a kiadásokat a közúti balesetekből eredő alkatrész felhasználások, csak az 1974. évben 5 mentő gépkocsi javítása vált szükségessé.

Sántha ezredes elvtárs foglalkozott az állomány élet- és munkakörülmények javításával, valóban e téren sokat tettünk. Ennek ellenére a technikai kiszolgálás, javítás munkafeltételei csak kismértékben változtak.

Több alakulatnál a gépjárművek mosása is gondot okoz. A javítóműhelyeink egy kivételével korszerűtlenek, télen a fűtésük nem megoldott. Az MN 5934 Aszód alakulat jelenleg javítóműhellyel nem rendelkezik. A telephelyeink nincsenek lebetonozva, a hozzá vezető utak korszerűtlenek.

A rossz körülmények megnehezítik a gépjárművek üzemeltetését, növelik a kiszolgálásra és javításra fordítandó időt, és a fenntartási költségeket. Előidézik a haditechnikai eszközök idő előtti elhasználódását.

Összegezve a jelentetteket:

Jelentésemben a rendelkezésre álló rövid időn belül ismerttettem a gépjármű anyaggazdálkodás fejlődését és jelenlegi helyzetét. Úgy érzem, parancsnokaink többsége megértette a tervszerű gazdálkodás jelentőségét, a HKSZ-re kiterjedő hatását. A gazdálkodásunk eredményesnek mutatkozik, anyagi visszaélések a szolgálatnál nem történtek.

Tennivalónk még bőven akad, főleg a gazdálkodási szemlélet kialakítása területén. Akadnak még bőven olyanok, akik a tervezéssel, elszámolással kapcsolatos munka mennyiségét látják csak a gazdálkodásban.

Úgy gondolom, hogy kihasználatlan tartalékaink még bőven akadnak. A gazdálkodás hatékonyságának növelését – az MSZMP KB 1974. december 5-i határozata, a XI. kongresszus szellemében – a gyakorlatban csak úgy valósíthatjuk meg, ha a személyi állományt a cél érdekében meggyőzéssel mozgósítani tudjuk.

Korreferátum

Schönberger Károly mk. alezredes

A vegyivédelmi szolgálat gazdálkodási rendszere a népgazdaságban végbe-
menő reform szellemének megfelelően az MN többi anyagi szolgálatával pár-
huzamosan átalakulóban van.

A fejlődés irányára jellemző a szintenként jelentkező és egyre inkább érez-
hető önállóság, a merev, centrális irányítási rendszer helyett kialakuló rugalmas,
alulról felfelé történő tervezés, az egyre jobban szélesedő lehetőségek a ren-
delkezésre álló anyagokkal és pénzeszközökkel történő ésszerű és takarékos gaz-
dálkodásra.

A vegyivédelmi anyag és hitelkeret gazdálkodás rendjét szabályozó utasítás
a lehetőségeknek megfelelően növeli a csapatok gazdálkodási körébe utalt anyag-
ok számát, lehetővé teszi a helyőrségben, vagy ahhoz közel eső polgári javító-
bázisok igénybevételét. A csapathitelek hatékonyabb igénybevétele érdekében a
parancsnokok jogot nyertek azok átcsoportosítására, a maradványok következő
 költségvetési évre történő átvitelére. Bővült a csapatparancsnokok selejtítési jog-
köre és a selejtértékesítésből nyert összegeket az alakulatok teljes egészében fel-
használhatják.

A fentiek mellett azonban el kell azt is mondani, hogy a vegyivédelmi
anyag-technikai biztosítás egészét átfogó költségvetési gazdálkodás központi irá-
nyítottságú. Ez elsősorban abból adódik, hogy anyagaink döntő többsége spe-
ciális a népgazdaság más területein nem használt anyagok. Önálló költségvetést
az új rendszerű kiképzést folytató alakulataink mellett – bár nem teljes egészé-
ben – a raktár-javítóbázisunk folytat.

Az utóbbi két év során az alárendelt alakulatok vegyivédelmi anyaggazdál-
kodásában határozott fejlődés következett be, amely a harcckészültségi és kikép-
zési feladatok megoldására, az anyagi fegyelemre, valamint a célirányos, terv-
szerű és szervezett költségvetési gazdálkodásra pozitív irányban hatottak.

Az eddig eltelt időszak vegyivédelmi anyaggazdálkodásának egészéből egyre
jobban megmutatkozik, hogy az alárendelt alakulatok vegyivédelmi anyagellá-
tásának folyamatában, a központi fejlesztési és gazdasági célkitűzések eddig
sorra realizálódtak és ennek folytatása várható az elkövetkező években is.
Mindez a vegyivédelmi hadianyagok korszerűbbekkel való lecserélésében, a hiá-
nyok tervszerű pótlásában, a különböző rendeltetésű vegyivédelmi hitelkeretek
szélesebb körű biztosításában, a célirányosabb anyaggazdálkodási feltételek meg-
teremtésében mutatkozik meg.

Az önálló gazdálkodás további szélesítése érdekében az 1975-ös évtől az
„M” alakulatok részére is biztosítunk vegyivédelmi készpénzhitelt a 023-024
vegyivédelmi csapathitel jogcímre. Ebből közvetlenül megoldhatók azok a helyi
beszerzések, amelyekből a parancsnokság szintjéről irányított ellátás, gazdálkodás
nem volt gazdaságos, pl.: szárazelemek, egyes javítóanyagok stb. Az elkövet-
kező években szakterületünkön tovább kívánjuk növelni az alakulatok önálló
gazdálkodását, ezzel együtt a felelősségteljesebb gazdálkodás megteremtését, a
takarékos és ésszerű gazdálkodási szemlélet kialakítását. Ezeknek az elképzelé-
seknek a realizálásával, nem utolsósorban az ellátási, műszaki kiszolgálási problé-
mák csökkentését kívánjuk elősegíteni.

Az 1973-ban bekövetkezett szervezeti változások, de különösen a VERJAM vegyivédelmi osztályának működése eredményesen hatott a vegyivédelmi anyagi-technikai gazdálkodási feladatok megoldására. A szervezeti változások lehetővé tették, hogy a Hátországvédelmi Parancsnokság ma már saját hatáskörében oldja meg a vegyivédelmi műszaki ellenőrzéseket, az anyagellátást, az utánpótlást, és a csapatjavításokat. A vegyivédelmi gazdálkodás területén a VERJAM jobb működését elősegítheti az az elgondolás, hogy mint anyagellátó bázis, az alakulatok, szervek vegyivédelmi anyagellátásában, a készpénzhitel gazdálkodásban mindinkább nagyobb önállóságot, és ezzel mind a költségvetési gazdálkodásban, mind az ellátás irányítási folyamatában a jelenleginél nagyobb szerepet, nagyobb hatáskört kapjon.

A vegyivédelmi pénz- és anyaggazdálkodás területén a már eddig bekövetkezett és egyre jobban kibontakozó fejlődés azonban nemcsak a harcászati tervek megalapozottabb elkészítésére, a gazdálkodás célszerűbb megszervezésére ad lehetőséget, hanem a korszerű követelményeknek mindinkább megfelelő vegyivédelmi kiképzési bázisok kiépítésére is. Ezáltal a katonasereg fegyverek elleni védelem kiképzése, valamint a vegyivédelmi alegységek hatékonyabb szakkiképzésére nagyobb lehetőség nyílik.

A kedvező tapasztalatok ellenére azonban néhány problémára is fel kell hívni a figyelmet, mert ezek megoldásával a vegyivédelmi gazdálkodás színvonala tovább emelhető.

Az első ilyen probléma a tervezésben szükséges adatszolgáltatással kapcsolatos. A valóságos igényekre alapuló gazdálkodás csak megfelelő alapadatok birtokában képzelhető el, valósítható meg. Ezeket az adatokat zömében a felhasználó alakulatoknál várjuk. Mindaddig azonban amíg a csapatokról nem érkeznek pontos adatok az alkatrész és javítóanyag felhasználásáról, nem kapunk használható javaslatokat a komplett anyagkészletek célszerű kialakítására, addig terveink pontatlanok, egyes cikkek felesleges felhalmozása, más cikkek állandó hiánya lesz a jellemző. Hasonló a helyzet a kiképzési és karbantartó anyagok esetében is. A narmák karbantartása az általános gazdálkodási elvek alkalmazásán túl, a csapattapasztalatok széles körű felhasználását is igénylik, amihez a gyakorlati tapasztalatokat a felhasználó alakulatoktól várjuk.

Igen sok probléma jelentkezik a vegyivédelmi készpénzhitel felhasználása terén. Ez részben abból adódik, hogy a felhasználók gyakran nem vesznek fáradságot annak tanulmányozására, hogy az adott hitelkeret terhére mi vásárolható, és azt is vásárolnak, amit az érvényben levő rendelkezések értelmében nem lenne szabad. Másrészt a felhasználás is tervszerűtlen. Ez főleg abban mutatkozik meg, hogy a III. n. évben a keretek még alapvetően érintetlenek, majd ezt követően a IV. n. évben kapkodó, tervszerűtlen vásárlás kezdődik. Ennek gyakran az az eredménye, hogy nem azt vásárolják amire szükség lenne, hanem csak az elfekvő raktári készleteket növelik.

A továbbiakban szükségesnek tartom néhány szót szólni a vegyivédelmi eszközök selejtítéséről is. Az önálló gazdálkodás kiszélesítése érdekében a parancsnokok meghatározott értékig vegyivédelmi anyagok kiselejtésére kaptak jogot. Sajnos ezen a területen egy helytelen szemléletből adódóan – kimondva, vagy kimondatlanul – sokan azt tartják, hogy minek bibelődjünk a javítással, inkább selejtítsünk, mert a selejt helyett új anyagot kapunk, ezáltal az alakulat vegyivédelmi anyagi helyzete javul.

Egyes alakulatoknál, főleg ahol vegyivédelmi szakember nincs gyakran felvetik, hogy ilyen anyagokat azért selejtitenek, mert nincs aki azokat javítsa. Ezt a helytelen nézetet nem szabad elfogadni és mivel nem kis értékekről van itt szó, ez a helyzet tarthatatlan. Azon túl, hogy az ilyen helytelen selejtitések megakadályozására központi intézkedést tervezünk kiadni, az ilyen szemlélet ellen minden tisztnek, parancsnoknak fel kell lépni.

Megjegyezném, hogy ahol nincs szakember, ott sem a gazdaságtalan selejtités a megoldás útja, hanem az összegyűlt hibás anyagok központi javításának, cseréjének, esetleg nagyobb tartalékok biztosításának a kérése.

Az eredményesebb gazdálkodást nehezíti az is, hogy egyes főleg „M” alakulatok törzseiben nincs vegyivédelmi szakember. Itt az ismeretek hiánya hiába párosul jószándékkal, ez még nem elegendő a takarékos gazdálkodáshoz. Ezen csak úgy lehet segíteni, ha az anyaggazdálkodás felelősei önképzés útján megszerzik az alapvetően szükséges ismereteket. A szükséges ismeretek megszerzésére nagy figyelmet kell fordítani, mert ennek hiányában komoly anyagi károk keletkezhetnek és anyaggazdálkodásunk tervszerűsége jelentős hátrányokat szenvedhet.

Ehhez a munkához a szolgálat minden lehető segítséget és támogatást megad.

Összegezve az elmondottakat, a vegyivédelmi anyaggazdálkodás terén bekövetkezett fejlődés határozottan jó hatással volt mind az alakulatok, a szolgálat szakterületéhez tartozó katonai feladatainak megoldására, mind a gazdálkodási szemléletmód megváltoztatására. Ahhoz azonban, hogy tovább léphessünk ezen a területen, folytatni kell a takarékosagra irányuló gazdasági szemlélet alakítását, az ésszerűség határain belüli takarékos gazdálkodás megvalósítása érdekében.

Korreferátum

Tóth István alezredes

A csapatgazdálkodásban hozott intézkedések növelték a csapatok gazdálkodási lehetőségét, nagyobb önállóságot biztosítottak, de egyben növelték a felelősséget is. A csapatokra rákényszerítették a tervszerűséget, a körültekintőbb és megfontoltabb anyagi és pü-i eszközök elosztását. Megkövetelték a kellő előrelátást, a gondosabban előkészített elemzést, az összehangoltabb tevékenységet, amely a szolg. ág érdekű gazdálkodás és szigorú norma felhasználást feloldva, a csapat érdekű gazdálkodást helyezték előtérbe.

Biztosították a helyi gondok egyrészének saját erőforrásból beszerzés útján való megoldását, a helyi lehetőségek jobb kihasználását, de igen fontos tényként a kezdeményezés, az érdekeltté tétel széles körű lehetőségét.

Az előbb említettek igen nagy felelősséget rónak az egyszemélyi pk.-ra, akinek feladata, hogy első számú irányítója legyen a csapatgazdálkodásnak, hiszen az ő kezében van az anyagi eszköz, őreá hárul a döntés joga és felelőssége is. Neki kell látnia legjobban, hova kell biztosítani az anyagi eszközöket, ahol a HKSZ, M, kik., karbantartás, a szem. áll. élet- és létkörülményei a gazdaságosság szem előtt tartása melletti színvonal emelés, illetve az igények kielégítése biztosítható. Illetőleg olyan lehetőséget tud kihasználni, amely az alakulat érdekét figyelembe véve gazdaságos.

Erre azonban egyedül nem képes, ehhez kell, hogy megfelelő segítőársak legyenek, akik a lehetőség felkutatását, a gazdasági számvetéseket, a szükségesség fokát megállapítják és körültekintő javaslatot tesznek, akik képesek a felhasználás megítélésénél a kellő mérlegelést objektíve elvégezni.

A felsorolt feladatoknak csak akkor képesek a pk. és segítői is megfelelni, ha a gazdálkodás terén megfelelő ismeretekkel rendelkeznek, ha erőfeszítéseiket egyirányban tudják koncentrálni, gazdasági céltudatosságot és következetességet valósítanak meg. Az előrelátást kellően biztosítják és kizárttá teszik a spontaneitást.

Ha a költségvetési tervezést kellő összhangba hozzák, a pénzmaradványok és bevételek felhasználásával. Mindemellett messzemenően figyelembe veszik saját lehetőségeiket.

Vezérőrnagy elvtárs jelentem, hogy magasabbegységünk vezető állománya, a szolgálati ágak vezetői, az alárendelt pk.-ok „alapvetően” a reájuk vonatkozó mértékben ismerik a csapatgazdálkodás új rendjét, előírásait és rendeleteit.

Ezen alapismereteknek megfelelően – ha esetenként hiányosan is – igyekeztünk a csapatgazdálkodás területein megfelelő alapokat, és gyakorlati tevékenységet megvalósítani.

A gazdálkodók megfelelő számvetésekkel, helyes célkitűzéseket tartalmazó tervekkel rendelkeznek. Ezek a tervek a normáknak, a mutatóknak, a felhasználásnak a figyelembevételével készültek.

Gazdálkodási tevékenységünk központjában az elmúlt 1,5 év alatt az emberekkel való gondoskodás, a munka-, a kiképzési és az életkörülmények javítása iránti tevékenységünk volt a legfőbb célunk, valamint a HKSZ-i feladatunk ag.-i, technikai biztosítása.

Megítélésem szerint e területeken léptünk előre, de még általános és kiemelkedő eredménnyel nem rendelkezünk. Munkánk esetenként gondokkal terhes.

Elősorban javítottuk a sorállomány elhelyezési és más kommunális szolgáltatását, főleg Ópusztaszeren. Javult a személyi állomány ruházati ellátottsága, a gyakoribb felfüggés váltás és fürdetés biztosítása.

A HÁVPK HTPH elvtárs követelményének megfelelően a gyakorló ruházat feketére festését, utánszínezését is biztosítottuk.

A személyi állomány élm. ellátásában az elmúlt 1,5 évben fejlődés van. Élelmezési gazdálkodók nagy gondot fordítanak a katonák izlésbeli igényeinek kielégítésére, a modern táplálkozás biztosítására, (állati eredetű fehérjék stb.). Élm. gazdálkodásunkat nagyban elősegítette a viszonylag jónak mondható kisegítő gazdaságunk, mely az elmúlt évben fejenként és naponta 1,70 Ft-ot hozott az élm. gazdálkodás javára. Ezt az eredményt szeretnénk továbbra is tartani, mert hatékonysága a személyi állomány élm. ellátásában jut kedvezően kifejezésre.

Vezérőrnagy elvtárs jelentem, az elmúlt 1,5 év alatti gazdálkodás eredményeiről látványos dolgokról, eredményekről nem tudok jelentést tenni. A szerény eredmények ellenére azonban jelentem, a tervező tevékenységünk fejlődött. A tapasztalatok alapján jó irányban fejlődik az előrelátás, a céltudatosság és a helyes gazdálkodási szemlélet. Gazdálkodók tudják, mi a reális szükséglet, mi az, ami rendeltetésszerű használat mellett el fog fogyni, és mivel számolhatunk mint elhasználttal. Összességében a normákat, a mutatókat az elmúlt 1,5 év alatt sikerült a reális valósághoz közelebb hozni, a helyesebb arányokat kialakítani.

Takarékos gazdálkodási tevékenységünkkel kapcsolatosan jelentem, hogy a helyi-területi kedvező gazdasági lehetőségeket igyekeztünk eddig is jól kihasználni. Így pl.: a téli burgonya, alma, a nyári gyümölcsök, élőhal biztosítására számunkra kedvező gazdasági feltételek mellett szerződéseink vannak a helyi termelőszövetkezetekkel, és olcsó áron jó árut vásárolunk. (Pl.: élőhalat I. osztályú tükörponty 17.50 Ft/kg, míg a hal piaci ára egyébként 20,- Ft/kg).

Gazdálkodási tevékenységünkben alapvető feladatunk és célunk volt és továbbra is marad a csapatbeszerzések nagykereskedelmi V.-októl történő biztosítása. A kis- és nagykereskedelmi árrés közötti 8-10%-os különbség csapatgazdálkodásunk eredményességében jut kifejezésre, de ma még nem minden szolg. ágnál valósul meg.

Jelentem, a téli tüzelő olaj szükséglet 100 000 kg, ehhez a mennyiséghez megfelelő tároló edénnyel nem rendelkezünk.

Múlt év folyamán 52 800,- Ft-ot biztosítottam pk.-i maradvány hitelből. Ezen vásároltunk 2 db vasúti olajtartályt és még szept. 1. előtti áremelkedés előtt kedvezményes nagykereskedelmi áron beszereztük a téli fűtőolaj szükségletet. Ez a komplex gazdálkodási tevékenység a magasabbegységnek összesen 104 000,- Ft megtakarítást eredményezett. Itt jelentenem kell, hogy a téli tüzelő olaj szükségletünket már a hó folyamán újra biztosítottuk és ehhez a szezonális 20%-os nagykereskedelmi kedvezményt ismét megkaptuk, amellyel ez alkalommal is mintegy 70 000,- Ft megtakarítást értünk el. Ehhez még hozzátartozik az is, hogy az ÁFOR központ Szajol-i Igazgatósága a teljes szállítási költségeket is

magára vállalja, ami legalább további 20–25 000 Ft-os megtakarítást jelent parancsnökságom számára.

Parancsnoki pénzmaradványból szaktantermek kialakítására, ag.-i, technikai színvonal emelésére, valamint a HKSZ tevékenység ellátásának és biztosításának korszerűsítésére biztosítottam összesen 122 100,- Ft-ot. A HKSZ és M tevékenység technikai biztosítását, gyorsítását tervezem elősegíteni az „M” szerszámzat fóliába csomagolásával fólia hegesztő gépet vásároltunk 10 800,- Ft-ért, amellyel lehetővé tesszük az „M” szerszámzat egység csomagban való gyors kiadását, ezzel meggyorsítjuk az „M” végrehajtását, az alegység megalakítását. Ez a gép alkalmas a fóliázott „M” fegyverzet visszavasálására is. Továbbá a személyi állomány kulturális életszükségeit tervezem megjavítani (KISZ-klubokat).

Ugyancsak a szolgálat ellátás javítása, HKSZ biztosítása érdekében felújítottuk a HÜTI szobát 39 000,- Ft ráfordítással.

Vezérőrnagy elvtárs jelentem, a 068. számú parancsban foglaltak alapján, ha szerény keretek között is, de éltem a szükségletnek, a jogos igényeknek megfelelő hitelátcsoportosítási jogkörömmel. Pl. a személyi állomány heti kétszeri tisztaruháival való ellátását csak úgy tudtam biztosítani, hogy 75 000 Ft-ot átcsoportosítottam a ruházati hitelről a mosatási, vegytisztítási jogcímre. Ezenkívül még más gazdálkodás jellegű jogos hitelátcsoportosításokat is eszközöltem, pl. a technikai hiteleknel, vagy techn.-i eszközöket csoportosítottam át, pl. famegmunkáló gépet a technikai szolg.-hoz.

Ag-ok megóvása érdekében a személyi állomány irányában fejtettek ki nevelő munkát a párt-pol. és ifjúsági szervezetek. Ennek eredményeképpen javult a veszendőbe ment anyag mennyisége. Kevesebb a korábbiaknál a káresek száma, kiméletesebb az anyag felhasználás.

A kisebb javításokat idejében elvégezzük, ezáltal megakadályozzuk a fokozottabb anyagi, gazdasági romlást, a költségesebb, nagyobb munkaráfordítást igénylő javítást.

Összegezve jelentem, hogy magasabbegységünk csapatgazdálkodásában megítélésem szerint egy egységes irányzat van kialakulóban. Fejlődik tervező, ag. beszerző, felhasználási tevékenységünk, javult az anyagi fegyelem, a vasúti és közúti szállítási igénybevétel, eredmények vannak a számvitel, az ag. nyilván tartások és az elszámolási rend területén.

Mint jelentettem, kialakulóban van a helyes gazdasági szemlélet, elsősorban a ht. állomány körében, fejlődés van legfontosabbnak tekintett tevékenységünk területén a személyi állomány mindenoldalú ellátásának, a munka-, kiképzési és életkörülmények javítása területén. Sokat léptünk előre a takarékos gazdálkodás, életkörülmények javítása területén, a takarékos gazdálkodási kérdésekben. Fő feladatnak tartjuk az elért eredményeink megszilárdítását. Javítani a gazdasági szemléletet, a koordinált és céltudatos tevékenységet.

Vezérőrnagy elvtárs! Szerény eredményeink mellett vannak azonban bizonyos nehezítő körülmények is, amelyek további előrehaladásunkban bizonyos fokig fékezőleg hatnak. Ilyenek pl.:

– Amikor 1 és 2 éves gazdálkodási terveinket készítjük, igen hiányosan állnak rendelkezésünkre a szükséges adatok. Az előrelátó gondos tervezést nehezíti az is, hogy a költségvetés jóváhagyása későn történik meg. Gátolja a szerződések időbeni megkötését, anyagi eszközök lekötését.

Korreferátum

Nagy Lajos alezredes

A jelentésemben a saját magasabbegységünk, valamint az alárendelt egységeink gazdálkodásáról, illetve hadtáp anyagellátásáról szeretnék beszélni. A dandár parancsnokság, valamint az alárendelt egységek, a katonák által a vállalatoknál megkeresett összegből, az ebből adódó bevételből gazdálkodnak. Sajátossága, hogy minden anyagi eszközért, amely a gyakorlati szakkiképzés anyagi biztosítását szolgálja és a katonák élet- és munkakörülményeinek biztosításához és fokozott javításához szükséges térítést fizet abból, ami a katonák keresetéből a különböző juttatások kifizetése után megmarad. Ebből vásárol mindenemű anyagot, abból a különböző jogcímekre biztosított pénzkeretből, amit az illetékes előljáró szervek kellő szakmai ellenőrzés, illetve elbírálás után jóváhagynak.

Ebből biztosítja az összes hatápanyagokat, *nevezetesen:*

- az élelmezési anyagokat;
- a katonák ruházatát és felszerelését;
- az adminisztrációs irodaszert;
- az összes irodagépeket, valamint ezek karbantartását, javítását;
- a katonák ruházatának mosatását, javítását;
- az összes gépkocsi és mű. munkagép hajtóanyagokat, kenőanyagokat, valamint ezek időszakos átállításához szükséges anyagokat.

A dandár és alárendelt egységei nem rendelkeznek elhelyezési szolgálattal és berendezési anyagokkal, de a tárcaközi megállapodásban meghatározott helyiségekért fizeti a kikötött összeget. A dandár-parancsnokság viszont ennél jóval magasabb bérleményt fizet az általa használt épületért, valamint a villany-, víz- és gázhasználatért.

Bár nem szorosan vett hadtápanyag, de megemlítem, hogy nekünk kell megvásárolni azokat a gépkocsikat is, amelyeket a katonai feladataink végrehajtása során használunk.

Talán idetartozik még az is, és gondolom, hogy több elvtárs előtt ismeretlen, hogy használati díjat fizetünk a fegyverzetért, az állandó érték 5⁰/₀-a kb. 600 000 Ft évenként.

Meg kell vásárolni

- a lőszert,
- alkatrészeket,
- és fizetni kell a javításokért is.

A fentiekén kívül még több anyagfajtával rendelkezünk, bár ezek nem hadtápanyagok, de a teljesség kedvéért is említésre méltók és a feladatok végrehajtásához nélkülözhetetlenek. *Ezek:* a kiképzési és sportanyagok, a vegyivédelmi anyagok és felszerelések, valamint a műszaki anyagok.

Mindebből látható, hogy a pénzgazdálkodás nálunk teljes.

Ez a gazdálkodási forma jónak mandható, bevált, igen nagy lehetőséget biztosít arra, hogy a különböző átcsoportosítások végrehajtásával biztosítsunk

fedezetet olyan jogcímekre, ahol a különböző okok, vagy előre nem látható feladatok miatt a biztosított költségkeret kevésnek bizonyult.

Ennek végrehajtása határozottan komoly felelősséget ró valamennyi szolgálati ágra és elengedhetetlen a különböző szolgálati ágak szoros együttműködése, a parancsnok követelményeinek maradéktalan teljesítése, a katonák élet- és munkakörülményeinek javítása, a biztosított anyagkészletek rendeltetésszerű takarékos felhasználása, valamint az ellenőrzések hatékony és rendszeres végrehajtása érdekében.

Elengedhetetlenül szükséges a párt és politikai apparátus megértése és segítsége is. Nagyon fontos feladat a katonák nevelése és tudatának formálása olyan irányban, hogy a rábízott anyagokat megóvja és megőrizzé. Nem elég az, hogy követeljük. A követelmények szerinti anyagi biztosítás csak az egyik feladat. A másik nagyon fontos tennivaló az anyagmegóvás és megőrzés.

Azt tudnám jelenteni, hogy a gazdálkodásunk helyességét mutatja az is, hogy „rendelkezünk a HKSZ-be helyezés („M”) hadtápbiztosításához szükséges anyagkészletekkel a hadinormáknak megfelelően. Ezek kifizetését végrehajtottuk.

Mind ezek után a hadtápbiztosítási ágak gazdálkodással kapcsolatos tevékenységéről és az ellátás, valamint a gazdálkodással kapcsolatos feladatairól szeretnék beszélni.

A katonák jó ellátása a jó gazdálkodás eredményeként jelentkezik. Azonban ez nálunk nemcsak gazdasági, illetve gazdálkodási tényező, hanem erkölcsi, politikai hangulati, fegyelmi tényező is.

A gyakorlati szakkiképzés során végzett nehéz munka a széttagoltság, sok esetben a polgári lakosság szeme előtt való ténykedés parancsolóan határozza meg az ellátás jó és feszes megszervezését, illetve biztosítását.

1. Az élelmezési szolgálat gazdálkodása

Az élelmezési szolgálat munkájára, feladataira gazdálkodására jellemző, hogy 15 helyen folytatunk önálló élelmezési gazdálkodást, elszámolást.

Ebből is látható, hogy az élelmezési gazdálkodás mindenkor a gyakorlati szakkiképzés végrehajtásához szükséges szétbontakozás (diszlokáció)-nak megfelelően van megszervezve. Az általam eddig tapasztaltakon kívül eltérő sajátosság, hogy az élelemellátás ha szükséges, kikülönített századokig lemenően van biztosítva, teljes önállósággal, minden utaltság nélkül élm. ellátó rajparancsnok irányításával. Sok esetben, kellő szakkiképzéssel rendelkező tiszthelyettes nem áll rendelkezésre és a feladatot sorkatonákkal kell megoldani.

Itt van, illetve lenne jelentősége annak, hogy a hadtápfőnök, élelmezési szolgálat főnök kellően felkészítsék az élelmezéssel foglalkozó tti-, illetve tti-i vagy más beosztásban levő sorállományt a feladat maradéktalan ellátására. A jelenlegi helyzet azt mutatja, hogy jórészt ez megtörtént, de még mindig van jónéhány hely, ahol problémák több esetben előfordulnak.

Az új gazdaságirányítási rendszer élelmezési ellátásra eléggé érvényesíthető elvét, mint pl. a piacutatást, az olcsóbb és jobb beszerzési források felkutatását a helyi lehetőségek felhasználását, a kisegítő gazdaságok működtetését, ezek hozamának növelését feltétlenül érvényesíteni kell gazdálkodásunkban. Ez egyre jobban érvényesül, de sok helyen van még hiányosság.

Egyes helyeken még előfordul, hogy az élelem elkészítését, változatosságát biztosító szakácsállományt nem választják ki kellő gonddal, holott ez elenged-

hetetlenül szükséges a minőség javításához, és a gyakorlati szakkiképzés helyére történő megfelelő minőség és mennyiségben való kiszállításához.

Nálunk az élelmezés megszervezése és biztosítása nem egyszerű feladat. A jó, vagy rossz megszervezés akár negatív, akár pozitív irányban befolyásolja a katonák hangulatát és munkateljesítményét.

Akárhogy is nézzük, illetve látjuk az élm. ellátás nehéz oldalait, pozitív vonása az, hogy lehetőség van az egyre jobb minőségű élelem biztosítására, de arra is, hogy az élm. ellátó rajparancsnokok felkészüljenek háborús alkalmazás esetére a szd.-ok önálló elemzésére.

2. A ruházati szolgálat gazdálkodó tevékenysége

Az utóbbi években minőségi változás van a ruházati ellátásban. Ma már a katonáink az MN más csapatainál szolgáló katonákkal azonos ruházat és felszereléssel vannak ellátva. A kimenő ruházat biztosításával a ruh. gazdálkodásban egy kis probléma keletkezett, ugyanis hosszabb időn keresztül kellett törleszteni a kimenő ruhák árát.

1974. évre ezek árának törlesztését befejeztük, így 1975. évben mintegy 2 000 000 Ft-tal tudunk többet fordítani *ruházat és felszerelés beszerzésére*.

Nagy gondot kell fordítanunk a jövőben a kellő minőségű és megfelelő mennyiségű cserekészletekre, ugyanis sok olyan probléma adódhat, hogy az esős időben kintlevő katonák ruházatát le kell cserélni, mert megfelelő szárító helyiségek sajnos nem állnak rendelkezésre.

Elég sok probléma van a katonák szabályszerű és kulturált öltözködésével is, bár ezzel kapcsolatban mindent megteszünk, hogy megszűnjenek a rendellenességek.

Az irodagép ellátás jónak mondható. Ma már mind több helyen található elektromos írógép és számológép, amely nagyban hozzájárul a munkakörülmények javításához. Problémánk, hogy a meghibásodott gépek vállalati úton történő javításához igen nagy az átfutási idő. Ha az irodagép javításhoz alkatrészt is kaphatnánk, természetes térítés ellenében mindezt saját erőből jórészt meg tudnánk oldani.

Mindert összegezve úgy látjuk, hogy a ruházat gazdálkodásban fennálló hiányosságokat képesek vagyunk felszámolni, a gazdálkodást javítani és a helyes gazdálkodási szemlélet, kialakításával, valamint az egészség, követelménytámasztás növelésével az ag-i öltözködési fegyelmet megteremteni.

Nagy gondot kell fordítanunk a jövőben a kellő minőségű és megfelelő mennyiségű cserekészletre, ugyanis sok olyan probléma adódhat, hogy az esős időben kintlevő katonák ruházatát le kell cserélni, mert megfelelő szárítóhelyek sajnos nem állnak rendelkezésre.

3. Az üzemanyag gazdálkodás

Az üzemanyagellátás a szükséges jegyek biztosítása jónak mondható. Probléma volt, mondhatnám elég komoly az anyagi fegyelem terén. Igen sok anyaghiány volt az 1974. évben. Sajnos közel 30 000,- Ft-ot kellett fizettetni leltárhány valamint az ellenőrzések elmulasztása miatt. Ma már ezek a hiányosságok nem állnak fenn, és az utóbbi időben javulás tapasztalható a szolgálatnál.

4. *Eü. szolgálat, eü. anyaggazdálkodás*

Nálunk ez is sajátos, mert az eü. illetve betegellátást szerződötetett polgári orvosok látják el, munkaidő utáni rendeléssel.

Probléma:

- sok a kórházba, illetve rendelő intézetbe utalás;
- a zászlóaljnál rendszeresítve 1 eü. tts. nem képes egyedül az egészségügyi ellenőrzésre;
- a századoknál eü. katona rendszeresítve nincs. Ez nagy probléma a kiküldönített századoknál, ugyanis a gyengélkedőn levő fekvő, vagy más helyek eü. felügyelete nincs megoldva.

A bt. állomány üdültetése

- részben a saját hétvégi üdülőinkben oldjuk meg;
- problémánk, hogy a központilag biztosított üdültetési keretben kevés a többgyermekesek részére biztosított beutaló. Jórésze gyermek nélküli, házaspárok részére adható ki. Ez viszont nálunk egyre kevesebb.

Összegezve:

A hadtápanyaggal való gazdálkodásunk pozitív és negatív vonásait ismerve látjuk a tennivalókat is.

A fennálló hiányosságokat megszüntenti csak úgy lehet:

- kialakítjuk az ügyütműködést a többi szolgálati ágakkal, elsősorban a pénzügyi szolgálattal;
- növeljük az ellenőrzések hatékonyságát;
- körültekintően tervezünk, és a tervek szerint hajtjuk végre a feladatainkat.

Korreferátum

Dr. Papp Ferenc alezredes

Első pillanatra talán paradoxonként tűnik az, hogy az anyagi javakkal foglalkozó konferencián ahol anyagi természetű dolgok forintban, tonnákban kifejezhető mérő számok mellett néhány gondolatban az emberről, az emberekről szeretnék szólni, akik tervezik, szervezik, vezetik, irányítják és ellenőrzik az anyagi javakkal történő gazdálkodást.

Ha figyelmesen megtekintjük a folyosón kifüggesztett táblázatokat, az azon szereplő arányszámokat és felismerjük a statisztikai mutatók mögötti tartalmi vonatkozásokat, a kép kissé lehangoló. Miért?

A táblázatok analizálásánál figyelembe kell venni azt a tényt, hogy seregtestünknel a hivatásos és továbbsholgaló állománynak mintegy kétharmada 40 éven felüli. Ezen korosztályok jellemző eü. problémáival, melyeknek gerincét a mozgásszervi és idegrendszeri megbetegedések okozzák.

Engedjék meg, hogy néhány gondolatban kitérjek az utóbbi problémára, Általában minden kornak megvan a jellemző betegségcsoportja. A korábbi évszázadokban főleg a járványos fertőző megbetegedések (himlő, pestis, kolera stb.) tizedelték meg az emberiséget. Ez már talán – reméljük végérvényesen a múlté, legalább is a civilizált világrészeken.

Korunkat szokás – mai divatos szóhasználattal élve – a tudomány és technika forradalmi korának nevezni. Ezen kor egyik jellemző betegsége az úgynevezett „menedzser” betegség, más szóval a vezetők betegsége. A betegség lényege főleg a keringési rendszer, a szív és a központi idegrendszer funkcionális zavarával magyarázható, ami ezekben a csoportokban szignifikánsan is kimutatható. A menedzser betegség alapvető oka a vezetők, a parancsnokok túlterheltsége, ami gyakran nemcsak egészségüket és családi életüket, hanem az általuk irányított parancsnokságok, alakulatok, szervek ügyeinek helyes, célirányos menetét, hanem a közvetett, vagy közvetlen munkatársak egészségét is veszélyezteti. Egyes esetekben a fáradtság olyan fokot is elérhet, ami az emberi szervezetet egészében is érinti. A kimerült ember csökkentértékű ugyanúgy, mint a beteg, sőt olykor mélyebb értelemben is, mert szellemi képességei is csorbát szenvednek. A kimerültség a figyelem csökkenésében, az emlékezet kihagyásában, a szellemi tevékenység dacára kifejezett testi, fizikai fáradtságban, gyakori fejfájásban, rossz hangulatban, levertségben, ideges kapkodásban nyilvánul meg. Ha a kiváltó okokat vesszük bonckés alá, akkor néhány jellemzőt kiemelhetünk. Egy – többek között –;

– sokszor objektív körülmények gátolják abban, hogy a rendelkezésre álló idő alatt elvégezze munkáját, az effektív munkaidő szükségszerűen megnyúlik,

– egyre fokozottabbá válik az úgynevezett „erő hatás”, amely kiterjed a munkaidőt megelőző ébredés utáni órákra épp úgy, mint a munkaidő utáni pihenés időszakára egyaránt, másszóval a megoldásra váró problémákkal ébredünk és alszunk el, ha egyáltalán elalszunk,

– fokozza a vezető kimerülését a túlságosan sokféle feladat különösen akkor, ha azokat sokszor akarva, vagy akaratlanul éppen a kimerültség miatt négyzetre, vagy még magasabb nagyságrendű hatványkitevőre emelünk, mindezt még

fokozza az a körülmény, hogy seregtestünk alig három éves múltra tekinthet vissza, kevés objektív tapasztalattal és rendkívül sok szubjektummal,

– a sürgős telefonhívások, az értekezletek okozta munkamegszakítások gyakorisága és köztudott az, hogy az újbóli témához való visszatérés nagy idegi-energia felhasználással jár,

– végül, de nem utolsó sorban az ülő életmód, a testmozgás hiánya, az egészségtelen szokások, így többek között a dohányzás, az alkohol, a gyógyszerekkel való visszaélés. Gyógyszerekkel kívánjuk eltüntetni fáradtságunkat, frissíteni emlékezetünket, majd néhány óra múlva csillapítószereket veszünk be, hogy csökkentsük idegességünket, ingerlékenységünket, altatókat, hogy aludni tudjunk, majd reggel kávé, hogy ébren maradjunk. Bármilyen csodálatos az emberi szervezet, ezt nem lehet büntetlenül alkalmazni.

A megoldás elvileg egyszerű. Az idegrendszertől távol kell tartani azon ingereket, amelyek a szervezetet állandó stresszhatás alatt tartják, azonban a gyakorlatban ez annál is nehezebb, mert a feladatok sokasága, az objektív és szubjektív tényezők halmaza, az emberek természetes törekvése a vélt, vagy valós sikerélmények után egyfajta ellentmondást hordoz magában, melynek feloldása a központi idegrendszer legmagasabb szintű szellemi tevékenységével jár. E rendszer túlerőltetése annak kimerülését okozza. A kör ismét bezárult és előttünk a már előbb vázolt idegkimerülés kórkép; a menedzser betegség.

Elnézésüket kérem, hogy e magas fórumot is felhasználtam és szót kértem az ember érdekében.

Köszönöm figyelmüket!

Zárszó

Kovács Pál vezérőrnagy

A mai munkánk végére érve, a kitűzött feladatnak eleget tettünk. Még csupán a zárszó van hátra, melynek keretei között össze kívánom foglalni gazdálkodási konferenciánk hasznosító tapasztalatait, s egyben meghatározni a legfontosabb teendőket is.

A referátumokban, hozzászólásokban elhangzott információk – annak ellenére, hogy az utóbbiak zöme nem volt eléggé okkereső – meggyőzően tükrözik, hogy az alakulatok harcászultsége, kiképzése, valamint a munka- és életkörülmények hadtápbiztosításának helyzete érdekében végzett *gazdálkodó munkánk jó irányban fejlődik.*

Meggyőződhattünk arról is, hogy a gazdálkodás fejlesztésére kiadott intézkedések alapján tervezett ellátási feltételekkel az alakulatok zöme egyre nagyobb hozzáértéssel tud élni és fokozódó hatékonysággal képes azt kihasználni.

A jogkörök és felelősség decentralizálása következményeként a gazdálkodást közvetlenül irányító parancsnoki és szakmai vezetés mindinkább a *tényleges gazda szemével kezeli és használja* a gondjaira bízott hatalmas értékeket. Mindezek eredményeként a csapatgazdálkodás több éve tartó reformjával párhuzamosan javuló hatásfokkal tudtuk biztosítani a növekvő követelmények teljesítését.

Úgy gondolom ezzel bebizonyosodott, hogy a gazdálkodási munka korszerűsítése és fejlesztése – a fő célkitűzéseknek megfelelően –, a szükségletek növekvő színvonalú kielégítését szolgálja.

Felhívom a figyelmüket arra, hogy a folyó év a jelenlegi öt éves tervidőszak utolsó éve, ezért feladatunk a rendelkezésre bocsátott eszközök ésszerű felhasználása, annak meghatározása, hogy a maradványokat mire költjük, illetve mi legyen akkor, ha az elköltés nem megy ésszerűen?

A másik probléma a gazdaságos takarékoság kérdése. Ezt egyfelől senki se tekintse ezévi feladatnak, valamiféle kampánynak, hanem úgy számoljunk, hogy a végrehajtáshoz rendszeres munka szükséges. Másfelől nem mehet a katonára és a feladatok rovására.

Ugyanakkor az emberi erővel is gazdálkodni kell, itt sem lehet önkényeskedni és garázdálkodni.

A mai tanácskozás még jobban ráirányította figyelmünket:

- a tervezés, a beszerzések, a szállítás, tárolás és egyéb anyagi-technikai műveletek terén meglévő belső tartalékaink jobb kihasználásának lehetőségeire;
- a gazdasági döntések szervezetebb előkészítésének szükségességére;
- az anyagi-fegyelmi helyzet és az eredményes gazdálkodás elválaszthatatlan kapcsolatára;
- az anyagi, technikai és pénzügyi szervek együttműködése javításának tartalmi jelentőségére;
- a gazdálkodást közvetlenül irányító állomány – pk. és anyagi szervek – felkészültségi színvonalának emelésének fontosságára;
- a vezető, irányító és ellenőrző munka tudatosságának és szervezetségének döntő jelentőségére.

A maga fontosságának megfelelő hangsúlyt kapott az a körülmény, hogy gazdálkodó munkánk minden részlete – sok esetben még a gazdaságosság is – a harcckészültség követelményének van alárendelve.

Ezen alapvető elvnek csak azok az anyagi, technikai és pénzügyi káderek tudnak maradéktalanul eleget tenni, akik valóban jártasak a harcckészültség kérdéseiben, akik az adott alakulat harcckészültségéért megfelelő felelősséget vállalnak.

A harcckészültség meghatározó szerepe még jobban aláhúzza a gazdasági célkitűzések és feladatok kimunkálásának, a parancsnoki döntések szervezett előkészítésének fontosságát, az egység gazdálkodási bizottságok munkájának jelentőségét.

Egyet kell érteni azokkal az elvtársakkal is, akik fokozottan kiemelték a különböző szintű parancsnokok gazdálkodásban betöltött szerepe továbbfejlesztésének szükségességét.

Gazdálkodó munkánk minden szinten arra irányul, hogy a személyi állomány és a technika növekvő színvonalon kerüljön ellátásra.

Ebből következik, hogy ha a feladatokat közvetlenül irányító állomány ellátó munkájának színvonalát emelni tudjuk, akkor közvetlenebbül leszünk képesek befolyásolni az alakulatok gazdálkodási eredményeit, a munka- és életkörülmények javítását.

Elytársak!

Konferenciánk a célját elérte.

Tapasztalataink kicserélése, helyzetünk elemzése alapján levont következtéseink segítsék a szemlélet további egységesítését, a hatékony gazdálkodást biztosító feladataink pontosítását.

További munkánkban feltétlen szükséges néhány területen az itt elhangzottak hasznosítása és felhasználása.

Ennek érdekében a parancsnok htp. helyettesek:

– a kiképzési összevonásaikon a konferencia tapasztalatainak felhasználásával, konkrét helyzetük alapján elemezzék gazdálkodásuk módját, és – a vezetési szintnek megfelelő differenciáltsággal – határozzák meg a tisztek és tiszthelyettesek feladatait;

– a gazdálkodó munkájuk középpontjában mindenkor a HKSZ és kiképzés htp. biztosítását, valamint a munka- és életkörülmények színvonalának folyamatos javítását állítsák;

– alapvetően javítsák meg a htp. állomány irányítását, az eddiginél tegyék sokkal tervszerűbbé a gazdálkodási tevékenységet;

– tegyék szervezettebbé, célirányosabbá a hitelekkel való gazdálkodást;

– kutatni kell minden területen a hatékonyság és a takarékoság növelésének módszereit és bátran alkalmazni kell azokat;

– minden területen növelni kell a gazdasági agitációt és propaganda céltudatosságát, hatékonyságát, lehetőségeinek jobb kihasználását.

Alakítsák ki a pk. gazdasági döntéseit előkészítő és biztosító tevékenység rendjét és módszereit. *Ennek érdekében meg kell alakítani a Gazdasági Bizottságokat.*

Befejezésül megköszönöm részvételüket és aktivitásukat, mellyel elősegítették tanácskozásunk sikerét, a további munkát.

Kérem, hogy az elkövetkező időszak feladataiban hasznosítsák az elhangzottakat és bemutatottakat.

Harcokcsizó egység sorállományánál előforduló leggyakoribb megbetegedések elemzése

Dr. Birkás János o. őrnagy – Dr. Ács Tibamér o. százados

A hadsereg munkáját békeidőben nagymértékben hátráltatja a katonák egészségügyi okokból bekövetkező szolgálatképtelensége. A szolgálatképtelenség oka leggyakrabban belgyógyászati megbetegedés, vagy valamilyen jellegű sérülés.

A betegségek megelőzése során jelentkező feladatok felismerésére vonatkozóan fontos adatokat szolgáltat a statisztika. Az előfordult betegségek számának, jellegének és következményeinek (gyógyulás, szakrendelésre, kórházba utalás, leszerelés stb.) a vizsgálata felhívja a figyelmet a szükséges teendőkre.

Különösen kedvező a helyzet, ha nem csupán egy esztendő adatai alapján a statikus helyzetet vizsgáljuk, hanem lehetőségünk nyílik arra, hogy egymás után következő több év statisztikai adatait összehasonlítva, dinamikájában vizsgálhassuk a kérdést.

Az összehasonlító adatok feldolgozásával az volt az alapvető cél, hogy képet kapjunk a csapatnál, jelen esetben egy harcokcsizó egység egészségügyi szolgálatánál – folyó gyógyító munka és az előforduló megbetegedések közötti összefüggés kapcsán azokról a főbb okokról, amelyek szerepet játszanak a megbetegedések előfordulásában. Ezzel párhuzamosan rámutatni azokra a tényezőkre, illetőleg lehetőségekre és teendőkre, amelyek alkalmasak lehetnek a megbetegedések számának csökkentésére, valamint a morbiditási tényezők kiküszöbölésére.

Először röviden kitérünk a morbiditási adatok ismertetésére, melyeknek során három fő szempontot vettünk figyelembe.

Az első: a gyengélkedőn megjelent öszbetegek számának függvényében a szolgálatmentesen eltöltött napok száma, tehát a kiképzésből kiesett napok száma az összlétszámhoz viszonyítva. (1. sz. 1. a. sz. táblázat)

Az adatokból levonható néhány következtetés. Így egy-egy nagyobb igénybevétel, bevonulás után szignifikánsan emelkedik a betegségek előfordulása. Emelkedés észlelhető természetesen a polgári életben előforduló járványos megbetegedések felléptével (influenza) párhuzamosan is. De bizonyos mértékig befolyással bírnak olyan tényezők is, mint évszakos ciklicitás, hiszen a téli, valamint kora tavaszi időszakban szaporodnak a felső légúti hurutos megbetegedések.

A második szempont, a megjelent öszbeteg további sorsát veszi figyelembe, azon kritériumok alapján, hogy mekkora volt a kontingens, amely magasabb-

szintű ellátást vett igénybe. A 2. sz. és a 2/a. sz. táblázat mutatja, hogyan alakult négyéves átlagban a szakrendelésre, a kórházba utalt betegek száma, valamint százalékos arányban a leszereltek az összbetegekhez, valamint az egész létszámhoz viszonyítva.

Nőtt a leszerelt állomány létszáma, legmagasabb volt 1971-ben, ami párhuzamos emelkedést mutat az összbeteg létszámmal. Azonos szinten mozog a négyévet tekintve a szakrendelésre, valamint kórházba utalt, illetőleg kezelt betegek száma. Átlagot véve alapul a jelentkezett betegek összlétszámát tekintve mintegy 14–15⁰/₀-a került szakrendelésre, ami nézetünk szerint nem magas szám.

A szakrendelésre utalt mutatókat tekintve lényeges változást sem hónapos, sem pedig éves bontást figyelembe véve nem észleltünk. Átlagosan a jelentkezetteknek mintegy 15⁰/₀-ánál kerül sor magasabb szintű orvosi ellátásra szakorvosi rendelőkben. Ez elsősorban a sebészeti jellegű megbetegedéseknél szükséges, ahol röntgen alapján kell sok esetben eldönteni a törés, vagy repedés felléptét, vagy hiányát. Másodsorban az aseptikus beavatkozást igénylő sebészeti elváltozások is sok esetben szakorvosi ellátást tesznek szükségessé. A szakrendelésre utalt betegek számának alakulására kihatással van a mindenkori csapat- orvos, valamint tartalékos orvosok érdeklődési köre, szakmai műveltsége. A sebészeti jellegű ellátást igénylő betegeken kívül jelentős hányad esik a szakorvosi ellátásban részesülő betegekből az ideggyógyászati problémák miatt beutaltakra. A kórházban kezelt betegek létszáma mintegy 4–4,5⁰/₀-ot tesz ki.

A harmadik szempont, a betegségek diagnózis szerinti megoszlása volt.

A statisztikai adatokat áttekintve lehetőség adódik megvizsgálni, hogy van-e olyan jellegű megbetegedés, illetve megbetegedések, amelyek jellemzőek a harcokcsináló egység sorállományára. A négy év statisztikai adatainak tükrében a következő négy betegségcsoportot találtuk a leggyakrabban előfordulónak, illetve a legnagyobb morbiditási százalékkal jelentkezőnek.

Az első helyen áll a felső légutak hurutos, gyulladáshoz vezető jellegű megbetegedése. Ide soroltuk a következő nyolc megbetegedést:

- pharyngitis;
- tonsillitis acuta;
- bronchitis acuta;
- grippe;
- coryza;
- felső légutak egyéb betegségei;
- tonsillitis follicularis;
- influenza.

A második helyre került a támasztó és mozgásszerv-rendszer (izmok, ízületek, csontok) különböző jellegű megbetegedései: a csont, izomzat egyéb elváltozásai, egyéb baleset okozta sérülés, myalgia, ízületeket környező izmok rándulásai.

A harmadik leggyakrabban előforduló betegségcsoport az emésztőrendszer (gyomor-, bélrendszer) megbetegedései:

- gastritis chronica;
- hyperaciditás;
- gastritis acuta, különös tekintettel a gyomor hurutos és fekélyes megbetegedéseire.

A negyedik helyre került az idegrendszer elváltozásai következtében bekövetkező, elsősorban funkcionális megbetegedések csoportja:

- központi idegrendszer egyéb elváltozásai;
- neurosis;
- hypertonia.

Ennek a csoportnak jelentőségét az adja, hogy számuk évről évre szaporodik, nemcsak a polgári lakosság körében, hanem a hadseregen belül is, mind a sor-, mind a hivatásos állománynál.

A megbetegedések előfordulását vizsgálva, levonhatjuk azt a következtetést, hogy nincsen olyan speciális jellegű megbetegedés, amely harckocsi egység, személyi állományra jellemző lenne. Ez egyrészt abból következik, hogy a katonai követelmények alapvetően az egyes egységeknél nagyjából egyformák. A technikával való ellátottság ma már minden egységnél olyan fokú, hogy lényeges különbségek nem igen adódnak. A technika kiszolgálása mindenhol magasfokú feladatok elé állítja a katonákat, tehát igénybevételük megközelítőleg hasonló. A felvetett probléma alátámasztására közöljük egy gl. és egy hk. egységnél a betegségek gyakoriság szerinti előfordulását. (3. sz. és 3/a. sz. tábl.)

A kérdés további vizsgálatához meg kell néznünk hogyan lehetséges az aránylag magas morbiditási mutató jelentkezése a bevonult sorállomány esetében. Az elmúlt évek során bevonult állományt áttekintve láthatjuk, hogy évről évre növekszik a már valamilyen korlátozással, vagy kisebb fokú betegségekkel bevonultak számaránya.

Az évek során egyre inkább csökken a válogatási lehetőség, tehát azon sorállományúakat is be kell hívni, akik esetleg pár évvel ezelőtt a kedvezőbb létszám miatt kimaradtak volna. Évről évre kicsi, de határozott emelkedést mutat a szakszolgálatos minősítéssel bevonultak aránya is. 1969-ben a bevonult állomány 5,5⁰/₀-a rendezett szakszolgálatos minősítéssel, 1970-ben 6,3⁰/₀-a, 1971-ben - februárban bevonult állomány 7,1⁰/₀-a, októberben bevonult állomány 6,5⁰/₀, 1972. júniusban a bevonult állomány 7,5⁰/₀-a.

Határozottan magas azon katonáknak a száma a bevonultak között, akik felülvizsgálatra szorulnak. Ezen esetben nincs szó emelkedésről, de számarányuk 1-2,5⁰/₀ között ingadozik. Ennek a kontingensnek a helyzetéle jelentékeny plusz munkát jelent a csapatorvosok számára, amely az egyébirányú, elsősorban a gondozási feladatok elvégzésének rovására történik. Ugyanakkor jelentős a bevonultatott állománynál azoknak a száma, akik már eleve valamilyen kisebb-fokú elváltozással vonulnak be. Ezek az úgynevezett fokozott megfigyelésre szorulóak. Nem lebecsülendő létszámról van szó, és ez is magyarázza, hogy a csapatorvosi gyakorlatban is nagy jelentősége van a gondozásnak. Ha összetételét tekintjük, ide sorolhatjuk a juvenális hipertóniában, chronicus gastritisben szenvedők, a szívizom gyulladás utáni állapotok, a krónikus bőrbetegségek egyes formái (ekcémák, psoriasisok, pytiriasisok) a varicositás, a neurosis és a neurastheniák különböző alakjai. Aránylag heterogén összetételről van szó, amelynek nagy részét mégis a belgyógyászati eredetű megbetegedések uralják. 1969-ben ezen megfigyeltéknek az aránya az össz állományhoz viszonyítva mintegy 3-4⁰/₀ körül mozgott; azonos szinten volt a későbbi években is, kivéve az 1971-es évet, amikor elérte az 5,0⁰/₀-ot.

A sorállomány erőnléti állapotáról elmondhatjuk, hogy az utóbbi éveket tekintve, egyre inkább eltérést lehetett találni a súly és magasság közti mutatókat

tekintve; egyre romlik a bevonultatott állomány kondicionális állapota. Míg magassági adatokat tekintve azt látjuk, hogy évről évre nő az újoncok magassága, amely természetes velejárója az accelerációnak, addig ezt nem követi a megfelelő ütemű és mennyiségű testsúly növekedés —, sőt csökkenés észlelhető.

Míg 1969-ben az átlagos testmagasság 168,5 cm volt, az 1972-ben a bevonult állomány átlagos testmagasság 172,5 cm, a testsúly 69 kg volt 1969-ben, míg 1972-ben 68,5 kg-ot mérünk. A szellemi accelerációt tehát az esetek nagy részében nem követi egy fizikai jellegű is, amelyet az előbbi adatok pregnánsan alátámasztanak.

A rovábbiakban vizsgáljuk meg melyek azok a tényezők, amelyek szerepet játszanak a morbiditási mutatók alakulásában.

Ehhez a legegyszerűbben a havi betegforgalmi adatok megvizsgálása útján közelíthetünk, ha megnézzük hogyan alakul ez a szám, mi az, ami befolyást gyakorol rá. A bevonulást követően először meredek emelkedést észlelünk, majd a II–III. hónapban kialakul egy jelentős csökkenés. A továbbiakban lényeges eltérés nem mutatkozik. Az előző kérdéssel függ össze tulajdonképpen az a változás is, amely a kiképzésben eltelt idő függvényében vizsgálja a morbiditás alakulását. A fokozatos alkalmazkodás kialakulásával, a nehezebb fizikai igénybevételhez való hozzászokással párhuzamosan szintén csökkenő tendencia érvényesül.

Ha konkretizáljuk a számokat a harcokcsizó egység sorállományára vonatkoztatva, a következőket látjuk. A bevonulás utáni második héten az állomány 5–6%-a jelentkezik a gyengélkedőn. Ezeknek mintegy 60%-ánál található valamilyen objektív elváltozás, a további hányad adja azokat, akik csak próbálkoznak. Az aránylag magas jelentkezési arányszám plusz munkát jelent a csapatgyengélkedő számára.

A kiképzés 6–7. hónapját vizsgálva láthatjuk, hogy az állomány 3,5–4%-a jelentkezik valamilyen panasszal. Ezeknek mintegy 75–85%-ánál található olyan objektív elváltozás, amely ellátást igényel. Tehát emellett, hogy %-ban csökken a jelentkezettek aránya, ezen belül mintegy 20%-os emelkedést mutat a valóban megbetegedettek száma.

Az időjárásnak, mint a morbiditást befolyásoló tényezőnek szerep jut első sorban a felső légúti megbetegedéseknél, valamint bizonyos mozgásszervi betegségeknél. Ismeretes, hogy a változékony időjárást, valamint a nedves, csapadékos hideg idő során szaporodnak a megfázások, hurutos megbetegedések. Egy-egy influenza járvány során éppen úgy emelkedik a megbetegedések aránya, mint a polgári lakosság körében.

Figyelemreméltó adatokat kapunk, ha megvizsgáljuk melyek azok a betegségcsoportok, amelyek halmozottan jelentkeznek a kiképzés első hónapjában — hiszen a csapatorvosi gyakorlatban ez a kontingens jelenti a legnagyobb problémát.

A diagrammból leolvasható, hogy jelentős a különféle neurotikus panaszokkal, vegetatív dystóniás zavarokkal jelentkezők száma.

A másik nagy csoportot a hypertóniások adják, akik egy része már betegen vonul be, másik részénél az új környezet, a beszűkült alkalmazkodás, a fokozott igénybevétel mind-mind stresszt fokozó hatásként szerepelve váltja ki a magas vérnyomást. Aránylag magas a dyspepsias, emésztési zavarokkal jelentkezők aránya. A további betegségek szignifikáns emelkedést nem mutatnak.

A kiképzés negyedik, ötödik hónapjában megnézve ugyanezen betegségek előfordulási gyakoriságát, számuk jelentősen csökken. Ez egyrészt magyarázható az alkalmazkodás fokozatos kialakulásával, másrészt erre az időszakra a fokozottabb panaszokkal és elváltozásokkal jelentkezettek FÜV alapján már leszerelemek.

Visszatérve a leggyakoribb betegségecsoportokhoz, megvizsgáltuk melyek azok a terápiás és diagnosztikus problémák, amelyek a csapatgyengélkedőn jelentkeznek.

Terápiás problémát jelentenek az aránylag magas számarányt mutató gyomor-bél rendszeri megbetegedések. Ezeknél a betegségeknel a gyógyulás egyik feltétele, a megfelelő gyógyszerelés. De legalább olyan fontos a diéta biztosítása, valamint a megfelelő környezet kialakítása, amely teljessé teszi a gyógyulási folyamatot. A csapatgyengélkedőn ennek biztosítása a jelenlegi körülmények között nem lehetséges. Tehát ezeknek a betegeknek nagy részét „elvesztjük” – leszerelemek –, míg diéta mellett ezek gyógyulnának.

Sokszor jelent terápiás gondot, hogy nehéz, vagy lehetetlen a megbetegedést kiváltó körülmények, a környezet kikapcsolása, amelyek a funkcionális jellegű idegbetegségeknel komoly szerepet játszanak, de a hypertóniánál is szerepelhetnek morbiditási tényezőként.

Az akut légúti megbetegedéseket inkább csak kellemetlenségnek, mint aktuális veszélynek szokták általában tekinteni. Kétségtelen, hogy életveszéllyel csak ritkán járnak, azonban tömeges előfordulásuk társadalmi vonatkozásban nagy jelentőségű. Járványszerű előfordulásukkal nemcsak a civil lakosság körében a munkanap kiesések aránylag magas száma miatt jelentenek problémát, hanem a hadseregben történő előfordulással a harckészültség, a kiképzésből kiesett napok magas arányszáma miatt szintén nagy jelentőséggel bírnak.

A probléma – orvosi szempontból – elsősorban az ősszel és a télen bevonuló újonccsapatnál mutatkozik. Ennek oka egyrészt a közösség, a fertőződé, az átadás terjedésének aránylag kedvező feltétele, másrészt a fokozott igénybevételhez, a kiképzéshez való hozzászokás. A megelőzésben fontos szerepet kaphat a kondíció fejlesztése, a megfelelő fizikai állóképesség kialakítása. Nyári időszakban történő bevonulás során nagyobb lehetőség van a kedvező fizikai állóképesség kialakítására.

Beszélni kell a különböző mozgásszervi megbetegedésekről, amelyeknek előfordulási arányszáma aránylag magas a megbetegedések között.

Jelentőségük nem csak abban áll, hogy számuk aránylag magas, hanem a további kimenetel, valamint a későbbi következmények jelentkezésében is. A különböző distorsiók és contusiók képezik ezen a csoporton belül is azt a csoportot, amellyel kissé részletesebben kell foglalkozni. Az ízületi lágyrészsérülések jelentősége igen nagy. Az ízületek exponált helyzetüknél fogva igen gyakran sérülnek, az össz sérülések mintegy 10⁰/₀-át adják ezek a körképek. E tekintetben különbség van az egyes ízületek között. A legjobban érintett a bokaizület, ezt követi a térd, majd a csukló. A contusió, az ízületek lágyrészeinek legegyszerűbb sérülése, amelynél nagyon ritkán találunk ízületi folyadékgyülemet; ennek megfelelően a körjóslat jó. A distorsiókra jellemző a szalagok sérülése, melyhez társulhat az ízületi tok berepedése is. A szalagsérülés sokszor súlyosabb következményt hagy hátra, mint egy törés. Ennek nyilvánvalóan az az oka, hogy a törést mindenki jelentőségének megfelelően értékeli. Az ízületi lágyrészsérülé-

seket viszont sok esetben lebecsülik. Különösen fontos szerepe van itt a csapatorvosi ellátásnak, hiszen ezen sérüléseknek nagy része nem kerül magasabb ellátási szintre. Ezért mind a diagnózis felállítása, mind a megfelelő terápia alkalmazása nagy jelentőséggel bír. A kezelés fő célja a fájdalom megfelelő csillapításából, a sérült ízület nyugalomba helyezéséből, valamint a kialakult folyadékgyülem elsődleges konzervatív megszüntetéséből áll. Ezek mindegyike – kivéve a törést kizáró röntgen diagnosztikai eljárást – minden csapatorvosi rendelésben elvégezhető.

A mindennapi csapatorvosi munka során egyre gyakrabban találkozunk azon betegcsoporttal, amelybe az enyhébb személyiség dysharmoniáktól, a schizophréniáig nagyon sok kórkép besorolható. Ez alkotja a harmadik leggyakrabban előforduló betegcsoportot. Számuk évről évre szaporodik, párhuzamosan a civil lakosság körében előforduló morbiditással.

A probléma megértéséhez érdemes részletesebben foglalkozni a bevonuló állomány pszichológiai elemzésével. A mai fiatalok általában műveltebbek, képzettebbek, mint az előző korosztályok, szellemi fejlődésük a bevonulás során kibontakozottnak tekinthető, tudományos és szakmai érdeklődésük kezd állandósulni, világnézetük fokozatosan megszilárdul. A kiképzést nem fogják hátráltatni, mert bár kevesebb a szakmai jártasságuk, magasabb a műveltségük és ha nagyobb is az iskolázottságban a szórás, közelebb vannak még a rendszeres tanuláshoz, fogékonyabbak. A kiképzési követelmények növekedése megköveteli viszont a gyengék kiszűrése mellett a képességek szerinti osztályozást. Érzelmi életük sokkal színesebb, feszültebb és sérülékenyebb, mint néhány évvel ezelőtti újoncoké volt. Az egyenes célratörő magatartás, a fejlett kritikai érzék csak akkor jelentkezik negatívumként, ha elfojtásra talál. Az érzelmi reakciók hevesebbek, gyakoribbak lesznek, és az érzelmi nevelés terén sokkal nagyobb türelmet, több hozzáértést és lélekatni beleélést követel meg a parancsnoki állománytól. Az újoncok esetében az új közösségbe való beilleszkedés különböző fokú lehet. Gyakran találkozunk olyan fiatallal, aki szinte túristaként járja a katonai élet rögzös útjait, mindent megnéz, olykor megcsodál, de azzal a tudattal, hogy ő nem ide való, neki ehhez semmi köze. Nyilvánvaló, hogy az ilyen egyén részben belső, részben milieu-hatásból nem integrálódott az új közösségbe és a nevelés, kiképzés számára alig hozzáférhető. Találkozhatunk – sokkal többször – látszólagos integrálódással is. Az egyén tudomásul veszi a tények kényszerítő voltát, külsőleg együtt él katonatársaival, de az új közösséggel szemben belül fenntartással él. Ebből a helyzetből a vezető példamutatása, a kollektíva nevelő ereje kimozdíthatja az egyént, sajátos, gyakrabban negatív irányba, mert ez a talaj nagyon kedvez valódi, vagy vélt pszichotraumák neurotizáló hatásának. A szituatív neuroziszban a rejtett személyiség típusa a kiváltott traumák intenzitása, tartalma, halmozódása, a feszültség megoldásának elmaradása, szabja meg, hogy mikor lép át a pszichotikus epizód primitív, vagy bonyolult személyiség reakciók felé.

A katonai élet sajátos körülménye az, hogy még át nem élt személy, egyén számára hatalmas megterhelést jelentenek és alkalmazkodási készségét maximálisan igénybe veszik. A család, iskola, munkahely bánásmódjával szemben lényegesen keményebb katonai életfeltételek azonban csak akkor okoznak beilleszkedési nehézséget, ha a bánásmód kedvezőtlen, ha a fegyelemre való nevelés durvasággal jár.

Sajnos ha gyakran nem is, de előfordul, hogy a bevonulást követő 1-2 hónapon belül csapatnál kerülnek kiszűrésre olyan kórképek, melyek felismerése és kellő értékelése a sorozáskor már eleve kizárta tenné a katonai alkalmasságot. Ezen esetekben fennáll annak lehetősége, hogy rendkívüli események okozóivá válnak és a továbbiakban rontják a csapatok erkölcsi, politikai arculatát. Nyilvánvaló, hogy a személyiséget jelentékeny mértékben próbára tevő körülmények között, mint amilyen a hadsereg is, a kiegyensúlyozatlan egyének gyorsan feltűnnek, azok is akik a polgári életben viszonylag kompenzáltan léteztek. Ezek kiemelése, elszigetelése elsőrendű csapatorvosi feladat, bár felkutatásuk gyakran nehézségekbe ütközik.

Jelentőségénél fogva szólni kell a neurózisok problémaköréről, mivel számuk emelkedik. A különböző neurózis formákon belül (psychasthenias, situatív, hysteriás célneurosis) számolni kell a situatív neurózisok számának emelkedésével, hiszen egyre magasabb azoknak a katonáknak az aránya, akik nősen, családot hátrahagyva vonulnak be a katonai szolgálatra.

A neurotikusok abszolút számát tekintve saját csapatorvosi gyakorlatunkban az utóbbi két évben emelkedést látunk, mintegy 20-25⁰/₀-kal.

Az orvosi irodalomban aránylag kevés tájékoztató adat jelent meg a fiatalok fekélybetegségével kapcsolatban, pedig, hogy ez a probléma létezik, arra elsősorban a fekély miatt leszerelt sorállományú katonák magas száma a legpregnansabb mutató. 1972-es évben a leszerelt aránya elérte az állomány 1,5⁰/₀-át. Ha a panaszok kezdetét kísérjük figyelemmel a fiatalok ellenére is több hónapos, illetőleg több évre terjedő anamnézist találunk. A leszerelték 80⁰/₀-a már a bevonuláskor említette gyomor-panaszát. Fekélybetegséget lehetett kimutatni a bevonulást követő 1-1,5 hónapon belül a panaszosok 55⁰/₀-ánál. Tehát ezek behívása elkerülhető lett volna, ami mind a csapatot, mind a kórházat, mind a kiegészítő parancsnokságot plusz munkától kímélte volna meg. Az anamnézis terjedelmétől függetlenül a fájdalom kivétel nélkül minden esetben szerepelt, jelentős számban fordult elő étvágytalanság és fogyás.

A betegsége jellemző periódikus előfordulásnak megfelelően feltűnő gyakran jelentkeztek a panaszok tavaszi, őszi hónapokban. Ez az esetek nagy részében egybe esett a bevonulást (február, október) követő időszakkal.

Röviden szólnánk még azokról a lehetőségekről, amelyek alapján úgy véljük, tovább lehetne csökkenteni a morbiditás arányát, nemcsak a mi esetünkben, hanem általában a csapatoknál. Néhány gondolatot már említettünk az egyes betegségcsoportok tárgyalása során. Ezeket szeretnénk kiegészíteni, illetve a fő tennivalókat összefoglalni, amelyekkel az orvosi munka egyre inkább előtérbe kerülő irányvonalát, a megelőzést kívánnánk erősíteni. Ez komplex feladat, amely nemcsak az egészségügyi szolgálat tennivalóit határozza meg.

Első helyen említenénk a bevonuló állomány körültekintőbb, magasabb követelményt támasztó megszurását, hiszen ezzel eleve csökken azoknak a száma, akik jelentékenyen emelik a morbiditási adatokat.

A következő, de ugyanolyan jelentőségű feladat a megelőzésben a morbiditási - kapott és beszerzett - statisztikai adatok időben történő feldolgozása, a megfelelő következtetések levonása; ennek alapján tudunk olyan irányban dolgozni, mellyel munkánkat egyre hatékonyabbá tesszük.

Fontos feladatot képez - és ebben kell leginkább előrelépnie az egészségügyi szolgálatnak - a minél szorosabb, az előre behatárolt kapcsolat jó kialakítása,

az aleggységek felé. Ahhoz, hogy időben cselekedni tudjunk, nem csak a speciális feladatok ismerete szükséges, hanem egyrészt ezen feladatoknak a szervezetre gyakorolt hatása, másrészt a sorállomány kellő felkészítése ezen feladatok problémamentes – például a harckocsi vízalatti átkelés – végrehajtására.

Hatékonyabbá kell tennünk az egészségügyi felvilágosító munkánkat, szélesíteni kell annak mértékét. Növelni kell az egységen belül mind a sor-, mind a hivatásos és továbbszolgáló állomány körében az egészségügyi kultúrát.

A kérdés állandó napirenden tartásával hozzá kell járulnunk a katonák élet- és munkakörülményeinek javításához, hiszen a környezetnek alapvetően meghatározó szerepe van a betegségek létrejöttében.

Végül meg kell említenünk a csapategészségügyi szolgálat felkészítését az ellátás biztosítására mind anyagi, mind szakmai téren. Az adott lehetőségeket ki kell használnunk a csapatorvosok és egészségügyi középkezelők szervezetszerű önképzésére és továbbképzésére. Ennek segítségével lehetőség nyílik arra, hogy a mind korszerűbb gyógyító, megelőző eljárások a mindennapi csapatorvosi ellátásban bevezetésre és alkalmazásra kerüljenek.

Összefoglalás

A szerzők az 1969–72. évi morbiditási statisztikai adatok feldolgozása alapján elemzik a harckocsizó és gl. egységeknél előforduló megbetegedéseket és megállapítják, hogy nincsenek kifejezetten ezen egységeket jellemző megbetegedések. Kiemelik a leggyakrabban előforduló betegségcsoportokat. Részletezik a bevonuló állománnyal kapcsolatos eu. problémákat. Felmérik a csapatnál végezhető gondozói munka lehetőségét, a betegforgalmat befolyásoló tényezőket. Egy teljes kiképzési időszakról ismertetnek betegforgalmi adatokat, betegségcsoportokra felbontva. Felvetik a csapat egészségügyi szolgálat diagnosztikus – terápiás problémáit. A megelőzés lehetőségei közül kiemelik a bevonuló állomány szűrésének, a morbiditási statisztikai adatok feldolgozásának, a csapatorvos-kórház együttműködésének, a felvilágosító munka kiszélesítésének fontosságát, korszerű gyógyító eljárások bevezetésének szükségességét, a sorkatonák élet- és munkakörülményeinek javítását, valamint az egészségügyi állomány fokozott szakmai felkészítését.

A gyengélkedőn jelentkezettek szolgáltatmentességének adatai
(hk. egység)

Év	Negyedév	Gyengélkedőn megjelent fő	Szolgáltatmentes napok száma			A megjelentek közül szolg. ment. kapott fők száma	Egy betegre eső szolg. mentes napok száma	A gyengélkedőn megjelentekre eső szolg. ment. napok száma
			Összesen	Részleges	Teljes			
1969.	I.	1038	3 027	916	2 111	309	9,79	2,91
	II.	543	1 477	269	1 208	106	13,93	2,72
	III.	576	1 350	305	1 045	153	8,82	2,34
	IV.	947	3 319	617	2 702	293	11,32	3,5
	Összesen:	3104	9 137	2107	7 066	861	10,65	2,95
1970.	I.	973	3 504	722	2 782	197	17,78	3,6
	II.	908	3 781	653	3 128	266	14,21	4,16
	III.	567	2 155	194	1 961	182	11,84	3,8
	IV.	754	2 174	1482	692	157	13,84	2,88
	Összesen:	3202	11 614	3052	8 563	802	14,48	3,62
1971.	I.	888	2 616	573	2 043	186	14,27	2,94
	II.	865	2 712	283	2 429	131	20,7	3,13
	III.	1176	3 643	468	3 175	185	19,69	3,1
	IV.	1430	3 383	625	2 758	268	12,6	2,32
	Összesen:	4359	12 354	1949	10 405	770	16,04	2,83
1972.	I.	515	1 215	340	875	104	11,68	2,35
	II.	1304	4 847	1137	3 710	571	8,5	3,71
	III.	2782	6 623	1763	4 870	1463	8,5	2,3
	IV.	1030	2 123	408	1 715	171	12,41	2,06
	Összesen:	5631	14 808	3648	11 170	2309	6,4	2,6

A gyengélkedőn jelentkezettek szolgáltatmentességének adatai
(gl. egység)

Év	Negyedév	Gyengélkedőn megjelent fő	Szolgáltatmentes napok száma			A megjelentek közül szolg. ment. kapott fők száma	Egy betegre eső szolg. mentes napok száma	A gyengélkedőn megjelentekre eső szolg. ment. napok száma
			Össze- sen	Részle- ges	Teljes			
1969.	I.	596	1272	589	683	158	8,05	2,13
	II.	601	1038	202	836	62	16,74	1,72
	III.	540	788	211	577	83	9,49	1,45
	IV.	601	1060	359	701	109	9,72	1,76
	Összesen:	2338	4158	1361	2797	412	10,1	1,77
1970.	I.	305	943	113	830	30	31,43	3,09
	II.	306	850	110	740	26	32,7	2,77
	III.	316	610	125	485	81	7,53	1,93
	IV.	280	618	439	179	33	18,72	2,37
	Összesen:	1187	3021	787	2234	170	17,77	2,55
1971.	I.	644	1541	411	1130	99	15,56	2,39
	II.	390	1677	1164	513	128	13,1	4,3
	III.	365	1377	314	1063	78	17,65	3,77
	IV.	761	2156	558	1598	182	11,84	2,83
	Összesen:	2160	6751	2447	4304	487	13,86	3,12
1972.	I.	737	2403	654	1749	261	9,2	3,26
	II.	542	1382	483	899	183	7,55	2,54
	III.	1104	2206	758	1448	526	4,19	2,0
	IV.	390	1838	139	1699	135	13,61	4,71
	Összesen:	2772	7829	2034	5795	1105	7,1	2,8

A gyengélkedőn jelentkezettek ellátásának adatai
(hk. egység)

Év	Negyedév	Gyengélkedőn megjelent fő	Leszerelt		Gyengélke- dőre felvéve és kezelve		Kórházba felvéve és kezelve		Szakrende- lésre utalva	
			fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
1969.	I.	1038	10	0,96	164	15,8	28	2,7	146	14,06
	II.	543	11	2,02	52	9,6	34	6,3	81	14,91
	III.	576	9	1,56	95	16,49	40	6,94	78	13,54
	IV.	947	6	0,63	190	20,1	49	5,2	98	10,34
	Összesen:	3104	36	1,1	501	16,0	151	4,9	403	12,9
1970.	I.	973	10	1,02	200	20,6	36	3,7	153	15,72
	II.	908	43	4,7	144	15,9	76	8,37	360	39,6
	III.	567	15	2,6	121	21,3	49	8,6	119	20,9
	IV.	754	28	3,7	123	16,3	15	1,9	106	14,0
	Összesen:	3202	96	2,9	588	18,3	176	5,4	738	23,0
1971.	I.	888	27	3,0	127	14,3	42	4,73	133	15,0
	II.	865	24	2,7	147	16,9	10	1,1	105	12,1
	III.	1176	32	2,7	144	12,2	12	1,02	259	22,0
	IV.	1430	30	2,0	241	16,8	51	3,5	97	6,7
	Összesen:	4359	113	2,5	659	15,1	115	2,6	594	13,6
1972.	I.	515	4	0,7	54	10,4	21	4,03	58	11,2
	II.	1304	23	1,7	159	12,1	49	3,7	179	13,7
	III.	2782	32	1,2	363	13,0	113	4,0	228	8,1
	IV.	1030	9	0,87	87	8,44	40	3,88	153	14,8
	Összesen:	5531	68	1,3	663	11,7	223	3,9	618	10,9

A gyengélkedőn jelentkezettek ellátásának adatai
(gl. egység)

Év	Negyedév	Gyengélkedőn megjelent fő	Leszerelt		Gyengélkedőre felvéve és kezelve		Kórházba felvéve és kezelve		Szakrendelésre utalva	
			fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
1969.	I.	596	9	1,5	52	8,7	19	3,17	146	24,5
	II.	601	7	1,1	94	15,7	18	2,9	153	25,4
	III.	540	3	0,5	40	7,4	19	3,51	80	14,8
	IV.	601	5	0,83	60	10,0	12	2,0	68	11,3
	Összesen:	2338	24	1,02	246	10,5	68	2,9	447	19,1
1970.	I.	305	4	1,3	64	21,0	18	5,9	33	10,8
	II.	306	9	2,9	52	16,9	16	5,2	5	1,6
	III.	316	8	2,5	59	18,6	16	5,1	50	15,7
	IV.	260	5	1,92	34	13,0	14	5,4	51	19,6
	Összesen:	1187	26	2,2	209	17,6	64	5,4	139	11,71
1971.	I.	644	8	1,24	85	13,1	22	3,4	85	13,1
	II.	390	18	4,6	41	10,5	28	7,1	26	6,6
	III.	365	10	2,7	81	22,1	17	4,6	76	20,8
	IV.	761	14	1,8	167	21,9	28	3,6	96	12,6
	Összesen:	2100	50	2,3	374	17,3	95	4,4	283	13,1
1972.	I.	737	17	2,3	167	22,6	23	3,1	93	12,6
	II.	542	12	2,2	75	13,8	12	2,2	104	19,1
	III.	1103	14	1,2	130	11,7	53	4,8	191	17,3
	IV.	390	20	5,13	147	37,6	36	9,2	75	19,2
	Összesen:	2772	63	2,2	519	18,7	124	4,4	463	16,7

A leggyakrabban előforduló megbetegedések számadatai éves, azon belül negyedéves megoszlásban bk. egység sorállományánál

Beteg. csoport.	Kórszám	1969.				1970.				1971.				1972.			
		I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.
		Negyedév				Negyedév				Negyedév				Negyedév			
Légúti megbetegedések	18014	129	23	20	74	48	12	2	64	44	146	43	49	15	42	37	47
	11021	100	55	40	1	118	33	42	150	153	85	78	289	13	20	74	108
	18096	35	11	17	43	60	28	27	60	63	90	32	96	1	5	11	21
	18094	58	20	10	46	30	11	12	59	11	78	14	38	8	18	19	20
	18106	26	5	18	96	2	—	—	—	1	22	1	2	—	6	—	3
	18097	29	13	3	38	45	16	29	17	1	63	4	34	2	4	19	17
	18102	26	5	8	2	—	14	1	5	—	18	3	2	—	3	1	7
	11020	4	3	—	2	116	—	—	2	—	—	150	—	1	—	1	—
Mozgás- szervi megbeteg.	22167	7	4	7	23	45	26	24	18	27	174	32	16	4	8	12	6
	23171	23	23	21	56	47	68	72	46	20	156	55	41	74	65	114	75
	22163	25	9	16	5	6	18	11	37	9	50	31	42	20	42	60	43
	23173	18	15	10	18	3	50	2	10	10	45	29	56	19	39	111	44
Emész- tőrend. megbet.	18113	20	32	18	18	3	50	2	87	10	45	—	8	—	15	20	—
	19109	26	17	26	10	1	—	7	3	4	50	8	5	20	30	15	19
	19112	20	2	19	8	2	12	11	30	16	84	12	7	—	28	25	17
Ideg- rend. megbet.	16059	21	15	30	35	21	34	20	2	18	41	28	30	14	21	26	25
	15049	29	16	35	45	13	11	3	—	16	93	47	68	26	42	55	49
	17084	17	4	42	24	7	6	19	23	12	47	8	32	—	20	10	13

18104: Pharyngitis
 18096: Tonsillitis acuta
 18094: Bronchitis acuta
 11021: Grippe
 18106: Coryza
 18097: Tonsillitis follicularis
 18102: Felső légutak egyéb betegs.
 11020: Influenza

22167: Csont-izomrendszer egyéb alak-
 vált.
 23171: Egyéb baleset okozta sérülés
 22163: Myalgia
 23173: Ízületek-körny. izmok rándulásai
 16059: Közp. idegrendszer egyéb elvált.
 15049: Neurosis
 17084: Hypertónia
 19112: Gastritis acuta

A leggyakrabban előforduló megbetegedések számadatai éves, azon belül negyedéves megoszlásban gl. egység sorállományánál

Beteg. csop.	Kórs. szám	1969.				1970.				1971.				1972.			
		I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.
		Negyedév				Negyedév				Negyedév				Negyedév			
Légúti megbetegedések	18104	62	55	19	44	8	10	11	1	30	25	24	39	38	22	7	26
	11021	15	22	1	67	46	—	20	23	147	37	20	74	67	32	36	57
	18096	62	21	11	13	50	17	13	4	78	48	16	33	43	39	25	33
	18094	23	—	11	12	8	2	5	2	72	25	4	54	45	14	14	6
	18106	2	4	17	17	—	—	—	—	4	—	—	1	—	—	—	1
	18097	9	16	11	15	7	13	7	4	10	13	12	25	26	11	19	75
	18102	6	—	1	2	1	1	—	—	—	10	2	8	3	1	2	8
	11020	—	40	2	1	—	—	—	1	5	—	—	86	—	—	—	—
Mozgás-szervi megbeteg.	22167	10	5	2	4	—	4	1	7	1	21	4	3	—	—	—	1
	23171	38	25	64	85	13	49	25	6	27	43	31	26	20	45	16	25
	22163	19	2	27	20	8	9	32	3	14	7	19	9	3	11	12	2
	23173	3	8	21	—	3	7	1	—	3	13	—	8	10	19	40	19
Érész-tőrend. megbet.	19113	10	5	21	—	3	7	1	—	3	13	—	—	—	—	—	—
	19109	1	3	1	7	1	1	1	—	6	1	12	15	2	—	—	—
	19112	8	8	26	6	9	20	19	3	4	33	12	18	52	5	6	6
Ídegrend. megbet.	16059	16	6	6	2	1	—	1	1	6	1	12	5	2	—	—	—
	15049	6	25	2	—	3	8	26	4	21	21	20	60	45	35	4	14
	17084	1	4	4	11	1	—	6	—	5	11	8	22	13	8	12	4

18104: Pharyngitis

18096: Tonsillitis acuta

18094: Bronchitis acuta

11021: Grippe

18106: Coryza

18097: Tonsillitis follicularis

18102: Felső légutak egyéb betegs.

11020: Influenza

23171: Egyéb baleset okozta sérülés

22163: Myalgia

23173: Ízületek-körny. izmok rándul.

16059: Közp. idegrends. egyéb elvált.

15049: Neurosis

17084: Hypertónia

19113: Gastritis acuta

19113: Gastritis chronika

19109: Hyperaciditás

Környezetvédelmi feladat a Magyar Néphadsereg létesítményeinél a vizek védelmében

Klinkáné Csipő Rózsa mk. kpa.

Korunk technikai fejlődésének sok veszedelmet rejtő kísérő jelensége az emberi környezet fokozódó ütemű szennyeződése. Az ember számára létszükséglet ennek megakadályozása, illetve mérséklése. A környezeti ártalmak elleni védekezés területén a legnagyobb gazdasági áldozatot a vizek szennyezése elleni védekezés kívánja meg. Az ember minden tevékenységéhez több-kevesebb vízre van szükség. Ez a víz felhasználás során szennyeződik és ha aktív védekezés nélkül kerül vissza a környezetbe, egyszerűen a biológiai életet teheti tönkre.

A szennyvíz kezelése, vizeink szennyezettségének megakadályozása, tisztaságának védelme igen bonyolult műszaki, közegészségügyi, állami intézkedések sorozatával oldható meg. A cselekvés azonban nem kizárólag a hivatalos szervezetek, hanem mindannyiunk feladata.

A Magyar Néphadsereg részéről az egész társadalommal szembeni kötelesség a meglévő objektumaiban keletkező és zömében szabadon elfolyó szennyvíz kezelésének a – lehetőségekhez képest – megoldása.

Az elmúlt évben készült tájékoztató felmérés alapján az MN objektumok 55,4%-ában nem megfelelő a szennyvízkezelő berendezés és a csatornahálózat. A felújítás, illetve az átépítés költségigénye mintegy 250 mFt.

Ismerve a Magyar Néphadsereg sajátosságait olyan kis- és közép nagyságú szennyvíztisztító telepeket kell létrehozni, ami a megfelelő tisztítási követelményeket kielégíti és egyben figyelembe veszi a honvédségi településekből adódó speciális adottságokat.

A karbantartási és üzemeltetési problémák leegyszerűsítése érdekében szükséges, hogy a lehetőségekhez képest egységes szennyvíztisztító telepeket hozzunk létre. Figyelembe véve a helyi adottságokat, a környezetet és valamennyi a tisztítás módját meghatározó és befolyásoló tényezőt.

A fentiek előre bocsátásával irányelvet kell kidolgozni a Magyar Néphadsereg objektumainak a meglévő és újonnan létesítendő szennyvíztisztító telepek műszaki kiviteli terveinek elkészítéséhez. Ehhez fel kell használni a hazai és külföldi tapasztalatokat, a műszaki fejlődés eredményeit, azzal a céllal, hogy egy olyan egységes rendszert alakítsunk ki, ami műszaki, közegészségügyi, gazdasági és a rendelkezésre álló üzemeltetési adottságoknak legjobban megfelel.

Az elmúlt évek fejlesztése az épületek bővítésére, berendezések korszerűsítésére a higiénikus igények a honvédségen belüli max. kielégítésére irányultak, amelyek egyúttal növelték a keletkező szennyvíz mennyiségét.

Az egyéb fejlesztések mellett lényegesen kevesebb gondot fordítottak a vízigények kielégítésére, bár szükségszerűen többé-kevésbé ez is fejlesztésre került. Ezzel szemben majdnem teljesen háttérbe szorult a szennyvíz kezelő telepek bővítése. Nem követte a növekvő szennyvízmennyiség befogadásának, tisztításának, majd elhelyezésének igényét.

Környezetvédelem

A környezetvédelem elsődleges célja, önmagunk, társadalmunk, anyagi és szellemi javainak védelme, magunk és utódaink egészségének, munkaképességének, fennmaradásának és az élet egyre jobb minőségének biztosítása.

A helyes út nem a pusztán „környezetvédelem”, hanem a „tervszerű környezetvédelem”, amely környezetünket szükségleteink szerint – az ártalmak egyidejű megelőzésének – alakítja.

A környezeti problémák egységes rendszert alkotnak, amelyeken belül a különböző hatások, az emissziók okozóitól az imissziókat elszenvedő emberig összefüggő láncolatokat képeznek.

Fő feladat a káros emissziók csökkentése, illetve kiküszöbölése a források területén, illetve ezek továbbjutása az interminder közegek területén.

A káros emissziók kibocsátásának egyik igen lényeges területen történő megakadályozásának lehetőségével kívánok részletesen foglalkozni, nevezetesen a szennyvíztisztítással.

A vizek szennyezés elleni védelme

A környezetvédelem elképzelhetetlen a szennyvizek hatékony tisztítása nélkül. A helyes vízgazdálkodási szemlélet, mérsékelt anyagi lehetőségek mellett is hozhat eredményt. A vízszennyeződésre is igaz az az általános elv, hogy a megelőzés jobb és gazdaságosabb, mint a már elromlott helyzet megjavítása.

A szennyvíztisztítás színvonala jóval a vízellátás színvonala alatt van, annak ellenére, hogy a műszaki lehetőségeink közismerten elég szélesek.

A szennyvíztisztító berendezések méretét két szempontból lehet osztályozni:

- a) a napi szennyvízterhelés BOJ-ban vagy KOJ-ban;
- b) a vezérberendezés geometriai méretei alapján.

Kisberendezések körét 300 g/m³ BOJ terhelésű háztartási szennyvízre gondolva a 100–5000 lakos – egyenértékű telepek nagyságrendjében, vagyis 1000 m³/nap szennyvízmennyiségig célszerű meghatározni.

Nagy berendezések az 1000 m³/nap terhelés feletti telepek.

A teljesség kedvéért megjegyezzük, hogy a kisberendezések és a nagy berendezések tulajdonképpen teljesen azonos technológiai lépcsőket tartalmaznak.

Tisztítási technológia korszerű értelmezése és alapja

A tisztítási technológia célszerűen összehangolt több műveletet jelent, melynek végterméke a tisztítással elérni kívánt eredmény.

A technológia eljárás lehet:

- fizikai;
- kémiai;
- biológiai.

Fizikai eljárás:

- szűrés, - rácson, szitán, döbszűrőn;
- homok szűrés (III. tisztítási fok);
- ülepítés, - homokfogó, ülepítők;
- centrifugálás;
- flotálás, - olajszennyeződés kiválasztása;
- adszorpció, - aktív szénszűrő;
- gázkihajtás, - CO₂ kiszűrése;
- abszorpció, - gáznyeletése vízben;
(biológiai szennyvíztisztítási folyamat része)
- hőkezelés;
- fordított ozmosis;
- elektron kezelés.

Kémiai eljárás:

- derítés;
(vízhez pelyhesítő anyagot adagolunk - alumínium sókat -, hogy a + töltésű fémsók a 10⁻⁴ és 10⁻⁷ mikron átmérőjű - töltésű lebegő részecskék leülepedjenek; a szennyvíz tisztítás III. lépcsőjében használják, a foszfor és nitrát tartalom csökkentésére);
- kicsapatás (mész hozzáadásával);
- ioncsere (azonos értékű, de nem káros ionokra cseréli ki);
- pH érték szabályozás;
- oxidáció (valamilyen oxidáló anyagot clort vagy ózont viszünk a vízbe, ami a káros mikroorganizmusokat elpusztítja, fertőtleníti).

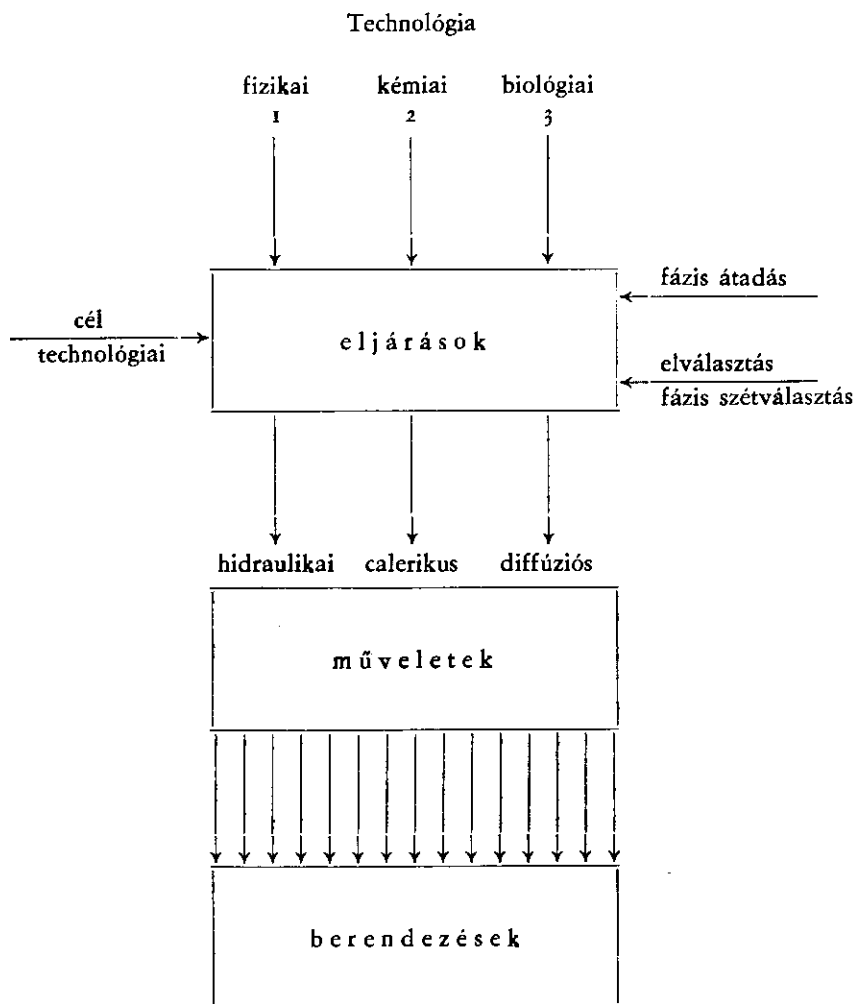
Biológiai eljárás:

- biológiai csepegtető berendezés;
- oxidációs árák; (a vízbe bevitt és ott mesterségesen oxigénnel táplált mikroorganizmusok J baktériumok - felfalják a szerves anyagokat. Nitrátokká, foszfárokka szervesetlen anyagokká alakítják át).

A víztisztítás szempontjából legfontosabb műveletek:

- hidraulikai műveletek (áramoltatás, szűrés stb. fizikai beavatkozás);
- calórikus beavatkozás (bepárlás, hőszigetelés, hővezetés);
- diffúziós műveletek (szárítás, nedvesítés, adszorpció, gázkihajtás és adszorpció).

Az eljárások folyamatai a szükséges műveletek és berendezések kapcsolata:

Szennyvíztisztítás technológiai tagozódása

1. Elsődleges (mechanikai).
2. Másodlagos (biológiai).
3. Harmadlagos tisztítás.

A technológiai cél határozza meg az alkalmazandó tisztítási fokozatokat az ezekhez tartozó tisztítási eljárásokat.

Szennyvíztisztító telepeket a távlati fejlesztés figyelembevételével 15–20 évre kell tervezni. Ennek alapján igen gondos munkát, alapos körütekintést igényel a rendszer megválasztása, méretezése és megépítése.

Szennyvíztisztítás mértékét hazai viszonylatban igen szigorú előírások szabályozzák. Vizek védelmének végrehajtására a 321974. (V. É. 2.) OVH utasítás alapján előírt szennyvízbírság szorítja az üzemeltetőket.

Honvédség évi kifizetésre kerülő szennyvízbírsága is több millió forint. Mindezek figyelembevételére sürgetően írja elő a létesítmények szennyvíztelepeinek felülvizsgálatát szükség szerinti felújítását és esetenként újjáépítését.

A tervszerűtlen „szükség kényszerítette” esetekben jelenleg is több helyen épül új tisztítótelep. Felhasználva a legújabb eredményeket a legváltozatosabb típusokat megépítve próbálkoznak a megoldásokkal, sajnos igen kevés eredménnyel.

Végleges megoldás érdekében feltétlenül szükséges megtalálni az olyan rendszert ami legjobban alkalmazható a honvédség sajátos helyzetében. Törekedni kell arra, hogy típussterv szerűen a megfelelő nagyságrendek kerüljenek beépítésre. Ki kell építeni az új rendszernek megfelelő szervíz hálózatot, javításhoz szükséges alkatrész ellátást, a zavartalan üzemeltetést biztosító kezelő személyzet ellenőrzését.

Napjainkban túl kell lépni a hadsereg sajátosságából adódó korlátozó tényezők elfogadásán, fel kell használni és irányítani a honvédség adta lehetőségeket, hogy a sajátosságok ne fékezők, hanem előremutatóak legyenek.

A daruk biztonságtechnikája és munkavédelmi előírásai

Kövesdi Sándor mk. őrnagy

Nehéz tárgyak emelésére és egyidejű, aránylag rövid távolságra való szállítására az ipar minden területén szükség van. Ezt a feladatot látják el a különböző kialakítású daruk.

A daruüzemben előforduló balesetek a következő főbb forrásokra vezetnek vissza:

- valamelyik szerkezeti elem szilárdságtanilag helytelen méretezésére,
- a daruknak a darun vagy annak közelében tartózkodókra veszélyt jelentő konstrukciós kialakítására vagy telepítésére,
- a daru karbantartásának elhanyagolására,
- a daruval dolgozó személyzet által elkövetett valamilyen szabálytalanságra.

Ennek a cikknek szilárdságtani méretezés ismertetése nem feladata, ugyanakkor a balesetokozó tényezőkre vonatkozó rendszabályok igényét sem elégti ki. Ezért itt csak a konstrukciós kialakítással és telepítéssel kapcsolatos fontosabb biztonságtechnikai kérdéseket, és az üzemvitellel kapcsolatos legfontosabb teendőket fogjuk taglalni. Célunk e cikkel az, hogy a jelenleg folyó gépesítéshez megfelelő gondolatokat adjunk és a meglévők, biztonságtechnikai szempontból való átalakítását elősegítsük.

A darukkal kapcsolatos óvórendszabályokat, szabványelőírásokat és irodalmat külön soroljuk fel.

A legfontosabbak ezek közül

az Emelőgépek Balesetelhárító és Egészségvédő Óvórendszabálya, az Építőipari Emelőgépek Balesetelhárító és Egészségvédő Óvórendszabálya, és az MSZ 4850 számú Emelőgépek villamos berendezése, létesítése (biztonsági stb.) előírások.

Minden esetben ahol az óvórendszabály és valamely szabvány nincs összhangban, ott mindig az óvórendszabály előírásait kell mértéktartónak elfogadni, kivéve, ha a szabvány előírásai biztonságtechnikai szempontból szigorúbbak. Ezzel egyúttal ki is zárjuk a régóta folyó vitát, amely a biztonság rovására folyt.

Mindjárt az elcén ki kell jelenteni, hogy ez az anyag nem pótolja a vonatkozó szabványokat és előírásokat.

Először azokkal a konstrukciók, telepítési és üzemviteli kérdésekkel foglalkozunk, amelyek bármely típusú darunál előadódhatnak.

Az emelő- és szállítógépek megnevezését és csoportba sorolását az MSZ 6701 számú szabvány rögzíti. Ez a szabvány összesen 54 féle darut sorol fel. A mi szempontunkból azonban ilyen részletes bontásra nincs szükség. Ezért az egyes darutípusokat 4 főcsoportba sorolva fogjuk vizsgálni:

- a) Magas pályán mozgó általános célú daruk.
- b) Magas pályán mozgó különleges daruk.
- c) Terepszintű kötött pályán mozgó daruk.
- d) Terepszinten szabadon mozgó daruk.

2. A daruk szerkezeti részeinek biztonságtechnikája

A daruk szerkezeti részei három fő csoportba oszthatók:

- 2.1 gépészeti elemek,
- 2.2 acélszerkezeti részek,
- 2.3 villamos berendezés.

2.1 Gépészeti elemek

A gépi berendezés vizsgálatát a felemelendő tehernek a daruval való kapcsolatánál: a kötöző eszközöknél, függesztéseknél kezdjük.

A kötöző eszközöket és függesztéseket – sajnos – igen gyakran nem nagy fontosságú segédeszközöknek tekintik, pedig a balesetek jelentős része éppen a kötöző eszköz elhanyagolt állapotából, vagy a függeszték nem helyes megválasztásából, kialakításából, vagy alkalmazási módjából ered.

Régebben a legkedveltebb kötözőeszköz a *szemeslánc* volt. Ennek használata azonban számos veszéllyel jár, legfőképpen azzal, hogy a lánc hirtelenül szakad. A láncnak mint kötözőelemnek használata ezért az újabb előírások szerint gépi hajtású emelőműveknél *tilos*, kivéve a melegüzemi emelőberendezéseket, ahol a nagy sugárzó meleg miatt kender- vagy sodronykötél nem alkalmazható.

A *kenderkötél* elterjedtségét annak köszönheti, hogy könnyű és puha. Ezzel szemben éles, sorjás sarkokra ráfeszítve, vagy kötözés közben azon áthúzva igen könnyen megsérül. Így az alkalmazásánál mindig fokozott gondossággal kell eljárni.

Sodronykötelet kötözéskor csomózni tilos! Vagy végtelenített kötözőkötelet kell használni, vagy mindkét végén kötéliszivre ráfontat. Az előírások szerint tehát kötözéskor a kötélnak szorítóhevederekkel, szorítóbékákkal való végtelenítése sem megengedett, csak kivételes esetben.

A teher kötözése általában legalább két-, de gyakran ennél több kötélág segítségével történik. Nem szabad megfeledkezni azonban két veszélyről.

A kötöző kötélagakban ébredő erők számtani összege mindig nagyobb a felemelt teher súlyánál, a többlet igénybevétel nagysága a kötélagaknak a függőlegetől számított szögétől függ. Az erő növekedését 15° -os eltérésnél már figyelembe kell venni, 45° -osnál nagyobb eltérés nem engedhető meg. Ezért minden függesztőkötélen el nem távolítható módon fel kell tüntetni az egy kötélagra számított teherbírást. A viszonyok alakulását az 1. ábra szemlélteti.

A daru horgát közvetlenül a körülkötözött vagy körülpántolt áru pántjába akasztani tilos, mert a pánt az ebből eredő igen nagy igénybevételre nincs méretezve.

A másik veszély az, hogy több kötélágas felfüggesztés esetén a terhelő erőnek az egyes kötélágak közti egyenletes megoszlása önmagában nem biztosított. (2. ábra.)

Két kötélágas felfüggesztésnél a kötöző a kötélágak állásából a terhelő erő elosztására még jól tud következtetni, háromágas felfüggesztésnél jó közelítéssel. Ennél több kötélágas felfüggesztést csak akkor alkalmazzunk, ha a felfüggesztés módja biztosítja az erők egyenletes elosztását (például: végtelenített kötözőkötélből alakított négyágú függesztés esetében) (3. ábra), vagy a felfüggesztett teher rugalmassága (például: lemezcsík emelése négy papucsos függesztéssel) (4. ábra). De minden esetben igen nagy szerepe van a kötözést végző dolgozó szakértelmének!

Ügyelni kell a kötözés során arra is, nehogy a kötőelem megsérüljön. A leggyakoribb hiba a kötélen éles, vagy legalábbis igen kis lekerekítési sugarú sarokra való ráhajtása. Ha ilyen esetben szálszakadás rögtön nem is következik be, akkor is maradót alakváltozást szenved a kötélen, ami a későbbi üzem biztonságát veszélyezteti. Ennek megelőzésére ilyen célra készített sarokvédőket kell használni vagy, ha ilyenek nem állnak rendelkezésre, fabetétekkel kell a kötelet megvédeni.

A másik szintén gyakori hiba, ha a kötélen a vele való munka során keletkező hurkot nem „kiforgatják”, hanem „kihúzzák”.

Az ezáltal – eredeti gyártási állapotához képest – megcsavart kötélen az elemi szálak meglazulnak és a kötélen teherbírása csökken ami a biztonság rovására megy.

Olyan helyeken, ahol rendszeresen kell egyforma, vagy hasonló anyagokat szállítani, a munka megkönnyítésére *különleges felfüggesztéseket, gyorsmegfogókat, emelőedényeket* célszerű használni.

Leggyorsabb esetben ezek kötöző kötélen végére állandóan felerősített akasztó-horgok, papucskok, említett saruk, szorítókegyelek. Az így kialakított függesztékeknél az előzőekben említett szabályra kell gondolni, hogy kettőnél több kötélágas felfüggesztés esetén az erő egyenletes megoszlása már nem mindig biztosított. A szoroson vett függesztő elemnél pedig arra kell ügyelni, hogy a teher önsúlya, illetve az emelő erő, a függesztőelemet a teherre rászorítani igyekezzen (5. ábra). Természetesen a függesztőelem helyes kialakítása mellett itt is döntő szerepe van a helyes alkalmazásnak, a kötöző szakértelmének és gondosságának. Hasonló probléma a – legtöbbször szorítással működő – gyorsmegfogóknál is.

A munka könnyítését és egyben a dolgozók biztonságát is szolgálják az egyébként nehezen köthető termék felvételére szolgáló emelő-patkolók, -gerendák, -edények, -zsámolyok. Itt kell azonban felhívni a figyelmet, hogy a daruk teherbírása mindig függeszték nélkül értendő! Ezért minden függesztéken el nem távolítható módon fel kell tüntetni a függeszték saját súlyát is: a függeszték súlya és a felemelni szándékolt teher együttes súlya kell, hogy a daru teherbírásnál belül maradjon.

Különleges teher megfogó eszköz az emelőmágnes. Az emelőmágnes emelőképessége ugyanis igen nagy mértékben függ a felemelni kívánt anyag

nagyságától, alakjától. Az arányok érzékelésére pl. olyan emelőmágnes, amely képes egy 10 tonnás acéltömböt felemelni, acélforgácsból csak néhány száz kilogrammot képes felvenni. Megfordítva ez azt a veszélyt rejti magában, hogy rendszeresen kisebb vas- vagy acéldarabok emelőmágnissal való szállítására készült daru nagy mértékben túlterhelődik, ha nagy méretű tömb kerül a mágnes alá.

A teher felvevő eszközök között meg kell még említeni az ömlesztett anyagok (szén, kavics, érc stb.) rakodására szolgáló markolókat. A markolók lehetnek egy vagy két kötélműködtetésűek, amikor is a markoló a daru szerves részének tekintendő, és lehetnek saját motoros működtetésűek, amikor is a markolót – egyébként horogüzemű – daru horgába akasztják, esetenként. Mindkét esetre vonatkozik az az előbbi figyelmeztetés, hogy a teherfelvevő eszköz plusz a teher súlyának együttes értéke a daru teherbírásán belül maradjon. A markolókon is célszerű mind a markoló önsúlyát, mind a markolófelek által befogadható anyagmennyiség térfogatát feltüntetni.

A következő elem a *horogszerkezet*, részei: maga a horog, a horoghíd, a kötélkorongok és az ezeket az elemeket összekötő és burkoló lemez-váz.

A *horog* a darunak biztonságtechnikai szempontból talán legkényesebb eleme: anyagát, alakját országos szabvány rögzíti. Új horgot mindig meg kell vizsgálni, nincs-e rajta gyártásból eredő olyan éles sarkú bemetszés, felületi hiba, amely repedés kiindulópontja lehet és az üzemeltetés során is rendszeresen figyelni kell, nem keletkezett-e rajta repedés, nem szenvedett-e alakváltozást vagy nagyobb mérvű kopást. Ez esetben azonnal ki kell cserélni.

A horgot úgy építik a horogszerkezetbe, hogy szára mindig csak tiszta húzóigénybevétel kapjon és minden irányban szabadon elforoghasson. Függőleges tengely körüli forgását talpcsapágy biztosítja, amellyel a horoghídra támaszkodik, a horoghíd szabadon foroghasson saját tengelye körül, végül a horoghídnak saját tengelyére merőleges tengely körül elforgathatóságát az emelőkötel vezetésebe iktatott kiegyenlítőszerkezet (régebben kiegyenlítő himba, ma szinte kizárólagosan kiegyenlítő korong) teszi lehetővé.

Ha ezt az üzem módja feltétlenül megköveteli, megengedett a horog függőleges tengely körüli forgásának megakadályozása, de az elforgást gátló szerkezetnek oldhatónak kell lennie.

Ha a daru rendszeresen valamilyen a horgon maradó függesztékkel dolgozik, vagy előfordulhat a függesztőkötel lazulása, és így kiakadása a horgoból, akkor a horgot a függesztőelem kiakadását megakadályozó szerkezettel kell ellátni (6. ábra).

Nyomatékosan fel kell hívni a figyelmet, hogy a kovácsolt daruhorgot javítás, vagy bármilyen más célból hegeszteni nem szabad, tehát pl. a kiakadás gátló szerkezetet is vagy a horogra rákovácsolt csap vagy szem segítségével lehet felerősíteni, esetleg alkalmazható valamilyen szorítógyűrűs megoldás.

A horog rendszerint horoganyával támaszkodik a talpcsapágyra. A horoganyát kellő módon biztosítani kell lecsavarodás ellen. Leggyakoribb és jól bevált megoldás a horoganyának éklemezzel való biztosítása. A horogszárra vágott menet megválasztásával is az élessarkú bemetszés elkerülése a fontos szempont, legcélszerűbb az aránylag nagy sugárral lekerekített tövű zsinórmenet.

A horogszerkezetbe épített – de a daru más helyén is működő – kötélkorongoknak a következő követelményeket kell kielégíteni.

A korongnak az emelő-sodronykötéllal érintkező része, a korong hornya, simára munkált legyen, hogy ne tegye tönkre idő előtt a kötelet. Használat közben megsérült, csorba korongokat a lehető legrövidebb időn belül ép korongra ki kell cserélni. Gondosan be kell tartani a vonatkozó országos szabványban lefektetett horonyméreteket: a szükségesnél, de még inkább az előírt-nál szűkebb horony a kötél élettartamát kedvezőtlenül befolyásolja.

Döntő fontosságú, de – ezt sajnos be kell vallani – ezidáig biztonság-technikailag teljesen kifogástalanul meg nem oldott feladat annak biztosítása, hogy az emelő sodronykötél a terelőkorongok hornyából a kötél – esetleges meglazulásakor, vagy bármely más okból – ki ne ugorhasson és a szerkezeti elemek közé be nem szorulhasson, mert ez már sokszor vezetett súlyos balesetre. Igaz, hogy a gyakorlatban a korongokat burkolják, és a burkolatot szorosan a korong koszorújához simulóan készítik. De ez még technológiailag nem a legjobb megoldás.

A *sodronykötél* anyagáról, méretezéséről, a kötélszerkezet megválasztásáról szintén szabványok intézkednek. Ezekből a következő főbb, általános szempontokat emeljük ki.

A sodronykötél – elemi szálakból áll, amelyeket először pászmákká, majd több pászmát kötélleé fonnak össze, mégpedig egy középső betétnek „lélek”-nek nevezett pászma köré. A kötéltre jellemző az elemi szálak mérete és anyaga, az elemi szálak és a pászmák sodrási módja, a lélek anyaga.

Az elemi szálak átmérője és anyaga egy kötélen belül általában egyforma, de készülnek különböző átmérőjű (söt anyagú) szálakból is kötelek, legfontosabbak ezek közül az ún. Sealeszerkezetűek.

A sodrás módját tekintve a pászmák és a kötél sodrása történhet egyforma értelemben (jobb-jobb ill. bal-bal sodráshossz sodrás) vagy ellenkező értelemben (jobb-bal, ill. bal-jobb sodrás = keresztés sodrás), az egyes rétegekben lehet vagy a sodrás emelkedési magassága, vagy emelkedési szöge azonos, végül a kötél készülhet közvetlenül „egyenes” huzalokból, vagy a sodratbeli elhelyezkedésüknek megfelelően előformált huzalokból.

A tapasztalat szerint a kötél élettartamára előnyösen hat, ha az egyes huzalok szilárdságának szórása minél kisebb. Ezért a vonatkozó szabvány ezt a szórást szűk határok közé szorítja, és a törekvés a tűrés további szigorítása.

A hosszodrású kötelek hajlékonyabbak, használatukat mégis kerülik a daruüzemben, mert vetődésre, hurokképződésre és forgásra hajlamosak. A daruüzemben általában keresztodrású kötelet kell használni, amelynél ezek a kellemtlen tulajdonságok kevésbé jelentkeznek.

Az egyforma menetemelkedéssel sodort kötelekben az egyes rétegek huzalai keresztelik egymást. A keresztelési helyeken a huzalok pontszerűen érintkeznek egymással, és így a terelőelemre ráhajtott és megfeszült kötélen igen nagy helyi igénybevételek lépnek fel, ami a huzalok „törését” vonja maga után. Az egyforma menetemelkedési szöggel készített kötelekben huzalkeresztződés nincs, a huzalok teljes hosszukban felfeksznek egymáson, az előbbi nagy helyi igénybevételek nem lépnek fel, ezért az ilyen kötélek élettartama nagyobb. Még tovább növekszik a kötél élettartama, ha a pászmák külső rétegevastagabb huzalból készül és így kopásállóbb. Ezek a különböző vastagságú huzalokból, egyforma menetemelkedési szöggel készített kötelek a Scalø-szerkezetű kötelek. Hátrányuk viszont, hogy a terhelés nem oszlik el egyenletesen az egyes huzal-

rétegek között. Ezért egyelőre szinte kizárólagosan az egyforma huzalokból egyforma menetemelkedéssel készített keresztfonású kötelek használatosak, a Seale-szerkezetnek a daruüzembe való bevezetése kísérleti stádiumban van.

Hasonlóan nem alakult ki még egységes álláspont az előformált kötelek alkalmazásával kapcsolatban. Ezeknek az üzemvitel szempontjából előnyük, hogy szereléskor az elvágotott kötél nem ugrik szét, nem forognak, nem vetődnek. Az a jó tulajdonságuk azonban, hogy az előformált huzalok nem ugranak szét egyúttal veszélyt is jelent üzemeltetéskor: a nem előformált huzalokból készült kötélnél a huzalok törése rögtön jelentkezik a kötél „szálkásodásában”, míg az előformált huzalokból készült kötélnél a törött huzalok a helyükön maradnak, a kötél tönkremenetelét nehezebb figyelemmel kísérni. Ezért az előformált huzalokból készült köteleket sűrűbben és nagyobb gonddal kell vizsgálni, mint a közönséges köteleket, és aránylag kisebb számú huzaltörés észlelése után le kell őket cserélni. Ugyanez áll, de kisebb mértékben a hosszúsodrású kötelekre is a keresztsoдрásúakkal szemben.

A kötélcseré szükségességének megállapítása az MSZ 9675 számú országos szabvány 6. táblázatának alapján történik, amelyet biztonságtechnikai szempontból elsőrendű fontosságára való tekintettel itt is közlünk. Ha a kötél bármely helyén a látható huzaltörések száma meghaladja a táblázatban közölt értéket, a kötelet azonnal ki kell cserélni.

Kötélcserét szükségessé tevő eltört huzalok száma

Ha a kötél összes huzalainak száma	A látható huzaltörések száma			
	keresztsoдрás		hosszsoдрás	
	6 d	30 d	6 d	30 d
	hosszúságú darabon			
114	8	16	3	6
152	18	36	6	12
222	30	60	10	20
296	40	80	12	24

A kötél teteje, „lelke” általában jó minőségű és kenőanyaggal bőven átitott kenderkötél. Előírható acélbetétes kötél is, ezt azonban csak indokolt esetben – pl.: nagy hőhatásnak kitett helyen – alkalmazzuk.

Befolyásolja még a kötél élettartamát a kötél vezetése. Minél több és minél kisebb átmérőjű terelőelemen vezetődik át a kötél, annál rövidebb az élettartama. Ezért szabvány rögzíti az adott átmérőjű kötélhez alkalmazható legkisebb terelőelem (dob, terelőkorong, kiegyenlítőkorong). A terelőelem és a kötél átmérőjének, viszonyának legkisebb megengedhető viszonya az MSZ 9675 számú szabvány 4. táblázata szerint az ott felsorolt kötélfajtákra kézidaruk esetén kötél Dobnál 15, kötélskorongnál 16, kiegyenlítő kötélskorongnál 14, általános rendeltetésű gépi üzemi darunál 20, 22, ill. 15, különlegesen nehéz körülmények között pedig ezek az értékek 28, 30, ill. 20-ig nőhetnek.

Kerülni kell a kötél ellenkező irányú hajlítását okozó kötéilveretést, mert ez is csökkenti az élettartamot. Külön fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a

kötél legjobban igénybe vett helye – az általános hiedelemmel szemben – a kiegyenlítőkorongra való felfutás helye, mert – a kis kiegyenlítő mozgások következtében – itt állandóan ugyanaz a kötélszakasz szenved aránylag kis sugárra való sűrű hajlítgatást. Ezért a kiegyenlítőkorongot úgy kell elhelyezni, hogy a korong magán és annak közvetlen környezetében a kötélt vizsgálat céljára könnyen hozzáférhető legyen.

Koptató és így élettartamrövidítő hatással van a kötéltre, és még a kötélt kiugrásának veszélyét is növeli, ha a kötélt nem a terelőkorong síkjában fut. A szabvány a megengedhető eltérési szögét 4° -ra korlátozza. A dobra tekeredő kötéltág vándorlása közben az eltérési szög változik, ezért mind a horogszerkezet alsó, mind annak felső állásában meg kell vizsgálni az eltérés tényleges szögét.

Ugyanebből a szempontból a kiegyenlítőkorongot lehetőleg úgy kell felfüggeszteni, hogy saját síkjára merőlegesen ki tudjon lendülni, azaz a kötélt lengéseit követni tudja.

Az emelőkötélt tárolása a *kötéldobon* történik. Általános követelmény, hogy a kötéldobon az emeléshez szükséges teljes kötélmennyiség egy rétegben elférjen és a kötélt szabályszerű rendeződését és jobb felfekvést a dob szabványos méretű kötélt-horony biztosítsa. Ahol – kivételesen – ez nem valósítható meg, és elkerülhetetlen a több kötélréteg, ott a rétegek szabályszerű rendezését külön kötélsorolóval kell biztosítani. Ez esetben a dob hornyolása elmarad.

Biztosítani kell, hogy a kötélt még aránylag rendkívüli esetben se tudjon a dobról leugrani. Ezért a kötéldob mindkét végét peremmel kell ellátni, amelynek magassága általános esetben legalább a kötélmérő 2,5-szerese legyen, több kötélréteg esetén a legkülső réteg burkoló körénél 1,2-szeres kötéltátmérővel legyen magasabb.

Rögzíti a szabvány, hogy a horogszerkezet legalsó állásában is legalább két kötélmennetnek kell a dobban maradnia, és a kötéltégnek a dobban való megerősítése olyan legyen, hogy a dobban maradó menetek súrlódásának beszámításával a legnagyobb kötélterőt a szabványban előírt biztonsággal fel tudja venni. A kötéltégnek a dobhoz való rögzítése régebben általában az úgynevezett kötéltégrögzítő pálcával történt, az üzemből levő daruk jelentős része ezzel van felszerelve. Ez a rögzítési mód azonban az újabb biztonsági előírást általában *nem* elégíti ki, ezért alkalmazását ma már kerüljük, sőt célszerű az ezzel felszerelt darukon az erőviszonyokat számítással ellenőrizni és szükség esetén a kötéltégrögzítés módját megváltoztatni.

Legbiztosabb, de nagy kivitelezési gondosságot igénylő megoldás az ékkel való rögzítés, az újabb és általános elterjedő, egyszerűbb megoldás az MSZ 9704 szerinti kötéltégrögzítés. A kötélt végeit természetesen – akármilyen rögzítési módot is alkalmaznak – lágy huzallal gondosan le kell kötni, hogy az elemi szálak szét ne bomoljanak.

A horogról és a teheremelő sodronykötéltől mindig bizonylatot kell követelni és azt gondosan megőrizni. Ezen túlmenően a horognak és a kötéltnek a minőségi bizonylattal azonosíthatónak is kell lennie. A daruhorgoknál a vonatkozó szabvány előírja az azonosításra alkalmas számok és jelek a horog testébe való beütését. Sodronykötélnél ilyen lehetőség nincs, célszerű ezért minden sodronykötéltre kis fémtáblát erősíteni, amelyen – beütő számmal fel van tüntetve a műbizonylat száma és a gyártómű neve vagy jele.

A gépi hajtású daruk emelőművét szinte kizárólagosan villamos motor hajtja. A motor és a kötéldob közé iktatott sebességsökkenető a gépépítés általános szabályainak kell, hogy megfeleljen, de azzal a megszorítással, hogy a dob és a motor közt minden esetben fenn kell maradnia a határozott és biztos kapcsolatnak, ezért csak fogaskerék meghajatóművek alkalmazhatók, dörzshajtások, ékszíjhajtás nem. Sebességváltómű esetén az átkapcsolás olyan tengelykapcsoló segítségével történjen, amelynek nincs „üres” állása, nem fordulhat elő, hogy gondatlanul teher alatt átkapcsolva az átkapcsolás közben a tehet megszalad. Ugyancsak nem szabad megcsúszó tengelykapcsolót alkalmazni.

A daruk emelőművét minden esetben fel kell szerelni *fékkel*. A féknek a hajtóerő megszűnése esetén önműködően működésbe kell lépnie, és a terhet mozgásában meg kell tudnia állítani, illetve azt biztonságosan meg kell tudnia tartani.

Egyes téves nézetek eloszlatására le kell szögezni, hogy önzáró csigahajtás beiktatása fékszerkezet alkalmazásának szüksége alól *nem mentesít!* Minden *emelőművet*, legyen az kézi vagy gépi meghajtású, csigás- vagy bármilyen más hajtóműves erőátvitelű, automatikusan működő fékszerkezettel *feltétlenül el kell látni!*

A fékek újabb gépi hajtású darukon szinte kizárólagosan kétpofás szerkezetűek, régebben inkább a szalagékek voltak elterjedve. Kézi hajtású emelőművekben pedig, különleges esetben gépi hajtásúakban is, a kúpos és lemeztárcsás fékek kerülnek alkalmazásra.

A szalagfékek alkalmazása ma már kivételes, mert a kétpofás fék biztonságosabb (a szalagfék legnagyobb veszélye a szalag-szakadás) karbantartása könnyebb és az egymással szemben elhelyezett fékpofák nyomóereje, kiegyenlítődik, a féktárcsa tengelyét nem terheli hajlító erő. Az önműködő fékhatást súly, újabban egyre elterjedtebben rugóerő szolgáltatja, a fék lazítását fékmágnes vagy elektrohidraulikus féklazító végzi.

A féklazító és az emelőmű hajtómotorjának kapcsolója azonos legyen, vagy kényszerkapcsolatban levők legyenek. Ne fordulhasson elő a motor megindítása a fék lazítása nélkül, mert ez a motor károsodását eredményezi, de még kevésbé fordulhasson elő a fék lazítása a hajtóerő bekapcsolása nélkül, mert ez a teher szabad lefuttatását tenné lehetővé, ami tilos.

Az emelőműnek biztosítania kell a teher egyenletes sebességgel való leengedését. Általában ezt a villamos motor megfelelő kapcsolása lehetővé teszi. Abban a kivételes esetben azonban, ha a berendezés lehetővé teszi a tehernek szabadon, motor nélkül való lefuttatását, külön centrifugális elven működő segédberendezést kell alkalmazni (centrifugál-relé, vagy centrifugál-fék), amely a teher meg nem engedett felgyorsulását megakadályozza. Különleges esetektől eltérően azonban, leghelyesebb a teher szabad lefuttatását megiltani, illetve – a szerkezet megfelelő kialakításával – lehetetlenné tenni.

Bár jelentőségük rohamosan csökken mégis meg kell emlékeznünk a *kézi hajtású emelőszerkezetek* néhány, az eddig elmondottaktól eltérő biztonságtechnikai problémájáról.

Először is a kézi hajtás emelőszerkezeteknek még ma is legelterjedtebb emelőeleme a lánc, kisebb teherbírású szerkezeteknél szemes lánc, nagyobb teherbírásúaknál Gall-lánc. Különösen a szemes láncos berendezésekre áll, amit már korábban is mondtunk, hogy a szemes lánc kényes szerkezeti elem és ezért rendszeres és alapos felülvizsgálatot igényel.

Külön probléma a kézi hajtású berendezéseknél a fékszerkezet. Változatlanul fennáll a gépi hajtású emelő szerkezeteknél említett két követelmény, hogy egyrészt a hajtóerő megszűnése esetén a fék automatikusan lépjen működésbe, másrészt a szerkezet tegye lehetővé a tehernek egyenletes sebességgel való leengedését. Semmiképpen sem engedhető meg ezért olyan berendezések használata, ahol a teher visszafűtését kilincs akadályozza meg, a teher leengedése pedig a kilincs kiakasztásával történik! Csigahajtással működő emelő szerkezeteknél a kúpos, fogaskerekes hajtással működőknél a csavarorsós nyomófék elégti ki legjobban a feltételeket, a fék mindkettőnél azonnal megállítja és megtartja a terhet, ha a kéziláncot vagy kézikart elengedik, a teher leengedése pedig a kézilánc húzásával, illetve a kézikar forgatásával tehernek a fék lazításával történő leengedése is, de akkor külön fordulatszám- (sebesség) korlátozó szerkezetet kell beiktatni és biztosítani, hogy a teher leengedése közben a kézilánc kereke, illetve a kézforgattyú ne forogjon.

A daruk emelőberendezése általában előforduló gépészeti elemeinek biztonságtechnikai szempontból való tárgyalását ezzel befejeztük.

A daruk vízszintes mozgó berendezésénél csak egy alkatrész tárgyalunk: a futókereket. A daru biztonságos üzeme szempontjából a futókerek egy fontos szerepet tölt be: a futókerek pereme akadályozza meg, hogy a daru pályájáról letérjen, lezuhanjon. A fokozott biztonság érdekében ezért minden sinen mozgó daru kerekét mindkét oldalt erőteljes peremmel kell ellátni. A perem méretét az egyes futókerekátmérőkhöz szabvány rögzíti. A peremek azonban – részben a kerek gyártási és szerelési pontatlansága, részben a pályasín egyenetlensége miatt – erősen kopnak, ezért rendszeresen ellenőrizni kell őket. Nagymértékű kopás esetén – a perem esetleges kitöredezéséről nem is beszélve – a kereket sürgősen ki kell cserélni, vagy ki kell javítani (a kopott kerek hegesztéssel történő javítása megengedett). Korszerűbb megoldás azonban perem nélküli futókerek alkalmazása, amikor is a darunak a pályáról történő letérését külön, függőleges tengelyű oldalvezető görgők akadályozzák meg.

Végül még néhány általános kérdéstről kell megemlékezni.

A darukon alkalmazott minden csavart *biztosítással* kell ellátni, kivéve azokat a csavarokat, amelyek maguk is csavarbiztosítási szerepet töltenek be. A legelterjedtebb – mert legolcsóbb és legkönnyebben szerelhető – csavarbiztosító elem a rugós alátét. Olyan helyeken azonban, ahol a csavarkötést – legalább nagyjavítások alkalmával – rendszeresen bontani kell, biztonságosabb ennél megbízhatóbb csavarbiztosítást alkalmazni, pl.: – ellenanyás, lemezes, vagy sasszöggel való biztosítást. Fejcsavaroknál alkalmazzák még a csavarfejek készített furaton átfűzött huzallal történő biztosítást, ezt azonban lehetőleg csak olyan helyen alkalmazzuk, ahol a csavar kisértékű lazulása még nem okoz veszélyt. Az előbbieket szerint tebat még az acélszerkezet esetleges csavarjait is kell – legalább rugós alátéttel – *biztosítani*.

Sok balesetet okozott már az, hogy a darun tartózkodó dolgozók kezét, ruháját forgó alkatrész elkapta. A *forgó alkatrészek burkolása* szempontjából ezért a daru minden része munkakörzetnek tekintendő, még ha a daru üzem közben való tartózkodás tilos is! Gépi hajtású darun minden fogaskereket és minden olyan forgó gépelemet, amely sarkos, kiálló részei vannak, teljes egészében burkolni kell. Nem elég a fogaskerekeket csak palástjukon, esetleg oldalt keskeny csikban burkolni. A percenként 200-nál nagyobb fordulátú gépalkatrészeket pedig még akkor is teljes egészükben burkolni kell, ha önmagukban

teljesen sima kiképzésűek. Lemezburkolattal kell ezért ellátni a fékszerkezeteket, ha a féktárcsa ennél nagyobb fordulatszámú. Ez a követelmény sajnos elmentmond annak a követelménynek, hogy a fékszerkezetnek ellenőrzés és után-szállítás céljából könnyen hozzáférhetőnek kell lennie. A fékszerkezetek burkolatát ezért vagy könnyen leemelhetőre kell készíteni, vagy olyan nagyméretű ablakokat nyitni rajta, hogy azokon keresztül az ellenőrzés és beállítás lehetséges legyen.

Előfordult olyan baleset is, amelynek oka az volt, hogy nehezen hozzáférhető forgó gépelem *kenését* hosszabb ideig elhanyagolták. Ez az alkatrész olyan fokú kopását eredményezte, hogy el is tört és lezuhant. Biztonságtechnikai szempontból is ügyelni kell ezért arra, hogy minden kenőhely könnyen hozzáférhető és jól felismerhető legyen. Ha maga a kenendő alkatrész közvetlenül nem hozzáférhető, akkor kenővezeték segítségével kell a kenőszerkezetet jobban kézügybe telepíteni. A jó felismerhetőséget pedig célszerű a kenőhely (kenőszerkezet) élénk pirosra festésével fokozni.

- Zsírzógombot és zsírprést használnak, több zsírzóhely (pl.: egy futómacska összes zsírzóhelye) zsírzógombját egy közös szerelőlapra erősítik és ezt könnyes elérhető módon helyezik el. A zsírzószelveget a zsírzóhelyekkel csővezeték köti össze. Ily módon biztosított, hogy eldugottabb zsírzóhelyek a műszakos karbantartást végző dolgozó figyelmét nem kerülhetik el.

A daru által pásztázott térben dolgozóakra komoly veszélyt jelent a daru valamely alkatrésze, vagy akármilyen már a darun *levő tárgy leesése*. A darukezelő munkájának elvégzéséhez szükséges kéziszerszámokat, segédanyagokat zárható és a daruszerkezethez erősített szerszámládában kell tárolni. Nem engedhető meg, hogy alkatrészt csak súrlódás tartson a helyén. Például a fékkaron elcsúsztatható és csak szorítócsavarral rögzített féksúlyokat még láncsal is oda kell erősíteni valamelyik szerkezeti részhez. Szerkezeti részek rendszeres vizsgálatához kinyitandó fedeleket helyesebb nem lehetetőre, hanem csuklósan kinyithatóra készíteni, vagy legalább félre hajtható csavarokat alkalmazni, hogy a rendszeres szerelési munka során a daruról alkatrészek számát csökkentjük.

2.2. Acélszerkezeti részek

A méretezési szempontoktól eltekintve – amiről egyébként külön szabvány intézkedik – a daru acélszerkezetével szemben biztonságtechnikai szempontból támasztott legfőbb követelmény, hogy tegye lehetővé a daru minden gépi és villamos berendezések veszélytelen megközelítését.

Nyomatékosan hangsúlyozni kell, hogy a daru *minden* gépi és *minden* villamos alkatrészét veszélytelenül meg kell tudni közelíteni, minden rendszeres ellenőrzési, kezelési vagy karbantartási munkát el kell tudni végezni külön állványozás, állás-készítés nélkül.

A megközelítésre *járdák, lépcsők vagy létrák* szolgálhatnak. A daru járdák mindenkor legalább 600 mm szélesek legyenek, azonban rövid, legfeljebb 1,2 m-es szakaszokon (pl.: benyúló gépalkatrészeknél) ez 400 mm-ig csökkenthető. A járdát – lehetőleg mindkét oldalán – legalább 1000 mm magas, két-soros, 100 mm magas lábléccel is ellátott korlát szegélyezze. Egyes államokba még ezen is túlmenni és megkövetelik, hogy ha a korlát túlsó oldalán a korláthoz közel mozgó berendezés haladhat el (pl.: darupályamenti járdáknak a daru felőli korlátja, vagy daruhidaknak a futómacska felőli korlátja), akkor a

korlátnak háromszorosnak kell lennie. De hazai előírás is van arra, hogy ahol a rendszeres kezelés, karbantartás során mélyen le kell hajolni vagy le kell guggolni, ott a határoló korláton legfeljebb 200 mm-es nyílások lehetnek. Célszerű ezt a követelményt mindenütt kielégíteni, sőt még a futódaruk hidjának külső oldalán levő korlátot is megfontolandó lenne háromsorosra kiképezni. Előfordult már ugyanis, hogy a daruhíd korlátja mellett dolgozó karbantartó a daru hirtelen megindulása okozta rántás következtében a lábléc és a térdléc között kibukott, valamint hogy a térdlécen ülő személyen a korlát tuloldalán elhaladó szerkezet súlyos sérülést ejtett.

A daru mindazon részein, ahol a kezelő vagy a karbantartó személyzet rendszeresen közlekedik, legyen járda, az esetleges nyílások lefedendők, vagy ha a lefedés műszaki okból lehetetlen, akkor a nyílást lábléccel, nagyobb nyílást korláttal is körül kell venni. Járdaként gyakran alkalmaznak perforált lemezt. Ennek furatai nem lehetnek nagyobbak 20 mm-nél, nehogy – a darun történő szerelési munka során – rajtuk alkatrészek, szerszámok áthullhassanak.

A magasabb szintre való jutáshoz lehetőleg lépcsőt kell alkalmazni, létrát csak akkor, ha lépcső az adott helyen nem fér el.

A lépcső nem lehet 55°-nál meredekebb, legalább 4 m-ként pihenőpódiumot kell létesíteni, a lépcsőfok magassága legfeljebb 22 cm, mélysége legalább 20 cm legyen. A lépcső megengedhető legkisebb szélessége azonos a járdáknál megengedhető 600, illetve 400 mm-rel. A lépcsőket is mindkét oldalon kétsoros korláttal és lábszegéllyel kell ellátni.

A létrák rögzített kivirelűek legyenek, A létra dőlése a vízszinteshez képest 75°-nál kisebb nem lehet. A létra szélessége legalább 400 mm, a fokok távolsága mögöttük levő faltól vagy más szerkezeti elemtől legalább 150 mm legyen. Az induló talaj vagy járdaszinttől számított 2 m-től felfelé védőkengyel és háttámaszt kell készíteni, melynek belmérete minden irányban 600–700 mm között legyen. A létra felső végén a felső pódiumtól számított 1200 mm magasságig kapaszkodási lehetőségről kell gondoskodni. Ez a kapaszkodási lehetőség lehet például a létra előtt húzódó korlát is, de semmiképpen sem lehet mozgó berendezés által pásztázott rész, például a futómacska vagy a darupályásín!

Az acélszerkezethez tartozónak tekintik általában a szerkezettel együttmozgó *kezelőhelyet* „*kezelőkosarat*” is.

A kezelőkosár szabad belmagassága legalább 1800 mm legyen (mégpedig a padló borítólemeze és a gépházlámpa védőkosara közt mérve!), hogy biztosítsa a kosárban való felegyenesedés lehetőségét. Alapterületének megállapításakor gondolni kell arra, hogy a kezelőnek lehetőleg ülőhelyzetből el kell tudnia érni az összes villamos kapcsoló-elemet. De célszerű gondolni arra is, hogy egy-két daru kezelőkosarában legyen két ember számára hely, ahol az új darukezelők felügyelet alatt dolgozhassanak.

A fejlődés oda irányul, hogy a kezelőkosarat – akár szabad, akár zárt térben dolgozik a daru – teljesen zárt kivitelűre készítsék. A darukezelő egyhelyben ül és így szervezete jobban fűtött környezetet igényel. Emiatt eddig is szereltek fűtőtestet a műhelyi futódaruk nyitott kezelőkosarába, de ennek melegítő hatása igen csekély.

A darukezelő kényelmének fokozására előírás, hogy a darukezelő munkáját ülve kell, hogy tudja végezni. A régebbi daruknál ez a követelmény biztonságosan általában nem teljesíthető, mert az előírásos 1 m magas mellvéd mögött

ülve a kezelő munkaterületét nem látja át. Még rontja a helyzetet, hogy a vezérlőberendezés (kormányhengerek) többnyire a darukezelő előtt van elhelyezve, ami szintén nehezíti a kilátást. A kezelők ezért vagy magasított ülőalkalmasságot eszközálnak maguknak, vagy dobogóval magasítják széküket. Ez viszont a kezelőkosárból való kizuhanás veszélyét növeli és így nem megengedhető. A kilátás javítására lehet deszkázott mellvédet létesíteni, ez azonban még huzatosabbá és télcen fűthetlenebbé teszi a kosarat. A legjobb megoldás a teljes zárt és körben talpig üvegezett kezelőkosár.

A kezelőkosár helyes kialakításának összes szempontjainak tárgyalása túlhaladja a tárgy kereteit, ezért csak a következő követelményekre hívjuk fel még a figyelmet:

A kezelőkosár fala lehetőleg hőszigetelő anyagból (pl. fából) készüljön, vagy ilyen anyaggal legyen burkolva.

A fülke padlója deszkából, vagy más villamos szigetelő anyagból készüljön, vagy ilyenllegyen burkolva.

Körül üvegezett kezelőkosár ablakainak tisztántarthatóságát – külön állványzat készítésének szükségése nélkül – biztosítani kell. Az ablakok a kezelőhely padlószintjétől számított 1500 mm magasságig nagy szilárdságú, szilánkmentes üvegből kell, hogy készüljenek. Az üveget a kezelőülés előtt még korláttal is kell védeni. A felső üveg elé – szükség esetén – fényvédő színes üveget lehet helyezni.

Az üveglakok minél jobban közelítsenek meg olyan gömbfelületet, amelynek középpontja az ülő darukezelő szeme, mert ha a darukezelő szemét és az éppen figyelt tárgyat összekötő egyenes nem metszi merőlegesen az ablaküveget, akkor a bekövetkező fénytörés miatt – különösen vastagabb, biztonsági üvegek esetén – a darukezelő a tárgy helyét tévesen ítélni meg, ami balesetre vezethet.

Ha a daru szabadtéren működik, vagy a környezetnek valamilyen keletlen vagy káros kihatása lehet a daru kezelőjére, akkor feltétlenül teljesen zárt, fűthető és szellőztethető kezelőkosarat kell létesíteni.

A kezelőkosárba ajtón keresztül lehessen jutni és a kezelőhelyet a daru bármely helyzetében, állásában biztonságosan el lehessen hagyni.

2.3. Villamos berendezés

A villamos üzem sok baleseti veszélyt rejt magában, másrészt viszont épp a villamos üzem tette lehetővé számos biztonsági berendezés (véghelyzetkapcsolók, reteszelő berendezések stb.) kialakulását.

A legnagyobb veszélyt a villamos üzemben az *érintés veszély* jelenti, mégpedig akár üzemszerűen feszültség alatt álló és nem burkolt vagy szigetelt részek érintése, akár olyan részeké, amelyek csak a berendezés valamely hibája következtében kerültek feszültség alá.

Darukon csak a berendezés valamely hibája esetén feszültség alá kerül, nem kimondottan szigetelőanyagból készült részek érintésvédelmének leggyakoribb eszköze a *védőföldelés* és a *nullázás*. Ezek kivitelezési módjáról (MSZ 172) szabvány intézkedik. Itt csak a daruüzem néhány különleges problémáját említjük.

A hazai előírások a darun magán külön földelővezeték rendszer kiépítését nem követelik meg, ha az egyébként földelő részek a daru acélszerke-

zetéhez jólvezetően csatlakoznak és az acélszerkezet ellenőrizhető folytonossága a hibaáram útját biztosítja. A futókerék és a darupályásín közt sem kell külön áthidalást létesíteni, kivéve, ha a hibaáram útja nem látszik biztosítottnak, például maró hatású környezetben, erősen poros üzemben, ha a sánt homokolni kell stb. Ilyen esetben külön földelő munkavezetékét kell létesíteni.

Úszókábeles áramhózzávetetés esetén azonban már jelenleg is minden kábelnek külön védőeret kel tartalmazina.

Megjegyzendő, hogy valamely villamos berendezési tárgyának a daru acélszerkezetéhez való csavarozása a „jólvezető csatlakozás” fogalmát nem elégíti ki. A csatlakoztatásnak mindig külön földelőcsavaron és áthidaló vezetéken át kell történnie.

Ha a daru áramellátása – úszókábelen át – dugaszolóról történik, akkor a dugaszoló fémteste, illetve védőérintkezője előbb kell, hogy az aljzat – földelt – fémtestével érintkezzen, mint a főérintkezők.

Ha az érintésvédelem célját nullázás szolgálja, akkor az egymáshoz képest mozgó részek közt nullázó munkavezetékét, a szerkezetre erősített villamos berendezési tárgyak összekötésére pedig nullázó vezeték rendszert kell kiépíteni.

A nullázó munkavezetékét több helyen össze kell kötni a földelt acélszerkezettel. A nullázott villamos berendezési tárgyakat is (vagy legalább azok egy részét) ajánlatos a daru acélszerkezetével jól vezetően összekötni.

Ha érintésvédelmi (földelő vagy nullázó) munkavezeték kiépítésre kerül, akkor az érintésvédelmet szolgáló vezeték kiépítésre kerül, akkor az érintésvédelmet szolgáló vezetékét külön meg kell jelölni. Az érintésvédelmi vezetéknek üzemszerű vagy önműködő megszakítását meg kell akadályozni a vezetékbe sem kikapcsolót, sem biztosítót beiktatni nem szabad. Ha az érintésvédelmi munkavezeték csúszóvezeték, akkor célszerű, ha ennek áramszedői csúszótalpasak, kettőzöttek és olyan kialakításúak, hogy az üzemszerűen áramot vivő áramszedőkkel egyszerű módon ne legyenek cserélhetők. Ha ez nem valósítható meg, akkor legalább feltűnő színnel való festésük ajánlatos.

Érintésveszély származhat abból is, ha a daru valamely üzemszerűen feszültség alatt nem levő része – akár a daruberendezéshez tartozó, akár attól független – csupasz áramvezetőhöz hozzáérhet. Ilyen előfordulhat például futódaruk horgának vagy emelőkötelének a daru áramellátását szolgáló sínekhez való hozzáverődésekor, vagy roronydaruk messzire kinyúló gémjéről aláfüggő emelőkötelnek (vagy magának a géznek) nagyfeszültségű szabadvezetékkel való véletlen érintkezésekor. Az ilyen veszélyt megfelelő szerkezeti kialakítással, illetve a darunak az összes körülményeket figyelembe vevő telepítésével feltétlenül ki kell kerülni.

Amennyiben a berendezés, vagy annak egy részének áramellátása csupasz vezetéken át történik, úgy gondoskodni kell a csupasz vezeték véletlen érintés elleni védelméről. Ez három módon történhet: megfelelő telepítéssel, burkolással vagy reteszeléssel.

Nem kell a csupasz vezeték védelméről külön gondoskodni, ha a padlószinttől, a vezeték alatt húzódó járdától, pódiumtól vagy egyéb járható felülettől (pl.: épülettető) számítva legalább 6 m magasan van. De a vezetékét ez esetben is feltűnően meg kell jelölni és az érintésveszélyt táblákkal jelezni kell.

Ha a 6 m magasság nem tartható, vagy oldalirányban, illetve lefele irányban veszélyes közelségűnek ítélni a csupasz vezeték, akkor burkolandó. A

burkolat általában legalább 150 mm-re legyen a csupaszt vezetéktől. Készülhet lemezből vagy sűrű és erőteljes huzalhálóból (pl.: 20x2,2-es méretűből), de a burkolaton figyelemzetető táblákat kell elhelyezni. A burkolat vázának mechanikailag ellenállónak kell lennie.

Ha a csupasz vezeték csak olyan térségből érhető el, ahol üzemszerűen nem tartózkodnak és a vezetékek személyeknek e térbe való belépésekor – akár a darukezelő szempontjából váratlanul is – feszültségmentesülhetnek, akkor megengedhető az érintésveszélyes térség olyan mechanikus vagy villamos reteszelése, amelyik megakadályozza az érintésveszélyes térbe való belépést, amíg a vezetékeket nem feszültségmentesítik, vagy önműködően feszültségmentesítő azokat, ha valaki az érintésveszélyes térbe lép. A reteszelés ilyen megoldására külön szabvány van.

Már itt előre kell bocsátani, hogy ha a daru olyan tehermegfogószerkezettel van ellátva, amely áramkimaradás esetén a terhet elejti (pl. emelőmágnessel), akkor a tehermegfogó szerkezet működtető áramkörébe semmilyen reteszelés nem iktatható be, az ilyen áramkörben levő csúszóvezetékét tehát minden esetben burkolni kell.

Az előbbiekben már említettük, hogy az áramforráshoz képest *mozgó szerkezetek áramellátása* kétféle módon történhet: úszókábelen át vagy csupasz vezetékkel érintkező (csúszó vagy gördülő) áramszedőkkel.

Csupasz vezetéken át történő áramellátás a régebben szinte kizárólagosan használt „laza” vezetékről tilos, mert az ilyen vezeték könnyebben szakad és elszakadva messzire kicsapódhat, veszélyeztetve a környezetet. Ezért az ilyen kivitelű vezetékeket meg kell szüntetni. Helyettük sűrűn (legfeljebb 3 m-ként) megfogott huzal, vagy merev sánt kell alkalmazni. Ezek alátámasztási távolságáról, valamint a biztonsági szempontból betartandó egyéb méretekről (kúszóór stb.) szabvány intézkedik. Megjegyzendő, hogy a nagy távolságon átfeszített, önmagában áramvezetésre nem szolgáló kötéltre sűrűn a felfüggesztett csúszóvezeték az előbbiek szempontjából nem „laza”, hanem megfogott vezetéknek számít és így alkalmazása továbbra is megengedett. Az áramszedőknél a rugó vagy súlyterhelésű csúszódarus áramszedőket célszerűbb alkalmazni a görgős áramszedők helyett. Egyre inkább az úszókábelel áramhozzávezetés kerül előtérbe, nem utolsósorban nagyobb biztonsága miatt, ugyanakkor szakirodalom meg ismer számos más, biztonságos megoldást is.

Külön intézkedésekkel kell biztosítani, hogy csúszóvezetékéről táplált daru akkor is biztonságos legyen a javítási, karbantartási munka végzése, ha a vezetékről több darut táplálnak, amelyek üzeme nem szakítható meg. Ilyen esetben daru javító szakaszokat kell kiképezni, azaz a vezetékbe annak egészétől elszigetelt, külön kapcsolóval feszültségmentesítőket olyan szerkezetre kell szerelni, amely lehetővé teszi azoknak a vezetékektől való elválasztását, feszültségmentesítését, és javítási, karbantartási munka végzését anélkül, hogy a javítást végző dolgozó a csúszóvezetékhez veszélyes közelségbe kerülne. Jó megoldásnak tartjuk például az áramszedőknek elfordítható keretre szerelését.

Az érintésvédelem másik problémája az, hogy a berendezés vizsgálat, karbantartás, javítás, valamint üzemszünet alkalmával megbízhatóan *feszültségmentesíthető* legyen, a berendezésen dolgozók tudomása nélkül a feszültség visszakapcsolása ne legyen lehetséges, illetve megfelelő időben kellő számú jelzőberendezés hívja fel a figyelmet a berendezés feszültség alatti állapotára.

Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a következőkben – de az Óvórendszabályban és az MSZ 4850-ben is – a „feszültségmentesítés” kifejezést nem az MSZ 1585 számú „Üzemi szabályzat erősáramú berendezések számára” szabvány szerinti értelemben használjuk. E szabvány szerint ugyanis feszültségmentesítettnek csak azt a berendezést lehet tekinteni, amelynek vezetői kapcsaiknak az energiaforrással való összeköttetésének megszakításán túl egymásközt rövidre vannak zárva és a földeléssel össze vannak kötve. Az e feltételt nem teljesítő kapcsolás – a szabvány szerint – nem „feszültségmentesítés”, csak „kikapcsolás”. A daruüzemben jelenleg alkalmazott kapcsolóberendezések ebből a szempontból csak „kikapcsolók”.

A megbízható feszültségmentesítés érdekében minden darut és a daru áramellátását szolgáló minden pályamenti vezeték, vagy – például: dugaszoló – sor esetén – kizárólag a daru áramellátását szolgáló hálózat-részt főkapcsolóval kell ellátni. Amennyiben ez szükséges vagy célszerű, úgy a daru, illetve a pályamenti vezeték egyes részeinek feszültségmentesítésére még további feszültségmentesítő kapcsolókat kell beiktatni.

A főkapcsolónak az áramhozzávetetés minden sarkát egyidejűleg meg kell szakítania. A csatlakozó érintkezők egymástól való eltávolítása kézi erővel, kényszermozgással kell, hogy történjen. A kapcsolókat, ki- és bekapcsolt helyzetét jól olvasható, öntött vagy maratott kivitelű felirat mutassa.

Ha a főkapcsolóhoz avatatlan személy hozzáférhet (ez az eset a pályamenti vezetékek főkapcsolójánál mindig fennáll), akkor a főkapcsolót kikapcsolt helyzetben zárhatóvá kell tenni, bekapcsolt helyzetében viszont nem lehet lezárható. A főkapcsoló karjának kikapcsolt helyzetében lehúzhatóvá tétele a biztonsági követelményeket nem elégíti ki, mert más, hasonló kivitelű kapcsoló karjával a kapcsoló bekapcsolható. (Bekapcsolt főkapcsoló karjának nem szabad lehúzhatóvá lennie.) Még kevésbé elégséges – a tapasztalatok szerint – „Bekapcsolni tilos!” táblának a kapcsolóra való függesztése. Kulccsal való lezárás esetén arra kell ügyelni, hogy az üzem területén levő hasonló kivitelű záruk kulcsai ne legyenek egyformák. A legbiztosabb megoldás a kapcsolókar lakatosolhatóvá tétele, sőt a lakat-helyet célszerű úgy kiképezni, hogy abba egyidejűleg több lakat is befűzhető legyen. Ha minden kezelő, karbantartó személy el van látva saját lakattal, amelyhez csak neki – és esetleg az üzemvezetőnek – van kulcsa, akkor még a berendezésen egyidejűleg, de egymástól függetlenül dolgozók védelme is tökéletesen biztosítva van, mert a berendezés feszültség alá helyezése csak az összes lakat eltávolítása után lehetséges.

Ha a főkapcsolóhoz avatatlan személy nem férhet hozzá (ez az eset áll fenn általában a daruk kezelőkosarában), akkor a főkapcsolót kikapcsolt állapotában nem szükséges zárhatóvá tenni. Ilyen helyen elégséges a „bekapcsolni tilos!” tábla kifüggesztése.

A berendezés feszültség alatti állapotát piros üvegű vagy piros ernyőjű jelzőlámpacsoport mutassa. Az egyes feszültségmentesítő kapcsolókhoz tartozó lámpacsoportokban csoportonként annyi lámpa legyen, ahány sorkú a kapcsoló. A lámpáknak mind a hozzájuk tartozó kapcsolótól, mind az érintett munkaterületről jól láthatónak kell lenniök, ezért szükség szerint több lámpacsoport is alkalmazható egy kapcsolóhoz.

Külön lámpacsoporttal kell jelezni a főkapcsoló tápvezetékének feszültség alatti állapotát, ezt a lámpacsoportot azonban általában elegendő egy helyen,

a főkapcsoló mellett, esetleg a főkapcsolóhoz vezető útvonalon vagy a főkapcsoló bekapcsolása által érintésveszélyessé váló tér bejáratánál elhelyezni.

Megengedhető – az esetek többségében szükséges is – a közvetlen kéziműködtetésű főkapcsolónak távműködtetéssel való kikapcsolását is lehetővé tenni, esetleg a kéziműködtetésű főkapcsolótól függetlenül működtetett kontaktor formájában.

Ebben az esetben az egyes villamos berendezési tárgyak sorrendje a következő: (7. ábra)

- közvetlenül a tápvezetésekről (mozgó berendezésnél a főáramszedőkről) kell leágaztatni a tápvezetékek feszültség alatti állapotát jelző lámpacsoportot,

- e leágazás után következik az egész berendezés rövidzárlati védelmét ellátó főbiztosító,

- a főbiztosító után ágaztatható le – külön kapcsolóval – a világítási áramkör, valamint az esetleges emelőmágnés áramellátását szolgáló kör,

- ezután következik a kéziműködtetésű főkapcsoló, majd a távműködtetésű főkapcsoló,

- a kézi és a távműködtetésű főkapcsoló közt kell leágaztatni a távműködtetésű kapcsoló működtető körét, valamint innen célszerű leágaztatni a fűtés, szellőztetés és egyéb segédberendezés áramkörét,

- az érintésveszélyt jelző lámpacsoportok leágaztatása a távműködtetésű kapcsoló után történik,

- ezt akár közvetlenül követhetik az egyes hajtások – feszültségmentesítést nem szolgáló – működtető kapcsolói, akár olyan csoportokra bontható a berendezés, amelyek egymástól függetlenül is külön kapcsolókkal feszültségmentesíthetők.

A távműködtetésű főkapcsoló a következő szerepeket tölti be:

- a tápfeszültség kimaradása esetén önműködően kikapcsol és a feszültség visszatérése után csak külön beavatkozással kapcsolható be,

- az esetleges érintésveszélyes berendezési tárgyak ezáltal nem kerülhetnek nem-szándékoltan feszültség alá,

- a főkapcsoló bekapcsolásával érintésveszélyessé váló terek bejárata vilámaposan reteszeltető: a bejáratú ajtó nyitásával a főkapcsoló kiold, kötelező az egyes hajtások működtető kapcsolóinak null-helyzet reteszélése: a főkapcsoló csak akkor kapcsolható be, ha az összes működtető kapcsoló alaphelyzetben van. Ezzel az egyes hajtások nem-szándékolt megindulását akadályozzák meg, ha a darukezelő ülőhelyzetből a főkapcsoló kézkarját nem éri el, akkor a távműködtetésű kapcsolót kapcsolja ki nyomógomb segítségével, a berendezés tetszés szerinti helyén elhelyezhetők vész-kikapcsolók, amelyekkel – bármilyen veszély esetén és bárki a közelben tartózkodó – a berendezést feszültségmentesítheti.

A daru egyes mozgásait külön *működtető kapcsolók* vezérlik. A fel, előre, illetve jobbra irányuló mozgást kézikerekes kapcsolóknak mindig az óramutató járásával egyező irányú elforgatása eredményezze. Emeltyűs kapcsolók esetén a kapcsolókat úgy kell elhelyezni, hogy az emeltyűk mozgása „irányhű” legyen, az emelőművet vezérlő kapcsolónál pedig az emeltyűnek a daruvezető felé való mozgatása feleljen meg az emelésnek. Bár sok üzemben ragaszkodnak még a kézikerekes hajtású működtető kapcsolókhoz, kormányhengerekhez, a korszerűbb

és célszerűbb az irányhú elrendezésű emeltyűs hajtás, biztonságtechnikai szempontból is mindenütt az erre a rendszerre való áttérést kell szorgalmazni.

Az előbbieket betartásával a daruk mozgásainak emeltyűs vezérművei párosával úgynevezett „egyetemes kormány szerkezet”-be foghatók össze: ennél a kézikar előre-hátra mozgatása az egyik (pl. futómacska, gémbillentés) mozgatást vezérli, jobbra-balra mozgatása a másik (pl. daruhíd, gép-forgatás) mozgatást. Ezzel a megoldással félkézzel két mozgás vezérelhető egyidejűleg és fogásváltás nélkül. Emelőművet azonban egyetemes kormány szerkezettel vezérelni nem szabad.

Az egyes kapcsolókon fel kell tüntetni, hogy mely szerkezet milyen irányú mozgását vezérlik.

Ha a darun több emelő szerkezet van, akkor célszerű olyan retesz elhelyezést alkalmazni, mely megakadályozza egyenél több emelőmű egy időben történő működtetését, vagy más műszaki megoldással kell a több emelőmű egyidejű működéséből származó fokozott baleseti veszélyt csökkenteni. Erre a végálláskapcsolókat tárgyaló fejezetben is utalni fogunk.

Mégegyszer felhívjuk a figyelmet, hogy az egyes hajtások működtető kapcsolói *nem* szolgálnak feszültségmentesítési célt, tehát elegendő ha háromfázisú berendezésnél a berendezés két, egyfázisú berendezésénél egy sarkát kapcsolják ki.

Fokozott biztonságot nyújt – és ezért egyes külföldi országokban kötelező – úgynevezett „holtember-kapcsolás”, ennél valamely szerkezet mozgásba tartása csak addig lehetséges, amíg a kezelő az illető működtető kapcsoló markolatába épített nyomógombot – a markolat szorításával – benyomva tartja. Ezzel megakadályozható egyidejűleg több hajtás működtetése, mint ahánynak a működtető karját a daruvezető ténylegesen a kezében tartja. Biztonságtechnikai szempontból tagadhatatlan előnye dacára azonban ez a kapcsolás egyelőre nem tudott elterjedni, mert a villamos berendezést nagy mértékben bonyolítja és drágítja.

Ha nem is egészen szorosan, de mégis a biztonságtechnikai kérdések körébe tartozik a – darukon szinte kizárólagosan alkalmazott – háromfázisú motorok néhány sajátosságának, valamint az emelőműveknél leggyakrabban előforduló kapcsolási módoknak és ezek balesetveszélyének ismertetése.

A háromfázisú motor – bennünket érdeklő – legfontosabb tulajdonságai a fordulatszám és nyomatéka közötti összefüggést mutató motorkarakterisztikából olvashatók le. Ilyen karakterisztikát mutat (8. ábra). A karakterisztikából a következőket láthatjuk: a motor pólusszámától függő szinkron fordulattól forogva (6 pólusú motornál 1000, 8 pólusnál 750 percenként) semmilyen nyomatékot nem tud kifejteni. Ha pozitív nyomatékkal – forgásirányával ellenkező értelmű – nyomatékkal terhelik, akkor fordulatszám csökken, miközben leadott nyomatéka meredeken emelkedik, de csak egy meghatározott értékig, a motor „billezőnyomatékáig”. Ennek elérése után a motor nyomatéka csökken, a görbe 0-fordulathoz az „indítónyomatékot” metszi ki az ábra tengelyén. Negatív – forgásirányával egyező értelmű – nyomatékkal terhelve a motor gyorsul, miközben meredeken növekvő fékező nyomatékot fejt ki. Ha a motor forgórész körébe ellenállásokat iktatunk, akkor szinkronpontja és billenőnyomatékának értéke változatlan marad, de a görbe vízszintes irányban elnyúlik, az üzemi szempontból legfontosabb meredek szakasza a szinkron pont körül mintegy elfordul. A görbének a függőleges tengelytől balra eső szakaszát is vizsgálva azt állapíthatjuk

meg, hogyha a motort – anélkül, hogy villamosan átkapcsolnánk – ellenkező irányú forgásra kényszerítjük, szintén fejt ki fékező nyomatékokat.

A daru emelőművének üzemviszonyait jobban érzékelhetjük, ha egy ábrába rajzoljuk össze az emelési és süllyesztési irányban kapcsolt motor jelleggörbéit, mégpedig úgy, hogy a motor által a horogra kifejtett erőt, a függőleges tengelyre pedig felfelé az emelési, lefelé a süllyesztési sebességet vesszük fel. (9. ábra) Az egyes görbék mellé írt növekvő számok növekvő forgórész-ellenállásoknak felelnek meg.

Az emelésnek megfelelő mezőt vizsgálva kiténik, hogy a névleges legnagyobb terhet emelve a sebesség – a fokozatok számától függően – a névleges legnagyobb, és előre meghatározható legkisebb érték között szabályozható, kis terhet azonban mindig közel a névleges sebességgel fog a szerkezet emelni, ilyenkor az emelőmozgás rántásszerűen indul, ami ha nem is tekinthető veszélyesnek, nehezíti a daruval való munkát. Az ellenállások növelése emelés esetén a mozgás lassulását eredményezi.

Süllyesztés esetén azonban a legkisebb süllyesztési sebesség is nagyobb a névleges emelési sebességnél és mind a teher, mind az ellenállások növelésével még tovább növekszik, a legnagyobb megengedett teher és a teljes ellenállás bekapcsolása esetén még veszélyes értéket is elérhet. A mozgás mindig hirtelenül indul és még zavarólag is hat a kezelőre, hogy míg az ellenállások bekapcsolásával az előbb lassult a mozgás, most gyorsul. Ez utóbbi kellemetlenséget kiküszöbölni sajnos nem lehet, a darukezelőket erre ismételtelen és alaposan figyelemztetni kell.

A névlegesnél kisebb sebességgel való teher-süllyesztés lehetővé tételére régebben elterjedten használták ki a motor azt az előbb már említett tulajdonságát, hogy ellenkező irányú forgásra kényszerítve fékező nyomatékokat fejt ki. Ez az úgynevezett „ellenáramú fékkapcsolás” (az ábrán „a” és „b” jelű görbe). Kiderül azonban az ábrából az, hogy ilyen kapcsolatban csak emelkedni fognak. Előfordulhat tehát a darukezelő szándékával ellentétes irányú mozgás megindulása (süllyesztés helyett emelés) ami súlyosan balesetveszélyes és semmiképpen sem engedhető meg. Még súlyosabb veszélyt jelent ennél a kapcsolásnál az, hogy ha kis terhet süllyesztés irányú kapcsolással emelünk fel, a horog felfelé való mozgását határoló véghelyzetkapcsoló nem lép működésbe, ami az emelőköttél szakadásával és a teher lezuhanásával járhat. Az ellenáramú fékkapcsolás e hátrányai kiküszöbölhetők ugyan, de csak a villamos berendezés jelentős bonyolítása árán, ezért jelenleg alig alkalmazzák. Ha meglevő daru ellenáramú fékkapcsolású és az előbb említett két veszély egyike fennáll, akkor a berendezést azonnal kell alakítani.

Balesetveszély elkerülése szempontjából lényegesen előnyösebb az úgynevezett „egyfázisú fékkapcsolás” (az ábrán „c” és „d” jelű görbe). Anélkül, hogy ennek műszaki részleteiben elmélyednénk, megállapíthatjuk a görbékből, hogy ezzel a kapcsolással a névleges süllyesztési sebességet a névleges érték felére, kis terheknél még ennél kevesebbre is lehet csökkenteni. Hibája, hogy terheletlenül vagy igen csekély teherrel a horog nem indul meg. Sokszor előfordul, hogy a kezelők a működtető kapcsolót ebben a fékfokozatban hagyják – abban a hitben, hogy kikapcsoltak –, ami a forgórészellenállás, esetleg maga a motor károsodására vezet. Ezt a kapcsolási módot használják ma legelterjedtebben.

Korszerű darukon egyre inkább törekednek olyan megoldásokat alkalmazni, amelyek legalább egy, a teher nagyságától alig függő, kis „finom” sebességet

biztosítanak mind emelési, mind süllyesztési irányban. Bár ezek a megoldások – sokszor elég komoly beruházási többletköltséget jelentenek, biztonságtechnikai szempontból mindent el kell követni alkalmazásuk érdekében.

A működtető kapcsolókon az egyes fokozatok jellegét bevett szokás szerint jelölik, arab számmal az egyszerű, úgynevezett „menetkapcsolású” fokozatokat, ezen belül a növekvő számok csökkenő forgórész ellenállásnak felelnek meg, római számokkal pedig a fék és „finom” fokozatokat.

Itt kell megemlíteni, hogy az Óvórendszabály értelmében villamos hajtású emelőgépeken csak kisérvényű alkalmazható, azaz földelt csillagpontú rendszerben vezető és föld között, földetlen rendszerben pedig két vezető között mért feszültség 250 V-nál több nem lehet. Sajnos a forgalomban levő darumotorok egy részének forgórészfeszültsége ezt az értéket meghaladja. Az ilyen motorok forgórész kivezetésénél, a forgórészhez tartozó ellenállászekrényen és az ellenállásfokozatokat beiktató működtető kapcsolón nagyfeszültségre figyelmeztető táblát kell elhelyezni.

Maguknak a villamos berendezési tárgyakkal a biztonságtechnikája nem ide tartozik. Meg kell azonban említeni a villamos berendezésnek a daru biztonságos üzemével összefüggő néhány kérdését.

A daruüzem veszélyes üzem, ezért – lehetőség szerint – biztonságot kell nyújtani a daruvezető figyelmetlensége okozta balesetek ellen is. Ezt a célt szolgálják a *véghelyzetkapcsolók*. A véghelyzetkapcsoló olyan elektromechanikus szerkezet, amely adott véghelyzet elérésekor – közvetlenül vagy menetmásológéppel segítségével – a hajtómotor áramkörét megszakítja, de – általában – ellenkező irányú mozgás indítását lehetővé teszi.

Véghelyzetkapcsolót kell alkalmazni:

- a) minden daru emelőműve felső véghelyzetének határolására,
- b) az emelőmű alsó véghelyzete határolására, ha annak túlhaladása veszélyes következményekkel járhat (pl. ha a horog nem engedhető le a padlószintig),
- c) haladó vagy forgó mozgás véghelyzetének határolására, ha a mozgás legnagyobb sebessége meghaladja a 35 m/percet,
- d) annak megakadályozására, hogy a daru, illetve annak valamely része munkatériségének valamilyen okból veszélyes zónájába kerülhessen (pl. forgódaru nem tehet 360°-os fordulatot, vagy futódaru macskája a műhely egy helyén magas gépbe ütközhet),
- e) gémes daruk gémbillentőműve mindkét véghelyzetének határolására.

A c) szerinti véghelyzetkapcsolót kell felszerelni annak megakadályozására is, hogy közös pályán működő daruk összeütközzenek: a véghelyzetkapcsolónak a hajtóerőt meg kell szüntetnie, ha a daruk 1 m-re megközelítik egymást. Ezt a kapcsolót kivételes esetben (melegüzemi daruknál) kiiktathatóan lehet alkalmazni, de a kikapcsoló szerkezet kulccsal lezárható dobozban legyen és a véghelyzetkapcsoló üzemen kívüli állapotát a daru mindkét oldalán elhelyezett két lámpa jelezze.

Ezek a véghelyzetkapcsolók *vérszkapcsolók*, azaz üzemszerű használatuk tilos. Ha emelőmű (ide értendő a gémbillentőmű is) véghelyzetkapcsolóját üzem-

szerűen kívánják használni, akkor az előbbi biztonsági véghelyzetkapcsolón kívül külön üzemi véghelyzetkapcsolót kell beépíteni.

Az emelő és gémbillentő művek biztonsági véghelyzetkapcsolója lehetőleg főáramkörű legyen, de ha a véghelyzetkapcsoló esetleges nem működése különösen súlyos következményekkel járhat, akkor a biztonsági véghelyzetkapcsoló csak akkor lehet segédáramkörű, ha előtte üzemi véghelyzetkapcsoló is van.

Kötelezően kettőzni kell a több emelőművel rendelkező daruk egymástól függetlenül működtethető emelőműveinek felső véghelyzetkapcsolóit. Ez más szóval azt is jelenti, hogy ha villamos vagy mechanikus reteszelés kizárja az emelőművek független működtetését, akkor a véghelyzetkapcsolók kettőzése nem kötelező.

A biztonsági véghelyzetkapcsoló az emelőművet – a mozgítás sebességétől függően – 300–1000 mm-rel előbb állítsa meg, mint hogy szerkezeti részek egymáson való felütközése bekövetkezhetne. Ha azonban üzemi véghelyzetkapcsoló is van, akkor az üzemi véghelyzetkapcsolónak kell ezt a feltételt teljesíteni, a biztonsági véghelyzetkapcsoló elégséges, ha e távolság felénél állítja meg a szerkezetet. Ilyen esetben azonban a biztonsági véghelyzetkapcsoló ne tegye lehetővé az ellenkező irányú működtetést. A biztonsági véghelyzetkapcsoló működése ugyanis az üzemi véghelyzetkapcsoló hibájára, vagy valamilyen más rendellenességre hívja fel a figyelmet, helyes tehát, ha ilyenkor szakképzett karbantartó személy megvizsgálja, az eset körülményeit, az esetleges hibát kijavítja és az esetnek a darunaplóban is nyoma marad.

Nyomatékosan fel kell hívni a figyelmet arra, hogy minden villamos berendezési tárgynak – akár csak a gépi berendezés minden alkatrészének – biztonságosan hozzáférhetőnek kell lennie karbantartás, javítás, felülvizsgálat céljából. Leggyakoribb, hogy a daru-mélyugárzó égői nem cserélhetők csak külön állványzatról vagy veszélyes módon. Gyakran helyezik a daru megindulására figyelmeztető jelzőkürtöt a kezelő külső oldalára, ahol hozzáférni nem lehet és nem is javítják meg. A régebben üzemben levő daruk túlnyomó többségénél csak igen veszélyes körülmények között közelíthető meg a daru főáramszedője, gyakran macskaáramszedője is. Ügyelni kell arra, nehogy érintésveszélyes villamos berendezési tárgy munkakörzetbe kerüljön. A motorok indító ellenállásainak szekrénye például – a jobb szellőzés érdekében – alul nyitott. Ha ilyen szekrény a járdaszigetnél magasabbra kerül elhelyezésre, úgy nyitott alsó részét dróthálójával véletlen érintés ellen védeni kell.

3. Daruk létesítésének és üzemvitelének általános biztonságtechnikai kérdései

3.1. Telepítési kérdések

A daruk okozta balesetek jelentős része nem magának a darunak valamely biztonságtechnikai hiányosságából, hanem a nem kellő gondossággal történt telepítésből ered. A legfontosabb a daru körül kellő méretű „űrszelvényről” gondoskodni.

Régebbi telepítésű daruknál különösen két körülmény igen veszélyes. Az egyik, ha a mozgó daru járdája és az épület födémgerendái vagy fedélköthő rúdjai között nincs embermagasságnyi hely. A darun tartózkodó személyek többnyire a daru működésének megfigyelésére vannak ott, ezért figyelmük a daru

valamely alkatrészére összpontosul, nem tudnak elég gondot fordítani arra, hogy minden földemgerenda előtt lehajoljanak. A másik, ha a daru valamely mozgó része és valamilyen beépített szerkezeti rész között nincs emberrnyi szélességű szabad hely. Leggyakoribb, hogy a daru melletti – egyébként szabályos szélességű – járda úrszelvényébe az épület oszlopai benyúlnak. Az oszlopot éppen megkerülő míg inkább az oszlopba kapaszkodva a darupálya fölé kihajoló dolgozót az arra haladó daru menthetetlenül összezúzza.

Az előírások a *daru úrszelvényét* ezért a következő szerint szabják meg:

– a daru minden közlekedésre, rendszeres tartózkodásra szolgáló részének padlószintje fölött, legalább 1800 mm szabad helyet kell biztosítani,

– a daru legfelső része és a felette levő szilárd beépítésű szerkezet között függőleges irányban legalább 100 mm hézag legyen,

– az emelőgép oldalt legkiállóbb része és a helyiség legkiállóbb szilárd beépítésű része között vízszintes irányban legalább 75 mm hézag legyen. Ha azonban az emelőgép egy elméleti középálláshoz képest oldalirányban kissé elmozdulhat, úgy a megadott 75 mm a középállásra vonatkozik és a hézag szélső állásban 60 mm-re csökkenhet,

– forgódaruk esetében azonban a vízszintes irányban mért hézag legalább 200 mm legyen,

– az emelőgép legkiállóbb része (ide számít a horogszerkezet vagy más tehermegfogó szerkezet is, legfelső állásában) hozzá nem tartozó villamos vezeték, álló vagy mozgó szerkezettől, helyhez kötött géptől bármilyen irányban és az emelőgép legkedvezőtlenebb helyzetében mérve is legalább 400 mm-re legyen. Ebből a szempontból az emelőgéphez tartozónak tekintendő az áramellátását szolgáló esetleges pályamenti csúszóvezeték,

– a horogszerkezet felső állásának azt a helyzetét kell tekinteni, amely 200 mm-rel lejjebb van a véghelyzetkapcsoló működési helyénél,

– nem talajszinten mozgó emelőgép legalsó pontja, illetve talajszinten mozgó emelőgép hídszerkezete és a talajszint között legalább 2000 mm szabad magasság legyen. Ettől azonban el lehet térni, ha az emelőgép rendeltetése ezt megköveteli,

– terepszinten mozgó, vagy a talajszintet 2 m-nél jobban megközelítő emelőgépek pályája mentén 2 m magasságig legalább 600 mm széles szabad helyet kell biztosítani, az emelőgép legkedvezőtlenebb helyzetében is.

A darut biztonságosan meg kell tudni közelíteni és el kell tudni hagyni, mégpedig a daru bármely helyzetében. Különösen nehézséget okoz ennek kielégítése forgódaruknál, ahol a daruval együtt forgó kezelőkosár bejáratát úgy kell kialakítani, hogy a kosarat megközelíteni igyekvő még a forgómozgás váratlan megindulása esetén se kerülhessen veszélyes körülmények közé. A terepszinten mozgó daruk megközelítése általában nem jelent nehézséget. A magaspályán mozgó daruk telepítésével a későbbiekben foglalkozunk.

A kötött pályán mozgó daruk telepítési kérdéseinek köréhez tartozik a *darupályasín és annak végütközői*.

Biztonságtechnikai szempontból a darupályasín gondos kivitelezésére, a sínek pontos párhuzamosságára és szintbe állítására kell ügyelni. De a szerkezetnek lehetővé is kell tennie a párhuzamba- és szintbeállítását, mégpedig nemcsak

az első szerelésnél, hanem a későbbiekben is. Az épületszerkezethez hegesztett vagy bebetonozott darupályasínek létesítése ezért nem megengedhető.

Gépi hajtású, sínen mozgó daruknak a darupályáról való lefutását erőteljes *ütközőkkel* kell megakadályozni. Az ütközési erő csökkentésére rugós, vagy legalább is rugalmas ütközőket kell alkalmazni. Az előírásokat vagy mind a pálya végén, mind a mozgó szerkezeten alkalmazott legalább 120 mm vastag gumitömbök elégítik ki, vagy merev felülettel ütköző olyan rugós ütköző, amely az ütközés munkájának felvételére méretezve van. Sínen mozgó szabadtéri daruknál az ütköző a viharos szél által a pályán végigsodort darut nem képes megállítani. Ezért minden szabadtéri darut *sínfogó szerkezettel* kell ellátni, (10. ábra) amellyel a darut a pálya bármely pontján a sínhez lehet rögzíteni. Persze a sánt is elég erőteljesen kell kiképezni, hogy az így ráháruló erőhatásoknak ellenálljon.

A gyakorlatba kikerülő biztonságtechnikai szakmérnök számos esetben fog olyan szabadtéri daruval találkozni, amely sínfogóval ellátva nincs és így neki majd az üzem illetékeseinél intézkedni sínfogó létesítésére. Szükséges ezért, hogy legalább nagy vonalakban tisztában legyen a sínfogóval szemben támasztandó műszaki követelményekkel.

A sínfogó feladata a darut üzemén kívüli állapotában viharos erejű szél ellenében is biztonságosan megtartani. A számításba veendő szélnyomást, illetve a szélerő kiszámításának részletes szabályait az MSZ 9749 számú szabvány tartalmazza.

Az eszerint kiszámított szélerőnek megfelelő nagyságú súrlódási erőt kell a sínfogónak a darupályasín oldalfelületein létrehozni tudnia. Ha sínfogó pófáinak a sínen érintkező felülete sima, akkor a súrlódási tényezőt $= 0,15$ -re, ha rovatkolt (és edzett) akkor $= 0,25$ -re vehetjük.

A pófákat a sínhez szorító erő kiszámításánál figyelembe kell venni, hogy a sínfogó szerkezetek mindig egy pár egymással szembe ható pófát tartalmaznak és hogy egy darun általában két – ritkábban, ha feltétlenül szükséges – négy sínfogó szerkezetet szerelnek fel.

Legyen például egy 20 t önsúlyú daru szabvány szerint kiszámított szélfelülete 50 m^2 , a szélerő 6500 kg a daru rögzítése történjék két sínfogó szerkezettel, két pár sima felületű sínfogó pófával. A szükséges szorító erő a

$$\text{szélerő} \times \text{pófák száma} \times \text{súrlódási tényező} \times \text{szorító erő}$$

képletből számítva 6500 kg.

A rögzítőerő szükséglet kiszámításánál a kiszámított szélerőt még valamilyen biztonságítényezővel is szorozni nem indokolt, elegendő biztonságot nyújt, ha nem vesszük figyelembe, hogy maga a lefékezett futókerekű daru is fejt ki bizonyos ellenállást a széllal szemben.

A biztonságos üzemhez hozzátartozik, hogy a daruval vagy a daru környezetében dolgozókat megfelelő *táblák* figyelmeztessék a veszélyekre, illetve megfelelő táblák tiltsák a veszélyes következményekkel járó cselekményeket. A szükséges táblák felsorolását és szövegét az Övrendszabály tartalmazza.

A daru telepítésének fogalomkörébe tartozik az áramellátását szolgáló vezeték főkapcsolójának elhelyezése. A főkapcsolót lehetőleg a darupálya végéhez, a daru feljárójához kell telepíteni és feltűnően megjelölni. Ha – kivételesen –

nem telepíthető a feljáró mellé, akkor – a feltűnő megjelölésen kívül – még a feljáró mellé is kell táblát elhelyezni, amely a főkapcsoló helyét megadja.

Be kell tartani a mindenkori *tűzvédelmi előírásokat*. Az esetleges tüzesetek megfékezésére minden gépi hajtású daru vezetőhelyén száraz poroltókészüléket kell elhelyezni.

A daruk festésénél figyelembe kell venni a biztonsági színezésre vonatkozó szabványokat, különösen a csupasz áramvezető sínek és a daru legkiállóbb részei festésénél.

3.2. A daru üzembehelyezése

Minden újonnan telepített emelőgép üzembehelyezését *engedélyezési-átvételi eljárásnak* kell megelőznie. Az engedélyezési eljárás csak akkor tekinthető szabályosnak, ha azon a szakszervezetek központi munkavédelmi felügyelője is részt vett. Az ezzel kapcsolatos részletes előírásokat az Övórendszabály tartalmazza.

Az átvételi eljárást telepített daruknál a daru végleges működési helyén, kisebb és magajáró daruknál a gyártó vállalat telephelyén kell lefolytatni. Az eljárás lebonyolításáról az előbbi esetben a felhasználó vállalat emelőgép ügyintézője, az utóbbi esetben a gyártó vállalat MEO-ja köteles gondoskodni.

Az eljárás során – egyebek között – meg kell követelni a kitöltött és összes tartozékaival felszerelt szabványos Daru-könyv átadását, ezen belül különösen az emelő sodronykötél és a horog műbizonylatának, valamint a daru munkavédelmi berendezései jegyzékének átadását.

3.3. Üzemviteli előírások

A daru biztonságos üzeméért elsősorban a következők *felelősek*: a daru vezetője, a kötöző, a daru üzemeltetője, karbantartója és a vállalati emelőgép ügyintéző.

A felsoroltak felelősségének határaitól, valamint a daruvezetők és a kötözők kötelező vizsgájáról az Övórendszabály intézkedik részletesen. Itt csak néhány fontosabb szempontra hívjuk fel a figyelmet.

Darut *csak* megfelelő vizsgát tett daruvezető kezelhet. Ez az előírás akkor is betartandó, ha a darunak nincs állandó vezetője, hanem az üzem több dolgozója is kezelheti egyéb munkája mellett. Ez az eset igen gyakran előfordul alsóvezérlésű és kézihajtású daruknál. Ilyenkor mindazoknak a dolgozóknak, akik a darut kezelhetik, daruvezetői vizsgát kell tenniük.

Gőzgéppel vagy belső égésű motorral hajtott daru vezetőjének – ha külön gépész nincs – rendelkeznie kell az illető erőgép kezelésére jogosító képesítéssel is.

Ha járműre szerelt daru vezetője a járművet is vezeti, akkor járművezetői igazolvánnyal is kell rendelkeznie.

A daruvezető kötelességéhez tartozik a műszakos vizsgálat elvégzése – kivéve, ha erről műszakos karbantartó gondoskodik –, továbbá az, hogy bármilyen rendellenességet észlel a daru üzeme során, azt az állandóan a vezetőhelyen tartandó darunaplóban bejegyezze, illetve váltótársával együtt a daru átvételének átadásának tényét aláírásával igazolja.

Ha az emelőgépen még nem jogosított, tanuló vezető is van, az a darut csak gyakorlási ideje alatt és csak a vezetésre jogosult daruvezető jelenlétében, felügyelete alatt és felelősségére vezetheti.

Nagyfontosságú a daruk, függesztékek rendszeres vizsgálata, karbantartása. Ennek megtörténtében része van az üzemeltetőnek, a karbantartónak és az emelőgép ügyintézőnek is. Az egyes gépek, függesztékek két vizsgálata közt eltelhető időt – az Óvórendszabály adta határokon belül – az emelőgép ügyintéző szabja meg és ő ellenőrzi is az időszakok betartását. Az üzemeltető felel azonban érte, hogy üzemében csak nyilvántartott és vizsgált daru, függeszték legyen használatban, illetve, hogy a vizsgálat, karbantartás, kis- és nagyjavítás pontosabb időpontjában és lebonyolításában a karbantartóval megállapodjon.

Minden vállalatnál, ahol darut üzemben tartanak, kinevezett emelőgép ügyintézőnek is kell lennie. Az emelőgép ügyintéző nem annyira intézkedő személy mint ellenőr és koordináló, a vállalat területén működő összes daru és daruvezető műszaki irányítója.

Idáig felsoroltuk az emelőgép üzemében szerepet játszókat. Nézzük most magánán az üzemeltetésnek néhány fontosabb biztonsági követelményét.

Az emelőgépen, annak vezetőhelyén több személynek tartózkodni tilos. Ez alól kivétel, ha az előirt gyakorlat megszerzése céljából tanuló vezető tartózkodik a vezetőhelyen, ha a daruval folyékony fémet szállítanak vagy öntenek, továbbá ha feltétlenül szükséges az emelőgép valamely részének üzem közbeni vizsgálata, ellenőrzése.

Az emelőgépre csak arra illetékes, az őket fenyegető veszélyekről tájékozott személyek mehetnek fel, de azok is csak a szolgálatot teljesítő emelőgépvezető tudtával és hozzájárulásával. Az emelőgépre felmenni csak az e célra megállapított úton és módon szabad.

Az emelőgép vezetője a vezetőhelyet szolgálati ideje alatt általában csak a munkarendben előirt szünetek alkalmával és munkaidejének letelte után hagyhatja el de csak akkor, ha az emelőgépen teher nem függ.

Az emelőgép vezetője műszaki vezetőinek utasításait követni tartozik de csak addig, amíg megítélése szerint azok az emelőgép kezelésére vonatkozó előírásokkal nem ellenkeznek.

Az emelőgépet csak rendeltetésének megfelelően szabad használni. Ha az emelendő teher súlya, méretei, vagy az emelés bármely körülménye veszélyes, szokatlan, akkor az emelőgépvezető szakmai vezetőjének jelenléte szükséges. Emberek tartózkodására szolgáló építmények felett terhet szállítani tilos. A megemelt terhen munkát végezni tilos. Teherszállításra készült emelőgéppel személyeket szállítani tilos.

Függő horoggal vagy megfogó szerkezettel csak függőleges irányú erőhatást szabad kifejteni.

A teher mozgását mindenkor úgy kell végezni, hogy a biztonsági végállás-kapcsolók ne lépjenek működésbe. A kötélén függő teherfelvevő szerkezetet nem szabad a talajra, vagy a padlón, talajon levő tárgyra, anyagra olyan mértékben leengedni, hogy a függesztőkötél meglazuljon, mert ez az emelőkötélnek a terelőelemek hornyából való kiugrását eredményezheti és így súlyos balesetet is eredményezhet.

Leerősített, letapadt, lefagyott, beépített tárgyat megemelni csak akkor szabad, ha az emelőgép kifejezetten erre van tervezve.

A terhet sebességkorlátozás nélkül, szabad eséssel süllyeszteni tilos.

Veszélyes erősségű szélben a szabadtéren működő emelőgépeket üzemem kívül kell helyezni és rögzíteni.

Az üzem megkezdésekor az emelőgép vezetőjének meg kell győződnie arról, hogy az emelőgépen illetéktelen személy nem tartózkodik, majd bekapcsolhatja a főkapcsolót: először csak egy pillanatra, majd ha veszély nem mutatkozik, véglegesen. Ellenőriznie kell, hogy az összes jelzőlámpacsoport valamennyi lámpája ég-e, majd – a legnagyobbfokú óvatossággal – ki kell próbálnia valamennyi véghelyzetkapcsoló működőképességét (kivéve persze a kettőzött véghelyzetkapcsolók második kapcsolóját). Minden mozgás bekapcsolása előtt hangjelzéssel figyelmeztetnie kell környezetét.

Ha a teher mozgatásának folyamán más személy (pl. a kötöző) is közreműködik, akkor az emelőgép vezetője ennek jelzéseinek figyelembevételével irányítja az emelőgépet. Az irányítást azonban mindig csak egy személy láthatja el és az emelőgép vezetőjének mindig tudnia kell, ki az a személy, akinek jelzéseit köteles figyelembe venni. „Megállj!” jelzést azonban az emelőgép vezetőjének mindenkitől kötelessége azonnal elfogadni.

A teher megemelésére jelzést csak akkor szabad adni, ha a teher az emelőgép teherfelvevő szerkezetére megbízhatóan fel van erősítve, a teher körül dolgozók attól biztonságos mértékben eltávolodtak és az emelőgéppel való mozgás sem személyekre, sem tárgyakra veszéllyel nem jár. Az emelési műveletnél először éppen csak meg kell feszíteni az emelő kötelet, majd annyira megemelni a terhet, hogy eredeti helyzetéből éppen csak elmozduljon. Ha ekkor nem végez meg nem engedett irányú mozgást, és felerősítése is kellően biztonságos bizonyul, akkor szabad az emelés majd a szállítás műveletét folytatni, befejezni. A terhet azonban a további szállítás során is mind az emelőgép vezetőjének, mind irányítójának figyelemmel kell kísérnie, és ügyelnie arra, hogy azzal senkit és semmit el ne üthessen. Ha az emelőgép pályája fő közlekedési utat keresztez, akkor az emelőgép irányítója köteles gondoskodni a forgalom leállításáról, mielőtt az emelőgép a teherrel odaérne.

A terhet ugyancsak a legnagyobb fokú óvatossággal kell lehelyezni és a teherfelvevő szerkezetről csak akkor szabad lebontani, ha a teher bármilyen elmozdulás ellen kellően biztosítva van.

Az egyes működtető berendezéseket az emelőgép vezetőjének úgy kell kezelnie, hogy az emelőgép mozgásai sima, lökésmentes lefolyásúak legyenek. Ellenárammal fékezni tilos, ha csak a berendezés nem kifejezetten erre van tervezve, vagy ha ezt baleset elkerülése szükségessé teszi. Bármilyen rendellenesség észlelésekor azonban a vezetőnek azonnal ki kell kapcsolnia az emelőgép főkapcsolóját.

Üzemszünet, illetve műszak befejezte alkalmával a vezetőnek, mielőtt a vezetőállást elhagyja, a szerkezeteket az üzemszünetre megállapított helyzetbe kell hoznia. Ha a vezetőállásban való feljárás csak az emelőgép bizonyos helyzetében van engedélyezve, ezt a helyzetet kell létrehoznia. A vezetőállás elhagyása előtt köteles a vezető minden gépet leállítani, illetőleg a berendezést vilamos üzem esetén a főkapcsoló kikapcsolásával feszültségmentesíteni. Villamos üzemű emelőgépénél mindazokat a kapcsolókat ki kell kapcsolni, amelyek bekapcsolt állapotba csupán a szóban forgó emelőgép üzeme érdekében volt szükséges. Kikapcsolása után meg kell győződni arról, hogy a kapcsolóhoz tartozó jelzőlámpa-csoport minden tagja kialudt-e. A darupálya menti vezeték vagy csatlakozó fővezeték főkapcsolóját kikapcsolt állapotban kulccsal le kell zárni.

A tehernek az emelőberendezés teherfelvevő szerkezetére való felerősítéséhez a legalkalmasabb függesztéket és kötözési módot a kötöző állapítja meg.

Ennek során ügyelni kell arra, hogy a terhelést a horogra közvetítő elemek iránya minél kevésbé térjen el a függőlegetől, 45°-nál nagyobb eltérés semmiképpen sem engedhető meg.

Az emelőgépek biztonságos üzemének alapja a rendszeres és gondos karbantartás. Ezért az emelőgépek karbantartását tervszerű megelőző karbantartási rendszerrel kell végezni.

A vállalati emelőgép ügyintézőnek minden emelőgépről és minden teherfelvevő eszközről, függesztékről nyilvántartást kell felfektetnie, a gépi hajtású emelőgépekről szabványos darukönyv formájában. Ezután a nyilvántartásba vett gépek, eszközök mindegyikére meg kell állapítani a szerkezeti és fővizsgálatok gyakoriságát, és ezzel összhangban a kis- és nagyjavítások gyakoriságát. Ennek alapján – az egyes gépek és eszközök üzemeltetőjével és karbantartójával közösen – éves vizsgálati és karbantartási tervet kell kidolgozni.

Az ezekkel kapcsolatos részletes előírásokat az Óvőrendszabály tartalmazza.

Vizsgálatot csak az emelőberendezés üzemén kívüli, feszültségmentesített állapotában szabad tartani. A feszültségmentesítő kapcsolót le kell zárni és rajta „Bekapcsolni tilos, a vezetéken dolgoznak” feliratot elhelyezni. Ha a vizsgálat vagy javítás során szükségessé válik az emelőgép üzembehelyezése vagy valamelyik mozgásának megindítása, akkor ezt csak a vizsgálatot (javítást) végző dolgozók helyszíni csoportvezetőjének kívánságára és felügyelete mellett szabad megtenni.

A vizsgáló és karbantartó dolgozók üzemben levő emelőgépre csak az emelőgépvezető tudtával és hozzájárulásával mehetnek fel és eltávozásukat is kötelesek bejelenteni. A vizsgálat során figyelembe kell venni az emelőgép naplójába bejegyzett észleléseket.

A vizsgálat megtörténtéről és eredményéről írásban kell értesíteni az emelőgép ügyintézőt, aki azt az emelőgép darukönyvébe vagy más nyilvántartásába bevezeti. Egyidejűleg intézkedni tartozik az esetleg feltárt hiányosságok kiküszöbölésére.

A vizsgálatot végzők a vizsgálat megtörténtét, idejét és esetleges véleményüket az emelőgép naplójába is kötelesek bejegyezni.

Ha a darupályán több daru van üzemben, akkor a javítás alatt álló darutól 1,5 m-re az üzemet folytató daruk felé ütközőt kell szerelni mindkét színre és az üzemet folytató daruk vezetőit a vizsgálat vagy javítás megkezdéséről értesíteni kell. A javítás alatt álló daru alatti területet el kell zárni és „a darut javítják, alatta közlekedni életveszélyes és tilos” szövegű táblával megjelölni.

Minden javítás, átalakítás után szakképzett műszaki ellenőrnek kell a gépet átvennie. Ha a javítás, átalakítás nagyobb arányú volt, akkor teljes átvételi eljárást kell tartani.

5. A daruüzemmel kapcsolatos fontosabb előírások felsorolása

Óvőrendszabályok

- OR 016 Emelőgépek balesetelhárító és egészségvédő Óvőrendszabálya
OR Építőipari emelőgépek balesetelhárító és egészségvédő Óvőrendszabálya (előkészítés alatt)

Szabványok

- MSZ 172 Földelés és érintésvédelem erősáramú villamos berendezésekben
- MSZ 453 Figyelmeztetőablák villamos berendezések számára
- MSZ 1585 Üzemi szabályzat erősáramú berendezések számára
- MSZ 1600 Biztonsági szabályzat erősáramú villamos berendezések létesítésére
- MSZ 2066 Darusodronykötél. Műszaki követelmények és vizsgák
- MSZ 2646 Sodronykötél $6 \times 37 = 222$ huzalból, egy középső kenderbetéttel
- MSZ 2654 Sodronykötélszerkezet megválasztása
- MSZ 4836 Daruk villamos berendezése. Munkavezeték, szerelvények és áramszedők
- MSZ 4850 Emelőgépek villamos berendezése. Létesítési előírás
- MSZ 5520 Ipari láncok. Szemeslánc és szerelvényei. Műszaki előírások. Vizsgálat. Minősítés
- MSZ 5529 Ipari szemeslánc hőkezelése
- MSZ 5530 Ipari láncok. Áttekintés. Alkalmazás
- MSZ 5742 Sodronykötél műszaki szállítási feltételei
- MSZ 6701 Anyagmozgató gépek elnevezése és csoportba sorolása
- MSZ 6709 Emelőgépek. B típusú futódaruknak az épülettel kapcsolatos főadatai és üzemi sebességei
- MSZ 6710 Egyfőtartós kézimozgató futódaru 1–5 tonna teherbírással
- MSZ 6720 Emelőgépek. Kézierők és sebességek kézimozgató emelőgépeken
- MSZ 6726 Emelőgépek átvételének műszaki előírásai
- MSZ 7346 Emelőgépek. Egyfőtartós villamos könnyű futódaru épülettel kapcsolatos főadatai és üzemi sebességei
- MSZ 7347 Emelőgépek. Kétfőtartós villamos könnyű futódaru épülettel kapcsolatos főadatai és üzemi sebességei
- MSZ 9228 Daruk villamos berendezése. Feszültségmentesítés villamos reteszeléssel
- MSZ 9675 Emelőgépek. Darusodronykötelek méretezése, kötélsodronykötél kiválasztása. Alkalmazása követelményei
- MSZ 9704 Kötélvégrögzítő
- MSZ 9705 Egyágú teheremelő horog
- MSZ 9706 Teheremelő horog. A horogszár kiképzése
- MSZ 9707 Teheremelő horog. Gyártási és átvételi előírások
- MSZ 9711 Kétágú teheremelő horog

- MSZ 9713 Szorítókengyel sodronykötélhurokhoz
- MSZ 9715 Emelőgépek. Sodronykötélcsőök készítmódja
- MSZ 9721 Emelőgépek kezelési és karbantartási előírásai
- MSZ 9724 Kétfőtartós kézimozgatású futódaru 3-10 tonna teherbírással
- MSZ 9725 Emelőgépek. Darukönyv
- MSZ 15030 Darupálya méretezése
- MSZ 16736 Daruk tervszerű megelőző karbantartása
- MSZ 17066 Biztonsági szín- és alakjelek
- MSZ 9749 Daruk acélszerkezetének tervezése. Műszaki követelmények.

TAJÉKOZTATÓ

a „Hadtápbiztosítás” c. kiadvány szerkesztéséről

A Magyar Néphadsereg hadtápjá jelenlegi fejlesztési szakaszán, a minőségileg magasabb szintű követelmények szükségessé teszik a szakterületi publikációs lehetőségek fejlesztését is azzal a céllal, hogy: (1) az eddigieknél nagyobb lehetőséget biztosítson a személyi állomány elméleti továbbképzéséhez; (2) a gyakorlati és módszertani tapasztalatok átadásához, végül (3) a fejlesztési célkitűzések minél hatékonyabb elérését biztosító vitafórumok kialakításához.

Ezt a célkitűzést szolgálja az elmúlt években rendszerbe került és színvonalasan szerkesztett „Hadtápbiztosítás” c. MNHF-ségi belső kiadvány, amely évente 4–6 alkalommal került kiadásra és terjesztésre az MN csapatai, az MNHF-ség felső és közép vezető szervei, az érintett MN fegyvernemi és szolgálat főnökségek, valamint a társ fegyveres testületek hadtáp szervei részére.

A kiadvány minőségi továbbfejlesztését, alapvetően a publikációs anyagok szélesebb témakörökre történő kiterjesztésével – ezen belül az alapvető fejlesztési célkitűzések és feladatok orientált meghatározásával; – a szélesebb szakirói tábor kialakítása érdekében a csapathadtáp tagozatban dolgozó állomány minél nagyobb számban történő bevonásával; végül az MNHF-ség MN szolgálat főnökségei és a hadtápbiztosításban érintett MN fegyvernemi és szolgálat főnökségek szaktémái (pl. anyagi és szaktechnikai eszközök; technológiai folyamatok stb. fejlesztési problémái) jelenleginél nagyobb számban történő publikálásával tervezzük biztosítani.

A felsorolt célkitűzések megvalósítása érdekében kérjük az érintett MN fegyvernemi és szolgálat főnököket, MNHF-ség törzs osztályvezetőit, a közvetlen szervek parancsnokait, a seregtest parancsnok hadtáp helyetteseket, és a tanintézetek hadtáp tanszék vezetőit, hassanak oda: hogy az MN hadtápbiztosítását érintő és a fejlődést elősegítő kérdésekben – alapvetően a publikációs főirány szem előtt tartásával – minél nagyobb számban publikálják megalapozott és mindannyiunk számára értékes gondolataikat.

Tervünk szerint a kiadvány rovatait nem kötjük meg, azokat minden esetben a beérkező témáktól tesszük függővé.

Mint minden kérdésben, így a publikáció terén is alapvetően két fő területre bontjuk a célkitűzéseinket: (1) a fegyveres küzdelem és (2) az ÁHKSZ hadtápbiztosításának fő területére.

E két fő területen belül az általános hadtápbiztosítási kérdések rovatain túl, minden ágazat és szakterület részére rovatot biztosítunk a szaktémáik publikálására, külön figyelmet fordítva a témák tagozatonkénti megosztására.

Az MN hadtápbiztosításában érintett MN fegyvernemi és szolgálat főnökök részére a publikációs lehetőséget az igényeknek megfelelően biztosítjuk!

Mindkét fő terület vonatkozásában kiemelt rovatot kívánunk biztosítani a hadtáp politikai munka tartalmi és módszertani kérdéseinek.

Az MN hadtápján belül az 1976. évi publikációs főirányokat a következők képezik (általános hadtápbiztosítási, ágazati és szakterületi vonatkozásban):

I. A fegyveres küzdelem hadtápbiztosítása

a) A fegyveres küzdelem hadtápbiztosításának elméleti, szervezési és módszertani kérdései

Ezen belül alapvető kérdések: az anyagi-technikai biztosítás, a szállítás hatékonyságának növelése, a csapat-seregtest és központ hadtápegységek, egységek és intézetek működése, valamint a közös hadműveletek alatti hadtápbiztosítás elvi és gyakorlati kérdései.

b) A fegyveres küzdelem hadtáp és szakterületi vezetésének elméleti és gyakorlati kérdései

Ezen belül alapvető kérdések: a hadtápvezetés elméleti, tartalmi és módszertani kérdései, az ágazati és szakterületi, vezetés problémáinak feltárása, az információáramlás mennyiségi és minőségi kérdései, valamint a tábori automatizált hadtápvezetési alrendszer építési lehetőségeinek vizsgálata.

c) A fegyveres küzdelem hadtápbiztosításának egyéb kérdései

Ezen belül kiemelt figyelmet fordítva a hátszág területén diszlokált csapatok és szervek ellátási és gazdálkodási kérdéseinek vizsgálatára.

II. Az állandó harcckészültség hadtápbiztosítása, fegyvernemi és szakági, anyagi biztosítása

a) A különböző szervezetek harcckészültségi kérdései

Ezen belül különleges figyelmet fordítva az „M” szervezetek és személyi állomány felkészítésére és összekovácsolására, a különböző tagozatokban tárolt anyagi készletek és technikai eszközök előkészítésére és gyors felmálházhatóságának biztosítására.

b) A személyi állomány kiképzésének elméleti és gyakorlati kérdései

Ezen belül kiemelt figyelmet fordítva az állomány kiképzésére és továbbképzésére, a tiszti, tiszthelyettesi és csapathadtáp kiképzés területén szükséges korszerű kiképzési módszerek és segédeszközök alkalmazására.

c) A szakanyagok (szaktechnológiák) és szaktechnikai eszközök fejlesztési kérdései

Ezen belül alapvető irány a háborús ellátásra tervezett szakanyagok, szaktechnológiák és szaktechnikai eszközök fejlesztési elgondolásának, a meglévő anyagok és eszközök kezelése és használata során jelentkezett tapasztalatoknak és következtetéseknek publikálása.

d) A sorállomány szolgálati, élet- és munkakörülményeinek fejlesztési kérdései

Ezen belül alapvető irány a sorállomány élelmezésének, kultúrált elhelyezésének, ruházódásának és étkeztetésének, az egészségügyi megfelelő és gyógyító ellátás, továbbá a szolgáltatások színvonala további fejlesztésének vizsgálata.

e) A szakanyagok és szaktechnikai eszközök kezelésének, karbantartásának és javításának kérdései

Ezen belül kiemelt figyelmet fordítva az „M” anyagok és technikai eszközök kezelésére és karbantartására, valamint a hadtáp szaktechnika béke és háborús időszak alatti javítására.

f) A csapatgazdálkodás fejlesztésének kérdései

Ezen belül kiemelt figyelmet fordítva minden szakszolgálat vonatkozásában a gazdálkodás tervezési-szervezési tapasztalatainak és eredményeinek átadására, a készletgazdálkodás helyzetének vizsgálatára, a gazdálkodás irányításának és a szabályozás hatékonyságának elemzésére, továbbá az objektumgazdálkodás megvalósítása lehetőségeink feltárására.

g) A hadtáp- és szakterületi vezetés elméleti és módszertani kérdései

Ezen belül elsősorban a harckészültség fenntartásának, a gazdálkodás irányításának és ellenőrzésének, a gépi adatfeldolgozás helyzetének és a hadtáp REVA tevékenységének (ATB rendszerszervezés) kérdései.

A következő évi publikációs főirányokat minden évben a kiadvány III. számában, a „Szerkesztő Bizottsági Közlemények” rovatában tesszük közzé.

A „Hadtápbiztosítás” az MNHF-ség tudományos kiadványa, ezért a szerkesztő bizottsági teendőket a Magyar Néphadsereg Hadtáp Tudományos Tanácsa (MN HTT), a főszerkesztői feladatot a Tudományos Tanács titkára látja el. A szerkesztési munkát továbbra is az eddigi társadalmi Szerkesztőség végzi.

A szerkesztési és nyomdatechnikai munkák időszükségletének felmérése alapján, az egyes számokban tervezett cikkek megküldési (beérkezési) határideje (minden évre vonatkozóan);

1. negyedévi számba tervezett cikkeknel: december 31,
2. negyedévi számba tervezett cikkeknel: április 30,
3. negyedévi számba tervezett cikkeknel: július 31,
4. negyedévi számba tervezett cikkeknel: október 31.

Minden ettől későbbi időben beérkezett cikk publikálására csak a következő negyedévi számban kerülhet sor.

A jelenlegi helyzetben fennálló rövid idő miatt, majd a továbbiakban a tervezés és szerkesztés megkönnyítése érdekében azt a módszert alkalmazzuk, hogy a cikkírók saját maguk határozzák meg a beküldés időpontjait az alábbiak szem előtt tartásával:

1. A negyedévenként kiadásra kerülő egyes számokban mintegy 20–25 cikket tervezünk leközoľni (cikkenként 12–20 gépelt oldal) úgy, hogy az egyes számokban minden seregtesttől (lehetőleg különböző tagozatokra vonatkozóan) legalább 2, az MNHF-ség, MN szolgálat főnökségei, az MNHF-ség törzse és a tanintézetek hadtáp tanszékei részéről legalább 1–2 cikk kerüljön megírásra.

2. A saját és más katonai kiadványok publikációs tervének időbeni elkészítése érdekében, minden évben a következő évre tervezett publikációs jegyzékek megküldésének határideje október 15. A publikációs jegyzékeket főnökségenként, seregtestenként és szervenként összesítve (a szerző neve, rendfokozata, lakáscíme és szolgálati helye feltüntetésével) az ügyviteli előírások szerint, a Magyar Néphadsereg Hadtáp Tudományos Tanács titkárának kérjük megküldeni. Az 1976. évi (1–4. számra vonatkozó) publikációs jegyzék megküldési határideje – az időeltolódás miatt 1976. március 31.

Kérjük az elvtársakat, hogy segítsék és hatáskörükben biztosítsák a publikációs jegyzék meghatározott időre történő beérkezését.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

TARTALOMJEGYZÉK

25 éves a hadtápszolgálat

Lapos Mihály ezds.	Felkészülés a haza védelmére — — — — —	3
Elekes János ezds.	A jövő hadtápszolgálatára — — — — —	10
Babarczi Tivadar alez.	A tudományos élet fejlődése a Magyar Néphadsereg hadtápjában — — — — —	13
Dr. Zimonyi István ezds.	A katonák élet- és munkakörülményeinek javításáért — — — — —	28
Pály István ezds. és Korai Béla alez.	Az élelmezési szolgálat 25 éve — — — — —	39
Bagi Zoltán őrgy.	Középpontban az ember — — — — —	44
Balogh Frigyes alez. és Harró Béla mk. őrgy.	A népi vagyon védelmében, a népgazdaság felvirágoztatásáért — — — — —	52

A hadtápbiztosítás elmélete

Kapus Gyula ezds. és Sáfár Bálint alez.	A magasabbegység és egység hadtáptörzsek helye, szerepe és feladatai a hadtápvezetésben és az ÁHKSZ időszakában — — — — —	65
Hersitzky Lajos nyá. vőrgy. és Ragályi István nyá. ezds.	A vezérkar és a hadászati hadtápj anyagi-technikai információs igényének különbségei és összefüggései — — — — —	76
Dr. Csabai Károly ezds.	A hadtápcapatok alkalmazásának néhány kérdéséről — — — — —	89
Dr. Generál Tibor alez.	Az MN hadtápbiztosítási rendszere elemeinek együttműködési lehetőségei — — — — —	99
Humor István őrgy.	Műszaki zászlóalj hadtápbiztosítása a gépesített lövészadosztály erdős-hegyes területen végrehajtott harctevékenysége során — — — — —	103

A csapatgazdálkodás elmélete, ellátás, gazdálkodás, katonai közlekedés

MN HÁVP hadtáptörzs	MN HÁVP gazdálkodási konferenciája — —	111
Dr. Birkás János o. őrgy. és Dr. Ács Tihamér o. szds.	Harckocsizó egység sorállományánál előforduló leggyakoribb megbetegedések elemzése — —	157
Klinkáné Csípő Rózsa mk. kpa.	Környezetvédelmi feladat az MN létesítményeinél a vizek védelmében — — — — —	171

Hadtáptechnika

Kövesdi Sándor m. őrgy.	A daruk biztonságtechnikája és munkavédelmi előírásai — — — — —	177
-------------------------	---	-----

СО Д Е Р Ж А Н И Е

Службе тыла — 25 лет

Полковник Лапош Михай	Подготовка к защите Родины — — — — —	3
Полковник Элекеш Янош	Служба тыла будущего — — — — —	10
Подполковник Бабарци Тивадар	Развитие научной жизни в тылу венгерской Народной армии — — — — —	13
Полковник д-р Зимони Иштван	За улучшение условий быта и труда солдат —	28
Полковник Пай Иштван	25 лет продовольственной службе — — — —	39
Подполковник Коран Бела		
Майор Баги Золтан	Человек в центре внимания — — — — —	44
Подполковник Балог Фрндеш инж.-майор Харро Бела	За процветание народного хозяйства — — —	52

Теория тылового обеспечения

Полковник Капуш Дюла	Место, роль и задачи штабов тыла соединения и части в управлении тылом и в период постоянной боевой готовности — — — — —	65
Подполковник Шафар Балинт		
Ген.-майор в отставке Хершички Лайош	Различие и взаимосвязь потребностей Генерального Штаба и стратегического тыла в материально-технической информации — — — —	76
Полковник в отставке Рагай Иштван		
Полковник д-р Чабан Карой	Некоторые вопросы применения тыловых частей	89
П/п-к д-р Генерал Тибор	Возможности сотрудничества элементов системы тыла ВНА — — — — —	99
Майор Хумор Иштван	Тыловое обеспечение инж.-саперного батальона в ходе наступательной операции механизированной дивизии в горно-лесистой местности — — —	103

Теория войскового хозяйства, снабжение, ведение хозяйства, военное сообщение

Штаб тыла Управления территориальной обороны ВНА	Конференция Управления территориальной обороны ВНА по ведению хозяйства — — — —	111
Майор м/с д-р Биркаш Янош	Анализ наиболее частных заболеваний среди рядового состава танковой части — — — —	157
К-н м/с д-р Ач Тихамер		
Инженер Клинканэ Чипё Рожа	Задачи по защите окружающей среды — — —	171

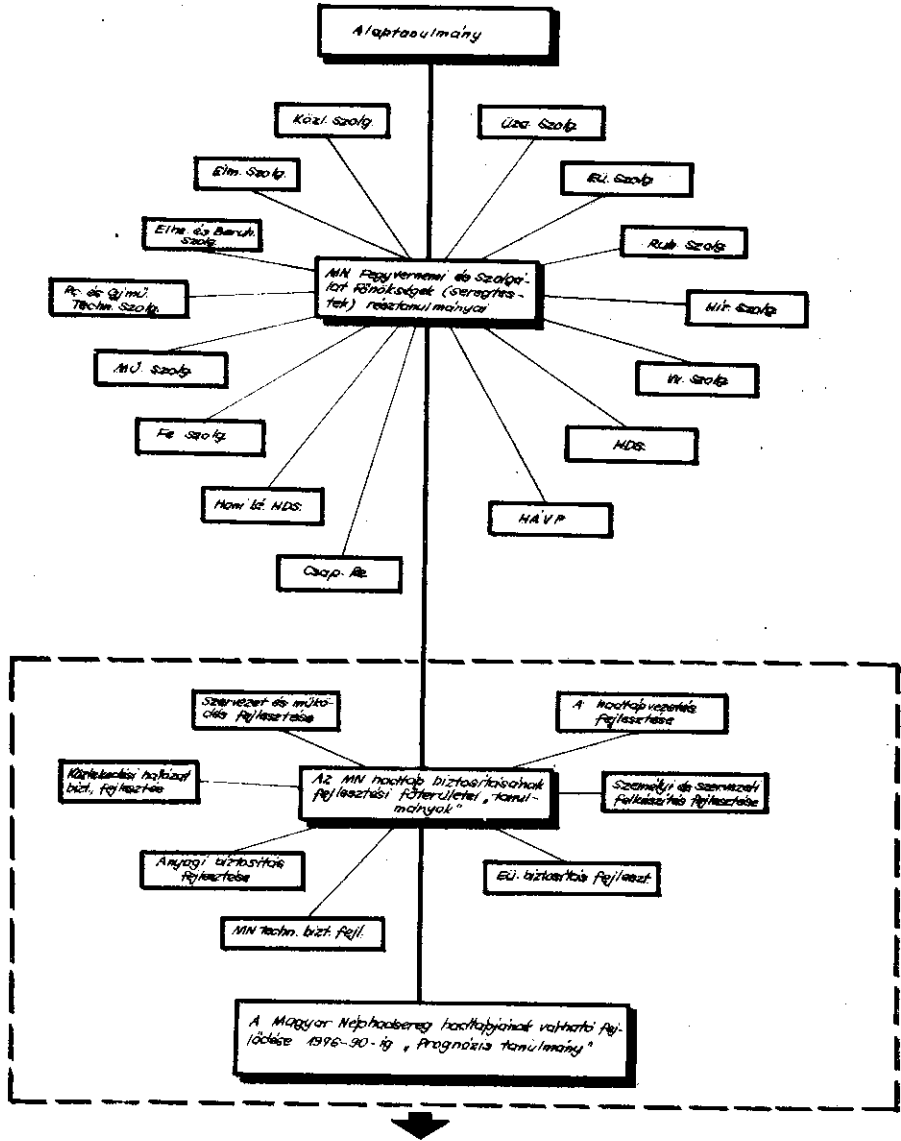
Техника службы тыла

Инж.-м-р Кёвешди Шандор	Техника и правила безопасности кранов — —	177
----------------------------	---	-----

**A tudományos élet fejlődése a Magyar Néphadsereg
hadtápjában
című cikk**

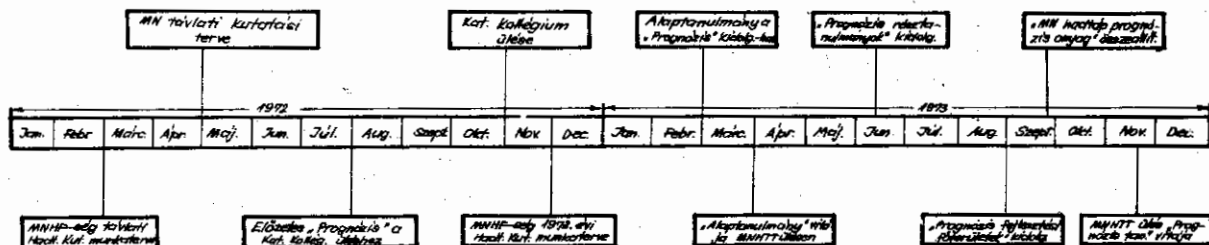
/: 1, 2 számú vázlatai.:/

AZ MN HADTÁRIA 1976-1990-IG TERVEZETT FEJLESZTÉSI PROGNÓZISA KIALAKÍTÁSA SORÁN VÉGZETT TUDOMÁNYOS KU- TATÓ MUNKA

Az MN hadtörténelmi bizt. fejlesztési prognózisa

AZ MN HADTÁJJA VÁRHATÓ FEJLESZTÉSÉRE VONATKOZÓ „PROGNÓZIS” ANYAG KIDOLGOZÁSI ÜTEME

A prognózis készítése során végzett munka
főbb statisztikai mutatói

A feladatot megnevezése		A kidolgozás			
		lapoldalszám	Kidolgozók létszáma	A kidolgozásra fordított idő	
				más munka alól fel- mentés	saját munka mellett
Kiadvány	A Aiptanulmány	54	1	250	100
Változat			2	—	190
Kiadvány	MN Felismerési és Szolgálati Főnökség, szervezeti és tanulmányi	300	39	—	800
Változat			45	—	180
Kiadvány	A „Prognózis anyag” főtémakör- nek kidolgozása	300	21 ⁽¹⁾	—	1440
Változat			15	—	330
Kiadvány	A „Prognózis tanulmány” össze- állítása	80	1	—	—
Változat			45	—	60
Kiadvány	Összesen:	734	22	490	2340
Változat			87⁽²⁾	—	460
		Mindösszesen:		3290 ⁽²⁾	

= 441 munkanap

Felből:

Más munka alól felmentés: 15%
Saját munka mellett: 85%

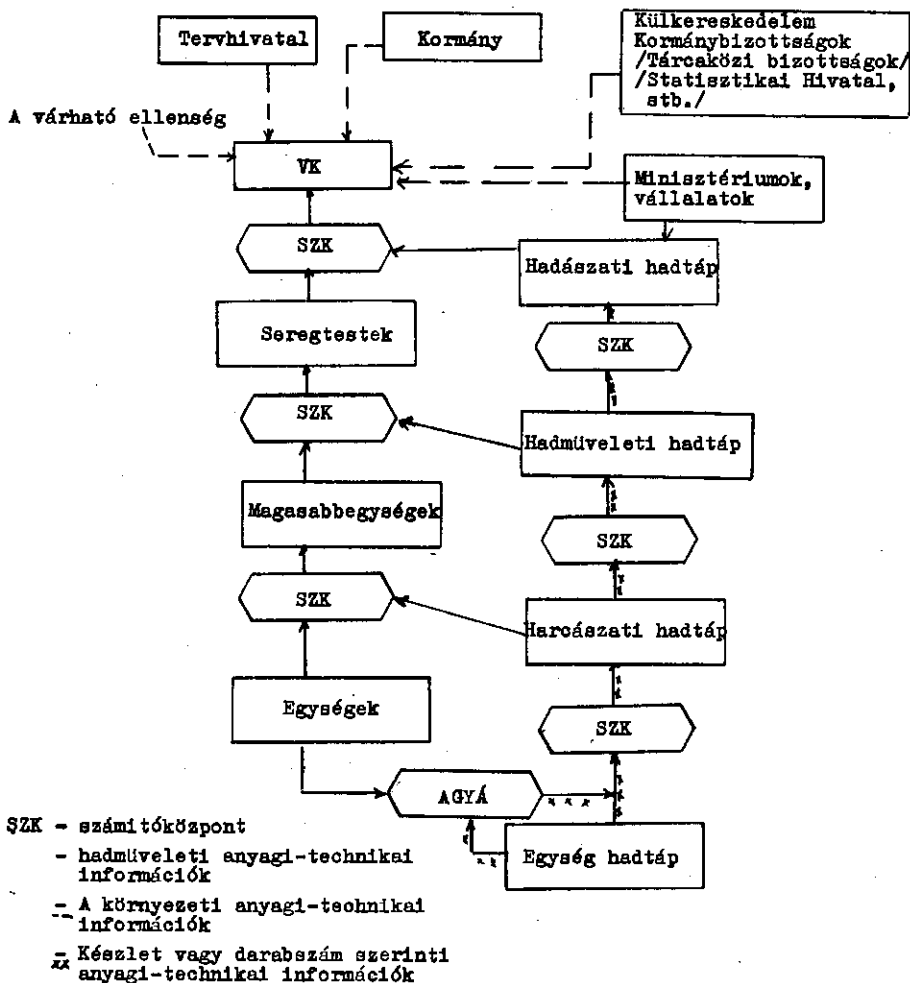
Megjegyzés: (1) Nem számítva a „Takt. biztosítás” kidolgozására fordított, letételési és idővel
(2) Az MNHT Üköt. letételési és idővel kiírul.

A VK és a hadászati/hadműveleti/hadtáp anyagi
technikai információ igényének különbségei és
összefüggései
című cikk

/: 1,2 számú mellékletei:/

AZ MN ANYAGI-TECHNIKAI INFORMÁCIÓRENDSZERE

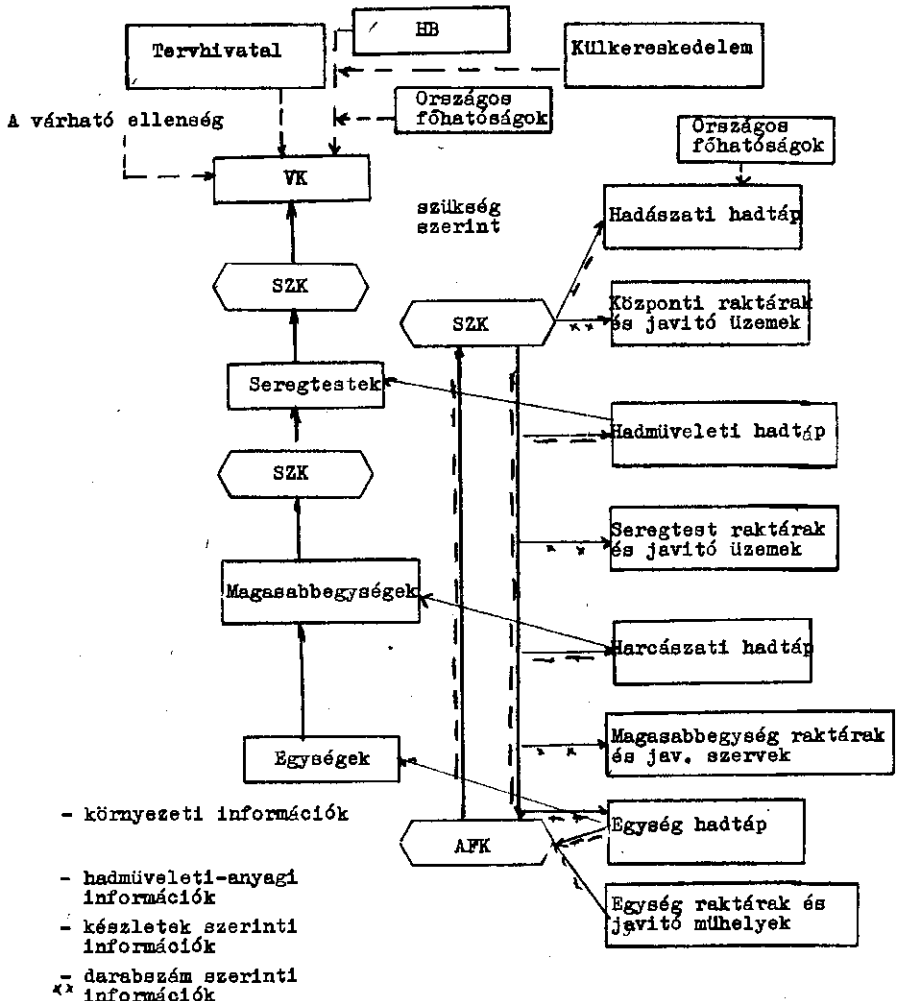
1. Változat

AZ MN ANYAGI-TECHNIKAI INFORMÁCIÓRENDSZERE

2. Változat

/Számítógépekkel csak a központi szervek és a seregtestek rendelkeznek/

A hadtáp csapatok alkalmazásának néhány kérdéséről
című cikk

/: 1 számú vázlat:/

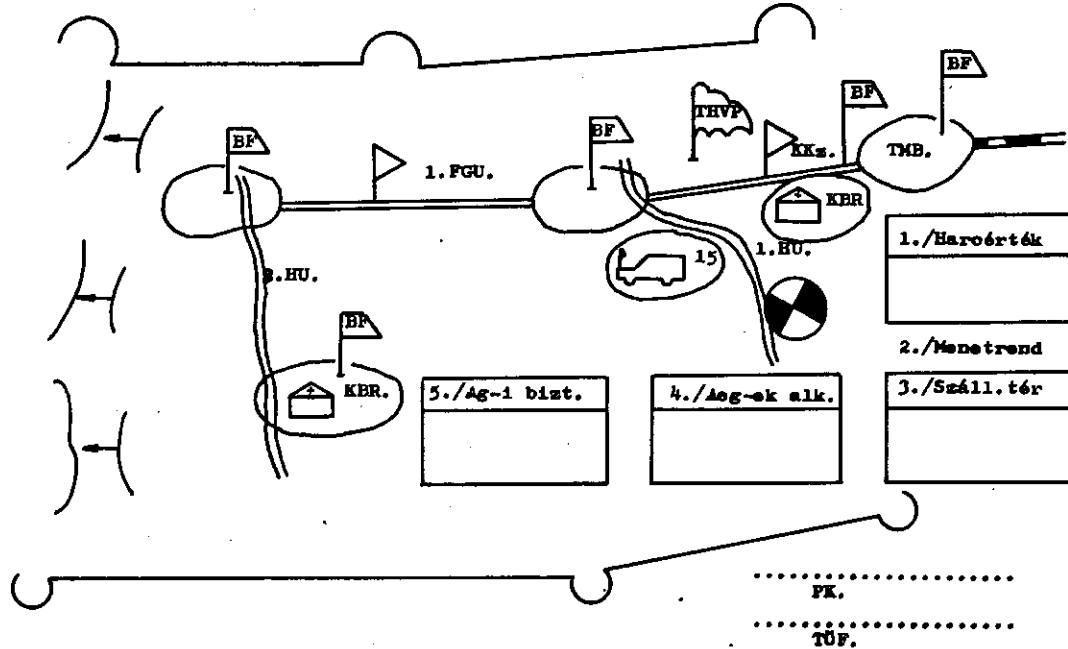
1. sz. vázlat.

Jóváhagyom!
.....év...hó...nap

.....
PK.KTPH.

T E R V

aü.gk.szállító részlelőlj alkalmazására
.....tól.....ig /:.....feladat időszakában:/
/; Változat:/

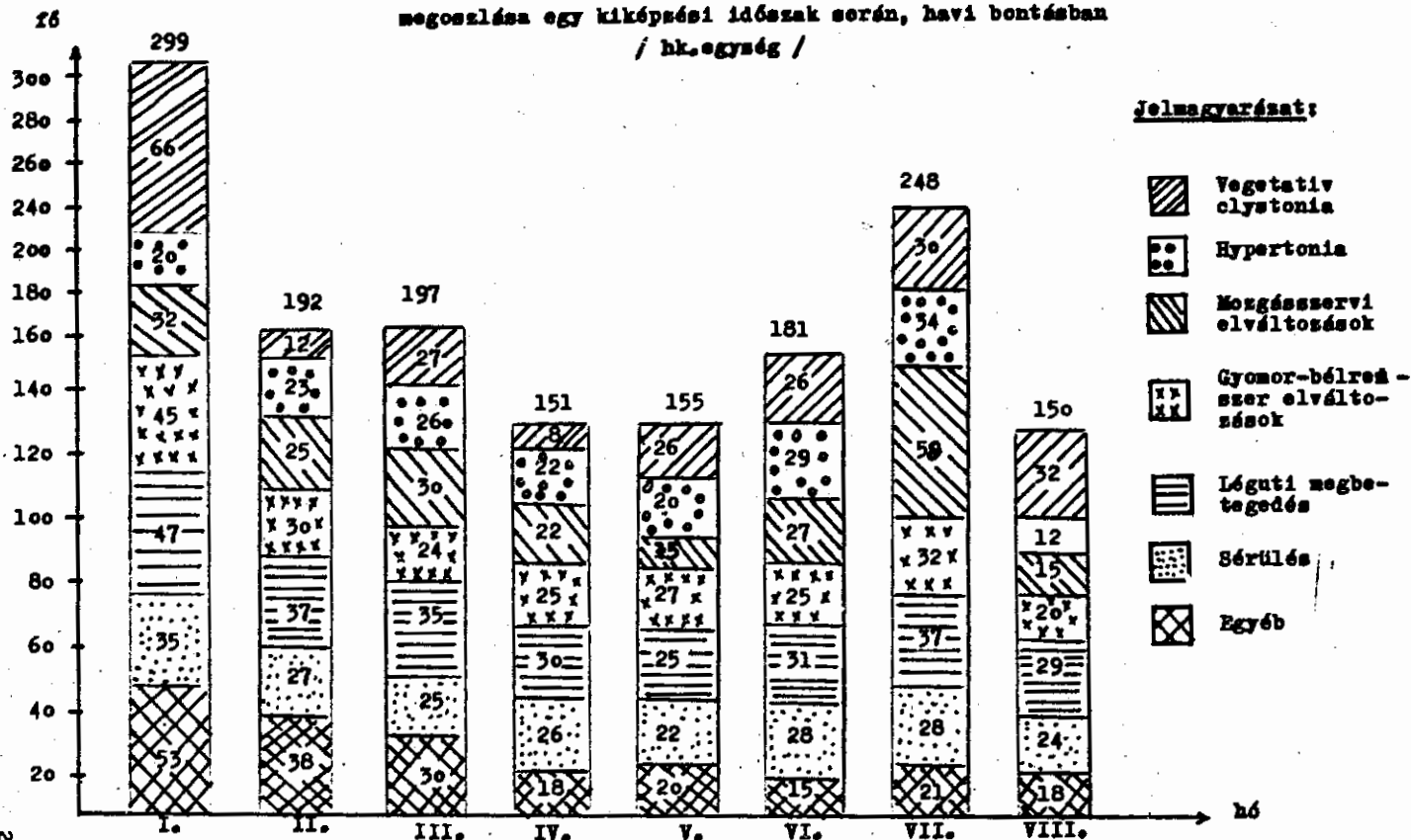

**Harckocsizó egység sorállományánál előforduló
leggyakoribb megbetegedések elemzése
című cikk**

/: 4 számú ábrája.:/

4. sz. ábra

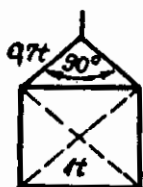
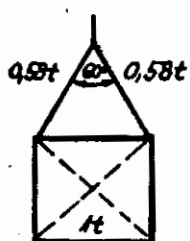
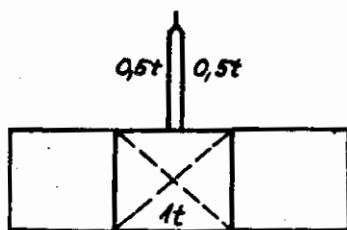
A csapatgyengélkedőn jelentkezők főbb betegségcsoport szerinti megoszlása egy kiképzési időszak során, havi bontásban / h.k.egység /

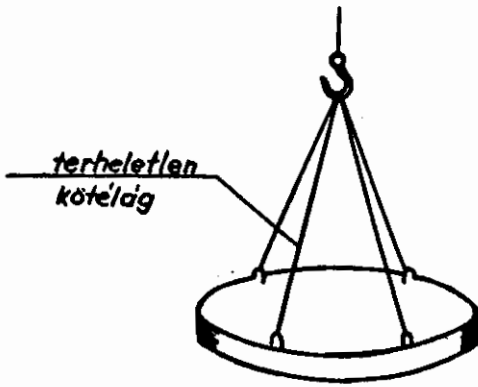
A daruk biztonságtechnikája és munkavédelmi előírásai

című cikk

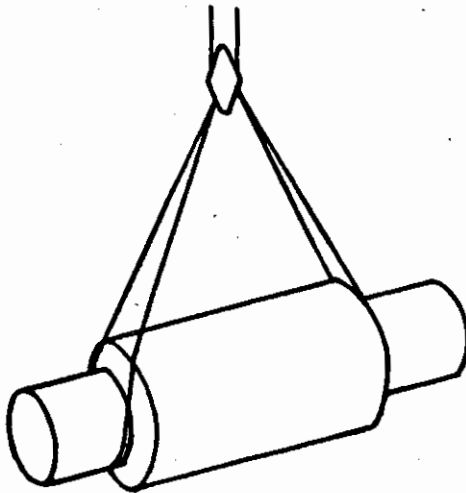
/: 1-9 számú ábrái./

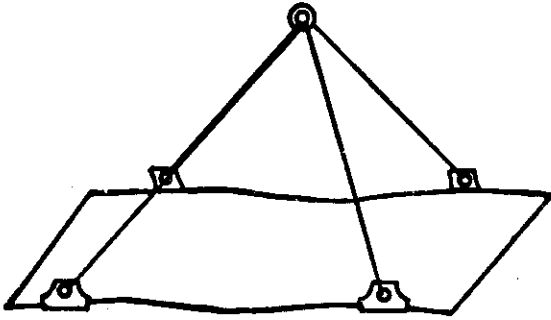
1. ábra

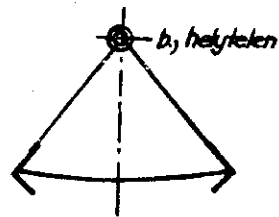
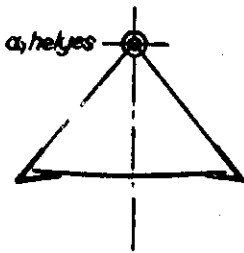
2. ábra

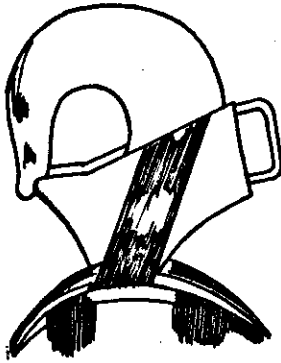
3. ábra

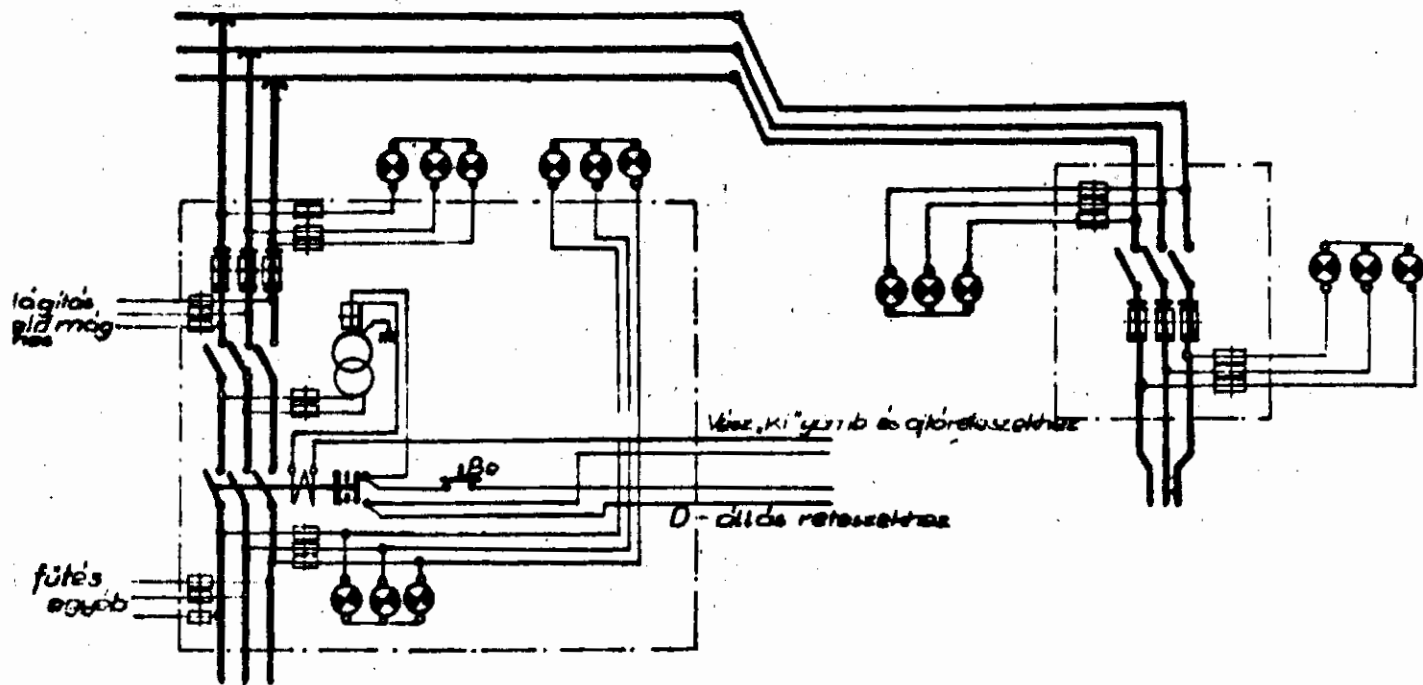
4. ábra

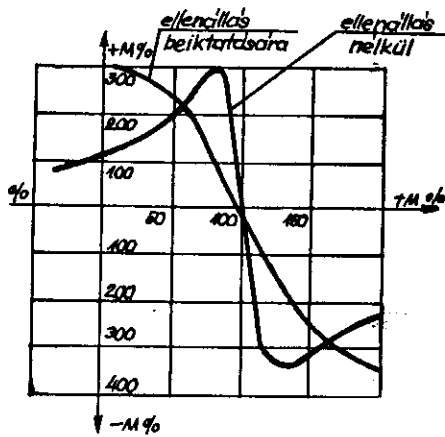
5. ábra

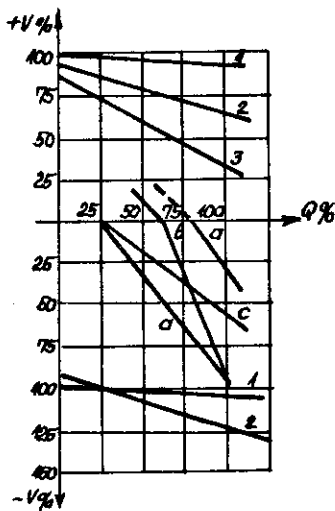
6. abra

7. ábra

8. ábra

9. ábra